

ԹՈՒՐՔԵՐԵՆԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՎՐԱՅ

ԵՒ

ԹՈՒՐՔԵՐԵՆԷ ՓՈԽԱՌԵԱԼ ԲԱՌԵՐԸ

ՊՕԼՍԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԵԱՄԲ

Վանի, Դարաբադի եւ Նոր-Նախիջեւանի բարբառներուն

L'INFLUENCE DE LA LANGUE TURQUE SUR L'ARMÉNIEN

et

LES MOTS EMPRUNTÉS AU TURC

DANS L'ARMÉNIEN VULGAIRE DE CONSTANTINOPLE

Comparés

Avec ceux de Van, de Karabagh et de Nor-Nakhitchévan

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ա.

1. Թուրքերու յորաբերութիւնը հայոց հետ կ'սկսի ժԱ. դարուն, երբ առաջին անգամ Տուղրիլ բէգի առաջնորդութեամբ Հայաստան կ'արշաւեն 1021 թուականին՝ Վասպուրականի կողմէն և կը յառաջանան մինչև Նախաջուտն, ուրկէ ետ դառնալով կ'անցնին Պարսկաստան. Տուղրիլ անհետնալով ամբողջ Պարսկաստանի, դաշն կը կապէ հապարտոյց հետ և կը հիմնէ պարսկական թուրք տէրութիւնը:

1042-ին դարձեալ կ'արշաւէ Տուղրիլ Հայաստան և կը յառաջանայ մինչև Նիդ դաւառը և յաղթուելով մեր Դագիկ Բ. թագաւորէն, կը դառնայ Վասպուրական:

1047-ին երրորդ անգամ կ'արշաւէ Տուղրիլ, կուգայ Վան և քսանըչորս դաւառներ աւերելով կը հասնի մինչև Վապարշաւան: Յաջորդ տարին չորրորդ ասպատակութեամբ կուգայ Բասեն ու Կարին և կը տիրէ մինչև արեւմուտքէն Եկեղիք, հիւսիսէն Սպեր և Տաշք, հարաւէն մինչև Տարօն, Հաշտեանք և Խորձեանք: Տուղրիլ դեռ ուրիշ միւրանի արշաւանքներէ ետք մեռնելով ասպարէզը կը թողու իր եղբայր և յաջորդ Ալիաւսլանին, որ կը յառաջանայ մինչև Կեսարիա: Ասոր ալ որդին և յաջորդը Մելիքշահ (1086—1092) իր իշխանութեան տակ կ'առնէ բովանդակ Հայաստանը:

Մելիքշահի մահուանէն ետք կը կազմուին այլ և այլ

այլազգի ամիրայութիւններ, ինչպէս Շահի Արմէնի (Վանայ ծովին արեւմտեան հիւսիսային կողմը), Դուլինի, Անիի, Կարսի ամիրայութիւնները:

Այս ամիրայութիւնները մամանակ մը տեւելէ ետք՝ կուգտն վրայիք, որոնք Հայաստանի հիւսիսային և արեւելեան մասերը պարսիկներէն մաքրելով, կը տիրեն երկրին մինչև մուղ-թաթարներու արշաւանքը:

Մուղ-թաթարներուն յարաբերութիւնը հայոց հետ կ'սկսի 1226 թուին: Այս թուին ճինկիկ լւանի սրդին ծէլալէտտին փախչելով իր երկրէն, կուգայ Հայաստան և ամէն կողմ աւերելով՝ կը հասնի մինչև Իկոնիոն: Հոս Փղըր-Ասիոյ և ժողովոյ այլազգի և լատին իշխանները միանալով Կիլիկիոյ մեր Հեթում թագաւորին հետ, կը վճռեն ղինը Արեւելք:

Բայց թաթարներու բուն արշաւանքը տեղի կ'ունենայ 1236 թուին, երբ Չարմաղան զօրավարը կ'արշաւէ Հայաստան և կ'առնէ Անին ու Կարսը. ասոր յաջորդ Բաշու զօրավարը 1242-ին կ'առնէ Կարին, Մոփը, Վասպուրական, Տուրուբերան, և այսպէս մինչև Միջուկեաք տիրելով ամբողջ Հայաստանը կը դնէ թաթարական տիրապետութեան տակ: Այս տիրապետութիւնն ալ կը տեւէ մինչև 1340 թիւը:

1340 թուին թաթարական տէրութիւնը կը կործանի և այլևայլ փոքրիկ տէրութիւններ կը ծնին անկէ: Հայաստանի մէջ ալ կը ձևանան զանազան իշխանութիւններ. իշխող կը դառնան Պապտաւոր խոնը, արեւմտեան կողմէն թիւրքմէնները, արեւելքէն սլաւոնները և հարաւէն բուրգերը: Այս վիճակն ալ կը տեւէ մինչև 1387:

1387-ին Էօղլէկ-թաթարներուն առաջնորդը Լէնկ-թիմուր կը մտնայ Հայաստան և ամբողջ երկրին տիրելով կ'անցնի Փղըր-Ասիա՝ օսմանցոց երկիրը և յաղթելով Տաճկաց Սուլթանին՝ կը դառնայ Թաթարիստան: Հայաստան Էօղլէկներուն ձեռքը կը մնայ մինչև 1405, այսինքն Լէնկ-թիմուրի մահը:

Լէնկթիմուրի մահուանէն ետք Հայաստան դարձեալ կ'անցնի քուրդ, թիւքքմէն և պարսիկ իշխաններու ձեռքը, մինչեւ որ Ուզուն-Հասան բարձրանալով սլաքսից գահին վրայ, կը տիրէ ամբողջ Հայաստանին՝ 1468 թուականին։ Ուզուն-Հասան իր իշխանութիւնը աւելի ընդարձակել ուղեւոր կը մտնէ Փսքր-Սախա՝ օսմանցոց երկիրը։ Սուլթան Մէհմէտ Բ., որ Պոլսին տիրելով բիւզանդեան կայսրութեան տէր էր դարձած, Ուզուն-Հասանի դէմ կուգայ և յաղթելով անոր՝ կը տիրէ արեւմտեան Հայաստանին (1473)։

Այս բանը օսմանցիներու առաջին յարաբերութիւնն է հայոց հետ։ Ասկէ ետք Սէլիմ Ա. 1514-ին կը տիրէ Հայաստանի արեւմտեան և հարաւային մասին՝ մինչև Ուրմիոյ ծովափը։ Սիւլէյման Կոռնէ արեւելեան Հայաստանը։ Մուրատ Գ. 1575-ին արշաւելով, պարսիկները կը յաղթուին և ամբողջ Հայաստանը, Վրաստանը, Ատրպատականը՝ Թաւրէժն ալ միասին, դաշնադրութեամբ կը յանձնեն Օսմանցոց (1585)։

Այնուհետեւ կռիւները կը շարունակուին և Հայաստան մէյ մը օսմանցոց ձեռքը կ'անցնի և մէյ մը սլաքսից։ Բայց սովորաբար արեւելեան մասը կը մնայ սլաքսից, իսկ արեւմտեանը օսմանցոց։ Այսպէս կը հասնի մինչև 1746։

Այս ժամանակները կ'սկսին ռուսական կռիւները՝ նախ պարսից և յետոյ օսմանցոց հետ։ Ռուսերը 1828-ի դաշնադրութեամբ սլաքսից հետ և յետոյ 1829-ի և 1878-ի դաշնադրութեամբ օսմանցոց հետ՝ կը դրաւեն Հայաստանի այլ և այլ մասերը։

Այս ամբողջ արշաւանքներու և տիրապետութեանց շարքը ամփոփելով հետեւալ ցուցակին մէջ՝ կը տեսնենք թէ Հայաստանը իրենց դերիշխանութեան տակն են առած հետեւեալ ցեղերը։

Սելճուքեան թուրքեր	1021—1092
Այլաղգի ամիրաներ	1092—1124
Վրացիք	1124—1226
Սուլթութաթարներ	1226—1340

Թխւրմէն, պարսիկ, քուրդ	1340—1387
էօղլէկ-թաթարներ	1387—1405
Թխւրմէն, պարսիկ, քուրդ	1405—1468
Պարսկներ	1468—
Օսմանցիք	1473—

2. Յուշակէս կը տեսնուի որ հայ մողականքը զբեթէ 900 տարի գերիշխանութեան տակն է աղբեր թուր-թաթարական ցեղին այլ և այլ ճիւղերուն. այն է Սելճուքեան թուրքեր, Պարսկաստանի թուրքեր, մողլ-թաթարներ, էօղլէկ-թաթարներ, թխւրմէններ և վերջապէս օսմանցի թուրքեր: Այս ցեղերը թէև սուանձին առանձին անուաներ կը կրեն, բայց այնքան մեծ տարբերութիւն մը չունէին իրարմէ: Օսմանցի թուրքերը, որ ներկայապէս հայաստանի մեծադոյն մասին տէրն են, հայոց վրայ տիրել և սղդել սկսած են 1473-ին. և այս աղբեցութիւնը կը շարունակուի չորս դարերէ ի վեր: Թէև օսմանեան արտադեսութիւնը քանի քանի անգամ սրտովական հաւատ ճառմներով ընդմիջուած է և հետզհետէ կը փայրանայ Ռուսական յուսակցութեամբ, սակայն հաւայն անգնքան ցօրեղ է եղած և հայերը այնքան շրջադատուած են թուրքերով, որ աղբեցութիւնը միշտ տեսական եղած է:

Այս երկարժամանակեայ աղբեցութեամբ է, որ լսող մտիւ թուրքերէն բառեր, սճեր և սոսցուածներ մտած են մեր խօսակցական լեզուին մէջ. եթէ ի նկատի տանենք մեր արդի ժողովրդական բարբառը՝ կը տեսնենք թէ ամեն նէն աւելի զօրեղ մասը կը ներկայացնէ թրքական տարրը, որ տեղ տեղ կը գերազանցէ մինչև անգամ հայերէնը: Աշխարհաբարի այմեան շարադասութիւնը՝ որ բոլորովին հակառակն է գրաբարի շարադասութեան և ընդհակառակը բոլորովին նոյն է քուրմէնի շարադասութեան հետ, առ հասարակ մեր հայադէտներու կողմէ համարուած է իբր անկախ և ինքնուրոյն կերպով ձևացած բան մը, բայց դեռ քննելու դժուր է թէ արդեօք մեր լեզուին

այս ահուելի յեղաշրջումը նմանապէս թրքական ազգեցութեան արդիւնքը չէ՝

Դիտելի կէտ մըն ալ այն է, որ թրքական ազգեցութեան ախարը կը կրեն հշ միայն բուն Հայաստանի և օսմանեան կայսրութեան մէջ գտնուած հայերու բարբառները, այլ և ամենցմէ գուրս գտնուած հեռու գաղթականութիւնները. այսպէս Նոր-Նախիջևանի, Խրիմի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Աստրխանի գաղթականութեանց, Հունդարիոյ, Կովկասի, Լեհաստանի հայոց, Մարսիլիոյի, Փարիզի, Եգիպտոսի, Լանտանի և մինչև Ամերիկայի հայոց բարբառները։ Ասոր պատճառը նախ այն է որ այդ տեղերէն ամենք նախապէս հպատակ էին արդէն օսմանեան պետութեան կամ ուրիշ թուրք-թաթարական ցեղերու, հետեւաւոր և կրած են ախար տարրին ազգեցութիւնը. այսպէս են Խրիմի, Դարաբաղի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ ևն. հայերը Երկրորդ՝ ամենք գաղթած են կամ Հայաստանէն և կամ օսմանեան ախարաւետութեան առաջ գլուխաւոր որ և իցէ երկրէ մը. այսպէս՝ Նոր-Նախիջևանի և Դրիդորուդուի հայերը՝ որոնք գաղթած են Խրիմէն. նոյնպէս Եգիպտոսի, Փրանսայի, Ամերիկայի ևն. հայերը՝ որոնք գեռ վերջերս գաղթեցին Պալէստին, Խարբերդէն և Տաճկաստանի ու տաճկական Հայաստանի ուրիշ կողմերէն։

Յ. Ի հարկէ այս բոլորին վրայ նոյն կերպով և նոյն ուժով չէ սղգած օսմանեան ախարաւետութիւնը, այլ կեդրոնական տեղերը ուելի զօրեղ, իսկ կեդրոնէն հեռացած տեղերը և բուն Հայաստանի մէջ համեմատաբար ուելի սկարս։ Այնչէն ուելի ազդուած են Փղր-Ասիոյ միջովայրը և Պաքստանի թերակղզիին արեւելեան ծայրը, որոնց մէջ օսմանեան տէրութեան դործած բնական և պաշտօնական ազգեցութիւնը՝ միոնալով բռնակալական ճնշման հետ*, անհետ է ըրած բոլորովին հայ բարբառը. այսպէս Փղր-

* Կը հաստատեն թէ այս տեղերու կառավարիչները մահուամբ պատժել ստաւնացած են հայերէն խօսող անձերը։

Ստից մէջ երբ դիծ մը քաշենք Պրուսայէն սկսեալ և իջ-
նելով դէպի հարաւային արեւելք՝ առնենք Պայքըէտէր,
Բէօթահիա, Քոնիա, Ատանա, ոսկէ դէպի հիւսիս բարձ-
րանալով՝ Կեսարիա, Նօղկաթ, Գաթթէմունի և այս տեղէն
ալ դէպի արեւմուտք մինչև Պրուսոս դառնանք, այս եռան-
կիւնին մէջ դռնուած հայերուն բերանը չախտի դռնենք
հայերէն բարբառը, լսացի քանի մը դիւզերու մէջ մնացած
հետքերէն։ Թըքախօս են մանաւանդ. Լնկիւրի կաթոլիկ
հայերը, Արշէհիւր, Պօլու եւն.՝ որոնք նոյնպէս այս եռան-
կիւնին մէջ կը բովանդակուին արդէն։ Ռուսէիի մէջ ալ
թըքախօս են Պօլսոյ անմիջապէս մօտէն սկսած քաղաք-
ները, Ջաթալճա, Չօրլու, Ադրիանուպօլիս, Ֆիլիսոպէ կամ
Փիլիպպուպօլիս և Պաւլոսիայ հայոց ամենամեծ մասը,
բացի վերջին գաղթականներէն։

4. Այս վերին աստիճանի զօրեղ ազդեցութեան, աւելի
ճիշտ բռնակալութեան ենթակայ չէ՝ եղած մեր յիշած սե-
զերը միացնող մասը, այսպէս՝ Ռոտտօթօ կամ Թէքլիտաղ,
Կոստանդնուպօլիս՝ եւրոպական մասին մէջ և ստոնց դի-
մացը՝ ասիական մասին մէջ՝ Նիկիմիդիա կամ Իգնիմիտ,
Ատափաղար, Կէյլէ, որոնք ամբողջը միասին՝ փոքրիկ, բայց
խիստ հայաշատ շրջանակ մը կը կազմեն։ Նմանապէս փոք-
րիկ հայախօս շրջանակ մը կը կազմեն Ջիւռնիա և Մա-
նիա՝ շրջակայ դիւզերով միասին։

Ատանա - Կեսարիա - Նօղկաթ - Գաթթէմունի գծին աջ
կողմը ամբողջ հայախօս է. այսպէս՝ Սամսունի, Տրապիզոնի,
Կիւմիւշխանէի, Շապին-Բարահիսարի, Ամասիայի, Եւդո-
կիայի, Մեքաստիայի, Տիվրիկի, Կիւրնի, Ալաբիլի, Ալնի,
Մալաթիայի, Ջէյթունի և Մարաշի հայերը Փոքր-Ասիոյ
մէջ՝ այլ և այլ բարբառներ կը խօսին, իրարմէ քիչ կամ
շատ տարբերութեամբ։ Ասկէ ալ աւելի արեւելք, արդէն
բուն Հայաստանն է ամբողջովին հայախօս։ Միայն երբ
Ատանայէն դիծ մը քաշելով և անցնելով Այնթապի և Ուռ-
հայի վրայէն՝ հասնինք մինչև Մուսուլ և Սիւլէյմանիէ,
այս գծին ամբողջ հարաւային մասը արաբախօս կ'սոր

բըզախօս է. այսպէս են Հալէպ, Դամասկոս կամ Շամ, Սղերդ, Էջն, Էջն.:

5. Օսմանեան լեզուին դործած ազդեցութեան աստիճանին համեմատ՝ հայերը կրնանք բաժնել երեք խումբի. առաջին՝ խոլորովին թրքախօս հայերը, ինչպէս Պրուսա Էջն, Երկրորդ՝ այն հայերը՝ որոնք թէև թրքախօս չեն, բայց բառական առատ պաշար մը ունին թրքերէնէ փոխ առած բառերու. այսպէս են Պօլիս, Զմիւռնիա, Սամոն Էջն, Երրորդ՝ այն հայերը՝ որոնց մէջ թրքերէնէ փոխառեալ բառերու թիւը շատ աւելի նուազ է: Այս բաժանումները թէև օսմանեան տիրապետութեան տակ գլոխ առած հայոց համար ըրինք, բայց նոյն է նաև ասկէ դուրս գտնուած հայոց համար: Այսպէս Ռուսաստանի մէջ՝ Արքիմանի հայերը՝ որ բոլորովին թրքախօս են, կը պատկանին առաջին խումբին: Նոր-Նախիջևանի, Խրիմի, ինչպէս նաև Ղարաբաղի հայերը երկրորդ խումբին: Ախալցխայի, Ալէքսանդրապօլի, Կարսի, Երևանի Էջն. հայերը, ինչպէս և Ռումանիոյ և Աստորիոյ հայախօս մնացած հայերը կը պատկանին աւելի երրորդ խումբին:

Այս տողերով թէև ոչխորհագրական սահմանագծութիւն մը և օսմանեան լեզուի ազդեցութեան աստիճանները ցոյց տուինք, բայց միեւնոյն ժամանակ նաև այլևայլ բարբառներու իրարու հետ ունեցած համեմատութիւնն ըրած եղանք: Հիմայ կ'անցնինք քննելու օսմանցոց ազդեցութիւնը մեր չրջակայ ազգերուն վրայ և առոնց կրած ազդեցութիւնը համեմատելու մեր կրած ազդեցութեան հետ:

6. Օսմանցոց ազդեցութիւնը մեր չրջակայ ազգերուն վրայ՝ շատ աւելի վաթր եղած չէ: Առնենք օրինակի համար յոյները՝ որոնք մեր կենսակիցները կը համարուին. և մեղի հետ բաղդատուած են շատ անգամ: Յոյներն ալ Փոքր-Ասիոյ միջին մասին մէջ իրենց մայրենի լեզուն մոռցած և թրքախօս են դարձած. այսպէս թրքախօս են օրինակ՝ Կեսարիոյ, Փոնիպի, Քարամանի և ուրիշ տեղերու:

յայները Պօլսոյ և շրջականերու յայները թրքականէն փոխ են առած բազմաթիւ բառեր, և եթէ այս փոխառութեանց թիւը սեպաքի հայերու փոխառութեանց թիւէն աւելի նսազ է, առաջ պատճառն սարիշ բան չէ, բայց եթէ այն որ այս տեղերու յայները կրնան սեպաքի համարուիլ, իրենց հայրենիքին մէջ են դրեթէ, Իսկապէս պէտք է որ օրինակ պօլսեցի կամ դմիւռնիացի յայները բուն Հայաստանի հայոց հետ համեմատուին և ոչ թէ պօլսեցի կամ դմիւռնիացի հայոց հետ, մինչդեռ այսպէս չ'ըլլալիւ Լնդհակառակը սովորութիւն է եղած պօլսեցի յոյնը պօլսեցի հայուն հետ համեմատութեան պնել և յետոյ պօլսեցի յայնին առաւելութիւնը նկատելով պօլսեցի հայուն վրայ (մեր խօսքը միայն լեզուի մասին է), հետեցնել թէ առհասարակ յոյն ազգը աւելի զօրեղ և ընդդիմադիր հանդիսանաւ է օսմանցոց ազգացութեան դէմ քան հայ ազգը, մինչդեռ վերեւ ըստածին ալէս եթէ պօլսեցի յոյնը իբր իր հայրենիքին մէջ բնակող ազգ համեմատութեան պըրուէր միայն հայաստանցի հայու հետ, այս կեղծ եղբայրացութիւնը պիտի ջնջուէր և պիտի տեսնուէր թէ երկու ազգերն ալ նոյն աստիճանով ազգուած են օսմանցիներէն:

7. Մեր միւս դրացիներէն պաղղարները, ռումէնները, ալբանացիները, լազերը, վրացիները և յինչև իսկ աղատակեաց քրդերը շատ ազգուած են նոյնպէս օսմանցիներէն: Պաղղարներէն մաս մը մահմետական դառնալով՝ կազմած են թրքախօս փոմար կոչուած ցեղը՝ որ շատ թշնամի է քրիստոնեայ մնացած բուն պաղղարներուն: Այժմ ալ թէև Պաղղարիան աղատ երկիր է, բայց դարձեալ շատ քաղաքներու և դիւղերու մէջ պաղղարները թրքախօս են:—Ալպանացիներու կէսը, մօտ երկու միլիոն ժողովուրդէն մէկ միլիոնը, նմանապէս մահմետական է դարձած և պատուելով հարուային օրթոդոքս կամ կաթօլիկ արպանացիներէն, կը կոչուին կէկա, մինչդեռ հարաւայինը կը կոչուի թօսքա: Ալպաներէնը լցուած է բազմաթիւ փոխառութիւններով:—Լազերուն կէսէն աւելին:

դուռ թըրախօս է. թող թէ մեծագոյն մասը մահմետական է դարձած կրօնքով:—Վրացիներէն նոյնպէս շատեր մահմետական են դարձած և թէև վրացերէնը, չեն մոռցած, լայց Կովկասէն դաշթելով հաստատուած են Փոքր-Ասիայ այլ և այլ մասերը:—Ռումէնները նմանապէս ունին շատ փոխառութիւններ օսմանեան լեզուէն:—Քրդերը ամբողջովին մահմետական են. իսկ իրենց լեզուն լի է թըրքական փոխառութիւններով:

Թուրքերը և թաթարները աղբաժ են նաև ռուսերուն վրայ, որոնց լեզուն խումբ մը թըրքական փոխառութիւններ ունի: Franz Miklosich լեզուաբանը՝ որ հաւաքած է ռուսամասերած է թուրք լեզուէն փխ առնուած բառերը արեւելեան և հարստային-արեւելեան Եւրոպայի լեզուներուն մէջ, 2500 փոխառութիւններ կը յիշէ. տես նոյն հեղինակին Die türkischen Elemente in den Südost- und Osteuropäischen Sprachen աշխատութիւնը, հրատարակուած Wien, 1889—90: Մեր յաջորդ աշխատութիւնը թէև կը պարունակէ 4200 փոխառեալ բառ, բայց այս՝ Պօլսոյ բարբառին. փոխառութիւններուն թիւն է. բուն Հայաստանի բարբառներուն փոխառութեանց թիւը ասոր կէտը միայն կրնայ ըլլալ:

8. Այն ժամանակ՝ երբ մեր (տաճկահայոցս) աշխարհիկ դրական լեզուն դեռ նոր պիտի ձևակերպուէր, մեր գրողները կը գրէին բուն ռուսական խօսուն բարբառը՝ բոլորովին լի տաճկերէն բառերով, ձևերով, ասացուածներով և տաճկական շարադասութեամբ: Օրինակ մը տալը կարծեմ աւելորդ չէր լիներ.

«Թագաւորը կելլայ քիօժէն կամ արդ օտառիկն, կուլայ կը նստի թախտին վրայ բարեկելով, չաւաչնէրնսդ մաղթանք կարգալով՝ որ կըսին Ալգըշ: Աջ դին՝ կըկենայ գղար աղասին, ձախ դին՝ գալիու աղասին, որ է գլուխ ճերմակ ներքինինէրուն, անոր ետեէն կըկենան խոս օտալընէրը, Ան տտինը կըսկսի նէօպէգ զարնըլիլ, որ կէս ժամ կը քչէ. լըմըննալու ասենը Տուաճի չափուլը թախտին քովը մօտկենալով մաղթանք կըկարգայ, միւսկինէրը ամմէնը մէ:

կէն Ամին կը կարդան, Թագաւորը կեկայ երթալու. ան առեւն է՝
որ արիֆէին թօփէրը կը նետալին:

Նրբոր արգ օտասլին կըմոնայ, հոն կուգայ ողորմութիւն տը-
լօլը ու տասնըչորս սէլադին ճամինէրուն քեաթիպնէրը, կէս կտոր
կըղենան էհրամին վրայ: Թագաւորին ձախ դին կըկենտն լրեք զը-
խաւորը ճերմակ ներքինիներուն, դէպ 'ի գուրը կըկենտն սէրային
ամէն միւլէզգինները: Ամէննալ բան կարդային ետն՝ խաղինէ քեաթի-
պաթին բան կառնին, որ որչոտի քիչ լլլայ՝ մենծ կըսեալի թագա-
ւորին դիպէն լլլալովն (Սղանակ Բիւզանդիան, Հ. Ղուկաս վ. Ին-
ճեհեոն, Վէնէտիկ, 1816, էջ 220—221):

Բայց թրքական զօրեղ աղդեցութենէն՝ ինչպէս՝ որ
բնական օրէնքը կը պահանջէր, ծնաւ զօրեղ ալ հակադ-
դեցութիւն մը. թրքական բառերով ու ոճով դրուածները
ծաղրելի ու զղուելի դարձան հայ ականջներուն. բայց
որովհետեւ այն ժամանակ ուրիշ լեզու չկար, բայց եթէ
նոյն այդ ռամկօրէնքը և հին գրաբարը, ուստի յառաջ եկաւ
գրաբարեանութիւնը. ով որ հայտէն գտել ուզէր, սլիսի
աւիաւէր գրաբարի նման գտել: Այն ժամանակ անշուշտ
եղան մտածողներ և նկատողներ թէ՛ այդ լեզուն ալ հաս-
կանալի չէր ժողովրդին, այն է հայոց ամենամեծ մասին.
բայց թրքական ոճին յառաջ բերած զղուանքը բաւական
էր այդ մտածումները մոռցնել սալու և նկատող աչքերն
ալ կուրացնելու համար: Այս զօրեղ հակադդեցութեան
ծնունդ է նմանապէս օտար բառերը հայերէնով թարգմա-
նելու ձգտումը. և որովհետեւ զօրեղ զգացմունքը միշտ
չափազանցութեան կը մղէ մարդը, այս բնական օրէնքով
բառակերտութեան գործն ալ չափազանցութեան հասաւ:
Ամէն մի բառ՝ որ օտար էր, անխտիր թարգմանուիլ ըս-
կըսաւ. հոգ չէր եթէ մինչև իսկ նոր թարգմանութիւնը
աւելի անհասկանալի և տգեղ դառնար:

Այս շրջանին մէջ ուրեմն գործակը զգացմունքն է
միայն: Բայց եկաւ ժամանակը որ զգացմունքի տեղ նաև
մասածմունքը գործեց. այն ժամանակ սկսաւ աշխարհա-
բարեանութիւնը, օտ թէև ի սկզբան այնքան մօտ չէր ժո-
ղովրդական լեզուին, այլ գրաբարի ձևերով շատ խառն էր,

սակայն հետզհետէ կը զոռուի, կը մաքրուի այս վերջիններէն և տնշուշտ օր մըն ալ բոլորովին արժանի պիտի լինի այս անուանս:

Սակոյն ժողովրդական լեզուին փոխ առած թրքական լատերու ահագին խումբը մէյ մը նախկին ռամկական դրականութեան մէջ դործածուելէն ետքը, այլ ևս չկրցաւ մննել գրական լեզուին մէջ և միշտ վտարուած պիտի մնայ, որքոն ալ որ պարզուի և ուրոն ալ որ ժողովրդական դառնայ մեր գրական աշխարհաբարը: Այսպէս ըրին նաեւ մեր գրացի յոյները:

Սակոյն ռումէները՝ որոնք հին գրական մնացորդներ չունէին մեղի պէս, տյսպէս չըրին. ասոնք չկրցան իրենց գրական լեզուն բաւական մաքրել այս թրքական եկամնու բառերէն, այնպէս որ իրենց գրական բարբառը այժմ լի է թրքական փոխառութիւններով: Այս տեսակէտով հայերը աւելի բարձր դասելու է քան ռումէները:

Հայ գրական լեզուն թէեւ այսպէս դիւրութեամբ և վճռական կերպով մաքրուեցաւ թրքական փոխառութիւններէն, բայց նոյն բանը անկարելի պիտի ըլլայ ընել նաեւ ժողովրդական լեզուին վերաբերութեամբ, որքան ալ որ աշխատին դիպագէտները: Ասոր միակ միջոցը կրթութեան ընդհանուր ծաւալումն է. ուրիշ խօսքով մէյն ժամանակ միայն կը յաջողի այս, երբոր հայկական կրթութիւնը ըստիպողական լինի ամէն տեղ: Ինչպէս որ ասոր մէկ պարզ արգիւնքը ուսնուեցաւ վերջերս նոյն իսկ բոլորովին թրքախօս հայերու մէջ: Այսպէս Պրուայի, Կեսարիոյ, Եօզղատի մէջ և ուրիշ տեղեր, մասամբ Պօլիս գաղթելու, բայց մեծ մասամբ ալ այդ գաւառներուն մէջ բացուած հայ վարժարաններու շնորհիւ հայերէն, և այն ալ գրական հայերէն խօսող երիտասարդներու թիւը բաւական չաացած էր:

Բ.

1. Հայերէնի մէջ թուրքերէնէ փոխառուելու բառերու վրայ ոչ մի աշխատութիւն չէ եղած զեռն. ոչ հայերէնն և ոչ ալ եւրոպական լեզուով: Franz Miklosich-ի վերը յիշուած աշխատութիւնը կը սրբաւանակէ նոր յանարէն, պաթարէն, սերպերէն, սամաներէն, լեհերէն, մեծ ու փոքր ուսերէն, հունգարերէն եւն, լեզուներու մէջ գտնուած փոխառութիւնները: Բայց հայերէնի փոխառութեանց մասին խօսք ալ չկայ: Ճշմարիտ է թէ Պօլտայ, Վինետկի կամ Վիննայի մէջ այլ և այլ մտմանակներ հրատարակուած են ռամկօրէնէ հայերէն մեծ և փոքր բառգրքեր, սրոնց մէջ հաւաքուած են մոզայիկական լեզուին մէջ գործածական խումբ մը թրքական բառեր և անոնց գիմարը նշանակուած հայերէն թարգմանութիւնը, բայց այս աշխատութիւնները ոչ մի զիտական արժէք չունին: Նախ այն սրատառով որ թրքական փոխառութիւններուն հաւաքումը ասոնց դանէ մեծ մասին մէջ ամբողջական չէ: Երկրորդ՝ եթէ ամբողջական ալ ըլլայ, բառերը չունին այն հշտութիւնը՝ որ կը պահանջուի այսպիսի գիտնական աշխատութեանց մէջ. այսինքն մասամբ նշանակուած են այս և մասամբ այն դատաւարաբարուն մէջ գործածական ձևերը, մեծ մասամբ ալ գրական թուրքերէնի յատուկ ձևերը, առանց նշանակութիւն տալու հայոց մէջ առած ձևերուն: Երրորդ՝ ասոնց նպատակը ռամկական լեզուն բարեփոխել և հայոց հայերէնն ուղղեցնել ըլլալով՝ բացի հայերէն հոմանիշը դնելէ ուրիշ բանի հոգ տարած չեն, նշանակած չեն նոյն լոկ թէ նոյն բառը ինչ ձև ունի բուն թրքերէնի մէջ եւն:

2. Այս թերին լրացնելու համար սրատառայինք մերովսանն ներկայ աշխատութիւնը: Մեր այլևայլ բարբառներուն մէջ թրքական փոխառութիւնները տարբեր տարբեր ձևեր առած ըլլալով, ամէնէն առաջ պէտք էր ընտրել որոշ դատաւարաբարուն մը և հետեւել անոր մէջ գործածական ձևերուն: Մենք յարմարագոյնը համարեցինք

կոստանդնուպօլսոյ հայոց բարձաւը. այսպէս համարելու ալ մի.քանի սրաճառներ առնէինք: Նախ որ թրքական փոխտուութեանց կազմէ ամէնէն աւելի հարուստ հայ բարձրութիւնն այս բարձաւն էր և ուրիշ բարձաւներու մէջ գործածական ըստ թրքական փոխտուութիւնները կը պարուհակէր, որով Պօլսոյ բարձաւն ընտրելով՝ մեր հաւաքածոն աւելի ամբողջական պիտի ըլլար, մինչդեռ եթէ ուրիշ բարձաւ մը ընտրէինք, Պօլսոյ բարձաւէն աւելի ազատ ըլլալով՝ փոխտուեալ բառերէն մաս մը՝ թէև Պօլսոյ հայոց մէջ գործածական, բայց չպիտի կրնար ներկայանալ մեր հաւաքած բառերուն շարքին մէջ:

Երկրորդ՝ Պօլիս լինելով օսմանեան աէրութեան մայրաքաղաքը, ինչպէս որ Պօլսոյ օսմանցոց խօսած լեզուն օսմանցոց դասական և պաշտօնական լեզուն է, նոյնպէս ալ հայոց գործածած գոնէ թրքական փոխտուութիւնները կրնային պաշտօնական համարուիլ և աւստի մը առաջնակարգ գիրք ստանալ:

Երրորդ՝ ոլոսահայոց գործածած ձևերը ուրիշ բարձաւներու մէջ գործածուած՝ ձևերէն աւելի մօտիկ լինելով թրքական լեզուին ձևերուն, բուսարանը գործածողներուն համար աւելի գիւրքին պիտի լինէր ոլոսական ձևերն ընտրելը:

Չորրորդ՝ Պօլիս լինելով աշխարհիս ամէնէն աւելի հայաշատ քաղաքը, այս բաղմամարդութիւնը նմանապէս տեսող մը առաւելութիւն կուտար իրեն:

Հինգերորդ՝ Զմիւռնիոյ, Մանիսայի, Թէքէրտաղի, Նոր-Նախիջևանի, Խրիմի, Գրիգորուպօլսի ևն. ևն. հայոց թրքական փոխտուութիւններն ալ շատ նման լինելով Պօլսոյ ձևերուն, այս ընտրութիւնը յարմարադայնը կրնար գոտտուիլ:

Մեր աշխատութեան մէջ հաւաքեցինք ուրեմն բոլոր ոյն բառերը՝ որ Պօլսոյ հայերէն ժողովրդական՝ բարձաւը փոխ է առած թրքական լեզուէն, այս անուան տակ իմանալով ոչ թէ զուտ թուրքերէնը, այլ օսմանցոց լեզուն, որ

կազմուած է զուտ թուրքերէնի, պարսկերէնի և արաբերէնի իսլամաւորդով։ Այս լեզուն թէեւ աւելի յարմար ձայնով օսմաներէն կը կոչուի սովորաբար, բայց դոնէ գրքին վերնագրին մէջ աւելի պատշաճ դասուեցաւ «թուրքերէն» դնել։

Օսմաներէնէ փոխառեալ բառերուն կցուած են նաև խոսլերէն, նոր յունարէն, ֆրանսերէն, ինչպէս և Պօլսոյ հրէարէն (սպանական բարբառ մը), ռուսերէն, հունգարերէն և անգլիերէն լեզուներէն փոխառեալ բառերը, որոնց պոնէ ամենամեծ մասը թուրքերէնի միջոցով հասած է մեզի։

Աշխատութիւնը աւելի կատարեալ ընելու համար պօլսահայոց փոխ առած բառերուն հետ համեմատութեան են դրուած նաև վանի, Ղարաբաղի և Նոր-Նախիջևանի մէջ գործածուած ձևերը, եթէ կան, որով աշխատութեանս մէջ ներկայացուած կ'ըլլայ ընդհանուր հայ ազգաբնակչութեան գլխաւոր չորս ծայրերուն կրած ազգեցութիւնը օսմաներէնէ։

Աշխատուած է որ թուրքերէնէ փոխառեալ պօլսահայ բառերու հաւաքումը որքան կարելի է ամբողջական ըլլայ։ ասոր համար մեզ մեծ ծառայութիւն են մատուցած վեներտիկի աշխարհաբարէ-գրաբար բառարանին երկու տպագրութիւնները, ինչպէս և Մ. Աբիկեանի օսմաներէն ընդարձակ բառարանը (տպ. Պօլիս, 1888), որ առանձին նպատակ է ունեցած զուտ թուրքերէն բառերու ճիշտ հաւաքում մը տալու։

Վերը ըսինք թէ Պօլսոյ բարբառը ուրիշ բարբառներու մէջ դարձածուած բոլոր թրքական փոխառութիւնները կը պարունակէր։ սրտահեցան սակայն բառեր, որոնք թէեւ յիշեալ բարբառներէն մէկուն կամ միւսին մէջ գործածական էին, սակայն Պօլսոյ բարբառին մէջ գոյութիւն չունէին։ մենք այս բառերն ալ դրինք իրենց այբուբենական կարգին, նշանակելով թէ Պօլսոյ մէջ դարձածական չէ, այլ միայն այս կամ այն բարբառին մէջ։ Տարակոյս չկայ թէ յիշեալ երեք բարբառներուն կամ ուրիշ բարբառներ-

բու մէջ ալ դեռ կը գտնուին ուրիշ փոխառեալ բառեր: որոնք Պօլսոյ բարբառին մէջ համապատասխան ձևեր չունենալով, նշանակուած չեն այստեղ: Ասոնց հաւաքումն ալ կրնայ տւանձին յաւերած մը կազմեր:

Համառօտութեան համար աշխատութեանս մէջ գիւժում է հետեւեալ ձևերուն.

1. Պ., Վ., Դ., Ն, համառօտադրութիւնները կը նշանակեն Պօլիս, Վան, Դարաբաղ, Նոր-Նախիջևան:

2. Ամէն բառ՝ որով նոր տող մը կ'սկսի, Պօլսոյ մէջ գործածական է. հակառակ սլարադային որոշ կերպով նշանակուած է թէ «այս բառը Պօլսոյ մէջ գործածական չէ»:

3. Եթէ բառը նոյն ձևով գործածական է նաև յիշեալ երեք բարբառներէն մէկուն կամ միւսին մէջ, նշանակուած է քովը համառօտագրութեամբ:

4. Իսկ եթէ միւս բարբառներուն մէջ տարբեր ձև է առած կամ նշանակութիւնն է փոխած, նոյն տողին մէջ տւանձինն նշանակուած է:

5. Երբ միւս բարբառները համապատասխան տարբեր ձևեր ունին և առաջին կամ տող սկսող բառը (այսինքն Պօլսոյ բարբառին յատուկ ձևը) միմիայն Պօլսոյ մէջ գործածական է, քովը գրուած է Պ. և ստորակէտով դատուած է միւս բարբառներուն այդ համապատասխան ձևերէն:

6. Վերջապէս երբ բառը բացի Պօլսէն ուրիշ բարբառի մէջ չկայ ամենեւին ոչ նոյն և ոչ ալ համապատասխան ձևով մը, կը կազմէ առանձին տող, առանց Պ. համառօտադրութեան:

Յատկապէս Պօլսոյ ձևերուն սկիզբը գրուած են նշաններ՝ որոնք անոնց գործածութեան աստիճանը կը նշանակեն, հետեւեալ կերպով.

† կը նշանակէ թէ բառը յատուկ է միայն հին սերունդին, այժմ քիչ գործածական է և հետզհետէ կը կորսուի:

* կը նշանակէ թէ նոյն բառը ունի նաև զուտ հայե-

րէն համադրոտասիրան ձե, այնպէս որ խօսողը ազատ է խօսակցութեան մէջ այդ բառը դարձածելու կամ ոչ:

Կը նշանակէ թէ բառը քիչ գործածական է և նոր է սկսած ներմուծուիլ լեզուին մէջ:

Ոչ մի նշան չունեցող ձեերը ամէնէն աւելի շատ դորձածական ձեերն են. ասանց մէջ գտնէ դոյականները հայերէն համադրոտասիրան ձեեր չունին. միայն ածականները, բայերը եւն. կլնտն մատուորտալէս ուրիշ բառով կամ ուրիշ դարձաւածներով թարգմանուիլ հայերէն:

Ամէն բառի դիմաց՝ հայերէն նշանակութեան քով գրուած է նաև նոյն նշանակութիւնը ֆրանսերէն թարգմանութեամբ, ոչխոտութիւնը յատկապէս եւրոպացի ուսումնականներուն աւելի մատչելի ընելու համար:

Տառադարձութեան մէջ Վանի՝ և Ղարաբաղի ձեերը արեւելեան տառադարձութեամբ են. Նոր-Նովիշկանի ձեւերը Պատկանեանի տառադարձութեամբ և ճիշտ ու ճիշտ համադրոտասիրան պոլտականին. իսկ այս վերջինը սլոգակի տրեմիտան տառադարձութեամբ: Մէկ գէպքի մէջ միայն արեւելեան տառադարձութիւնը ի նկատի չէ առնուած համառօտութեան համար. այն է վերի Յժ պարագային, այսինքն երբ Վանի կամ Ղարաբաղի ձեւ ճիշտ ու ճիշտ Պոյսոյ ձեն ունի և ասկէ միայն ք, գ, դ, ձ, ջ տառերով է տարբեր վ, կ, Տ, ծ, և տառերուն տեղ:

Գալով օսմաներէն բառերուն և ասանց տառադարձութեան, բառերը նշանակուած են օսմանեան տէրութեան պաշտօնական-դրական լեզուին մէջ ընդունուած սլոգակութեամբ. իսկ ասանց քով աւելցուած է նոյն դրական լեզուով արտասանութիւնը՝ եւրոպական լեզուաբանական վերջին տառադարձութեամբ, առանց նկատի առնելու թաթարական կամ թուրք դաւառաբարբառներու, պարսկական և արաբական արտասանութիւնները: Իսկ այս եւրոպական տառադարձութեան քով ալ նշանակուած է բառին նշանակութիւնը թուրքերէնի մէջ, եթէ

հայտյ մէջ տուած նշանակութենէն տարբեր է. եթէ ոչ նշանակութիւնը դրուած չէ:

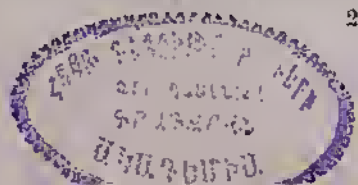
Գ.

1. Ամէն լեզուի մէջ ալ, հին լինի այդ լեզուն թէ նոր, փոխառեալ բառերը երկու ճամբով միայն կրնան առաջ դալ. առաջին՝ գրքերու միջոցով և սուսմանական մարդոց ձեռքով եղած փոխառութիւններ, որոնք գրքերու մէջ միայն կ'աղբն և հաղիւ թէ կրնան բուն ժողովրդական լեզուին մէջ մտնել. ասոնք կը կոչուին պատկան-ուսմանական փոխառութիւններ: Երկրորդ՝ բուն ժողովրդական փոխառութիւններ, որոնք իրարու հետ միասին աղբն երկու ժողովրդներու մէջ կրնան առաջ դալ բերնէ բերան խօսակցութեամբ, ասոնք ալ կը կոչուին ժողովրդական փոխառութիւններ:

Թուրքերէնը, որուն մատենագրութիւնը այնքան խեղճ է և այնքան ալ ուշ կ'սկսի, ոչ մի գրական փոխառութիւն ըրած է մեղի. մեր փոխառութիւնները բոլորն ալ կը պատկանին ժողովրդական փոխառութեան տեսակին և ըստ այսմ առաջ եկած են բուն ժողովրդական թուրքերէնէն: Ասոր իբր ապացոյց կը ծառայեն հետեւեալ պատկանները.

ա. Դրական թուրքերէնը՝ իբր խառնուրդ թաթարական, պարսկական և արաբական լեզուներուն, լի է այնպիսի պարսկերէն և արաբերէն բառերով ու ձևերով որ ժողովրդական լեզուն ամենեւին չի ճանչնար. արդ՝ նոյն բառերը դոյսութիւն չունին նաև մեր փոխառութեանց շարքին մէջ: Երբ փոխառութեանց ամբողջութիւնը բաղկացած է միմիայն այն բառերէն, որոնք առհասարակ դործածական են խօսակցական-ժողովրդական թուրքերէնի մէջ:

բ. Դրական թուրքերէնը ունի շատ ձևեր՝ որոնք բաւական այլայլութիւն են կրած ժողովրդական լեզուին մէջ.

Ա. ՉԱՅՆԱԻՈՐՆԵՐ

1. Ծ ա ն ի ռ ձ ա յ ն ա ռ ու ն ի ռ

a.

1. Այս ձայնը օտմաներէնի մէջ դրաւորապէս կը ներկայանայ որպէջ իւթիւնով կամ իւթիւնաւոր և, Դ, Ե, Լ, և ուղղադրութիւններով, որոնք հաւասարապէս կը հընչուին a=ա, հայկական փոխառութեանց մէջ ալ պահելով ընդհանրապէս նոյն ա հնչումը. քիչ անգամ միայն և դըրականին մէջ կը հնչուի է՝ Օրինակ *)

— کابا kaba=խաւպա «թանձր, կոշտ, բիրտ»; کابک kabak=խաւպախ «գոգում»; تակید taklid=քալիլիս «կեղծ»; تاكل taklak=takla=քալիլա «գլուխկոնծի»; تاخت taxt=taxd=քալիս «գահ, գահոյք»; خراب xarab=խարապ «աւեր»:

— اكران akran=ախրան «զնիւր, հասակակից»; دلال dellal=tellal=քէլլալ «մուշեմիկ»; کاما kama=խամա «գահոյն»; کومار باز kumarbaz=խումարալալ «խաղամուր»:

— آده ada=աւսա «կղզի»; ارشون aršun=aršon=արշըն «կանդուն, գաղ (չափ մը)»; آخور axor=axor=ախըռ «աւ»:

*) Յաջորդ օրինակները հետեւեալ կարգով են. 1. Իրական ձեւին ուղղադրութիւնը և հնչումը. 2. Ասոր ժողովրդական հնչումը. 3. Հայոց մէջ ստացած ձեւը. 4. Նշանակութիւնը, եթէ ժողովրդական ձեւը նոյն է դրականին հետ, թիւ 2-ը զանց կ'ըլլուի:

խոռ: آتاك atak=atik=աթիփ յխիզախ, ժիբ, համաբձալք;
آفرين=afirin=afirim=աֆերիմ յկեցցեա, ապրի սա:

ع—akreb=ախրէսլ «կարիճ»; عكسى aksi=ախսի
«հակառակ, հակառակադէր»; معرفت marifet=մարիճէթ «հը-
նարք, հնարվմացութիւն, ճարտարամտութիւն»; تعجيز tafiz
=քաւնիզ ընկ «ճանճրացնել, գլուխ ցաւցնել»; لانت lanet
=nallet=նալլէթ «անիծեմք»; طماكار tamakyar=tamahkyar
=քամահիլար «աղահ, կծծի»:

عارسز=arsəz=արսըզ «անամօթ, անհանդարտ, անասակ»; عادتا=adeta=ասէքա «սովորաբար, պարզապէս, հասարակ»; عادت=adet=ասէք «սովորութիւն»; عالم=alem=ալէմ «աշխարհ, ամէն մարդ»; عاشق=ašək=աշըխ «աշուղ».

«—koja=խօնա մեծ, ահագին»; müste=mušta=մուստա «բուռնցք»; kopča=կոփնա «կոճակ»; mişrebe=maşrapa, morşupa=մորեռնիա «ըմպանակ, ջուրի թիթեղեղյ մեծ բաժակ»:

2. Օսմանեբէկի ա ձայնը բացի այս ընդհանուր և սովորական փոփոխութիւններէն՝ կը կրէ նաև հետևեալ մասնական փոփոխութիւնները՝ հայկական փոխառութեանց մէջ.

ը—այսպէս են کادر kadar=խրսար չափ. օր. աս խրսար «այսչափ». անխրսար «այնչափ». ինչխրսար «որչափ». աղխրսար «այդչափ». հօրս խրսար «հօրս չափ» էլն.; حاصر hasar=խրախր «փակաթ»;
ژاندارما žandarma=յանդարմա «ուստիկան»:

Է—Օամ: ay ձայնը կը դառնայ Է bir خيلي bir xayli=
խիլ մը «բազմաթիւ, խումբ մը» Է خیر xayr=խիւր «բարի
գործը» ձեւերուն մէջ:

3.

1. Այս ձայնը օսմաներէն գրչութեան մէջ կը համապատասխանէ պարզ էսքէի և կամ էսքէով և, ى, ۛ, ع, ى, ع, ا ձևերուն, որոնք հաւասարապէս ը կը հնչուին գր-

բական թէ ժողովրդական օսմաներէնի, ինչպէս և հայկա-
կան փոխառութիւններուն մէջ. Երբեմն միայն գրականին
մէջ կ'ունենան ի հնչումը. Օրինակ՝

— قرانج kərlangəj=խրդլանդըն «ծիծեռնակ»; جلق
jəlk=նըլիս «հոտած (հաւկիթ)»; قناب kənab=kənnab=
խըննապ «առասան, կանեփեայ լար»; خیانت xəyanet=խը-
յանէթ «չար»; صدق sədk=սըքիս «ջերմեռանդութիւն»;
سجابه sənjəb=սըննապ «սկիւռ»; سپارش siparəš=səparəš=
սըփարշ «յանձնարարութիւն».

— اعلامور əxlamur=ըխլամուր «թմբի»; اسپاناک əspanak
=əsbannak=ըսպաննախ «ծմել, շո՞ին»;
اصرغان əsərgan=ըսըրղան «եղիճ».

— ايلق ələk=ըլըխ «դաղջ»; ايشل əşəl əşəl=
ըշըլ ըշըլ «փայլ ի փայլ, վառ ի վառ»;
ايشق əşək=ըշըխ «լոյս, հրազ, մոմ».

— چقن čəkən=չըխըն «ծրար»; ديرلتی dərəltə=sը-
ռըլթը «սնոտիք, դատարկ բան»; صیق sək=սըխ «փխ,
հոծ»; تیغ tiğ=təğ=քըղ «հերիւն»; خرچین xərcən=xərcəl=
խըռչըլ «անընտել, ամաչկոտ, մարդէ քաշուող».

— عرض ərz=ըռզ «պատիւ, ամօթի զգացում». ու-
րիշ օրինակ չկայ.

اع, عی «Իրական լեզուին մէջ կան թէև օրինակներ,
բայց ասոնք չեն մտած ժողովրդական բարբառին մէջ,
ուստի և գոյութիւն չունին նաեւ մեր փոխառութեանց
մէջ. ինչ. اعراض əraz «երես դարձներ» արարերէնէ.

2. Ժողովրդական բարբառին օ ձայնը շատ անգամ
մեր փոխառութեանց մէջ կը դառնայ նաև՝

ի—այս ձևափոխութիւնը տեղի կ'ունենայ 1. բոլոր
յատկացեալներու ծայրը. օր. آغاچ قاولی ağač kavunə=
աղաճ խավունի «կիտորն (բառացի՝ ծառի սերխ)»; توت اوتی tere otə=pէրոթօփ «աղաղքեղի նման խոտ մը»;
قولاق توزی kulak tozə=խուլախքօզի «քուկը»; کوزی قولاغی kuzu ku-
lağə=խուզուխուլաղի «թրթնջուկ, դառնադմակիկ»;
مایاغی sayağə=սայաղի «հարպ» ևլն..

2. Գիր վերջացույ և արհեստաւոր ցուցնող ա-
նուններուն մէջ. օր. آشجی āšjə=աւեցի «խոհարար»; پاچاورجی pačavrajə=փաշաւրանի «հին լաթի կտորներ հաւաքող»;
کوندورجی kundurajə=խունցնուրանի «կօշկակար»; باشجی bašjə=
պաւեցի «ռլխարի գլուխ ծախող»; آرجی arpaʃə=արփանի
«դարի ծախող» ևլն. ևլն. առանց բացառութեան.

3. Ծանր բայերու անցեալ ընդունելութեան مش
մը վերջաւորութիւնը նմանապէս առանց բացառութեան
կը վերածուի միւ. օր. کەزدەردم kəzdərdmak «բարկացներ»
խղզսըմիւ ընել «բարկացներ»; آزمم azmam «կատղիւ»
ազմիւ ըլլալ «կատղիւ»; اولمش olmaš=օլմիւ «հասուն, հա-
սած» ևլն. ևլն..

Այս երեք պարագաներուն մէջ ալ թրք. ə, jə, məš
ծանր մասնիկները չփոթուած են համապատասխան և հո-
մանիշ թեթեւ i, ji, miš մասնիկներուն հետ:

4. Ուրիշ խումբ մը բառերու ծայրը կամ վերջավան-
կին մէջ դտնուած ə ձայները վերածուած են նմանապէս
ի. Օրինակ՝ آلهی aləə=ալլի «գաճ»; آلهی ələə=անի «լեղի»,
դառն. 2. վրէժ; آلهی ələə=ալլի «արջ»; کالەب kaləb=խալիպ
«կաղասար»; کامەش kaməš=խամիւ «եղէղ»; کایەمی kayəmə=
խայիսի «ծիրան»; حەسەر hasər=խըսիւ «փսիւթ»; چایەر çayər
=չայիւ «արօտ, մարդագետին»; تەرشە turšə=թուրշի «թը-
թու (գոյ.)»; کاس کاتە kas katə=խասխաթի «շնթուկի նստիլ»;
کارەن آگرەسە karən agrəse=խառնախաի «ձայնդ. կտրի, ձայնդ.
մարիւ»:

Է—այսպէս են՝ لایەک layək=լայէխ «արժանաւոր, ար-
ժանի»; کایەک kayək=խայէխ «նաւակ, նաւ»; تەنبە tenbih=
թէմլէն «պառուէր»; تەختەبیتی taxta bitī=թախսալէթի «մը-
լուկ, փայտոջիւ»:

ու—چاکە çakə=չախու «զմելի, կտրոց»; اویلەم oyləm=
օլլում «խոռօջ»:

1. Ժողովրդական լեզուին օ ձայնը կը համապատասխանէ գրական լեզուին պարզ էօթրէին և կամ էօթրէով. و, او, ا, ع, գրչութիւններուն, որոնք նմանապէս կը հնչուին օ. Այս օ ձայնը անփոփոխ կը մնայ նաեւ մեր փոխառութեանց մէջ. Որինակ՝

طقسان doksan=solusani «խննսուն»; صمون somun=սովմն «բոլորաձև մեծ հաց»; صكرة sonra=uorru «յետոյ»; نخود noxud=noxud=նոխուս «սխեստ»; نقطه nokta=նոխսա «կէտ»:

طوپرولو dop dolu=solısolrı «բոլորովին լի»; بوغاز boğaz=պողազ «կոկորդ»; روسپی rospi=rosbu=onousıru «բող»; دوست dost=sous «բարեկամ»; بوستان bostan=uousıanı «բանջարանոց»; صوفی sofı=uofrı «մոլեռանդ»; خرطوم xortum=խորում «արտիճ»:

او ova=olı «պաշտ»; اویماق oymak=oyılcı «ընել փորել, փորագրել»; اويا oya=oyı «ժանեակ»; اوطة oda=osa «սենեակ»; اورتاق ortak=ortaylı «ընկեր»; اورتا orta=ortay «մէջոնդ»:

ا اردو ordu=onrı «բանակ»:

خواجه xonçe=խօնչա «սերան (միրգերով ելն. դարդարուած)»; خواجه xoja=հօնա «տաճիկ վարժապետ, կարդացող»:

عثمانلو osmanlı=օսմանցի «տաճիկ»:

1. Ժողովրդական թուրքերէնի II ձայնը կը համապատասխանէ գրական թուրքերէնի պարզ էօթրէին և կամ էօթրէով. و, او, ع, գրչութիւններուն՝ որոնք նմանապէս թէ գրական և թէ ժողովրդական թուրքերէնի, ինչպէս և հայ փոխառութեանց՝ մէջ կը հնչուին ու. Գրականին մէջ երբեմն կը հնչուին նաեւ իւ. Որինակ՝

غرايه gurabiyye=xurabiye=խուրապիյէ «խմորեղէն մի»; رخصت ruxsat=ուրուխսաթ «արտօնութիւն, թոյլտուութիւն, հրաման»; طلوم tulum=թուլում «տիկ»; بترست but-perest=putperes=իմքիիւրէզ «կռապաշտ, անհաւատ»; بلوط bulut=պոլոտ «ամի»:

اوشاق ushak=ուշախ «ապասնոր, մանչ, ծառայ»; اويدرما uydurma=ույսուրմա «կեղծ, սուտ, յարմարեալ, շինծու»; اويغون uyğun=ույդուն «յարմար»; اوچورم uçuram=ուչուրում «գահալէժ»; اويوز uyuz=ույուզ «բորոտ, քոսոտ» ևլն.:

اصول usul=ուսուլ «միջոց, եղանակ, կերպ»; استيره üstüre=ustura=ուսուրա «ածելի»; اغور uğur=ուդուր «բարի ոտք, յաջողութիւն»; اميد ümid=umud=ումուս «յոյս»:

غ—հայկական փոխառութեանց մէջ պատահած չէ. բայց դրական թուրքերէնն ինչի. لعموم ամում «ընդհանուր, հասարակաց, ամբողջ»; عبوديت ubudiyyet «ծառայութիւն» ևլն.:

عو—հմնտ. դրակ. թրք. ملعون=melun «անիծեալ»:

و—موشموله muşmula=մուսմուլա «զղեալ»; قوروم kurum=խուրում «ձանձախարհիթ, մուր»; بول pul=փուլ «համակաղբոջմ»; طوفان tufan=թուճան «ջրհեղեղ»; مخصوص maxsus=մախսուս «գիտմամբ»:

2. Հայկական փոխառութեանց մէջ թրք. և կը դառնայ նաև ի կամը. այսպէս են صويولى su yola=սըյոլի «ջրմուղ»; صمون somun=սումին «մեծ և կլոր հաց»; زيتون zeytan=զէթին «էթիթապտուղ»; ايون oyun=օյին «խաղ»; ايونجق oyunjak=օյիննախ «խաղալիք»; غوجوق gojuk=կօնիկ «տեսակ մը հաստ վերարկու»; قورشون karşun=խուրշին «կապալ»:

2. Թ Ե թ ե ռ ճ ա յ ն ա ռ ո Ր Ա Ն Ի Ր

e.

1. Ժողովրդական թուրքերէնի e ձայնը կը համապատասխանէ գրականին ուարդ իւթիւնին կամ իւթիւնով և, ւ, ւ ձեւերուն, որոնք նմանապէս կը հնչուին է՝ թէ՛ գրական և թէ՛ ժողովրդական թուրքերէնի արտասանութեամբ, ինչպէս նաև մեր փոխառութեանց մէջ. Օրինակ՝
 — كينك kepeneg=ֆլփէնէկ «թիթեռնիկ»; تکرک tekerlek=թէֆէրլախ «անիւ»; رنك reng=ընէնկ «դոյն»; درد derd=սէրս «ցաւ, վիշտ»; تذكرو tezkiire=teskere=թէսկէրէ «անցագիր» ելն. ևլն.:

ا ارک erkek=էրէէկ «արու»; اکنار enginar=էնկինար «կանկար»; اذيت eziyyet=eziyet=էզիյէթ «նեղութիւն, տանջանք»; اطراف etraf=էթրաֆ «քուրտիք, շուրջ»; ازبر ezber=էզաբէր «դոց սորվիլ»; ابريشم ebrishüm=ebishüm=էաիւշիւմ «ասորշում» ևլն.:

کرسته kereste=էրէստէ «ասաղձ»; تپه tepe=թէփէ «դադաթ, բլուր»; ميشه mişe=meşe=մէշէ «կաղնի» ևլն.:

نشه neşe=նէշէ «ախորժակ, տրամադրութիւն»; نشه لست neşelenmek=նէշէլէնմէշէ ըլլալ «ախորժ տրամադրութիւն ունենալ»:

2. Ասոնցմէ դուրս ժողովրդական թուրքերէնի e ձայնը մեր փոխառութեանց մէջ դարձած է նաև՝

ا اکشيمک ekşimek=աէխիլ «թթուիլ (կերակուրի համար)»; مندیل mendil=մանցիլ «թաշկինակ»:

و, 0 جواب Jevab=նոդապ, նուդապ «պատասխան»:

3. Ժողովրդական թուրքերէն ey քանի մը տեղ կը դառնայ է. ինչ. شىخ şeyx=էխ «տաճկի կրօնաւոր»; کيف keyf=ֆէ «քմահաճոյք, զուարճութիւն»; زيتون zeytan=զէթին «ձիթապտուղ»:

i.

1. Ժողովրդական թուրքերէնի i հնչումը կը համապատասխանէ դրականին պարզ էսրէին կամ էսրէով ۱, اى دى دى اع և ևերուն. ասոնք ալ թէ՛ դրական և թէ՛ ժողովրդական լեզուին, ինչպէս և մեր փոխառութեանց մէջ ունին ի ձայնը Օրինակ՝

— کتابى kitabjə = քիթապնի գրաւման; جلا jila = ցիլա «փայլ»; چلگیر čilingir = չիլինկիւր «դարբին»; بلور billor = Ելլոն «բիւրեղ»:

— اقرا ifira = իժսիւրա գրաւարտութիւն; اكرام ikram = իքրամ «հրամցներ»; الجير injir = ինցիր «թուղ»; اشكبه iškēbe = iškēbe = իշկեմպէ «քաղիրթ»; اشتہ ište = իշէտ «ահաւաստի»; اسکمه iskemle = իսկեմլի «սթոռ»:

— ايليك ilik = իլիկ «սակորի ծուծ»; ايجاد ijad = ինյաս «հնարել, գիւտ»; اين in = ին «որջ»; ايشجى iſji = իշնի «բանտոր»; ايليشك ilişik = իլիշիկ «առկախ խնդիր, թերի մնացած, կիսկատար թողուած բան»:

— سجين sijim = սիցիմ «առասան, լար»; كيرج kirej = քիրէն «կիր»; كيد kile = քիլէ «գրիւ»; ميل mil = միլ «սլաք»; ميشين mişin = meşin = մէշին «ռոպորի մորթ, կաշի»:

— علاج ilaj = իլան «գեղ»; عناد inad = ինյաս «յամառութիւն»; عبرت ibret = իպրէթ «օրինակ»; عبارت ibaret = իպարէթ «քաղկացեալ»; علة illet = իլլէթ, ցիլլէթ «գէշ հիւանդութիւն, ախտ»:

— عى iyd «տօն, տօն օր», عيسى Isa «Յիսուս» և ևն., բայց այս բառերը մտած են ոչ ժողովրդական լեզուին մէջ և ոչ ալ հետեւաբար մեր մէջ:

— اعلام ilam = իլամ «գատարանի վճռագիր»; اعلان ilan = իլան «ազգ»; اعتبار itibar = իթիպար «յարդ, արժանիք»:

ö.

1. Ժողովրդական լեզուին ö հնչումը դրականին մէջ

կը ներկայանայ պարզ էօթրիւով կամ էօթրիւով Եւ, Եւ, Եւ երով. ասոնք ալ առհասարակ կը հնչուին Էօ՝ թէ գրական, թէ ժողովրդական լեզուին և թէ մեր փոխառու-թեանց մէջ՝ Օրինակ՝

—سۆيۈد sōyüd = սէօյլս «ուռի»; کۆمۈر kömür = ֆէօ-սիւր «ածուի»; گۆڤرەك gōvrek = կէօլրէկ «պարսիմատ»; گۆمۈرۈك gōmürük = կէօմրիւք «մարտ»

او—اوکچە öküce = օկյե = էօֆիէ «կրօնի»; اورس örs = էօրս «գարնոցի սալ»; اولوم ölüüm = էօլիւս «մահ»; اوکسر öksüz = էօֆսիւզ «որդ»

و—دۈشمە döşeme = սէօշէմէ «աախտահամած»; گۆبەك göbek = կէօպէֆ «պորտ»; کۆپرۈ köprü = ֆէօլրիւ «կա-մուրջ»; بۈجە büjek = պէօճէկ «միջատ»

ع—عمر ömr = էօմր «կեանք»; عذر özr = օշիւր = էօ-զիւր «արդարացում, չքմեղանք»

ii.

1. Ժողովրդական լեզուին և ձայնը կը համապատաս-խանէ գրականին պարզ էօթրէին կամ էօթրէով Եւ, Եւ, Եւ գրչութիւններուն՝ սրունք նոյնպէս իւ հնչումն ունին գրական և ժողովրդական լեզուին, ինչպէս և մեր փոխա-ռութեանց մէջ՝ Օրինակ՝

—شېه şühe = şüpe = շիւպիէ «կասկած, տարակոյտ»; مینه میمن mīneşşim = միւնէննիս «աստղաբաշխ»; مۇدە müzde = միւնէ «աւետիս»; كۈلەك külah = ֆիւլսիս «գլխանոց»; كۈلخان külxan = külxan = ֆիւլան «հնոց» ևլն.

او—اوزوم üzüüm = իւզիւս «խաղող»; اۋستۈن üstün = իւսիւն «գեր ի վերոյ»; اۋتو ütü = իւթիւ «հարթուկ»; اۋشەنەك üşenimek = իւշէնմիշէ ըլլալ «գանգաղիլ, ծուլանալ» ևլն.

و—دۈدۈك düdük = ժիւսիւկ «սուլիչ»; کۈتۈك kütük = ֆիւթիւկ «կոճղ»; سۈپۈرگە süpürge = սիւփիւրիէ «աւել»; چۈرۈك çürük = չիւրիւկ «փտած» ևլն.

ع—عفۈت üfunet = üfünet = իւֆիւնէք «բորբոքում»;

ուրիշ օրինակ չկայ. թէև դրական լեզուն ունի عنوان ün-
van «անուն, հոչակ», և և և ülya «բարձրագոյն» և և և. ձևեր,
բայց ասոնք չեն մտած ժողովրդական լեզուին, հետևա-
բար նաև. հայոց փոխառութեանց մէջ:

استويپü üstüpyü = իւսիւիիւ «խօսեմ»: استويج üstübej
= իւսիւպէն «սովորական» և և և.

Բ. ԲԱՂԱԶԱՅՆՆԵՐ

b.

1. Ժողովրդական b ձայնին դէմ դրականը ունի ժիշա
ب ձևը, որ կը հնչուի նոյնպէս b. այս հնչումը անփոփոխ
կը մնայ նաև մեր փոխառութեանց մէջ: Օրինակ՝ بزاز
bezzaz = bezaz = պէզազ «խաւաւաճառ»; بسللي bébelli =
պէ'սպէլլի «բոլորովին յայտնի»; بهار bahar = պահար «հա-
ժեժ»; بهار bebar = babar = պահար «գարուն»; تباشير tebašir
= tebešir = տպէշիր «կաւիճ»; جبوق čəbuk = čəbuk = չու-
պուխ «գաւազան, ցուպ»; حب hābb = hab = հապ «դճա-
հառ»: خراب xarab = խարապ «աւեր»; صبر sabr = սապր,
ուսպրո «համբերութիւն»; عجايب əjaib = անայիպ «զար-
մանալի բան»; كباك kabak = խսալախ «դդում»; هندبا hin-
diba = հինիսիպա «եղերգ»; يابانجي yabanjə = յապանցի «ս-
տար» և և և. և և և.

2. Սոյն b ձայնը հայկական փոխառութեամբ փ-ի է
վերածուած بون bütün = փիւթիւն «ամբողջ» և ասկէ
بوسبتون büsbütün = փիւսփիւթիւն «բոլորովին» բառերուն
մէջ:

c.

1. Ժ. թ. թ. c ձայնին դէմ կը գտնենք դրական
թ. թ. ڄ c և հայ. չ: Օրինակ՝ چټټټ c̣itc = չիճէ «զոյդ»;

چکړه čekirge = չէփրկէ «մարախ»; چکمه čekmeje = չէփ-
մէմէ «դարակ, գորոց»; چولاق čolak = չօլախ «ձախլիկ»;
چويد čivid = չիվիս «լեղակ»; کچه keče = ֆէշէ «թաղիք»;
پاچاور pačavra = փաչավրա «հին ցնցոտի»; کچ کوč = խօշ
«խոյ»; گۆډ gōd = կէօշ «չու»; صاچي sačə = սաչի «հարսի
օժիտ»; کڅ kəč = խըշ «կող»; کڅان kočan = կօչան «կա-
ղամբի հին. կուրծ»; کولچاق kolčak = խօլչախ «թենոց»;
کڅاق kačak = խաչախ «մաքսանենգ, փախստական» հին..

2. Այս ը ձայնը հայկական փոխառութեանց մէջ բա-
ղաձայնէ անմիջապէս առաջ գտնուած ժամանակ կը վե-
րածուի Ե-ի. իսկ եթէ նոյն ը-էն առաջ նաև Գ ձայնը
կայ, կը ջնջուի. այսպէս են طولى ič donə = իւսօնի
«վարտիք»; ايجرت ičret = իւրէր «խմիչք, օղի հին.»; اوچور
učkur = ուււխուր «վարտիքի կապ, խոնջան»; رنجبر renjber
= renčber = ըռէւպէր «բանուոր, մշակ». Այս օրէնքը կը
գտնենք նաև բուն հայկական բառերու մէջ. ինչ. նաւնալ
= ճանչնալ. աւել = աշք. մեւել = մէջք հին..

3. Նոյն ը ձայնը մ-ի կը վերածուի քանի մը տեղ՝ իս
ձայնէն ետք. հմմտ. اچہ akče = ախմէ «ստակ»; بوغچه
boğča = bohča = պօխմա «ծրար»; باغچه bağče = bahje =
պախմա, պախմէ «պարտէզ» հին..

d.

1. Ժողովրդական թուրքերէնի d հնչումը կը ծագի
դրականին d d, ض d, ت t, ط d ձայներէն. հայկական
փոխառութեանց մէջ ժողովրդական d անփոփոխ կը մնայ.
Օրինակ՝

دا-دaha = swaha «դեռ, տակաւին»; ديبك dibek =
սիպէկ «սանդի տոռն»; دينج dinj = սինն «առողջ, սնդա-
կաղմ»; سکود sōyüd = սէօյիւս «ուռի»; کدر keder = ֆէսէր
«վիշտ, ցաւ»; هديه hediyye = hediye = հէսիյէ «նուէր, ըն-
ծայ»; يدک yedek = յէսէկ «պահեստի»; زندان zəndan = զըն-

սան «զնգան»؛ سدى sedef = սէսէճ «սատափ»؛ كدوز kuduz = խուսուզ «կատաղած (շուն)»؛ كجيد ge'cid = կէշիս «անցք» ևն.

كاضى كاضى kadā = խաշի «դատաւոր»؛ كاضى كوى kadəkōy = խաշիֆէղ «Բաղկեղան, Դատըգիւղ»؛ خضرايلاس xədərūlyas = xədrellez = խըսրէլլէզ «գարուն և ամառ».

طمر طمر damar = սամսւր «երակ»؛ طم ada = ասա «կըղզի»؛ طماغ damag = սամաղ «քիւֆ»؛ طياق dayak = սայախ «ձեծ, նեցուկ»؛ طيانق dayanəklə = սայանըխը «դիմացկուն»؛ طورلاق dorlak = sorլախ «ժող, դանդաղկոտ»؛ طاز daz = swaq «ճաղատ»؛ طاره dara = swaru «ապրայ»؛ طارى darə = swar «կորեակ»؛ طاعتق dagətmak = սաղըքմիւս ընկ «ցրուել, բաշխել»؛ طاه dana = սանա «հորթ».

تيمور تيمور timur = demir = սէմիր «երկաթ»؛ تيمور تيمور timurjə = demirji = սէմիրճի «երկաթագործ»؛ تما tamga = damga, damga = սամղա «կնիք, դրոշմ»؛ تما tamgale = damgale, damgale = սամղալը «դրոշմեալ»؛ تباشير tebašir = tebešir = սէպէշիր «խաւիճ».

f.

1. Ժղ. Թրք. f ձայնը = գրակ. Թրք. ف f = հայ. Ժ. Օրինակ՝ فطونه furtuna = ժուրթունա «փոթորիկ»؛ فرمان ferman = ժերման «հրովարտակ»؛ فلز filiz = ժիլիզ «ընձիւղ»؛ فقير fakir = fakər = ժախը «աղքատ»؛ فراجة feraje = ժերանէ «օթոց, կրկնոց»؛ دفی def = tef = քէճ «պափ»؛ كيف keyf = fէճ «ուրախութիւն, զուարճութիւն, ուրախ տրամադրութիւն, քմահաճոյք»؛ كوى küf = fիւճ «միլահոտութիւն»؛ صافى safi = սաճի «միայն, զուտ, պարզ»؛ كطائف kataif = kadayif = խասայիճ «խմորեղէն մի»؛ سفيل sefil = սէֆիլ «խեղճ, թշուառ»؛ آفرين aferin = áferim = ամէրիմ «կեցցենա, ապրիւս» ևն.

2. Ժղ. Թրք. f ձայնը կրնայ գալ նաև գրակ. Թրք. خ x, و v և ح h ձայներէն. ասպէս են՝ صلح sulh = sulf = սուլի «հաշտութիւն»؛ خوطوز xotoz = fotoz = ֆոթոզ «կա-

նանց յատուկ՝ դուռի կապերու լաթ»؛ وشنه višne = fišne =
Ֆիշնե «լալ»؛ وصوصه vesvese = fesfese = Ֆեսֆեսե՝ «կա-
կաժ», մոտատանջութիւն»։

g.

Ժդ. Թբբ. ց ձայնը ունի հետեւեալ համապատասխան
նունթիւնները.

1. Ժդ. Թբբ. ց = դրակ. Թբբ. ک g = հայ. կ. Օրի-
նակ՝ گۈل gül = կիւլ «վարդ»؛ گۈلۈ گۈلۈشۈ گۈلۈشۈ گۈلۈشۈ
gelişi güzel = կէ-
լիշի կիւզէլ «քոս պատահման»؛ گۈلۈ گۈلۈشۈ گۈلۈشۈ گۈلۈشۈ
gijelik = gejelik =
կէճէլիկ «գիշերազգեստ»؛ خردک xergele = hergele = հեր-
կէլէ «արմուղ ձի»؛ ديدرگن dedirgin = st'sirlihi «աստան-
դական, փտարանդի»։

2. Ժդ. Թբբ. ց = դրակ. Թբբ. غ g = հայ. կ. Օրի-
նակ՝ غاز gaz = կազ «քարիւղ»؛ غاغا gaga = կակա «կը-
տուց»؛ غوجوق gojuk = կոճիկ «հովուական վերարկու»؛
غرغرا gargara = կառկառա «քերանը սղողել, խաղալ»։

3. Ժդ. Թբբ. ց = դրակ. Թբբ. غ g = հայ. յ. Օրի-
նակ՝ قرلانچ korlangaj = korlangaj = խրոյանդըն «ծիծեռ-
նակ»؛ قارغا karga = karga = խոռոյա «ազուա»؛ تما tamga
= damga = սամղա «կնիք, դրոշմ»։

4. Ժդ. Թբբ. ց = դրակ. Թբբ. غ g = հայ. յ. Օրի-
նակ՝ قانقال kangal = kangal = խանդալ «ոլոր, դալար»؛
مانقال mangal = mangal = մանդալ «կրակարան, ձեռքի վա-
ռարան»؛ مانغر mangar = mangar = մանդըր «դանդ, խե-
րեւէշ»؛ طولغون dolgun = dolgun = soլղուն «լի, ատոգ»։

g.

1. Ժդ. Թբբ. ց ձայնը կը համապատասխանէ միշտ
դրականին غ η ձևին. նոյն ձայնը մեր փոխառութեանց
մէջ կ'ստանայ η և իս ձևերը՝ Օրինակ՝

η = غ — باغرساق bağarsak = պաղըրսակ «աղիք»؛ دغدغه

dağdağa = աստաղիտ «հալ. նեղութիւն, ձանձրացուցիչ քղ-
լազում»؛ طوغوش doğuş = օդուտ «ծնունդ, բնութիւն»؛ صاغناق
sağanak = սուղունիս «տեղատարալի»؛ صاغ sağ = սաղ «ողջ,
կենդանի»؛ صاغلام sağlam = սաղլամ «ամբողջ, անաղարտ»؛
ياغما yağma = յաղմա «աւար»։

խ = غ — Այսպէս կը լինին՝

Բարբ այն غ-երը՝ որոնք յաւանջացած են ծանր ق-ով
վերջացող բառերաւ. ածանցմամբ՝ Թրինակ՝ قابق kabak =
խաւայիս «գդում» և صاقر قابق sakaz kabagə = սախըղ խա-
ւայիսի «տեսակ մը դդում»؛ بالق balək = պալըխ «ձուկ» և
قايچ kəlaç baləğə = խըլըն պալըխի «թրածուկ»؛ اوجاق
oçak = օնալիս «վառարան» և قايچ کاهه kahve oçagə = խալսվէ
օնալիսի էրն։ Այս հաշուով հայերէնի մէջ բառը ածանց-
ման ժամանակ փոփոխութիւն չի կրեր։

2. Ժդ. թրբ. گ ձայնը կը համապատասխանէ հաւ
գրուական ق k ձևին, որ հայերէնի մէջ ալ կը մնայ վ. այս-
պէս՝ لقب lakab = lağab = լողալով «մականոն»։

h.

Ժդ. թրբ. h կը ներկայացնէ հետեւեալ համապատաս-
խանութիւնները.

1. Ժդ. թրբ. h = գրակ. թրբ. ح h = հայ. հ. Թրի-
նակ՝ حامل hamal = hamal = համալ «բեռնակիր»؛ حامی
hamamja = համալմնի «բաղնիկան»؛ حشاري hasarə = հաւուրի
«անառակ»؛ حلا hallaç = halaç = հալան «բուրդ գզող»؛
محجوب mahjub = մահնուլ «ամթեհար»؛ محروم mahrum =
մահրում «զուրկ»؛ سلاح silah = սիլան «զէնք»։

2. Ժդ. թրբ. h = գրակ. թրբ. ه h = հայ. հ. Թրի-
նակ՝ هوا heva = hava = հաւլա «օդ»؛ هيئت heyyet = hiyet =
հիյէթ «կերպարանք»؛ همان heman = hemen = հէմէն «իս-
կոյն»؛ هله hele = հէլէ «անամանաւանդ»؛ هفتلق haftalək =
հաֆտալըխ «չարածական վարձք» էրն։

3. Ժդ. թրբ. h = գրակ. թրբ. ع (որ չի հնչուիր) =

հայ. հ. Օրինակ՝ ساعت sa'at=sahat=ուսմաթ «ժամ; ժամացոյց»; متاع meta'=matalh=մաթախ «ապրանք»; صنعت sena'at=senahat=զէմախաթ «արհեստ» ևլն.:

4. Ժ. թրք. b = գրակ. թրք. ح b = հայ. խ. Օրինակ՝ احمق ahmak=ախմախ «ապուշ»; احباب abbab=ebbab; abbab = ախպապ, էխպապ «բարեկամ; մտերիմ»; احتياج ihtiya] = ehta] = էխսան «կարօտ»; حلقة halka = խալխա «օղակ»; كدح kadeb=խասէխ «բաժակ»; تسبيح tesbih=tezbih = քէզպէխ «համբիշ»; حصر haser=խըսիր «փսիաթ»; محتاج mubta] = mübta] = միլխսան «կարօտ»:

5. Ժ. թրք. h = գրակ. թրք. o b = հայ. խ. Օրինակ՝ كهو kabve = խախվէ «խահուէ. 2. սրճարան»; كهيا kehya = քէխիյա «թաղապետ»; كلا killah = քիլախ «կնգուշ, գըլխանոց»:

6. Ժ. թրք. b = գրակ. թրք. ف f = հայ. հ. Օրինակ՝ مئدس müdis = mühlüz = միւհլիւզ «անանկ»:

7. Ժ. թրք. b = գրակ. թրք. خ x = հայ. հ. խ. ذخيرہ zaxire=zahre=զաիրէ «նպարեղէն»; خفيف xafif=bafif=հաճիճ «թեթեւ»; خالط xalat=halat=հալաւս «հաստ չուան»; يخني yaxni=yahni=յահնի «տեսակ մը կերակուր»:

J.

1. Ժ. թրք. J = գրակ. թրք. ج J = հայ. հ. Օրինակ՝ جبا Jaba = հապա «ձրի»; جبه Jübbe = ճիպպէ «վերարկու»; جوجوله jurjuna=jurjina = ճուրճինա «խեղկատակութիւն»; حاجي haji = հաճի «մահառեի»; جويز Jeviz = ճէվիզ «ընկոյզ»; بوجك böjek = քէթնէկ «ճճի, միջատ»; آوج avu] = ավուն «ափ»; كيرج kirej = քիրէն «կիր»; قصانج kaskan] = խըսխանն «նուխանձոտ» ևլն.:

2. Եւ ձայնին համապատասխան ձևով J ձայնն ալ բաղաձայնէ առաջ հայ փոխառութեանց . ուէջ կը վերածուի Ժ-ի. ասոր համար ունինք وجدان vüdan=վիժսան «խիղճ» օրինակը:

3. Sbu ž:

k.

ժղ. թրք. k ձայնը կը ներկայացնէ հետեւեալ համապատասխանութիւնները.

1. ժղ. թրք. k = գրակ. թրք. ق k = հայ. խ. Օրինակ՝ کالچا kalča = խալչա *պղծատ, աղղր*; کاتیک katək = խրքիս *խոժուժ*; کزاق kəzak = խրզախ *սաահնակ*; کاشا baška = պաշխա *ուրիշ*; کارداق bardak = պարսախ *պաւաթ*; کباب ikbal = իխպալ *բախտ, յաջողութիւն*; کبابا eškəya = էշխիյա *աւաղակ*; کړکایاک kərkayak = խրոխայախ *աճասանդր* ևլն. ևլն.։ Այս ընդհանուր և շատ սովորական կանոնին իբր բացառութիւն պէտք է հաշուել՝

2. ժղ. թրք. k = գրակ. թրք. ق k = հայ. ք. Օրինակ՝ آووقت avokat = abukat = ապուֆաք *սիաստարան*; آنتیکه antikə = անքիֆալ *հնութիւն*; بانکا banka = պանքա *գործատուն*; بالکون balkon = պալֆոն *արտաշգամ*; لوكاندا lokanda = lokanta = լոֆանքա *հաշարան*; انبیک inbik = ինպիֆ *թորակ*; آتاک atak = atik = աքիֆ *խիղախ, ժիր*; داکه dakəka = takke = քալիկ *վայրկեան*; ذوق zevk = zefk = զէճկ *ուրախութիւն, զուարճութիւն*; և ասոնց նման ուրիշ քանի մը հազուադէպ բառեր, ամենամեծ մասը օտար, եւրոպական լեզուներէ փոխառեալ։

3. ժղ. թրք. k = գրակ. թրք. ک k = հայ. ք. Օրինակ՝ کومور kömür = քուֆիւր *ածուխ*; کوك kök = քոֆ *արմատ*; کرتکەر kertenkeler = kertenkele = քրքէնքէլ *մողէս*; کسان seksen = սէֆէն *ուրիշ*; بکری bekri = քէրի *սոսկալի գինեմոր*; حکیم hekim = քէփիմ *բժիշկ*; دیکن diken = տիկեն = քիֆէն *սիւշ* ևլն.։ Այս ալ ընդհանուր և սովորական ձևն է գրակ. թրք. ک k ձայնին։

4. ժղ. թրք. k = գրակ. թրք. ک k = հայ. կ. Այս փոփոխութիւնը տեղի կունենայ միայն բառին վերջը և այն պարագային միայն, երբ այս k ձայնը թուրքերէնէ մէջ ածանցման կամ հոլովման ժամանակ կը վերածուի y կամ g ձայներուն. ինչ. فشنک fişenk = ֆեն. tişengin,

ուստի և հայ. ժիւելնի = «փամփուշտ»; دوشك dōšek = սեռ. dōšeyin, տրակ. dōšeye, ուստի և հայ. stoceli «անկողին»։ Այսպէս են كيجەلك gijelik = gejelik = կէճէլիկ «դիշերազգեռա»; سيليك silik = սլիլիկ «սրբուած, մաշած (դրամ)»; دىرك direk == shirli «դերան»; اڭك ešek = էշէկ «էշ»; شەبەك şebek = Շէպէկ «կապիկ մը»; دىستەك destek = Տէստէկ «նեցուկ, յեցակ» ևլն. ևլն. ևլն.։—Ասոր հակառակ այն բաները որոնց վերջառաւ k-ն փոփոխութիւն չի կրեր հոլովման կամ ածանցման մամանակ, նայնպէս անփոփոխ կը մնան հայերէնի մէջ. օր. كۆك kōk, սեռ. kōkin = հայ. fluf «արմատ»; كۆرك kūrک, սեռ. kōrkūn = հայ. fīurf «մուշտակ» ևլն.։
 Նայն փոփոխութիւնը տեղի կ'ունենայ նաև բառի մէջ lu, u ևլն. բաղաձայններուն քով. օր. تەزكەرە tezkerə = plul-կէրէ «անցագիր»; عسكر asker = ասկէր «զինուոր»; اسکە iskenle = իսկէւրի «աթոռ»; اسکە iskele = իսկէլէ «նաւամատոյց»; اختيار ixtiyar = էլիսիյար «ծեր»; اختيار ixtibar = էլիսիյար «յարգ, արժանիք» ևլն. ևլն.։

5. Ժդ. թրք. k = դրակ. թրք. ک k = հայ. կ. Այս փոփոխութիւնը կը սլառահի միայն հետեւեալ օրինակներուն մէջ. هۆكەباز hokkabaz = օկկապազ «ձեռնածու»; کولۆچە koločka = կօլօշկա «թուխտ»; کۆپچە kopča = կօփճա «կոճակ»; کەلابدان kələbdan = կըլափսան «տկերներ»; کولبە kulibə = կուլիպէ «խրճիթ»; کازینو kazino = կազինօ «եւրոպական սրահարան»; کارنابیت karnabit = կառնապիթ «ծաղկակալամը»; کۆچان kočan = կօչան «կաղամբի կուրծ»؛ کولیا koliva = կօլիվա «հատիկ (ցորենով քաղցրեղէն մը)»։

6. Ժդ. թրք. k = դրակ. թրք. ک k = հայ. կ. իւ. Կը սլառահի խիստ քիչ անգամ. այսպէս, اینهك iynelik = իյնէլիկ «ասպաման»; ڧتەك ɸtnelik = Քիթնէլիկ «լրան ոտկերի փաթեթերու փայտերու ամանը» ևլն.։

7. Ժդ. թրք. k = դրակ. թրք. غ ğ = հայ. իւ. այս երևոյթը կը սլառահի միայն բառասկզբին. ڭىب ğayb = kayeb = խայիս «կորսուիք»; گامسەز ğamsəz = kamsəz = խամսըզ «անհող»; غیری ğayri = kayrə = խայրի «ուրիշը, բացի,

այլ և»: غيطان ğaytan=kaytan=խայթան «գար, առասան»;
 غماز ğammaz=kamaz=խամազ «բանսարկու, բուռ»; غنچه
 =ğonče=konča=խոնչա «կոկոն».

1.

1. Ժդ. թրք. l=գրակ. թրք. ل l=հայ. լ. Օրինակ՝
 تلسم talsəm=tələsəm=բլլբսլմ «յուռուխ»; قیل kəl=խըլ
 «բաշ, մաղ»; مال mal=մալ «ապրանք»; مِلّت millet=միլլէթ
 «աղդ»; بال bal=պալ «կեղր»; لالә lale=լալէ «կակաչ»;
 لايق layək=լայէխ «ալժանաւոր, արժանի»; لېلى leblebi=
 լէպլէպի «խորոված սխեռ».

2. Ժդ. թրք. l=գրակ. թրք. ن n=հայ. լ. Այսպէս
 են հետեւեալ օրինակները. فنجان finjan=filjan=Ֆիլճան
 «բաժակ»; خرچين xərçən=xərçəl=խրոյլ «անընտել, մար-
 դամօտիկ չեղդ»; جهنم Jehennem=Jehellem=ճէհէլլէմ «դժ-
 ժոխք»; تمنا temenna=tomellah=թէմէլլահ «տաճկական
 յարգալից բարև».

3. Ժդ. թրք. l=գրակ. թրք. د d, ر r=հայ. լ. Այսպէս՝
 ياصدانماق yasdannmak=yaslanmak=յասլանմի՞ւ ըլ-
 լալ «կռթնիլ, ընկողմանիլ»; زنجير zenjir=zinjil=զինճիլ
 «շղթայ».

III.

1. Ժդ. թրք. m=գրակ. թրք. م m=հայ. մ. Օրինակ՝
 موميا mumiya=inomiya=մօմյա «զմռեալ դէմ»; موصلق
 musluk=մուսլուխ «ծորակ»; مائي mai=mavi=մաւի «երկ-
 նագոյն կապոյտ»; موم mum=mom=մօմ «մոմ»; بلغم belgam
 =balgam=պաղլամ, պաղլամ «մաղառ»; حمامجي hamamjə
 =hamamjə=համամնի «բաղանեպան» ևլն. ևլն..

2. مینهن mîneñim բառին մէջ վերջտուտու m ձայնը պ-ի
 վերածուելով՝ բառը դարձած է հայ. միւնէննիպ «աստ-
 դարայիս».

1. Ժ. թ. թ. n = գրակ. թ. n = հայ. ն. Օրինակ՝ نانع nana = nane = նանե՝ «անհուխ»;
ناره na're = nagara = նա-
դարա «գոյին», աղաղակ; نظر nazar = նազար «չար աչք»;
كوناك konak = խօնախ «ապարանք»;
کونداق kundak = խու-
սախ «խանձարուր»;
تافسان tavšan = քաճեան «նապաստակ»;
کمان keman = ֆեման «ջութակ»;
صمان saman = սաման
«յարդ» ևլն.:

2. Ժ. թ. թ. n = գրակ. թ. n = հայ. ն. Օրինակ՝
سکين sinir = սինիր «ջիղ, ներարդ»;
يوك ايبكى yün ıpeyi =
յինիփիէյի «բրդեայ թեր»;
يکک yanak = յանախ «ալու»;
بکر benz = պէնգ «երեսի դոյն»;
چکه çene = շենյէ «կը-
ղակ»;
بکرتکم benzetmek = պէնգէթմիւ ընել
«նմանցնել» ևլն.:

3. Ժ. թ. թ. n = գրակ. թ. n = հայ. ղ. Ս. յս-
սէս են՝ صکرة sonra = սօդրա «յետոյ»;
یاكلش yanlaş = յաղ-
լը «սխար»;
یاکلمق yanəlmək = յաղըմիւ ըլլալ
«սխարիւ»:

4. Ժ. թ. թ. n = գրակ. թ. n = հայ. ն. այսպէս է
سلسله silsile = sinsile = սինսիլէ
«աղգաստահմ, դերգաստան»:

1. Ժ. թ. թ. p = գրակ. թ. p = հայ. փ. Օրինակ՝
پای pay = փայ «բաժին»;
پرمقلى parmaklek = փար-
մախլըխ «փանդակապատք»;
پلاو pilav = փիլավ «երջինձ»;
پنبه penbe = pembe = փեմպէ
«փարդադոյն բաց կարմիր»;
پيره pire = փիրէ «լուռ»;
تپه tepe = քէփէ «դադաթ, բլուր»;
چوپ çöp = չօփ «աղբ»;
سوپورگه süpürge = սիւփիւրկէ
«աւեր»;
صوبا sopa = սօփա «բիր»;
توزپ turp = քուրփ
«բողկ» ևլն.:

2. Ժ. թ. թ. p = գրակ. թ. p = հայ. փ. Օրինակ՝
محبت mahbes = maphus = մափիւս
«բանտ»;
ضبطيه 'zabtiyye = zaptiye = զափսիյէ
«ստիկան»;
حبس habs = hapəs = հա-

փրաւ «բանտ» էլն. Ասոնց մէջ և վերածուած է ք-ի քովի բաղաձայններուն խուլութեան պատճառաւ:

Դ.

1. Ժ.գ. Թրք. ր=գրակ. Թրք. ր ր=հայ. ր. Օրինակ՝ درهم dirhem = direm = քամ տաճկական դորժածական ամենափոքր կշիռը, 1/100 մաս օխայի; دیری diri = իրի «ողջ, կենդանի»; دیرک direk = իրէկ «գերան»; سپورگه sü-pürge = սիւսիւրկէ «աւել»; سربمق serpmek = սերիսիւիւ ընել «սրսկել»; زهر zehr = zehir = զէհիր «թոյն» էլն.:

2. Ժ.գ. Թրք. ր=գրակ. Թրք. ր ր=հայ. ու Օրինակ՝ سرای seray = saray = սառայ «պալատ»; ترلا tarla = քառլա «աճու, արոտ»; تکرلک tekerlek = քէրէկլա «անիւ»; بورشمق buruşmak = պուրուսիւիւ ըլլալ «կծկել, փոթալիւ»; زەر zərħ = zərħ = զըրħ «գրահ» էլն էլն.:

3. Ժ.գ. Թրք. ր = գրակ. Թրք. ی y = հայ. ր. այսպէս է միայն جامه شوی Jamesay = čamašer = չամաշըր «լուացք» բառին մէջ:

4. Ժ.գ. Թրք. ր=գրակ. Թրք. ր ր=հայ. լ ունին հետեւալ բառերը. ارتیق artək = արթըլ «ալ, այլ ևս», հայերէն ալ հոմանիշին լ-ին պատճառաւ; شریقه şirinka = շիլիսկա «գրեխ»:

5. Իսկ Թրք. ր-ով սկսող բառերը հայերէնի մէջ բուն հայկական արտասանութեան օրէնքներուն համեմատ կըստանան ը, ի, օ, ու ձայնաւորները. այսպէս՝ ու, եթէ յաջորդ ձայնաւորը ու է. օ՝ եթէ յաջորդ ձայնաւորը օ է. ի՝ եթէ յաջորդ ձայնաւորը ի է. իսկ ը՝ եթէ յաջորդ ձայնաւորը ը, է կամ ա է Օրինակ՝

ը. راحت rahat = ըռահաթ «հանգիստ»; راکم rakam = ըռախամ «թիւ, թուանշան»; رندے rende = ըռէնէ «քերիչ»; رشوت rişvet = rəşvat = ըռըսվաթ «կաշառք»; رختم rix-tim = xəxtəm = ըռըխսըմ «քարափ» էլն.:

ի. رجا reja = riĵa = իրիմս «խնդիրը, աղաչանք»:

0. — روسپی rospi = օրօսպուլ «բող»; բացառաբար բայ
 րում կը գտնուի ընտ «բարկօղի»:

Ա. — رخصت ruxsat = ունուխսաթ «արածնութիւն, հը-
 րաման»; ربح rab = ունուլ «լից արշն»; روح ruh = ու-
 նուժ «սոգի»:

8.

1. Ժգ. թրք. s = գրակ. թրք. س s = հայ. ս. Ծրինակ՝
 سيل seyl = sel = սէլ «հեղեղ»; سيله silsile = sinsile = սինսիլէ
 «գերդաստան, ազգասուն»;
 سمر seiner = սէմէր «համեռ»;
 سميز semiz = սէմիզ «զարարտ»;
 كسر keser = ֆէսէր «ու-
 րաղ»; كاسه kyase = ֆյասէ «պնակ»;
 پوست post = փոս «կաշի,
 մորթ»; سوس süs = սիւս «զարդարանք» էլն»:

2. Ժգ. թրք. s = գրակ. թրք. ص s = հայ. ս. Ծրինակ՝
 صوجوق sujuk = սուճուխ «երչիկ»;
 صوك son = սոն «վերջ»;
 صيقى saka = սպիկ «սինդ, սեղմ»;
 پوس pus = փոս «մշուշ»;
 صوص sus = սուս «լռէ»;
 خالص xalis = halis = հալիս «զուտ,
 մաքուր»; ياصی yasa = յասը «տափակ»;
 قصاب kassab = kasab
 = խստապ «մսագործ, մսավաճառ»:

3. Ժգ. թրք. s = գրակ. թրք. ث s = հայ. ս. Ծրինակ՝
 ثواب sevab = սէվապ «բարի գործք, վարձք»;
 ثقلت səklet =
 սրխլէք «տոխոյդական»; ثعلب saleb = սալէպ «տեսակ մը
 բմիկելի»; اثبات isbat = իսպաթ «գատարանի մէջ վաւերա-
 ցում, ապացոյց»; اثر eser = էսէր «ամենագոյն հետք, նը-
 չան»; مثقال məskal = մսխալ «տրամ ու կէս»:

4. Ժգ. թրք. s = գրակ. թրք. ص s = հայ. գ. Ծրինակ-
 ներն են՝ صوده soda = qosai «կալաքար»; صوبه soha = qouai
 «երկաթեայ վառարան»; صفرā safra = quodrai «մաղձ»; صفره
 safra = quodrai «նաւախին»:

5. Ժգ. թրք. s = գրակ. թրք. س s = հայ. գ. այսպէս
 են՝ سنبل sünbül = զիւնպիլ «յակինթ ծաղիկը»; زيفوس zi-
 fos = զիֆօզ «սիզմի, ցեխի բիծ»:

š.

1. Ժգ. Թբբ. š = գրակ. Թբբ. ش š = հայ. ց. Օրինակ՝
 նակ شفق šefak = šafak = շաֆակ «արշալոյս»; شفتالو šeftalu
 = šeftali = Էֆեսալի «գեղձ»; شمار šamar = շամսար «ապ-
 տակ»; شاشین šaşkən = շաշկըն «ապուշ»; كاشاغی kaşağə =
 խաշաղի «ձիւղ քերիչ»; يواش yavaş = յաւաշ «մեղմ»; غروش
 guraš = խուրուշ «դրուշ»:

2. Ժգ. Թբբ. š = գրակ. Թբբ. ش š = հայ. ն միայն
 بويداش boydaš = սոյոյսան «հասակակից» բառին մէջ:

t.

1. Ժգ. Թբբ. t = գրակ. Թբբ. ت t = հայ. ք. Օրինակ՝
 تيسير teesir = teysir = քէյսիր «ազդեք»; تيز tiz = tez = քէզ
 «շուտ»; تيزه teyze = քէյզէ «մօրաքոյր»; توكکلی tevekkülli =
 tevekelli = քէվէլլի «պարզամիտ»; طبيعت tabiat = tabiyet =
 քաւիյէթ «բնութիւն»; دمت demet = ժմէթ «արցակ, փունջ»;
 ستري setri = սէթրի «մերաքիւռ»; كوتوك kütük = ֆիքիւկ
 «կահլ»; كوتروم kötrüm = ֆոթրիւմ «անդամալոյծ»:

2. Ժգ. Թբբ. t = գրակ. Թբբ. ط t = հայ. ք. Օրինակ՝
 طلوم tulum = քուլում «տիկ»; طوان tavan = քաւան «ձեղոն»;
 طيقاج takağ = քըխան «խից»; فطران katran = խաքրան «կուպր»;
 قطار katar = խաքար «չարք, երամակ, խումբ»; خلت xalt =
 խալթ «սուտ խօսք, անփայել գործք» ևլն.:

3. Ժգ. Թբբ. t = գրակ. Թբբ. ط t = հայ. ս. Օրինակ՝
 مسطر mistar = mastar = մասսար «tire—lignes»; سكت sakat =
 սախաս «խեղ, խեղանդամ, կոտորւած»:

4. Ժգ. Թբբ. t = գրակ. Թբբ. ت t = հայ. ս. Օրինակ՝
 مختار muxtar = mæktar = միխսար «թաղապետ»; يوغورت
 yogurt = յոդուրս «մածոն»؛ مشتری müsteri = միւսէթրի «յա-
 ճատորդ»; افترا iftira = իֆէսիւ «զրպարտութիւն»;
 نفت neft = նէֆէ «նավթ»; ايرت ayərt = ալլըրս «ջոկել, զանազա-
 նել» ևլն. ևլն.։ Այս փոփոխութիւնը կը կատարուի մա-

նաւանդ մ, իս, u ձայներէն յետոյ՝ բուն հայկական ձայնաբանական օրէնքներով:

5. Ժդ. Թրք. տ=գրակ. Թրք. ت s=հայ. ք՝ կը պատահի միայն مق maskah = matkab = մաթխապ «շաղափ» բառին մէջ:

6. Ժդ. Թրք. ts=գրակ. Թրք. تس ts ձայնը հայկական փոխառութեանց մէջ բնիկ հայկական օրէնքով կը դառնայ ծծ. այսպէս են՝ توتسى tütsü = քիւծծիւ «ծխում, ծխեր»; ياتسى yatso = յածծը «մահմետականաց գիշերային աղօթքի հրաւեր»: Ասանց հետ հմմտ. նաև բուն հայ. իծծուն=իքսուն=յիսուն, վածծուն=վաքսուն:

V.

1. Ժդ. Թրք. v=գրակ. Թրք. و v=հայ. վ: Օրինակ՝ ویرانه virane = verane = վերանէ «աւերակ»; وره verem = վերէմ «թողախտ»; وقت vakot = վախիտ «ժամանակ»; صیوا sava = սրվա «ծեփ»; دایى dava = սալա «դատ»; جاو çav = չալ «տարածայնութիւն»; تاو tav = քալ «յարմար աստիճան»; مان manav = մանալ «մրդավաճառ» և չն.:

2. Ժդ. Թրք. v=գրակ. Թրք. غ ğ=հայ. վ: Օրինակ՝ کلاغوز kelağuz = kelağuz = խղիպուղ «առաջնորդ»; طاغوق tağuk = tavuk = քալուխ «հաւ»; قوغا koğa = kova = խովա «դոյլ»; قوغوش koğuş = kovuş = խովուռ «մեծ սրահ»; قوغوک koğuk = kovuk = խովուխ «խոռոչաւոր»; قوغالماق koğalamak = kovalamak = խովալալիւք բնիկ «հալածեր» և չն.:

3. Ժդ. Թրք. v=գրակ. Թրք. ه h=հայ. վ: Այսպէս է يهودى yehudi = yavudi = յավուսի՝ «հրեայ»:

4. Ժդ. Թրք. v=գրակ. Թրք. و v=հայ. ղ: Այսպէս է جواب Jevab = նօղապ, նուղապ «պատասխան»:

5. Ժդ. Թրք. v՝ անցնելով m ձևէն, կուգայ գրակ. Թրք. مردبان n ձայնէն միայն نردبان nerdüban = merdiven, verdiven = վերսիվէն «ասանդուխտ» բառին մէջ:

X.

1. Ժ.Գ. ԹՐԲ. x = դրակ. ԹՐԲ. خ x = հայ. խ. Օրինակ՝ خدمت xadmet = xəzmet = խըզմէթ «ծառայութիւն»; خردوات xurdevat = xurdavat = խուրսուլաթ «մանր մուկեր, հին ու մին բաներ»; خردوخاش xurduxaš = խուրսուլաթ «ջախջախեալ, ջարդուած»; سختيان saxtiyan = սախսիյան «կաշիի տեսակ մը»; ميخانه meyxane = մէխանէ «գինետոն»; رخت raxt = ըռախս «գրան կամ պատուհանի փեղի» ևլն.:
2. Ժ.Գ. ԹՐԲ. x = դրակ. ԹՐԲ. ه h = հայ. իւ. Օրինակ՝ زره zərḥ = zərx = զըրխ «գրահ»; زرخلى zərḥle = zərxlə = զըրխը «գրահաւոր»:

Y.

1. Ժ.Գ. ԹՐԲ. y = դրակ. ԹՐԲ. ی y = հայ. յ (y). Օրինակ՝ يابانجي yabanjə = յասյանցի «օտար»; ياباني yabani = յասյանցի «վայրենի»; ياغی yapaga = յափաղի «բուրդ»; بوي boya = պոյա «ներկ»; بيطار beytar = բայտար «անասնաբույժ»; ياغی bayaga = պայաղի «հասարակ, ստորին»; چاريك çaryek = çeyrek = չէյրէկ «քառորդ» ևլն.:

2. Ժ.Գ. ԹՐԲ. y = դրակ. ԹՐԲ. ك y = հայ. յ. Օրինակ՝ تكل teyel = քէյէլ «տեսակ մը կար»; ايكيد igid = իյիս «կրտսերիճ, քաջ»; ايكهك iynelik = իյնէլիս «ասպաման»; ككرمك geyirmek = կէյիրմիթ ըլլալ «զիւտալ»; سكرك seyrek = սէյրէկ «ցանցառ»:

3. Ժ.Գ. ԹՐԲ. y = դրակ. ԹՐԲ. ك g = հայ. յ. «յսպէս» چگر jiger = jiyer = ճիյէր «թիւր, լերդ»; زوكورت zügürt = züyürt = զիւյիւրս «աղքատ, անկուտի»:

Z.

1. Ժ.Գ. ԹՐԲ. z = դրակ. ԹՐԲ. ز z = հայ. զ. Օրինակ՝ زوربا zorba = զօռպա «բռնաւոր, բռնակալ»; زبان ziyan =

զիյան *զիյան*; زيتون zeytan = գէքիկ *«ձիթապտուղ»*; زوالو zevallu = zavalla = զավալը *«խեղճ, ողորմելի, թշուառ»*; تاز taz = քազէ *«թարմ»*; سازنده sazende = սազէնսէր *«նուագող, նուագածու»*; ساز saz = մուզ *«մինչն, սրտու»*; يازيق yazək = յազըն *«աւաղ, արհաս, մէջք»*; کاز kaz = խալ *«սաղ»*; کومار باز kumarbaz = խումարալազ *«խաղամուշ»*։

2. Ժդ. Թբբ. z = գրակ. Թբբ. ذ z = հայ. գ. Օրինակ՝ ذاتي zati = zata = զաթը *«արդէն»*; ذخيره zaxire = zahre = զահրէ *«նպարեղէն»*; ذوق zevk = zeik = զէվկ *«զուարճութիւն, խնջոյք»*։ 2. Ժադր. ذره zerre = գէրրէ *«հիւլէ, ամենափոքր մաս մը»*; عنبر özl = özü = էօզիր *«չքմեղանք, արդարացում»*; اذن izn = izin = իզին *«արտօնութիւն, թոյլտուութիւն»*; رذيل rezil = ըռէզիլ *«խայտառակ»*։

3. Ժդ. Թբբ. z = գրակ. Թբբ. ظ z = հայ. գ. Օրինակ՝ ظريف zarif = զարիֆ *«խիտ, գեղեցիկ»*; ظالم zalim = zaləm = զալիմ *«ընտակալ, սնդութ»*; ظن zann = զաննը *«կարծիք»*; حظ hazz = haz = հազ ընել *«խորժիր»*; مظلوم mazlum = maz-lum = մազլում *«հեղ, խոնարհ»*; حافظ hafəz = հաֆէզ *«տունկական կրօնաւորական աստիճան մը»*; محافظ muhataza = մուհաֆազա *«պահել, պահպանել»*։

4. Ժդ. Թբբ. z = գրակ. Թբբ. ض z = հայ. գ. Օրինակ՝ عرض ʕiz = լուզ *«ամօթ, պատիւ, արժանապատուութիւն»*; عرضحال arzuhāl = արզուհալ *«աղերսողիր»*; ضيف zaif = զայիֆ *«նիհար»*; ضرر zarar = զարար *«վնաս»*; ضد zədd = zət = զըթ *«հակառակ»*; ضابط zabit = զապիթ *«աստիկան»*; ضا کاža = խազա *«փորձանք»*; اعضا aza = ազա *«ժողովրդի անդամ»*; غضب gəzəb = խազէպ *«պատուհաս»*; غرض garaz = խարէզ *«վրէժ, ոխ»*։

5. Ժդ. Թբբ. z = գրակ. Թբբ. س s = հայ. գ. Օրինակ՝ سبزوات sebzəvat = zavzavat = զավզավաթ *«բանջարեղէն, կանաչեղէն»*; سبيل sebil = zebil = զէլիլ *«տանկական սովորութեամբ մեռելոց յիշատակին ջուր բաշխել»*; سبيلجي sebilji = zebilji = զէլիլճի *«ջուր բաշխող ի յիշատակ»*։

մեռելոց»؛ سلسبیل selsebil = zerzebil = զէրզէլիլ «ձեղունէն կախուած ցնցուղ ջուր սրահելու համար»:

6. Ժ. թրք. z = դրակ. թրք. ص s = հայ. գ. Այսպէս են՝ صمغ samğ = zamk = զամխ «խէժ»؛ صرتلان sörtlan = zörtlan = զլարլան «ըրսեան»؛ صناعت sənaat = zenahat = զէնաար «արհեստ»:

7. Ժ. թրք. z = դրակ. թրք. د d = հայ. վ. Օրինակ են՝ خدمت xədmət = xəzmet = խըզմէթ «ծառայութիւն, ուղասուսրութիւն»؛ خدمتکار xədmətkyar = xəzmetkyar = խըզմէթյար «ծառայ, ուղասուսր»:

Ճ.

1. Դրական թուրքերէնը այս ձայնը կը ներկայացնէ յ չ ձևով, բայց բնիկ թրքական ձայն մը չէ. եղած սա կաւաթիւ բառերը փոխառութիւն են պարսկերէնէ կամ փրանսերէնէ. ասոնցմէ առաջինները չեն մտած բուն ժողովրդական լեզուին մէջ. իսկ երկրորդները նոր փոխառութիւններ լինելով՝ նմանապէս գոյութիւն չունին դեռ ժողովրդական լեզուին մէջ. այլ ասոնց տեղ բուն ժողովրդական լեզուն կը գործածէ նոյներուն իտալական ձևերը՝ որոնք քիչ մը աւելի հին են և որոնց մէջ չ ձայնին տեղ կը գտնենք յ: Այսպէս է նաև հայ փոխառութեանց մէջ: Օր. زاندارما žandarma = jandarma = անգլսերմա «ստաիկան» = ֆրանս. gendarmerie = իտալ. gendarme; ژورنال žurnal = jurnál = անուհայ «ստաիկանական տեղեկագիր» = ֆրանս. journal = իտալ. giornale; ژيمناستيق žimnastik = jėmlastik = անգլիացի «մարմնամարզ» = ֆրանս. gymnastique = իտալ. ginnastico, աւելի հաւանական է անգլիերէնէ:

Հոս կը վերջանան մեր ձայնարանական և ձայնախօսական քննութիւնները: Վերոյիշեալ պարագաներուն մէջ եղան տեղեր՝ որ ժողովրդական լեզուն առանձին բացառութիւններ կամ ուրիշ տեսակ մանրամասնութիւններ

ունենայ՝ համեմատութեամբ գրական լեզուին: Մենք սակայն այդ մանրամասնութեանց մէջ չմտանք ամէն անգամ, որովհետեւ մեր նպատակը չէր թուրքերէն ժողովրդական լեզուին մանրամասն համեմատութիւնն ընել գրական լեզուին հետ. այլ առաջ ըերել անոր ամէնէն աւելի բնորոշ և ամէնէն աւելի ակնյայտնի իրողութիւնները, իրդ համեմատութեան յիտի եղր հայերէն փոխառեալ բառերու ձայնաբանական փոփոխութիւններուն:

Այս ձայնաբանական փոփոխութիւնները ի գիւրութիւն ընթերցողաց կ'ուզենք ամփոփել յաջորդ աղիւսակին մէջ:

Ա. Զայնասորակը.

Ժող. Թըք.	Դրակ. Թըք.	Հայ.
a	ا, آ, ع, عا, ا a	ա (ը).
ay	ی ay	այ (է).
ə	ا, اى, ع, عى, اع ə (i)	ը (ի, է, ու).
o	ا, او, ع, و o	օ
u	ا, او, ع, و u (ü)	ու (ի, ը).
e	ا, اء, ا e	է (ա, ու, օ).
ey	ی ey	էյ (է).
i	ا, اى, ع, عى, اع i	ի
ü	ا, او, ع, و ü	էօ
ü	ا, او, ع, و ü	իւ

Բ. Բաղաձայնակը.

Ժող. Թըք.	Դրակ. Թըք.	Հայ.
b	ب b	պ
	ب b	փ
č	چ č	չ
	چ č	ց
	چ č	հ

d	د d ض d ط d ت t	s s s s
f	ف f خ x و v ح h	ƒ ƒ ƒ ƒ
g	ج g غ g غ g غ ġ	ɟ ɟ ŋ ŋ
g̣	غ ġ غ ġ ق k	ŋ ɟ̣ ŋ
h	ح h ه h ع ' ف f خ x ح h ه h	h h h h h ɟ̣ ɟ̣
j	ج j ج ž	h, ɟ h
k	ق k ق k ق k ك k	ɟ̣ f ɟ̣ f

	ك	k	h
	ك	k	h
	غ	g	h
l	ل	l	l
	ن	n	l
	د	d	l
	ر	r	l
m	م	m	u
	م	m	u
n	ن	n	u
	ك	n	u
	ك	n	u
p	پ	p	u
	ب	b	u
r	ر	r	r
	ر	r	n
	ی	y	r
	ر	r	l
s	س	s	u
	ص	s	u
	ث	s	u
	ص	s	q
	س	s	q
š	ش	š	e
	ش	š	fi
t	ت	t	p

	ط t	թ
	ط t	ս
	ت t	ս
	ث s	թ
ts	تس ts	ծծ
v	و v	վ
	غ ġ	վ
	• h	վ
	و v	ղ
	ن n	վ
x	خ x	խ
	• h	խ
y	ی y	յ
	ك y	յ
	ك g	յ
z	ز z	զ
	ذ z	զ
	ظ z	զ
	ض z	զ
	س s	զ
	ص s	զ
	د d	զ
(ž	ژ ž	ծ)

4. Այս աղիւսակէն կը տեսնուի թէ եղած բոլոր ձայնաբանական պայմանները չորս խումբի կը վերածուին.

1. Թէ ժողովրդական թուրքերէնի, թէ գրական թուր-

քերէնի և թէ հայկական փոխառութեանց մէջ նոյն ձայնը անփոփոխ կը մնայ:

2. Ժողովրդական թուրքերէնը և հայկական փոխառութիւնները նոյն ձայնն ունին. բայց գրական թուրքերէնը տարբեր է:

3. Ժողովրդական թուրքերէնը և գրական թուրքերէնը նոյն ձայնն ունին, իսկ հայկական փոխառութիւնները տարբեր են:

4. Ժողովրդական թուրքերէնը տարբեր է, մինչդեռ գրական թուրքերէնն ու հայկական փոխառութիւնները նոյն են:

Առաջին պարագային ոչ մի դիտողութիւն կայ ընեալու. երկրորդ պարագան կ'ապացուցանէ վերև ըսուածը թէ հայկական փոխառութիւնները ժողովրդական թուրքերէնէն են և ամենևին գործ չունին գրականին հետ: Կը մնայ քննել յաջորդ երկու պարագաները՝ որոնք մեր փոխառութիւններու պատմութեան վրայ նոր լոյս պիտի փռեն:

Երրորդ պարագային մէջ հայկական փոխառութիւններուն տարբերութիւնը երկու տեսակ է.

1. Այս տարբերութիւնները յառաջացած են լոկ հայոց մէջ՝ հայերէն լեզուի ձայնաբանական օրէնքներուն համեմատ. այսպէս են՝ ts=ts=ծծ, č=č=չչ, r=r=լ, t=s, j=j=ժ ձայնաշարութիւնները՝ որոնց վրայ իրենց տեղը խօսուած ըլլալով՝ աւելորդ կը համարենք նոյն խօսքերը երկրորդ անգամ կրկնել հոս:

2. Երկրորդ տեսակին կը պատկանին b=բ b=փ, r=լ, n=ղ, v=ղ, k=կ k=լ, k=կ k=լ, k=ժ k=լ, g=գ g=ղ, ց=ց ց=լ, s=ص, س s=զ, h=ح, ه h=խ, š=ش š=ն, m=م m=պ ձայնաշարութիւնները. Այս ձայնաշարութիւնները գոյութիւն չունենալով Պօլսոյ թուրքերու ժողովրդական բարբառին մէջ՝ երկու կերպով կրնան մեկնուիլ. կամ այն է որ յառաջացած են բուն հայկական ձայնաբանական օրէնքներով,

կամ առնուած ըլլալու են ուրիշ ժողովրդական բարբառէ մը:

Առաջին մեկնութիւնը չկրնար ուղիղ ըլլալ, որովհետեւ ձայնաբանական օրէնք մը՝ որպէս զի բնիկ հայկական ըլլայ, հարկաւոր է որ ամէնէն առաջ բնիկ հայկական բառերու վրայ ազդած ըլլայ. նախորդ պարագային մէջ՝ երբ մենք ընդունեցինք թէ ts=ts=ծծ, ճ=ճ=с, և ևն. ձայնափոխութիւնները բնիկ հայկական են, իրաւունք ունէինք այդպէս ընելու, քանի որ նոյն ձայնափոխութիւններուն ենթակայ եղած էին նաև հայկական բառերը. Իսկ ներկայ պարագային պատկանող ձայնափոխութիւնները չենք դա՛ներ հայերէնի մէջ, եթէ հայկական բառերն ալ ենթակայ եղած ըլլային այս ձայնաբանական օրէնքներուն, պէտք էր որ ունենայինք *խաղախ = փխ. քաղաք, *խուր = փխ. քոյր, *խացախ = փխ. քացախ, *մաղրել = փխ. մանրել, *սաղրել = փխ. սանտրել, *աղան = փխ. աւանջ ևն. այսպիսի ձևեր, որոնք արդարև շատ ծիծաղելի են հայոց համար. Իսկ եթէ այդ ձայնաշրջութիւնները յիշյալ և միայն թրքականէն փոխառեալ բառերու վրայ ազդած են և այս տեսակ ազդեցութեան մը՝ հետքն ալ չենք գտներ մեր բնիկ հայկական բառերուն վրայ, ուստի և նոյն ձայնաշրջութիւնները չեն կրնար բնիկ հայկական ըլլալ:

Կը մնայ ուրեմն ընդունիլ թէ նոյն ձևերը առնուած ըլլան ուրիշ ժողովրդական թուրքերէն բարբառէ մը:

Եւ արդարև այս ձևերը՝ որ գոյութիւն չունին Պօլսոյ թրքական ժողովրդական լեզուին մէջ, կան սակայն Փղըր-Ասիոյ, Հայաստանի և Ատրպատականի թրքական բարբառներուն մէջ. Քննենք ուրեմն իւրաքանչիւրը առանձին առանձին:

k=ق k=խ. — ق k ձայնը ամբողջ Անատօլուի, Ատրպատականի և մինչև Իսկ Պարսկաստանի գրական լեզուին մէջ ստացած է گ և հնչումը՝ ամէն գիւրջով ալ. Օրինակ՝ قاشق, قوناق, قزلجق, قسراق բառերը՝ որոնք օսմաներէն. (և

Պօլսոյ ժողովրդական բարբառով) kašək, konak, kəzəlǰək, kəsrağ կը հնչուին, յիշուած տեղերուն մէջ ǰašəǰ, ǰonaǰ, ǰəzəlǰəǰ, ǰəsraǰ հնչումներն ունին: Հին թուրքերէնի մէջ (Չաղաթայերէն, Արեւելեան թուրքերէն. տես R. B. Shaw, A sketch of the turki language as spoken in eastern Turkistan (Kashghar and Yarkand), Calcutta, 1880.—Vámbéry, čakataische sprachstudien, enthaltend grammatikalischen umriss, chrestomathio und wörterbuch, Leipzig, 1867.—Vámbéry, Etymologisches Wörterbuch der Turko-tatarischen Sprachen, Leipzig, 1878.—Pavet de Courteille, Dictionnaire Turk-Oriental, Paris, 1870 և ըն.) միևնոյն բառը կրնայ գրուիլ թէ ǰ-ով և թէ ǰ-ով, ինչ որ կը ցուցնէ թէ այս լեզուներուն մէջ ալ ǰ-ին բնիկ ձայնը դէռ և՛ մինչև իսկ ներկայ օսմանեան լեզուին մէջ ալ (թէ գրական և թէ ժողովրդական) բառավերջի ǰ-ը՝ հոլովման, խոնարհման և անոնցման ժամանակ՝ երբ յաջորդ ձայնաւորի մը վրայ լինայ, կը վերածուի ǰ-ի և կը հնչուի դէ Ալալէն՝ օր. کوناق konak, տես. کوناق konagān; آلاچک alačak ալիտի առնէն, բայց آلاچام alačagom ալիտի առնեմէն:

Այս բառաձևերէն կը հետեւի թէ ǰ-ին բնիկ, նախնական հնչումը դէ տաճկերէնի մէջ, և յետոյ Պօլսոյ բարբառին մէջ վերածուած է միասամբ ք-ի:

Սակայն մեր փոխառութիւններուն մէջ դ-ի տեղ խառնինք. սոսոր ալ պատճառը կրկին է. բառասկիզբի խ-երը կրնան բնիկ հայկական ձայնական օրէնքով նախաւոր դ-էն դարձած ըլլալ. ինչպէս ունինք խրիել = տուարկել, զըրկեր; խաւրել = տուղւորել, զաւրբը; խոբդ = տուղորդ, զորդ: Իսկ բառամէջի և բառավերջի խ-երը թերևս յատուկ էին այն դաւառին թրքական ժողովրդական լեզուին, որ տեղէն որ գաղթած են Պօլսոյ հայոց նախնիները:

Դիտ. — Այս հաշուով այն ǰ-երը որ հայկական փոխառութիւններուն մէջ խ-ի չեն վերածուած (տես վերը ք, զ), այլ ք են մնացած Պօլսոյ ժողովրդական թուրքերէնի արտասանութեան համեմատ, փոխառուել են ոչ թէ

Փոքր-Ասիոյ մէջ, այլ Պօլիս գաղթելէ ետք և Պօլսոյ թուրքերէն, Այսպէս են օրինակ խաղերէն, Ֆրանսերէն, նոր յունարէն և ուրիշ եւրոպական լեզուի բառերը:

k=כ k=կ. — Ըսուեցաւ վերը թէ այս փոփոխութիւնը տեղի կ'ունենայ միայն բառին վերջը և ինչ պարագային միայն, երբ այս k ձայնը թուրքերէնի մէջ ածանցման կամ հոլովման ժամանակ կը վերածուի y կամ ց ձայնեւրան. ինչ. كاشك fişenk, دىرک direk, دوشك dōšek ևն.։ Անշուշտ այս բառերուն ալ նախնական հնչումը ց-ով էր. այսպէս՝ fişeng, dōšeg, direg, որոնց համեմատ ալ ուղիղ տեւականը կը կազմուէր. Բայց այս ց ձայնը բառին ծայրը գոնուելուն պատճառաւ հետզհետէ թանձրանալով՝ վերածուեցաւ թուրքերուն մէջ k-ի, իսկ հայոց մէջ պահուեցաւ նախնական ձևով:

n=ن n=դ. — Չ ձայնը (սաղորդ քէճ)՝ որ օսմանեան լեզուին մէջ պարզապէս ատամնական և ձայնն ունի, մինչև իսկ այժմ բոլոր Փոքր-Ասիական բարբառներուն մէջ կը ներկայացնէ կսկորդական և և կը հնչուի n, n', ng, ng' և մինչև իսկ մեքսիկոսառութեանց նման ց. այսպէս թրք. يالانز yalanaz «միայն» բառը Տրապիզոնի լազերուն, ինչպէս և թուրքերուն բերնին մէջ yalağuz հնչումն ունի. նոյն բառը Չաղաթայերէն կը հնչուի yalğuz: Դրակ. թրք. باها baha «ինձ, ինձի» կը հնչուի Փոքր-Ասիոյ մէջ ban'ga, Չաղաթայերէն meuga ևն.։ Տարակոյս չկայ որ մեր փոխառութիւններն ալ այս նախնական հնչման համեմատ են:

b=ب b=վ. — Այս փոփոխութիւնը կը գտնենք بۈتۈن bütin=իլիւքիւն «ամբողջ» և بۈسۈتۈن büsbütün=փիւսփիւքիւն «բոլորովին» բառերուն մէջ՝ որ հայկական հնչման մէջ b վերածած են վի-ի. Արևելեան թուրքերէնն ալ (տես R. B. Shaw, A Sketch of the turki language) ունի بۈتۈن pütin, بۈسۈتۈن püspütün. ճիշտ մեր արտասանութեան համեմատ:

g=غ g=դ. — Այս ձայնական երևոյթին հետ համեմատութեան առնելով նաև g=غ g=դ ձայնափոխութիւնը:

որ մեր չորրորդ պարագային կը պատկանի, համեմատութեան առնելով նաև Փոքր-Ասիայի թրքական բարբառները՝ որոնք երկու տեղն ալ ց հնչումն ունին, սա եղբակացութեան կը հասնին թէ այս կարգի բառերուն ալ առաջին և նախնական ձևը ց հնչումն ունէր, ինչպէս որ գրութեան ց տառն ալ կը պահանջէ։ Այս հնչումը հետզհետէ փոխուելով Պոլսական ժողովրդական թուրքերէն լեզուին մէջ վերածուեցաւ ց-ի։ Իսկ դրականին մէջ մաս մը մնաց անփոփոխ (ց), իսկ ուրիշ մաս մը ժողովրդական լեզուին հետեւելով դարձաւ ց ձայնին։ Փոքր-Ասիայի տառիկ բարբառները, ինչպէս նաև այս տառիկ բարբառներէն փոխ առնող հայերէնը սակայն նոյն ց ձայնը ամէն պարագայի մէջ ալ առանց փոփոխութիւն մը մտցնելու պահեցին։

ց = ڭ ց = ڭ. — Ասոր վրայ տես k = ڪ k = ڭ.

Կը մնայ մեզի քննել մնացեալ ձայնափոխութիւնները. սակայն ասոնք ալ աղդած ըլլալով խիստ սահմանափակ շրջանի մը մէջ (մէկ կամ մի քանի բառ միայն), մանրամասն քննել չենք կրնար. մանաւանդ որ մեզի ծանօթ չեն նոյն բառերուն գաւառական ձևերը Փոքր-Ասիայի գաւառաբարբառներուն մէջ. ասլահով կ'երևայ սակայն թէ ասոնք ալ առնուած ըլլալու են Փոքր-Ասիայի այն գաւառին բարբառէն, որմէ որ գաղթած են Պոլսահայոց նախնիքը։

Չորրորդ պարագային կը պատկանի միայն ց = ڭ ց = ڭ. և ձայնափոխութիւնը, որուն վրայ տես ց = ڭ ց = ڭ.

Մինչև այս տեղ խօսուածներէն կը հետեւի թէ պոլսահայոց թրքական բառերը փոխ առնուած են Փոքր-Ասիական բարբառէ մը և ձյն գաւառէն՝ ուր կը բնակէր պոլսահայոց գաղթականութեան գլխաւոր և առաջնակարգ ճիւղը։ Ասոր համար է որ պոլսահայ բարբառին մէջ կան մի քանի թուրքերէն բառեր, որոնք անծանօթ են պոլ-

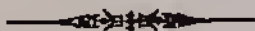
սեցի տաճիկներուն. այսպէս փաթ տիյի խիւղն, յանկարծակի, պալա տորդեակ, զաւակս, որոնք առնուած են Փոքր-Ասիական բարբառներէն. հմմտ. արեւել. Թրք. **تاپ** pat խիւղն, Չաղաթ. **تاپ** pat կամ **تاپ** bat ընդն նշ. արեւ. Թրք. **بالا** bala տորդի, ձագ, զաւակս:

Եթէ Փոքր-Ասիոյ Թրքական բարբառներն ալ մանրամասն ուսումնասիրուած և քննուած լինէին (ինչ որ շատ հեռու ապագայի գործ է), կարելի էր Թերևս որոշել թէ որն է այն գաւառը՝ ուրկէ եղած է պօլսահայ գաղթական նութեան ամենամեծ ճիւղը և հաստատուելով Պօլսոյ մէջ իր մէջ ձուլած է ուրիշ տեղերու նորանոր գաղթականութիւնները:

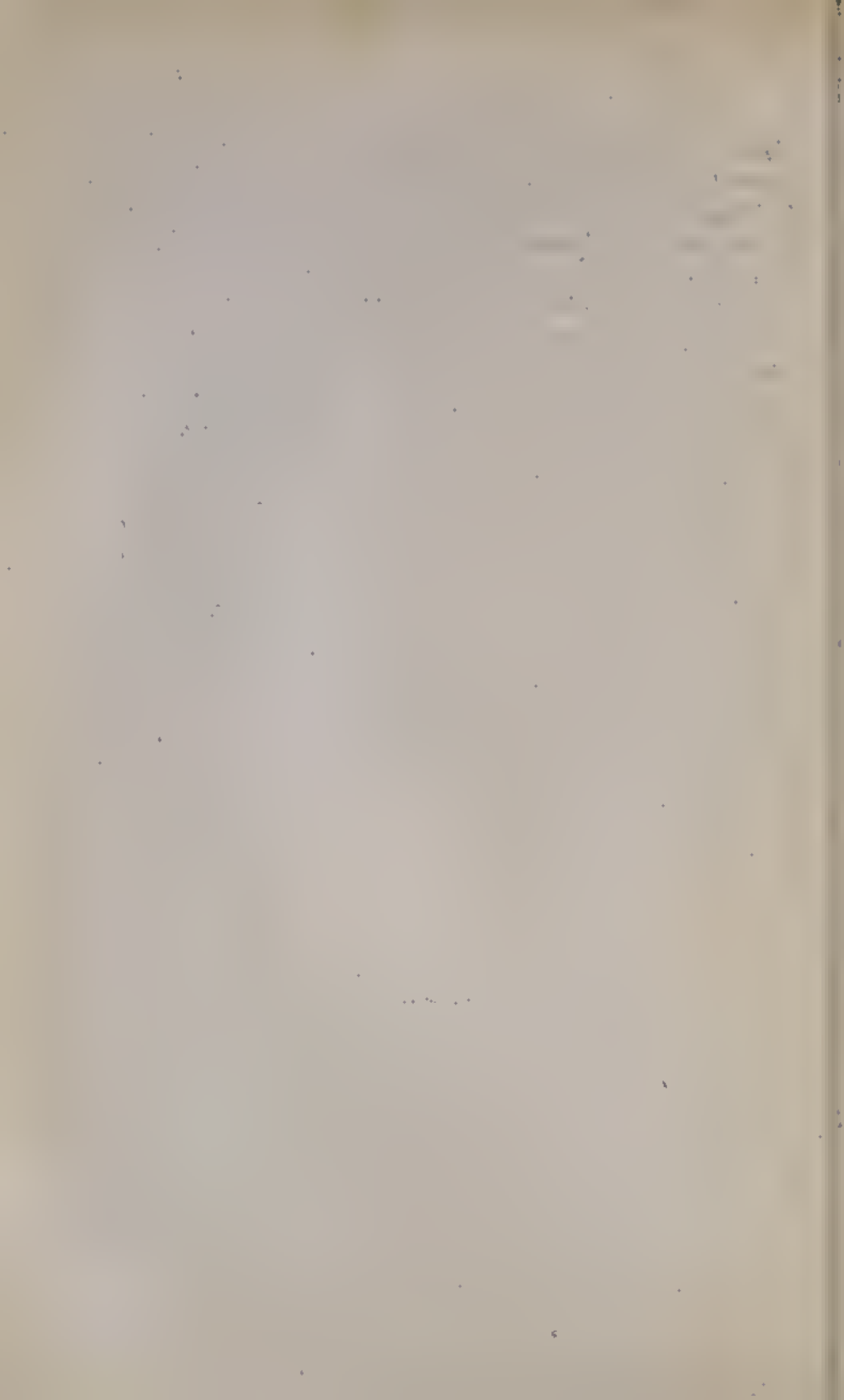
Ի հարկէ Պօլսոյ Թուրք ժողովրդական լեզուն խիստ մեծ ազդեցութիւն է ունեցած մեր Թրքական բառերուն վրայ. և ասոնցմէ անշուշտ մաս մը և Թերևս մեծ մաս մը Թողելով իր նախնական ձևը, առած է Պօլսոյ Թրքական ձևը. բայց ինչպէս տեսանք այս ազդեցութիւնը կատարեալ եղած չէ. այնպէս որ Փոքր-Ասիական բարբառին նշանները կան դեռ ու պիտի մնան պօլսեցոցս վրայ:

Հրաչեայ Յ. Աճառեան

Էջմիածին, 6 Հոկտ. 1900

 Աշխատութեանս մէջ Թ (չրջեալ Ա) կը ծառայէ նշանակելու բաց Ա, իբր ԷԱ կամ լեզուաբանական այբուբէնով Յ.

Յ տառը ամէն սլարազայի մէջ ալ կ'արժէ եւր. Կ = դերմ. յ.

Վկայութեան առնուած օրինակներուն մէջ հայերէն բառերը տեղական արտասանութեան համեմատ չեն, այլ դրական ուղղագրութեամբ:

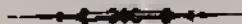
ԹՈՒՐԹԵՐԵՆԷ ՓՈԽԱՌԵԱԼ ԲԱՌԵՐԸ

ՊՕԼՍԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԵԱՄԲ

Վանի, Ղարաբաղի և Նոր-Նախիջևանի բարձրագետուն

Ա.

Ա. տեսակ մը բացազանչութիւն է, որ խօսքի մը ծայրը դրուելով կը նշանակէ արդէն, զարմանալի՝ բան».
օր. ըսի՛նք ա՛, արի՛նք ա՛, զարկի՛նք ա՛ (շեշտեալ և երկար ա՛): Նոյնը Վանեցոց մէջ է՝ և Նօր-Նախիջևանի մէջ ու՛ ձեւով սլահուած է. marque d'affirmation dans certaines phrases qui servent de réponse à une autre. = Թրք. Ի â՛ մի-
կնոյն նշանակութեամբ և նոյն դիրքով. այսպէս վերի ձեերուն համապատասխան թուրքերէն ձեերն են. *dedik â, göttürdük â, vurdük â.*

Ազա Վ. ժողովքի անդամ. membre (d'une société etc.)». օր. մէնլիսին ազաները փիւթիւն հաւ են, ժողովքին անդամները բոլոր այստեղ են».= արար. *أعزأ azâ ամնդամ (մարմինի, ժողովքի)*». Արաբերէն ձեւը իսկապէս *أعزأ azv* բառին յօքնակին է, բայց թուրքերէնի մէջ եղակիի տեղ կը գործածուի:

*Ազառլամիւ ընել Վ. պախել, յանդիմանել, սաստել. reprocher, gronder».= Թրք. *آزارلماق azarlamak* «յանդիմանել»:

*Ազասլամա «մէկուն ազատածը. sauvé par quelqu'un».
օր. ես fui ազասլամադ եմ. Ղարաբաղի բարբառով ազառլամա «ազատագրեալ. esclave affranchi. 2. արաճնագիր. ordonnance, permis».= Թրք. *آزادلما azadlama* «արձակեալ գերի»:

†Ազիզ «սուրբ, մաքուր. saint, propre».
միայն կը

գործածուի հետեւեալ առաջուածին մէջ. ջուրին պէտ ազիգ ըլլաւ. այս խօսքը կ'ուղղուի իբր օրհնէնք ջուր բերող կամ ջուր մատուցանող անձին. Ազատ գործածուած թիւն են առաջած ազիգ Վ. «տուրք, ասն (օր). jour de fête, jour férié», ազիւկ Ն. «քնքուշ, փափուկ, նազելի. tendre, délicat», րո՛ղիկ Ղ. «թանկադին (բարեկամ). cher (ami)». = արաբ. عزیز aziz «փառաւոր, սուրբ, մարդկաւ կէն».

*Ազլ ընել «պաշտօնանկ ընել. destituer», ազլ ըլլալ «պաշտօնանկ լինել. être destitué». կ'ըսուի նաեւ ազլի ընել, ըլլալ. Այսպէս է ռզլ Վ. = արաբ. عزل azl «պաշտօնանկութիւն. destitution».

*Ազղըն Ն., Ա'զղուն Ղ., աջղուն Վ. «կատաղի, կառուած (մարդ, շուն, ձի եւն.). féroce, enragé (homme, chien, cheval etc.)». ազղընութիւն «կատաղութիւն. fureur, férocité, rage». = թրք. آزرگین azğın «մոլորեալ, կատաղի. séduit, enragé».

Ազման «չափազանց մեծ. énorme». օր. սսաւրիսի ազման «սսաւրիս ձկան ամենամեծ տեսակը». = թրք. آزمان azman».

*Ազմիւ. ըլլալ Վ. Ղ. «կատաղի. s'irriter, être furieux, être enragé», Ն. «ծաղկակի, ձգձգուիլ. bâiller, avoir du ressort». Ն. — Նախիջևանցիները այս մտքով կը գործածեն նաեւ հայերէն անիլ ձեւը. հմնաւ. Պօլսոյ բարբառով ազմիւ ըլլալ «բազմանալ, շատ աճիլ (ծառերու համար միայն). croître démesurément (se dit des arbres)» երկրորդական նշանակութիւնը. = թրք. آزماق azmak.

*Ազսըմիւ ընել Վ. Ղ. «կատաղեցնել. séduire, enrager, rendre féroce». = թրք. آزدirmek azdarmak.

*Աթէւէմիւ ըլլալ «կրակ կտրիլ, զայրանալ, սաստիկ բարկանալ. être furieux, se mettre en colère». = թրք. آتشمek ateşlemek.

*Աթէւ-պէօնէյի «կոյծուիկ, փոսուայ. ver luisant». = թրք. آتس بوجی ateş böjeyi.

Աթիֆ Վ. «խիզախ, համարձակ. hardi, audacieux». =
 Թրք. آتاک atak. ադաւ. atik.

Աթլազ Պ., աթլաս Ն. Վ. Դ. «սեդուս, տեսակ մը
 ընտիր կերպաս. satin». = արաբ. آطلس atlas. Ասիէ է նաեւ
 առաւ. атлас նոյն նշ. :

*Աթլազնի «սեդուս ծախող. marchand de satin». =
 Թրք. آطلسجي atlasji.

Աթլամա Վ. «ցատկերու խաղ. 2. ցատկաւոր. կարի
 մեքենային լաթի վրայ առանց կարելու՝ լոկ թել ձգելով
 անցած կարերը». օր. աւ մամիման eus աթլամա կ'ընէ
 կոր. = Թրք. آتلما atlama «ոստում. 2. նոյն նշ.». :

*Աթմանա «բաղէ. fancon». = Թրք. آتماجا atmaja.

Ածսէր Պ., ածլահար Վ., ածսէհար Ն., ածլահա Ղ.
 «վիշապ. dragon». = պրս. آذر azder.

Ալ Վ. Ն. Դ. «վարդագոյն կարմիր. écarlate, rose». =
 Թրք. آل al.

Ալանա կամ ալանա-պոլանա Պ., ալանա Ն., ա-
 լաջա Վ., ոլոջո, իլջո Ղ. «խայտաբղէտ, գոյնզգոյն.
 bigarré, de diverses couleurs». = Թրք. آلاجا alaja, آلاجا-بولاجا
 alaja-bulaja.

*Ալանախ կը գործածուի միայն ալանախդ ըլլայ «առ-
 նելիքդ ըլլայ թող. ես քեզմէ վրէժս կը հանեմ ուրիշ
 անգամ» ասացուածին մէջ. — Սովորական գործածութիւն
 ունին ալանախ Ն., ալաջախ Ղ., ալաջաղ Վ. «առնե-
 լիք, պահանջք. créance» նշանակութեամբ. = Թրք. آلاچ alajak.

Ալայ Վ. Ն. «բաղմուտիւն, խումբ, բանակ. foule,
 multitude, troupes, armées». = Թրք. آلاي alay.

Ալայ-մալայ Ն. «ամբողջովին, խառնիճաղանճ բաղ-
 մութեամբ. confusément, en désordre, en foule». = Թրք. آلاي-مالاي alay-malay.

*Ալալիքաւ «տակնուկրայ, խառնաշփոթ, խառնափրն-
 դոր. mêlé, embrouillé, confus, pêle-mêle. 2. խառնաշփո-
 թութիւն, տակնուկրայութիւն. confusion, désordre». = Թրք.

اورا alavira, որ իտալականէն փոխ առնուած ըլլալու է:

Ալաքըռանկա Վ. «եւրոպական. à l'euro péenne». = Թրք. الافراڠا alafranga = իտալ. alla franca «ըստ ֆրանսականին»:

*Ալեմ կամ ալեմ-աւիսարֆ Ն., ալսամ-աւիսարֆ Վ., ոլոմ-աւիսարֆ Ղ. «ամբողջ աշխարհ, ամէն մարդ, աշխարհք-Արարատ. tout le monde». որ. ալեմ-աւիսարֆ վըրադ պիսի խնդայ. ալեմին առջեւ ընդդի եղանք. = արաբ. االم alem «տիեզերք, աշխարհ»:

*Ալե'սէվի կամ ալե'սէվիէ «ընդհանրապէս, մեծ մասամբ, սովորաբար. en général, généralement, ordinairement». = արաբ. على السويه al-es-seviyye.

Ալե'սսա «պատրաստ. prêt, tout prêt» (Իբր ածական. այս մտքով աւելի դործածական է հազըր). որ. ալե'սսա կայնէր է. 2. «ահաւասիկ, պատրաստ եմ. voilà! je suis prêt (Իբր միջարկութիւն՝ ծառայող մարդոց)». Վերջի լուսաստով է ալսսդա Վ. = Թրք. آلتا alésta = իտալ. allestare «պատրաստել» բայէն:

Ալեմ Ն., ալամ Վ., ալսվ Ղ. «բոց. flamme». = պրս. اlev alev «բոց». Ասկէ նաեւ ալեմլէնմիւ ըլլալ «բոցավառիլ. s'enflammer», ալեմլէնսիւմիւ ընել «բոցավառել. enflammer, embraser». = Թրք. aleflenmek, aleflendir-mek.

*Ալը'խօմիւ կամ ալը'խօյմիւ ընել «պահել, վար դռնել. détenir, retenir, garder (մանաւանդ մարդ մը, հիւր մը)». = Թրք. آليقوئمق ale' köymak.

*Ալըմըլ «ընդունակ, խելացի, շուտ հասկցող. intelligent, sensé, sage». = Թրք. آلملي alemli.

*Ալընմիւ ըլլալ «առնուիլ, զգածուիլ, ամօթ զգալ. être choqué, affecté, atteint, ému». = Թրք. آلمنق alenınak.

*Ալըբըխ Ն. «վարժ, սովոր. accoutumé, habitué», ալըբըլ Վ. «խառնակ, շփոթ. embrouillé; compliqué». = Թրք. آليق aleşek «վարժ, սովոր. accoutumé, habitué»:

*Ալրեւիւի բլլալ ն. վ. վարժուիլ. սովորիլ. ընդելա-
նալ. s'accoutumer, s'habituer. 2. նոր վառած ածուխին
հրահրիլ. commencer à prendre feu», ալրեւիւ բնիլ Ղ.
շարչարուիլ. նեղուիլ. être gêné, avoir de la peine». — Թրք.
آلشmak «վարժուիլ. s'accoutumer, s'habituer».

*Ալրեւիւիւ Ղ. վ. առուտուր, առուծախ. commerce,
négoce», ն. ալլալումն, շփոթութիւն. confusion, trouble,
embarras». — Թրք. آلتى وىرش aleš-viriš.

*Ալրեւսրուիւ բնիլ վ. վարժեցնել, սովորցնել. accou-
tumer, habituer. 2. նոր վառած ածուխը հրահրել. em-
braser le feu», Ղ. շնեղել, չարչարել. tourmenter, maltrai-
ter, faire souffrir». — Թրք. آلتى وىرش alešdermak.

*Ալրքի կամ ալրքի Գ., ալրքի վ. «նլ, այլ ևս.
plus, davantage, dorénavant, désormais», ալրքի կամ ալ-
քի ն. արդէն. déjà». — Թրք. آرتى artok «նլ ևս», Առա-
ջին ձեւին մէջ ր փոխուած է լ-ի, հայերէն հոմանիշ ալ
բառին ազդեցութեամբ. օր, ալ կամ ալրքի երկուսն
ըլիւ, այսինքն չհետ վերջացուր».

*Ալրիւս վ. տակնուվրայ, խառնափնդոր. embrou-
illé, confus, renversé». — Թրք. آلت اوشت alt-üst.

†Ալիլ Գ., ալիլ վ. «կոյր. aveugle». — արաբ. آلى alil
«ախտաւոր, հիւանդ. maladif, malade». Արաբերէն նշանա-
կութիւնը տարբեր է, բայց Թրքական գործածութեամբ
բառս քաղաքավար ձեւն է کور kür «կոյր» բառին. Այսպէս
և հին պօլսահայերէնի մէջ.

†Ալլախ-ալուլախ «գարշելի, սիրտխառնուի, խառնա-
փնդոր. dégoûtant, détestable, sale». — Թրք. آلتى بولاق al-
lak-bullak.

Ալլահալիմ «վարժեմ թէ. je crois que». — արաբ. آلى الله
Allah alim «Աստուած գիտէ. Dieu sait».

Ալլը-փուլլու «զարդարուն, պննեալ. orné, paré, en-
jolivé». — Թրք. آلى بوللو allə-pullu. բուն նշանակութիւնն է
«վարդապոյն-կարմիր և փուլ կոչուած զարդերով պըն-
նուած».

Ալշի «դաճ. plâtre, gypse», ալշիլեմիւ ընել «դաճ
քսել, դաճով կտցնել, ծեփել. plâtrer».—[Թրք. آچی alçé,
الچيلق alçolamak.

*Ալսրմիւ չընել Վ. «սկանջ չկախել, մտիկ չընել,
չյսելու զարնել, կարեորութիւն չտալ. faire semblant de ne
pas entendre ou de ne pas comprendre». այս ձեւը գործա-
ծական է միայն բացասականով. —[Թրք. آدرمق aldërmak
«կարեորութիւն տալ և լսել».

*Ախար «տուն-տեղ, հողեր, կալուածներ. bien-fonds,
immenbles, terrains».—արաբ. عاكار akar «կալուածք».

Ախարէք «կալուածքներ. bien-fonds».—արաբ. عارات
akarāt. նախորդ բառին յօքնակին է.

†Ախար-նուր «շտահոս աղբիւր. fontaine qui coule tou-
jours».—կաղմուած է [Թրք. آكار akar «հոսող, հոսուն, մըշ-
տահոս» և հայ. ջուր բառերու բարդութեամբ.

Ախընքը Պ., ախընքի Վ., ախընքի Ն. «յորձանք,
հոսանք (ջուրի, գետի, ծովի). courant d'un fleuve ou de
la mer».—[Թրք. آكندە کيام آكنتە akëndë kiam akëntë.

*Ախըպէք «վերջապէս, ամէնէն վերջը. enfin, en der-
nier lien, finalement». օր. ախըպէք, դուռ կէնէ փուկից
ուզածդ ըրիր. Ղարաբաղի բարբառին մէջ ոճով կ'ըսուի
ա'ղպաք խէր՝ այսինքն «վերջդ բարի'ըլլայ».—արաբ. عاقبت
akebet.

Ախրո «ախոռ. étable, écurie», կովի ախրո «գոմ.
bonverie», խոյիցի ախրո «խարախ. bercail, bergerie».—
պրս. آخور axor «ախոռ».

Ախր Պօլսոյ մէջ գործածական չէ. ունին Վ. Ղ. և Հն.
«վերջապէս. enfin» մտքով.—արաբ. آخر axer «վերջ, ետք».

*Ախլաս կամ ախլաս աւմուսի Պ., ախլաս Ն. «տե-
սակ մը տանձ. espèce de poire». Վանեցիք ունին Ախլաթու
խնձոր՝ Ախլաթ կամ Խլաթ քաղաքին անունով. —[Թրք.
آخلات axlat կամ ارمودی axlat arımodu.

†Ախսէ «ստակ. փարային երրորդ և զրուշին 1/20
մասը. aspre, tiers du para et dont 120 font une piastre».—

[Թրք. *akée*, որ կուգայ *ak* «սպիտակ» բառէն. այսպէս է հայերէն *usak* հնադայն սպիտակ ձեռն է։

*Ախմախ *Ա. Ղ. ախմար, աղուշ, բթամիտ. sot, stupide, idiot.* = *արաբ. احمق ahmak.*

*Ախւամիամիւս ընկ *«վերջե երեկոյ նստիլ, ժամանակ անցնել. passer le soir, rester jusqu'au soir».* = [Թրք. *akşamlamak* կամ *akşamlamak* *akşamlamak* *akşamlayən.*

*Ախւամիայրն *Ա. «երեկոյն, երեկոյ ժամանակ. le soir, vers le soir».* = [Թրք. *akşamlayən* կամ *akşamlayən.*

*Ախւամիիւրին *«երեկոյնը օղի խմելու սովորութիւն. habitude de boire les soirs de l'eau-de-vie».* = [Թրք. *akşamjölök.*

*Ախւի կամ աւիսի *Ա. , աւիսի Ն. «թթուիլ, համիլ, տրուիլ (կերակուրներու). se gâter (en parlant des mets)».* = [Թրք. *ekşimek «թթուիլ».*

*Ախպապա *«անդդ թռչունը. vantour».* = [Թրք. *akbaba.*

Ախսի *«բնութեամբ հակառակ, դեդ. rebours, acariâtre, revêché».* = *արաբ. عكسي aksi.* Ասիէ ախսիւրին *«դեդ բընութիւն. dureté, cruauté, aigreur».* ախսիւմիւս *«ըսալ դեդ բնութիւն դործ դնել. s'aigrir, se fâcher, être revêché».*

Ախսինէ *Ա. , ախսընա Ա. Վ. «ի հեճուկս, հակառակը. à rebours, en dépit de».* օր. ինծի ախսինէ բաներ մի՛ քսիւ. = [Թրք. *aksine.*

*Ախսուաթա *«առուտութ. commerce».* = *արաբ. اخذ و اعطى axz u ita.*

†Ախսէնիզ *«ձերմակ ծով, Միջերկրական ծով. La Méditerranée».* = [Թրք. *ak-deniz.* այսպէս կոչուած է հակադրութեամբ *Kara-deniz «Սև ծով»-ին.*

Ախսի *Ա. , ախսիւր Ա. , արաբ. Ա. «փերեղակ. marchand de différants petits objets».* ախսի *Ա. «չբնական մանրամասն. colporteur».* = *արաբ. عطار attar «համեմունք, անու-*

շահող բաներ ծախող. արաբերէն բառը ժողովրդական թուրքերէնի մէջ առած է aktar ձևը և «փերեզակ» նշանակութիւնը:

*Ախրամի «ընկեր. camarade, compagnon. 2. տարեկից, հասակակից. ayant le même âge». = արաբ. اكران akran, որ թէև արաբերէնի մէջ յղենակի է, սակայն թուրքերէնի մէջ եղակի գործածութիւն ունի «ընկեր» նշանակութեամբ:

Ախրէյ «կարիճ. scorpion». = արաբ. عقرب akreb.

Ախրէյ «ժամացոյցի սլաք. aiguille d'une horloge». = արաբ. عقرب akreb.

Անէնկ «ներդաշնակութիւն, երաշխական գործիքի ձայնյարդարումն. harmonie, accord». = պրս. آهنگ aheng.

Աղ Պ., ալ Ն. «ձուլ բռնելու ուռկան. filet de pêcheurs». = թրք. Ağ ağ. Ն. - Նախիջևանցոյ ալ ձևը ծագած է թրք. av «որո» բառին հետ շփոթուելով:

Աղա Պ. «պարոն, արհեստաւոր և միջակ դասակարգի մարդոց միայն տրուած ածական. monsieur, ne s'applique qu'aux artisans et aux gens de la classe moyenne», Ն. «մեծ եղբայր, հասուն հասակի մարդ. frère aîné, homme âgé», Ղ. Վ. «պարոն, բարձր դասակարգի մարդոց տրուած պատուանուն. seigneur, titre donné aux gens de la haute classe». Ասկէ աղայութիւն «մեծութիւն, ազնուականութիւն. noblesse», աղավարի «մարդու պէս, քաղաքավար կերպով, վայելուչ ձևով. poliment, d'une manière polie. 2. մեծի պէս, ազնուականի երևոյթով. noblement, à la manière de nobles». = թրք. Ağ ağa.

Աղան-խավունի «կիարոն. cédrat (fruit)». = թրք. آغا ağa kavun «կիարոն», որ բուն կը նշանակէ «ծառի սեխ»:

†Աղըլ «ոչխարի փարախ. bergerie». (այժմ աւելի գործածական է ակսըն). = թրք. Ağl ağal.

*Անալանայիպ «այլանդակ, բոլորովին տարօրինակ. étrange, extraordinaire, monstrueux». = արաբ. اعجائب ajel-ajajib.

Անայիպ Պ., ողայիք Վ. «զարմանալի, զարմանալի»

բան. étrange, curieux, chose curieuse! ». = արաբ. عجائب
aǰaib.

Անապ Վ., անապի ն., արդեօք Ղ. «արդեօք. est-ce,
est-ce que». = արաբ. عجب aǰeb.

Անապալ Պ., արաբա Վ. «արդեօք. est-ce, est-ce
que». = արաբ. عجا aǰeba.

Անելի Վ. ն., հեղի Ղ. «հաճապարանք. hâte. 2. շտա-
պելու, ստիպողական. pressant, urgent. 3. շուտ, շուտով.
à la hâte». օր. անելի մ'ընեք. անելի գործ ունիմ. =
արաբ. عجله aǰele «շտապ», թրք. عجله aǰeleli «շուտով,
շտապով»:

*Անելեհի «անհամբեր, շտապող. impatient, qui se presse,
se hâte». = թրք. عجله aǰeleji.

Անելմ Պ., արաբ Վ. «արաբիկ. persan». = արաբ. عجم aǰem.

Անելմի ն., արաբի Վ. «անվարժ, անսովոր. inexpéri-
menté», անելմութիւն «սակութիւն, անվարժութիւն. inex-
périence, impéritie». = պարս. عجمي aǰemi.

Անելմիսան Պ., արաբիսան Վ. «Պարսկաստան. Perse».
= պարս. عجمستان aǰemistan.

*Անըմթըրախ «բիշ մը լեղի. un pen amer». = թրք.
آجتمتراق aǰəmtarak.

*Անի Պ. «լեղի, դառն. amer». Ղարաբաղի բարբառը
կը գործածէ ոչի «ցաւ, բանի մը չար հետեանքը. cha-
grin, la mauvaise conséquence d'une chose» նշանակութեամբ.
= թրք. آجی aǰə «դառն. 2. ցաւ»:

Անի Պ., աջի, աջըղ Վ. «վրէժ, քէն, իւ. vengeance,
rancune, haine». = թրք. آجی aǰə. հմմտ. անիւն հանել «վը-
րէժը լուծել. venger, se venger de».

Անի աղաւ «quassia կոչուած ծառին կեղեւը՝ որ իբր
դեղ կը գործածուի. écorce de quassia». = թրք. آجی ağaj
aǰə ağaj.

*Անկեօղիւ «ծակաչք, անյագ, անկուշտ, ազահ. avide,
avare». = թրք. آج گوزلی aǰ gözlü որ բուն կը նշանակէ «ա-
նօթի աչքով»:

Ամա կամ՝ ամմա զ. ն. զ. «տակայն, բայց, mais, ce- pendant. 2. չափադանցութիւն ցուցնող բառ. terme pour exprimer un excès». օր. ամմա խօնցար հա՛ւ՝ «խիստ շատ խօսեցար».—արար. ևl amma.

Ամա՛ն զ. ն. զ. «լռացադանցութիւն՝ ցաւ, կսկիծ ար- տայայտող, օգնութիւն խնդրող, ձանձրացիծ, զրուանք, յաւ- տահատութիւն ցուցնող. interjection exprimant une douleur, une demande de secours, l'ennui, le mépris ou le désespoir».—թրք. امان aman.

*Ամի՛լ «բնական կարիք, փարք ելլելը. aller à la selle, faire ses besoins, besoin naturel». օր. ամի՛լ ամի՛ն, ամի՛լի ի՛նչպէ՛ս է «բնական պէտքդ. սովորական՝ վիճակին է, ինչ- պէ՛ս է».—արար. امل amel, որ կը նշանակէ «պարծ», բայց ունի նաև վերի նշանակութիւնը, ինչպէ՛ս որ պօլսո- հայերէն գործ՝ բացի իր սովորական նշանակութենէն, կը նշանակէ նաև «բնական կարիք»։ այսպէ՛ս և մեծ գործ «կղկղանք», պզտիկ գործ «մէզ»։

†Ամի՛ն կը գործածուի միայն հետևեալ սճին մէջ. Խա ադ լսածիդ ամին չեմ ըսէր «համաձայնութիւն չեմ տար, չեմ ընդունիր, այո չեմ ըսեր. je ne consente pas».—արար. امين amin «ամէն, եղիցի», որ է ազօթքներու վերջն ըսուած ամէն—ը։

Ամուսա Պ., էմնէ ն., տմի, ամի (սեւ. ամու) Ղ. «հօրեղբայր. oncle paternel». Պօլսոյ մէջ կը գործածուի նաև մուրացկանները կանչելու համար.—արար. عم amam «հօր- եղբայր» բառէն յարմարացուած թրք. amuja համա- նիշ ձևէն։

*Ամպէր «յամբար ծաղիկը. ambre».—արար. انبر anber.

*Ամպէրիյէ «տեսակ մը ընտիր իմիչք, քաղցրօղի. ros- solis».—արար. انبريye anberiyye.

Այազ ն. Ղ. «պարզկայ. serein du soir, nuit sereine».—թրք. اياز ayaz.

Այազմա «կաթնաղբիւր, սուրբ աղբիւր. fontaine d'une eau réputée avoir des propriétés merveilleuses». Նիւթին

Հետ րաան ալ յաճախուէն ծագած է. = [d] ք. ۴۲۱ ayazina
= յաճ. ۴۲۱ ayazina.

Այսին «սինիւն թեւը. rais d'une roue». Գործածա-
կան է միայն նոր-նախնի լարւածով. = թրք. آياق
ayak «տար. pied».

* Այսին-բախմիս *«սոսորին դատակարգ, համեկ-ամբոխ»*.
 In vulgaire, bas peuple. = *թրք. ayak takımı*.

Այստ Դ., ոչտր Դ. «Ժամացոյցի ճշտութիւն. précision d'une montre. 2. ոսկիի, արծաթի յարդը, լիտանւորդի աստիճանը. titre, aloi. 3. յարմար չափ. degré juste, convenable.==արար. աւ արար.

*Այս բառի ընդհ. «գլխէ հանել, տնտեսականացնել, débancher, séduire, démoraliser».—**Թրք.** آياتماق ayartmak.

Ալըմիւի ըլլալ 1., ալմիւի ըլլալ 2. *ալթաւիւիլ.* se dé-
senivrer, se dégriser. = *آلنق* ayalmak.

Այլիս Պ., ալըղ Վ., այնըլս Ն. *սթմաի, գինովութիւնը անցած.* désenivré, dégrisé», այլխութին *սթմաի, վիճակ.* désenivrement, dégrisement», այլխնալ *զգինելթաիլլ.* se désenivrer, se dégriser».—*Թար.* آف ayak *սթմաի»:*

*Այբաղամիւս ընել Պ., այբբ անել Վ. ճանցնել, երեւին տալ, պատմել, պատահել. blâmer, accuser, incriminer, faire honte.==Թրք. ayablamak.

Այլըրք «սաարքերութիւն» difference». այսպիսի «սաարք-
ութիւններու մէջ. այլըրք չունի «սաարքերութիւն չունի. il
n'y a pas de difference». այլըրք չեմ կրնար ընել «չեմ կա-
րող որոշել (աչքս կարճատես է). je ne peux pas distinguer,
je suis myope, j'ai la vue courte». = Թրք. آیرت ایتمک ayert
itmek «զանազանել, որոշել»: Դրք. այլըրք «բաժանուկը»:

Այլընտրանք ընկեր հաճախել, բաժնեկ. séparer, partager.==
Ժրթ. آیرمق ayırmak.

Այլ Գ., այսու ն. «արջ» ours. այլևի «արջ խաղցնող»
meneur d'ours. = Ժրգ. آيو ayu կամ آيو اوجى ayu «արջ», آيو اوجى
ayujə կամ آيو اوجى ayujə «արջ խաղցնող»:

*Այլն-օյին Վ. Ն. Ղ. Հաղայան, իսպալկի հման,

ոչ լուրջ. enfantine, pas sérieux, puéril. = Թրք. آين اويون
ayen oyun.

Այի չիչէյի արեւածաղիկ. tournesol. = Թրք. آي چيچكي
ay çiçeyi, որ կը նշանակէ բուն պոստածաղիկ. բառիս آي
ay պոստին մասը շիոթուելով յետոյ այս արջ բառին
հետ (հաւանականաբար դիտմամբ)՝ առաջ եկած է վերի
ձեւը՝ որ բուն կը նշանակէ արջի ծաղիկ:

Այլախնի սպասաւոր, ծառայ. serviteur, domestique,
valet. այլախնութիւն սպասաւորութիւն, ծառայութիւն.
service, domesticité. = Թրք. آيلاکچي aylakçe.

*Այլբիս Գ., այլը Ե. ամսական, ամսական ոտէիկ.
paye d'un mois, pension, salaire. = Թրք. آيلى aylak.

†Այլըրի Վստորնակ, ծուռ, անկանոն. oblique, à tra-
vers, irrégulier (աւելի բարդական մտքով). այլըրի լա-
խըսը անվայել խօսք. paroles indécentes. = Թրք. آرقورى
arkuri «խտորնակ, կողմնակի. oblique. 2. չափսզանց. trop,
excessif. Վերջի իմաստով շատ դործածական է կաթոլիկ
հայերու մէջ:

Այդըն Վ. Ե. Բ. ակեծ, արու, յովատակ ձի. cheval
entier, étalon. Պիտոյ մէջ դործածական է աւելի նմանու-
թիւն ցոյց տալու համար. օր. այդընի պէս վազի. այ-
դըն կ'ըլմանիս. = Թրք. آيغر ayğər «մատակախազ, չկըն-
տած ձի»:

Այնա Վ. հայելի. miroir. այնայի պէս հայելա-
նման, շատ փայլուն, մաքուր. bien clair, brillant, resplen-
dissant. ըստ այսմ նաև Ղարաբաղի բարբառով այնա «մա-
քուր, ջինջ. propre, brillant». = պրս. آينه ayine «հայելի»:

Այնանի Վ. հայելի շինող կամ ծախող. marchand on
fabricant de miroirs, Ե. «ստախօս. menten». = Թրք. آينه جي
ayineji «հայելի ծախող կամ շինող»:

*Այնի Վ. ճիշտ ու ճիշտ, նոյն ինքն. exactement, tout
à fait le même. = արաբ. آيني ayni.

Այվա Ե. տերեւիկ. coing. այվանի տերեւիկ ծա-
խող. marchand de coings. = Թրք. آيوا ayva, آيواچى ayvaçi.

Այվա թիւիւ «ազուամազ. duvet, poil follet». = թրք. *ayva tüyü*, նմանութեամբ սերկևիլի վրայի բարակ մազերուն.

Պրըլմիթ քլլալ Վ. «բաժնուիլ. se séparer». = թրք. *ayrılmak*.

Մնալըխ խորթ մայր, մորու, մայրագիր. *marâtre*. անարգական բառ է. և այս պատճառաւ կը նշանակէ նաև «գէշ մայր, տնարժան մայր, չար մայր. mère méchante». = թրք. *analak* «մորու. marâtre».

Մնան մեծ, անհեթեթ, խոշոր. *énorme, gros, gigantesques*. = թրք. *anaş*.

Մնա-պապա-կիւնի Վ. «խռովութիւն, յուզում, ջրփռութիւն. confusion, désordre, trouble». = թրք. *ana baba gürni*, որ բուն կը նշանակէ «հօր մօր օր, ծնօրաց օր».

Մնասան *soqıfı* Վ. «մօրէ մերկ, բոլորովին մերկ. tout nu». = թրք. *anadan doğma*, որ բուն կը նշանակէ «ի մօրէ ծնեալ».

Անքիֆա Վ. ն. Ղ. «եզական, անգիւտ. singulier, rare, introuvable. 2. հնութիւն. antique, objet d'antiquité». = թրք. *antika* = իտալ. *antica*.

Անքիֆանի Վ. «հնութիւններ հաւաքող կամ ծախող, հնադէտ. antiquaire». = թրք. *antikaşö*.

Անիսոն Վ. ն. «անիսոն. anis». = թրք. *anison* = յուն. *άνισον*.

Ա՛նիսէ «անմիջապէս, իսկոյն. immédiatement, dans l'instant même». = թրք. *anide*.

Անկարյա Վ. «առանց վարձքի, լոկ մէկուն սիրտը չըկտրելու համար յանձն առնուած և դժկամակութեամբ կատարուած գործ. travail fait forcément et gratuitement». = թրք. *angarya* = յուն. *ἀγγαρία* «տարապարհակ աշխատանք. corvée».

Ա՛նախ Վ. ն., ա՛նջախ Ղ. «հազիւ թէ. à peine. 2. միայն. seulement, ne ... que. 3. բայց, սակայն. mais, ce-

pendant, pomrant».—**Թրք.** آجاق aňak. **օր.** ւննչաւի փնկը-
ռեցինք, աննախ զտնիք. Աղուր տղիկ է, աննախ
փիչ մը պօյը սլցսիկ է. Դուն աննախ մտրդու սիրս կոս-
րելու խօսքեր քրէ.

Առ **Պ.** պատուաստ (ծառի, մարդու). greffe, vaccine»,
ն. «կորկղին մէջի նուշը. amande (d'un fruit)».—**Թրք.** آشی
aşo պատուաստ. greffe, vaccine».

Աւրիս **Պ.**, «վէգ. osselet».—**Թրք.** آشيق aşık.

†Աւրիս **Պ.**, աւրդ **Վ.** Դ. «աշուկ, արեւելեան բանաս-
տեղծ-երգիչ. poète populaire». աւրխութին «աշուկութիւն».
==աւար. عاشق aşak «տիրահար. amoureux» բառէն, որ Թուր-
քերէնի մէջ առած է այս նշանակութիւնը.

*Աւրմիւր րլլալ «մուշիկ. s'user». կը դործածուի միայն
կարծր նիւթերու համար. **օր.** երկաթ, քար, մանստանդ,
երկաթեայ դործիք մը ելն.. կակուլ նիւթերու համար կը
դործածուի միայն մաշիլ. **օր.** լաքես մաշեցան. առ
խազման անքրիս աւրմիւր եղիւ է.—**Թրք.** آشتمق aşenmak.

*Աւրմիւր րնել **Պ.** «անցընել, բանի մը միւս կողմն
անցընել. faire dépasser, franchir. 2. դողնալ. voler, déro-
ber, filouter» (երգիծական լեզուով), **Ղ.** «վրայէն ջատկել.
sauter par-dessus», **Վ.** «արշաւատոյր վազել. courir à toutes
jambes».—**Թրք.** آشورمق aşurmak.

Աւրմաւ **Վ.** «պատուաստով յառաջ եկած (ծառ, պը-
տուկ). ente, enté», **ն.** «պատուաստ. greffe».—**Թրք.** آشلاما
aşalama.

Աւրամիւր րնել **Պ.**, աւրալիւր անել **ն.** «պատուաստել.
enter, greffer, vacciner».—**Թրք.** آشلامق aşalamak.

†Աւրխան **ն.** Դ., աւշուխանա, աւշիխանա **Վ.** «խո-
հանոց. cuisine». այս հին բառին տեղ Պօլսոյ մէջ դործա-
ծական է հիմն մտքվալս.—**պրս.** آشخانه aşxane.

*Աւխիլ տես ավսիլ.

*Աւնի **ն.**, աւշի **Վ.**, աւխազ **Ղ.** «խոհարար, կերա-
կուր եփող. cuisinier». աւնի պաւի. «խոհարարապետ.
chef-cuisinier». աւխազխանա «խոհանոց. cuisine».—**Թրք.**

اشجى aşjı, باشى aşjı bası, պրա. آسپاز aşpaz, آسپازخانه aşpazxane.

*Անկալիս կամ աւնսյուրին Պ. «բարեկամութիւն, ճանչութիւն. connaissance, amitié», ա՛ւնա Ղ. «ծա-
նօթ, բարեկամ. ami, connaissance», աւնսյըղ Վ. «բարե-
կամութիւն. amitié».—պրա. آسنا aşina «ծանօթ, բարեկամ»,
թրք. آسنالەك aşinalək «բարեկամութիւն».

Աւուրէ՝ «մահմետականներուն յատուկ տեսակ մը ա-
նուշապուր. sorte de bouillie sucrée au froment». այս ա-
նուշեղէնին մէջ կը մանեն ոչ միայն յաքար, չամիչ, ընկոյզ
և ուրիշ այսպիսի քաղցր և համեղ նիւթեր, այլ և ասոնց
հետ լուբիս, բակլայ եւն. այս պատճառաւ հայերուս ճա-
շակով զգուելի կերակուր է աւուրէն և խառնակ կերա-
կուր մը ցոյց տալու համար ալ շատ անգամ կը դուր-
ծածուի «Աւուրէ կ'ըլմանի» ասութիւնը. = արաբ. آشوراً
aşura «նոյն նշ.», որ կուգայ عشر aşar «տասը» բառէն,
նոյն անուշեղէնը միմիայն Մուհարրէմի տասներօրոյ օրը
եփուելուն պատճառաւ.

*Այլիս Պ., աչըխլիս Պ., աչըղ Վ. «բաց տեղ, արձակ
դաշտ. campagne, plaine, en plein champ». Ղարաբաղի բար-
բառով՝ աչլիս «բաց (օդի, տեղի, երկինքի համար). en
pleine air, lieu découvert».—թրք. آچق açq, آچقلاق açqlak.

Աղա Պ., արքա Վ. «խոշոր հիւսուած և յարդ չունե-
ցող տեսակ մը ասուի. bure. 2. ասով լինուած վերար-
կու. manteau de bure», ա'րա Ղ. «վերարկու. manteau».—
արաբ. ابا aba.

Ապանօզ Վ., ապանօս ն. «եղենոս անուն կարծր
փայտը. ébène».—թրք. آبانوز abanoz = յն. ἑβένος. կըսուի
զորօրինակ ապանօզ խաճալը «եղենոսեայ դուխ», այ-
սինքն՝ բթամիտ, տխմար, անմիտ. stupide, bête».

*Ապլա «արաբ կին. femme arabe. 2. կը դործածուի
նաև իբր կոչական արաբ կիներուն. nom pour appeler les
femmes arabes. և ասկէ 3. բաղնեկանուհի թուրք կին.
baigneuse turque».—թրք. آبلā abla «մեծ քոյր. sœur aînée».

Թուրքերէն բառն այժմ Թուրքերուն մէջ շատ դործածական չէ. հայացած ձեն ալ վերի իմաստներով միայն կայ. սակայն հնագոյն հայոց մէջ աւելի սովորական և աւելի ընդհանուր իմաստ մը ունեցած ըլլալու է, ինչպէս կ'երևի հետեւեալ սլովառհայ մանկական զուարճախօսութենէն.

Վաղը կիրակի է.

Քիթդ ըռախի է.

Բերանդ խայմախ է.

Շունը քեզի ապլա է.

Այժմ դաւառներու մէջ մի քանի տեղ ապլա կը դործածուի «մայր, մայրիկ. mère, maman!» նշանակութեամբ և իբր կոչական.

*Ապլախ կամ աւելի ապլախ ստուաթը «կլոր երեսով, բոլորադէմ. au visage rond et plein». = Թրք. ابلق ablak.

Ապլոխ «շուրջանակի պաշարում. blocus». = Թրք. ابلوق abloka = իտալ. blocco.

†Ապլոխայաք կամ ապլոխայաք սուլի Վ. «կենաց ջուր, սուրբ ջուր. fontaine de l'immortalité (ըստ մահմեւաականաց. այս իմաստով կ'ըսուի նաև Զէմզէմի ջուր, ապլոզէմզէմ, ապլոզէմզէմ սուլի). 2. մաքուր, յստակ, մեկտ ջուր. eau limpide et propre». Մահմետական գաղափարի բառ լինելով, մեր մէջ այնքան դործածական չէ. = Թրք. آب حیات abə hayyat («սր կուգայ սրս. آب ab «ջուր. eau» և արաբ. حیات hayyat «կենդանութիւն. vie» բառերէն) կամ آب حیات صوی abə hayyat suyə (Թրք. صو su «ջուր. eau»). Իսկ ապլոզէմզէմ կամ ապլոզէմզէմ սուլի = Թրք. آب زمزم abə zemzem կամ آب زمزم صوی abə zemzem suyə (Zemzem «Մէքքէի մէջ նուիրական ջրհոր մըն է. nom d'un puits sacré à la Mecque»).

Ապլոռ հուսլոռ Վ., ապլոռ չուսլոռ Ն. «խառնափնդուր, տակնուվրայ. embrouillé, pêle-mêle». = Թրք. آبور abur jubur.

Ապուխաթ Պ., աբուկաթ Վ., ապլախաթ Ն. «փաստա-
բան. avocat». Պոլիս ծաղրելով և կատակով կ'ըսուի նաև
հաւոմ ֆաֆ. = թրք. **آووکات** avokat = իտալ. avvocato.

Ապսալ Պ., ավդուլ Վ. «հագուստ-կապուստը անկա-
նոն, թափած-թափթփած. nonchalant, bohème». = արաբ.
أبدال abdāl «ճգնաւոր, անապատական. ermite, moine mu-
sulman. 2. պարզամիտ, անմիտ. bonhomme, idiot».

Ապսէս Պ., ավդուս Վ. «մահմետականներու յա-
տուկ կրօնական լուացում. ablution religieuse des mabomé-
tans». = պրս. **آبدست** abdest.

ՊԱպսէսանէ «արտաքնոց, ճեմիշ. lieux d'aisance, water-
-closet». = պրս. **آبدست خانه** abdestxane; աղաւ. թրք. abdes-
hana.

ՊԱպիլեզիգ կամ ապիլեզիգ «տեսակ մը պտուղ-
դեմնանուշ, կոնձեղ. souchet». = արաբ. **حب الذيز** babb-ül-
leziz. մեր ձեւը յառաջացած է Ապիլ-Ազիգ յատուկ ա-
նունին հետ շփոթելով:

Ապօնէ «բաժանորդագրութիւն, բաժանորդ. abon-
nement, abonné» (յրադրի կամ սւրիշ բաներու. օրինակ՝ ճա-
շարանի, սափրիչի, ծովի ըաղնիքի ելն.). = թրք. **آبونه** abone
= ֆրանս. abonné.

ՊԱ. Վ. Ն. «ամօթ, ամէնալք. honte, pudens». = արաբ.
عار ar.

Առապա Վ. Ն., ըրբա՛ Ղ. «կառք, սայլ. voiture, cha-
riot». = թրք. **آرابه** կամ **عرايه** araba. Ասոր տեսակներն են
կովի առապա «սայլ. chariot», ծիցով առապա կամ
ծիցի առապա «կառք, ձիով կառք. voiture», մօհանիրի
առապա «Մուհաճիրներու յատուկ տեսակ մը կոշտ ու
հասարակ կառք. chariot de Mouhadjirs».

Առապանի Վ. Ն., արբա՛նի կամ ըրբա՛նի Ղ. «կա-
սապան. cocher». = թրք. **آرابه جي** arabaçi.

Առը «մեղու. abeille». = թրք. **اری** arə.

ՊԱղամիթ ըլլալ Պ., աղամիթ ըլլալ Ն. «ամէնալ,
խսնիլ. avoir honte, être confus». = թրք. **عارلانماق** arlanmak.

Առխա *հին. տես Արխա*

Պոխա «*զինանքներ*». armes, armoiries». = թրք. آرما
 Կա՛մ آرما arma = խապ. arma.

Առնոնիկ *տես Արնոնիկ*

Առնավուս Վ. «*ալբանացի*». albanais». = թրք. آرناود
 arnebud, ալաւ. թրք. آرناود arnavud.

Առնավուսնա «*ալբաներէն լեզու*». langue albanaise». = թրք. آرناودجه
 arnebudje, ալաւ. թրք. آرناودجه arnavudja.

*Առսըզ Ն. Վ. Ղ., առսուզ Ն. «*անառակ, անհան-
 դարաւ, անամօթ*». elonté, impudent, effronté», առսըզու-
 քին «*անառակութիւն, անամօթութիւն*». effronterie, débauché,
 impudence», առսըզլամնիւ ըլլալ «*անառակութիւն
 ընել*». vivre en débauché». = թրք. عارسز
 arsozlanmak.

Առխա *հին. տես Արխա*

Ասա «*Հայոց պատրիարքին մականք*». la crosse du pa-
 triarche arménien». = արաբ. اسا asa «*դաւաղան, մական,
 ցուպ*». bâton, sceptre».

Ա՛սըլ Վ. Ղ. բուն, բնիկ, ճիշտ ու ճիշտ. vrai, natu-
 rel, natal, propre», ա՛սըլ Ն. «*յաճախ, բոլորովին*». souvent,
 tout à fait». օր. ա՛սըլ Ռոստմալօյցի է. = արաբ. اصل
 «*բուն, ծագում, արմատ, հիմնական*». racine, origine, prin-
 cipe, original etc.». այն բառին վրայ տես նաեւ ասլ.

†Ասըլզաւէ «*ազնուական, ազնուածին*». noble, de race».
 ասոր տեղ տւելի դարձածական է հիմայ՝ ֆիլաւ. = պրս.
 اصلزاده asolzade.

Ասըլպէնս Պ., ասլիքոմնդ Վ. «*օլիւքրուկ*». oliban, en-
 cens». = արաբ. اسولهند asolhend.

*Ասըլըզ «*սուտ, անհիմն*». faux, sans fondement, dénoué
 de fondements, ասըլըզ Ղ. «*վատաստհմիկ*». d'une basse
 naissance». = թրք. اصلسز asolsöz.

Ասի Վ. «*զմբոսա, ապստամբ, խեռ*». rebelle, revêche,
 désobéissant». = արաբ. عاصي asa. Ասիէ ասիոսքին «*զմբոս-
 առութիւն*». insolence, obstination, esprit de révolte».

Ասլ կը գործածուի հետեւեալ ձևերուն մէջ. ասլը
 1. ամառը չկայ «բոլորովին անհիմն է (լուրը, խօսքը). il est
 tout à fait dénoué de fondements» (արաբ. اصل و اساس asl
 u esas «բուն և հիմեր. origine et fondements»). ասլը աս-
 սառը չկայ, կա՛յ «իրական չէ ամենեւին, իրական է. ce
 n'est pas réel du tout, est-ce vrai?» (արաբ. اصل asl «բուն.
 origine» և թրք. استار astar «աստառ, պաստառ. doublure»).
 ասլը ըլլալ, չըլլալ, կա՛յ, չիկայ ևլն. «ճշմարիտ է, չէ,
 չէ՞. ce n'est pas vrai, est-ce vrai? faut-il croire?» = արաբ.
 اصل asl «բուն, հիմ»:

Ասլան 1. 1., ասլան-խափլան 2. «առիւծ. lion.
 2. (նմանութեամբ) քաջ, կորիճ. brave, vaillant, courageux».
 Պօլոյ հին սերունդը կը գործածէ՝ այրուծ = առիւծ՝ որ
 այժմ հեաղհեռէ կորսուելու վրայ է. = թրք. آرسلان arslan.

Ասիք կամ ասիի «փոկ (սամառը ուսէն կախելու
 համար). bretelle. ռուս. ремеш» = թրք. آسقى askı.

Ասմա 1. «խաղողի որթ. vigne, cep», ասմա սոխ 1.
 «կախան սոխ» = թրք. آسما asma «կախուած. pendu, sus-
 pendu. 2. որթ. cep, vigne».

Ասմալըխ «սարիկնայ. փայտէ յեցակներ՝ որոնց վրայ
 կը բարձրացնեն խաղողի որթը. treille» = թրք. آسمالق as-
 malok.

Ասմա ֆիլիսի «կախ կողպանք, աղխ. cadenas» = թրք.
 آسما کليدي asma kilidi.

Ալ 1. 1. 1. «որսորդութիւն. chasse. 2. որս. gibier».
 = թրք. آ او av.

Սվազ կը գործածուի միայն ակազ ակազ պօռալ
 անացուածին մէջ՝ «մէկ ձանի պօռալ, բարձրաձայն, միա-
 կերպ և շարունակ ազազակել. crier à haute voix et con-
 tinuellement» = պրս. آواز avaz «ձայն. voix».

†Ավանթա «շահ, օգուտ. bénéfice, avantage, intérêt».
 = թրք. avanta = իտալ. avantaggio.

Ավասանըխ «գործաւորի մը ամբողջ գործիքները.
 outillage» = թրք. آوادانلق avadanlek.

Ավարա Վ. Ե. Ղ. *աւրիշը գործէ ձգող, անգործ (մարդ). oisif, désœuvré. 2. անպէտք, անպիտան (նիւթե-րու համար). bon à rien. այս բառէն են կաղմուած իֆի սինէէն ավարա ասուծիւնը աննմուծեամբ և անորոշու-ղութեամբ ոչ մէկ և ոչ միւս կողմը հակած. neutre, homme indécis (բուն թարգմանութիւնը «երկու կրօնքէ ավարա»), գործին ավարա քլլալ աշխատելու արգելք դառնալ. em- pêcher quelqu'un de travailler» ևլն. = պրս. آواره «վտարեալ, միջորած, բաժնուած, անգործ, զուրկ. expatrié, égaré, séparé, oisif, privé».*

† Ավարք *«կոյանոց, լուսլիք. égoût».* = պրս. آبریز abriz կամ آوریز avriz. աղաւ. թրք. avaraz. Այս բառը մեր մէջ նաև հսկոզ ձեն տնի.

* Ավրքմիւր ընել *«խաբել, խաբխբել, սուտ յոյսերով պարարել, խաղցնել, խելքը դիտէն հանել. tromper, bercer de fausses espérances, entraîner dans l'erreur».* = թրք. آوتمک avetmak.

* Ավրքմիւր քլլալ *«սուտ յոյսերով ժամանակ անցընել, ինքզինքը խաբել կենալ. se bercer, se repaître de fausses espérances».* = թրք. آوتمک avetmak.

Ավրսոն *«օգոստոս ամիսը. août».* = թրք. آغستوس agustos, աղաւ. թրք. avostos.

Ավլամիւր ընել Գ. *«որսալ. chasser, aller à la chasse», ավլամիւր քլլալ Ե. «գետինը թաւալիլ. se rouler à terre».* = թրք. آولامق avlamak *«որսալ. chasser».* Կօլսահայ ձեք թուրքերէնին նման փոխաբերաբար կը նշանակէ նաև «խա-բել, tromper, duper».

† Ավլու *«տան բակ. cour».* Հին ձե է, որուն տեղ այժմ գործածական է բակ. = թրք. حوی havla *«գաւիթ, բակ. cour, vestibule»* որ արաբ. حول havl *«գոլորտիք, շուրջ. autour, alentour»* բառէն լինելու է.

Ավնի Վ. Ե., օ՛վլի Ղ. *«որսորդ. chasseur».* Կ'ըսուի նաև կատուներու համար. «ավնի կասու է, աղէկ մուկ կը բռնէ» = թրք. آوچی avja.

Ավուրն ն. բռուռ, ամբ. paume, poignée. = Թրք. آوای.
avuj.

Ասա վ. «կզդի. ile». = Թրք. آدا ada.

*Ասա՛մնըլայրն լաւ, մարդու պէս, քաղաքավար կերպով. bon, poli, poliment. = Թրք. آدامجیلى ademjileyin կամ adamjöləyən.

Ասաւ վ. ն., ա՛ղաւ Ղ. «անուանակից. qui porte le même nom». = Թրք. آداس adaş.

Ասա չայի տեսակ մը խոտ. եղեսպակ. sauge. այս խոտը կը խաշեն և ջուրը կը խմեն. քրտնեցուցիչ դեղ է. = Թրք. آدای چای ada çay, որ կը նշանակէ բուն «կզդիի թէյ. thé d'ile».

Ասէթ ն., մոլոմբ վ. Ղ. «սովորութիւն. coutume, habitude». = արաբ. آدات adet. ասկէ է հետեւեալ ասացուածքը. ասէթ սալին օլմասըն թող ձեք չվերնայ, սովորութիւնը մնայ, առ ի ձեռակերպութիւն. pour la formalité. կ'ըսուի երբ բան մը կը կատարուի լոկ ձեռի համար, թէև իսկապէս շատ անպէտք բան է.

Ա՛սէթա ն., մոլոմբ վ. «սովորաբար. ordinairement, le plus souvent. 2. ի մի բառ, սլարզապէս. en un mot, en bref. 3. հասարակ. ordinaire, simple». = արաբ. آدات adeta.

Ասքմ ն., ա՛ղքմ Ղ., աղիւմ վ. «բայլ. pas. 2. ցատկերու խաղ մը. sorte de jeu d'enfant». = Թրք. آدام آدام adam.

Արա «միջոց (ժամանակի և տեղի համար). milieu, intervalle, interstice, espace de temps ou de lieu. օր. երկուսից արաւն «երկու բաներու մէջտեղը. entre les deux». արա սալ «միջոց տալ, հանգիստ՝ դադար՝ մի քիչ ժամանակ տալ. donner relâche, laisser prendre du repos, cesser. Ղարաբաղի բարբառով քեզ հետ ի՞նչ արա ունիս՝ «քեզ հետ է՞նչ դործ, ի՞նչ յարաբերութիւն ունիս. quel rapport ai-je avec toi? qu'y a-t-il entre moi et toi. Վանի մէջ ալ դործածական է արա, արանի մէջտեղը. intervalle, entre deux. = Թրք. آرا կամ آرا ara.

*Արալաթմիւ ընել «իրարմէ զատել, մէջտեղը անցը

մը թողնել, անջատել. séparer, disjoindre. = Թրք. آراستماق aralattmak.

Արալըն 1., արալըն 2., 1. «մէջտեղը. entre les deux, le milieu. 2. միջոց (ժամանակի). espace de temps». օր. երկուսին արալընը «երկու բանի մէջտեղը. entre les deux». աս արալըն էկաւ այս միջոցիս եկաւ. il vint en ce moment». երկու աչքի արալըն «աննկատելի կերպով և յանկարծ, գաղտնադպի. à la dérobée, clandestinement». = Թրք. آراک aralok.

Արախնին կամ արախնի Գ., արախյի Գ. «Հայաստանի հարաւային դաւառներուն լատուկ տեսակ մը գլխարկ. bonnet de paysans arméniens du sud de l'Arménie». Հնդհանրապէս բոլոր նիւթին հետ համարուած է հայերէն և աղբային. և առհասարակ տղբասիրական ձգտում մը կայ սղոյնեցոյս մէջ արախնինը ընդհանրացնելու. մինչև իսկ տակէ 6—7 տարի առաջ այս ձգտումը գործնական դոյն ստացաւ. հայ վաճառական մը Հայաստանէն մեծ քանակութեամբ արախնին բերել տուաւ և շատ սղոյնեցիներ սկսան արախնին դնել. բայց այս բանը շուտով արդիւրեցաւ կառավարութեան կողմէ և խափանուեցաւ. —Արախնին պրս. اراکچين arakč'in բառն է, որ կը նշանակէ բաւն «քրտինք մուլմուլ (քրտինքը ծծելու յատուկ գդակ)».

Արայնի աղբատու, փնտռող. chercheurs. այս բառը այժմ իբր ածական կը գործածուի և տեղի. նմանութիւն ցուցնելու համար. օր. ի՞նչ արայնի պէս կը փնտռուիս կոր. ծօ, աս ի՞նչ արայնի տղայ ես. Հին ժամանակ սակայն նշանակած պիտի լինի «կորսուած բաներ փնտռելով զբաղող արհեստաւոր» (Պօլոյ մէջ երբեմն աղքատ մարդէկ փոթարկի ժամանակ ծովեզերքը երթալով ծովափնայ առաջը փոցիւրով կը փորփորեն, ծովին մէջ կորսուած առարկաներ փնտռելու համար, զորոնք ալիքները քշած կը լինին դէպի եզերք և դանուած առարկաները ծախելով կ'ապրուին.) = Թրք. آرایچی arayəçi.

Պարսերմիւս ընել փնտռակել, չորս կողմը մանրա-

խոյզ կերպով որոնել. recherche, fouiller». = /թրք. آراشدرمى arashdormak.

Արատըրա, արատալիք Պ., սուտյաւի յիւր Վ. «մերթ ընդ-մերթ, երբեմն երբեմն. quelquefois, parfois, par moments». = /թրք. آرا سورا ara sora, آرا ده بر arada bir.

*Արզ Վ. «կարօտ. envie, vif désir». կը դարձածուի միայն արզը առնել տաացուածին մէջ. = պրս. آرزو arzu «փափաք, իղձ. désir, envie, vœu, souhait».

*Արզու Վ. «փափուք, ցանկութիւն. désir, envie». = պրս. آرزو arzu.

*Արզույալիւ ընել «կարօտնալ, փափաքել. désirer, souhaiter, envier». = /թրք. آرزولمق arzulamak.

Արզունալ Պ., արզընալ Վ. «աղերսադիր. requête, pétition (թաղաւարին, տէրութեան մատուցուած)». կատարով կ'ըսուի նաեւ Աստուծոյ արզունալ քալ «չափ երկարահասակ լինել. avoir une très haute taille». = արաբ. عرضحال arzuhal.

†Ա'րքլիւ տես ա'րքլիւ.

*Արխու Վ. Ղ. «պաշտպան, պաշտպանութիւն. appui, protection, protecteur». այս իմաստով կը դարձածուի նաեւ հայերէնն իրնակ' որ թարգմանութիւնն է /թրք. հումանիշ آرکا arka բառին «կունակ, թիկունք. dos. 2. պաշտպան, պաշտպանութիւն. appui, protection».

Արխալիւ, արխալըն Պ. «բեռնակրի համետ. dos-sière de portefaix», խա'լօղ, քրխա'լուղ, արխա'լուղ Ղ. «տետակ մը տախան թաւ վերարկու. manteau de bure». = /թրք. آركالوك arkalok, آركاله arkalah].

Արխասաւ Պ., արխադաւ Վ. Ղ. «ընկեր. camarade, compagnon». = /թրք. آركاداش arkadaş.

Արմուս տանձ. poire», արմուսի ծառ տանձենի. poirier», արմուսլուխ տանձենիներու պարտէզ. jardin de poiriers», արմուսիւ տանձի ձևով թռուցիկ. cerf-volant en forme de poire». Արմուս բառը կը նշանակէ նաեւ ամբար, անմար, կոշտ, կոպիտ. bête, nigand, rude, grossier»

և այս մոքով յտակապէս գործածական է տաճիկ զինուոր-
ներու համար. սակայն այս խմաստով աւելի գործածա-
կան են հայ. ասնձ, ասնձի կոթ բառերը (տնարգանքը
տաճկաց տնհատկոնտի ընելու համար). իսկ ասնձ՝ պը-
տուղին նշանակութեամբ գրական բառ է. = թրք. ارمود
armud=պրո. ارمود. eurud.

Արմոնիկ Վ. ՝ հնուագարան. harmonium. = թրք. آرمونيك.
armunik=իտալ. armonico.

*Արյան կամ նաև սրբան ամառնախտուն ջուր, թան.
petit-lait. = թրք. آیران aylan.

Արբուն Վ., արեխն Ն. Վ. ՝ պաղ, կանգուն (չափը).
aune, archine. = թրք. ارشون aršun.

Արբընափու ընել ձկանագունով չափել. mesurer à
l'aune. = թրք. ارشونلماق aršunlamak.

*Արդեսու ձկու. querelle, dispute. = արաբ. عريده
arbede.

*Արուս «հող, կալուած (դեռ վրան տուն չլինուած).
terrain à bâtir. = արաբ. عرصه arsa.

*Արսըն Պ., սոքուջ, արդուջ Վ. ՝ գլխի ծառք. genievre.
= թրք. اردیج arđaj.

Արվա Վ. Ն. ՝ պարի. orge. Պօլտոյ հին սերունդը
կը գործածէ դեռ զարի հայ ձևը. սակայն նոր լեզուին
մէջ արդէն հաստատուած է թուրքերէնը. = թրք. ارپا arpa.

*Արվսնըխ պարիկ, աչքի վրայ թեթե շիւս. orgelet.
= թրք. ارپاجق arpa)əğ.

Արվանըխ Ն. ՝ սիւքրիկ սոխ. petit oignon. = թրք.
ارپاجق arpa)əğ.

Արվսնի Ն. ՝ գարեւաճառ. marchand d'orge. = թրք.
ارپاجی arpa)ı.

Արիալ քափալ Վ. Ն. ՝ յանկարծ և ազնւելով, ժխտ-
ով, հապճեպով. tout d'un coup, inopinément. օր. արիալ
քափալ վրաս վազեց. = թրք. آپال تاپال apal tapal.

*Ավանորգ յանկարծ, յանկարծակի. soudainement, su-
bitement. օր. ավանորգի բերել յանկարծակիի բերել,

յանկարծ վրան յարձակիլ. livrer un assaut à l'improviste». = թրք. *اپانساز* apansəz. Ասոր տեղ աւելի դործածական են թրք. հեմէն, հայ. անկլործակի հըն.:

Ափիսէ կամ սփիսէ շեֆերի «կիսայրած տեսակ մը շաքար. caramel». = արաբ. *عقيد* akide, թրք. *عقيد شكري* akide şekeri.

Աժ. ընել Վ. «ներել. pardonner». = արաբ. *افى* afv, աւելի կ'արտասանուի aff «ներել». քաղաքավարական խօսք է ամ կ'ընես «ներողութիւն, pardon!».

† Աժախսան կը գործածուի հետեւեալ ձևին մէջ. աժախսանները հանել, աժախսաններս մի՛ հանիւք «դիւ մի նեղեր. ne me gênez pas (այս նեղութեան մէջ կ'իմացուի նաև բարկութիւն, հագ, սրտի նուաղում, յուզմունք միանգամայն)». = արաբ. *خفقان* xafekan «սրտի բաբախում. palpitation de cœur», որ թուրքերէնի մէջ առած է այս ձևն ու նշանակութիւնը:

* Ա՛ժէրիմ Պ., ա՛ժէրքմ Ն., ա՛ժարքմ Վ., տի՛տրքմ, տի՛փտրքմ Վ. «ապրի՛ս, կեցցե՛ս. bravo!». = պրս. *افرين* aferin.

† Աժոնոզ «յունական եկեղեցական նզովք. anathème». աժոնոզը «նզովեալ. anathématisé». = թրք. *افروز* aforoz = յուն. ἀφορίζω «բանադրել, ἀφορισμός «բանադրանք»:

9.

Չաթը Պ., զաթի Վ. Ղ. «արդէն. déjà». Այս բառը ծագած է արաբ. *ذات* zaten հոմանիշէն և ոչ թէ «անձնական, էական. personnel, essentiel» բառէն. զաթէն իբր. բացառական ըմբռնուելով ենթադրուած է ուղղական զաթը ձև մը:

Ձալըմ Վ. Ղ., զալըմ, զալըմնի Ն. «անդուծ, բռնակալ, մնողք, հարստահարիչ, խիստ չար. cruel, oppresseur, tyran, très méchant». = արաբ. *ظالم* zalim.

* Ձահմէթ Ն., զոհմոթ Ղ., զոխմոթ Վ. «ներողութիւն. peine, gêne». որ. զահմէթ մ'ընե՛ր «ներողութիւն մի քաշեր,

ներդաւթիւն, եւ կ'ընեմ: ne vous gênez pas». զանմէք չըլլայ «եթէ ձեզ ներդաւթիւն չ'ընիր. si cela ne vous gêne pas». զանմէք քաշել «ներդաւթիւն կըրել. être gêné». զանմէք քալ «եկեաւն ներդաւթիւն տալ, յանձնարարութիւն մը ընել. gêner, faire une commission».—արար. **زحمت** zahmet.

Զանմէքի Պ., զանմէքը Ն., զտնմտքի Ղ., զտնմտքի Վ. «ներգացուցիչ, ծանր (գործ). fatigant, difficile, gênant».—թրք. **زحمتلى** zahmetli.

Զանմէքսի Պ., զտնմտքսը Ղ., զտնմտքսը Վ. «գիրքին (գործ). sans peine, facile».—թրք. **زحمتسى** zahmetsiz.

Զանրէ Պ., զտնմտք Վ. «նպարեղէն, արմուկք, cé- réales».—արար. **ذخير** zaxire.

Զամի Պ., զամբղ Վ. «խէժ. gomme».—արար. **ضع** samğ, աղաւ. **زامک** zamk.

Զամպալ Պ., զամպալ Ն. «չուշան. lis», զամբել Վ. «ծաղիկ մը».—սլլա. **زنبق** zenbak «չուշան. lis».

Զամվարա «մեծամուկ, իգասէր. qui court les femmes, lubrique, dameret».—սլլա. **زنبارة** zenbare.

Զայ Ղ., զայի Վ. «այսպիսի բայերով՝ զայ ընել «փը- ճացնել, ոչնչացնել. gâter, abîmer», զայ ըլլալ «փճանալ, ոչնչանալ. se gâter, s'abîmer».—արար. **زاي** zaiy «կորսուած. perdu».

Զայիճ Վ., զայիճի Ղ. «նիհար. maigre», զայիճնալ Պ. «նիհարնալ. maigrir, devenir maigre», զայիճութիւն «նիհարութիւն. maigreur, amaigrissement», զայիճ միս «անիւղ, ցամաք, նիհար միս. viande maigre».—արար. **ضعيف** zaif.

Զանկըն զանկըն դողալ «տատախի գողալ, զոփալ. frémir, trembler, grelotter de froid».—թրք. **زانقر** zangər zangər.

†Զանցա Ն. «սովորութիւն, կարգ ու կանոն. habitude, usage».—օր. հիսալիւան զանցան առանկ կը վերցնէ «այժմեան կարգ ու կանոնը, սովորութիւնը այսպէս կը

պահանջէ» = խառաւ usanza «նոյն նշ» Բառառ ուղղակի խառակութենէն առնուած պիտի ըլլայ, քանի որ ծանօթ չէ թուրքերէն այսպիսի ձև մը, որ եթէ երբեք գոյութիւն ալ ունենար *զանսա ձևն առած պիտի ըլլար և ոչ բնաւ զանցաւ:

*Զապիր Վ. «ստիկան-ղինւոր. agent de police», Ե. «սովորութիւն. habitude, usage» = արաբ. ضابط zabıt «ստիկան-ղինւոր» Պօլսոյ մէջ աւելի գործածական է զալիսիյէ:

Զաննը Պ., զոմն Վ. «կարծիք. opinion», զաննը կ'ընիս՝ «կը կարծեմ. je crois». հին սերունդին մէջ այս բառին տեղ աւելի գործածական է կարծիւֆ. բայց նոր սերունդին մէջ թուրքերէնը յաղթող կը դառնայ. = արաբ. ظن zann.

*Զապուն Վ., զա'բուն Վ. «նիհար. maigre». ասոր տեղ Պօլիս աւելի գործածական է թրք. զալիմ. = պրս. زبون zebun «տկար, անղօր, նիհար. faible, maigre».

Զառփանա, զառփանի Պ., զառաքիսանա Վ. «փողերանոց, դրամ կտրելու տեղ. hôtel de la monnaie», զոռնուիսանա Ղ. «սակերչի խանութ. boutique d'orfèvre» = պրս. ضربخانه zarbxane «փողերանոց. hôtel de la monnaie».

Զառով զօռով Ե. «մեծ գծուարութեամբ, բռնի, հաղիւ հազ. difficilement, avec peine, par force, à peine». այսպէս նաեւ զօ'ն զառ, զօ'նաֆի, զօ'նզօնաֆի, զօռն'վ զառն'վ, որոնք նոյն նշանակութիւնն ունին. = թրք. زارزور zarzor, زوراکي zoraki. խի զառով, զօռով հայածն գործիականներ են:

Զառժ «բաժակի կրկնոց, բաժակակալ, սկահակ. soucoupe» = արաբ. ظرف zarf. Աւելի գործածական է զարժ «գրչակալ. porte-plume» նշանակութեամբ (գրչի այն երկաթեայ մասը՝ որ տնցուած է գրչակոթին վրայ և որուն վրայ կ'անցուի գրչածայրը):

Զավալը Ե., զավալու Վ. «խեղճ, թշուառ, արգաստեղի. pauvre, malheureux, pitoyable, misérable» = թրք. زوالو zevallu.

*Ջավզավար Պ., զառզավար Պ. Վ. «կանաչեղէն. légume». փոխաբերաբար ն. զավզավարը «ցրուած մարդ. homme à l'esprit dissipé». = պրս. سبز sebze բառին տրաբաձե سبزوات sebzevat յոքնակիէն. Ասկէ զավզավարնի «կանաչեղէն ծախող. marchand de légumes». = թրք. سبزواتى sebzevatjo.

Ջար «թաղանթ, բարակ մաշկ. membrane, pellicule». = թրք. زار zar.

Ջար Վ. «տապեղուլունք (նարտախաղի մէջ ոսկրեայ խորանարդները). dé à jouer. 2. (փոխաբերաբար) բախտ, յաջողութիւն. chance, bonne chance». = թրք. زار zar.

Ջարար ն., զմրմր Վ. Ղ. «ջնաս. dommage, perte, dégât» = արաբ. ضرر zarar. ասկէ զարարը «վնասակար. nuisible» = թրք. zararlı, զարարսը «անվնաս. inoffensif» = թրք. zararaz.

Ջարիժ «երբաճաշակ, նրբաղեղ, սիրուն. élégant, mince, joli». = արաբ. ظريف zarif.

Ջափս ընել Պ., զաժք աճել ն., զոժք աճել Վ., զավթել Ղ. «դրաւել, զսպել, տիրել. s'emparer de, dompter, dominer». զափս ըլլուի «կարելի լինել դրաւել, զսպել, տիրել. pouvoir dompter, être capable de dominer». աս զափս ըրէ (զսպէ, շատ անառակ է). Ենկիլիզը շատ սեղ զափս է ըրեր «Անգլիացին շատ տեղ նստածեր, գրաւեր է». աս սեղանը շատ սեղ զափսը կ'ընէ կոր (շատ տեղ կը բռնէ, մեծ է). Ինչո՞ւ ունեցածս-չունեցածս ֆովզ զափս ես ըրեր (բովզ պահեր, դրաւեր, վար ես գրեր). = արաբ. ضبط zabt.

Ջափսիյէ Պ., զաժքիյա Վ. «տառիկան-ղինւոր. agent de police». = արաբ. ضبطية zabtiyye.

Ջաժոս «նաւախիճ. նաւի մէջ ծանրութեան համար լցուած աւաղ, քար Էլն. lest». = թրք. صافرا safra = խաղ. zavorra.

Ջաժոս ն., սաժոս Վ., սուիոն Ղ. «մաղձ. bile», զաժոսը «մաղձային, մաղձոտ. bilieux». = արաբ. صرا

safira «մաղձ. bile», [Թրք. صفراو safralu «մաղձային. bilieux».

Զափնուան Պ., զոմիռուսի Ղ. «քրքուս. safran».—արաբ. زعفران zaferan, աղաւ. [Թրք. صفران safran.

Ջէէր կամ քիչ անգամ զէնէր Պ., զայլը Ն. «այնպէս կ'երևայ, թերեւ, արդեօք. il semble, peut-être, est-ce que».—արաբ. ظاهر zahir «յայտնի, ակնեբև. évident, manifeste».

Ջէր ակնը խապար տուր է.
Ջէրին Պ., զէրուն Ն., զէրուն (կարգան զէրուն) Վ., զէրուն Ղ. «ձիթապտուղ. olive».—արաբ. زيتون zeytun, աղաւ. [Թրք. zeytin.

Ջէրին «ձիթապտուղ. նուրբ դեղնականաչ. olivâtre».—արաբ. زيتوني zeytuni.

Ջէրինիս «ձիթատան, ձիթենիներու պարտէզ. jardin d'oliviers».—[Թրք. زيتونلک zeytunlek. աղաւ. [Թրք. zeytinlik.

Ջէրին «ձիթապտուղաճառ. marchand d'olives».—[Թրք. زيتونجي zeytunjə.

Ջէրին յաղի Ն. Վ. «ձէթ, ձիթաւղ. huile d'olive».—[Թրք. زيتون ياغی zeytun yağ.

Ջէրին յաղի «ձիթաւղաճառ. marchand d'huile d'olive».—[Թրք. زيتون ياغی zeytun yağ.

Ջէնիր Վ. Ն., զընուր Ղ. «թոյն. poison». Երեսն զէնիր կը վազէ «շատ դաժանադէմ է. il a le visage très dur, très sévère». զէնիր ուշիս (անէծքի ձև է. terme de malédiction). զէնիր կ'ըլմանի «շատ դառն, լեղի է. il est trop amer».—պրս. زهر zehr. Ջէնիր Պ. կը նշանակէ նաև «թանաք պատրաստելու նիւթ. matière pour préparer de l'encre».

Ջէնիր զէնպէրէք Պ., զէնիր զոմբուրմ Վ. «տարած. փելի դառն ու լեղի. trop amer». աւ ի՞նչ զէնիր զէնպէրէք բան է.—պրս. زهر زنبورك zehr-i zenburek, աղաւ. [Թրք. زهر زنبورك zehir zenberek, որ բառացի կը նշանակէ «փոքր պիծակի թոյն. poison de petite gnepe».

Զէնիւր զըխըմ՝ Պ., զէնիւր զըխկում, զառ զըխկում
Վ., զընտւր զըխկում՝ Վ. «խիտ լեզի, դառն. trop amer».
սա ի՞նչ զէնիւր զըխըմ բան է. կերածի զէնիւր զըխըմ
ըլլայ. = زهر زقوم zehr-i zakkuu (արաբ. zakkom բառ մահ-
մտառական որտամութեանց գծակքի մէջ բաւանող ծառ մըն
է, որուն չափազանց լեզի սրտազնեւրը սատանաներու դը-
լովներէ կը բազկանան և կը ծառայեն իրր մոռնի. մե-
րադոններուն. arbre qui, selon les contes mahométans, croît
dans l'enfer, et dont les fruits trop amers consistent en têtes
de démons et servent de nourriture aux réprouvés. և պրս.
zehr «թոյն. poison», սրով վերի ձեւ բուն կը նշանակէ
«Զագբում՝ ծառին թոյնը. poison du Zaqqûm»):

Զէնիւրէմիւր ընել «թունաւորել. empoisonner», զէնիւր-
լէմիւր ըլլայ «թունաւորուիլ. être empoisonné», զէնիւրլէմիւր
ընել «թունաւորել. empoisonner», զէնիւրլի «թունաւոր. vé-
néneux», զէնիւրլի «տոնթոյն. sans poison». = թրք. زهرلیمک
zehrlemek, زهرلنمک zehrilenmek, زهرلتمک zehrletmek, زهرلی
zehrli, زهرسز zehrsiz.

Զէմին «կերպասի կամ պատկերի յատակ. fond d'une
étoffe ou d'une peinture». = պրս. زمین zemin «երկիր, դետին,
հող. terre, sol».

Զէմնը ընել «բամբասել. médire, dire du mal». = արաբ.
ذم zemm.

Զէմպէրէկ Պ., գոմբորտ Վ. «դարանակ. ressort». զէմ-
պէրէկի «դարանակաւոր. à ressort». = թրք. زنبرك
zenberək, زنبركلى zenberekli.

Զէմպի Պ., գոմբի Վ., գոմբիւ Վ. «դամբիւլ. cor-
beille, panier». = արաբ. زنبيل zenbil.

Զէյպէկ «Փոքր-Ասիացի ցեղ մը. race habitant l'Asie-
Mineure». = թրք. زيبک zeybek.

Զէնաաք կամ զէնահաք Պ., զէնիհաք Ն., սոմոմաք
Վ. «արհեստ. métier. 2. ճարտարութիւն, հնարիմացու-
թիւն. art, habilité, adresse». օր. զէնաաքս խոյսմնու-
թին է «արհեստ ոսկերչութիւն է». մենծ զէնաաք ունի

շատ հնարիմայ է, արուեստագէտ է. = արաբ. صنات sa-naat.

Զինարար կամ սանարարիւր Պ., սոմարար կամ սոմարարիւր Վ. «արուեստագէտ, վարպետ, հարտարարուեստ. industrieux, ingénieux». = պրս. صنااتکار sanaatkyar.

Զենկյիւն Ն., զոնգիլի Վ. «հարուստ. riche». = թրք. زنگین zengin.

Զենկլի Պ., զոնգլի Վ., զընըֆի Ն., զոնգլի Վ. «կոնյակ», ginsengre. = արաբ. زنجيل zenjebil կամ زنجفيل zenjefil.

Զէյլլանի «սոսկալի թխար, տղեղ և հսկայ. monstrueux, énorme et laid». = թրք. زبلايى zebellayi.

Զէյլլ Պ. «մահմետական բարեպաշտական հաստատութիւն՝ ուր ձրի ջուր կը բաշխուի. fondation pieuse mahométane où l'on distribue gratuitement de l'eau». Ն. Նախիջհանի բարբառով զէյլլ ըլլալ կը նշանակէ «մէկուն քով խիտ շատ երթալ-գալ. fréquenter qq.». = արաբ. سيل sebil՝ որ ունի միայն առաջին նշանակութիւնը.

Զէյլլի Վ. «ձրի ջուր բաշխելու համար վարձուած մարդ. homme salarié pour distribuer gratuitement de l'eau». = թրք. سيلجي sebilji.

Զէլլէ Ն., զուլլու Վ. «թեթեամիտ. léger de caractère ou de conduite». = թրք. زوزك zevzek.

Զէլլէլէնիս ըլլալ Ն. «թեթեւալ, թեթեամիտ թիւններ ընել. faire des niaiseries». = թրք. روزكلنهك zevzeklenmek.

*Զերգէլէ Պ., զուլլու Վ. «երկրաշարժ, շարժ. tremblement de terre». = արաբ. زلزله zelzele.

Զերգէլլի «լուացուելու համար ձեղունէն կախուած ջուր սրսկելու ցնցուղ. douche». = արաբ. سلسيل sehsbil.

Իզերէ, զերէմ, զերէ ֆի Պ., զերէ Ն. «արովհեան, վաւրն դի. parce que, car». = պրս. زیرا zira.

Զերէն «նարկիւ ծաղիկը. narcisses». = թրք. زرن zeren.

Զերսալի Պ., զերսալ Ն., զուրալի Վ. «կորկը

դառն ծիրան. prunus pseudoarmeniacus». = պրս. زردالو zerdalo, աղս. թրք. زردالی zerdali.

Զերսէ ն. քաղցրեղինձ. բրինձով, շաքարով և քրքումով շինուած անուշեղէն. mets préparé de riz, de sucre et de safran». զրադա վ. «քրքումեղյն. de la couleur du safran». = պրս. زرد zerde.

Զերսէչալ «հնգիկ քրքում: գեղին կոճ. curcuma». = պրս. زردچاو zerdeçav.

Զերսէիիլավ Պ., գոռդոմիլավ վ. «փրան զերսէ անշուած իիլավ. pilau mélé de zerdé». = թրք. زردچاوو pilav-zerde -pilav կամ زردو pilav-zerde.

*Զէճիլենմիւր ըլլալ «ծաղրել, փրան խնդալ. se moquer de». = թրք. زهكlemek zevklenmek.

Զէճիլ Պ., զէճիս ն. «ուրախութիւն, զուարճութիւն, ծաղր, խնջալք. divertissement, amusement, joie, festin, raillerie», զէճիկի ելլալ «ծաղրելու սկսիլ. se mettre à se moquer de», զէճիկ ընել «զուարճանալ, աւրախանալ. s'amuser, se divertir», զէճիկ ու նէճաւ «ուրախութիւն, ցնծութիւն, խրախճանութիւն. joie, allégresse, festin». = արաբ. زهك zevk.

Զրք վ. ն. «հակառակ. contraire, fâché». օր. իրարու հետ զրք են «խուով են. ils se sont fâchés». զրք երթալ «հակառակ վարմունք ցոյց տալ, հետը գէշ վարսիլ. contrarier». զրքիս եկաւ, զրքիդ եկաւ, զրքին, զրքերնու կուգայ էին. «ինձ, քեզ էին. հակառակ, ի հեճուկս կը թսւի. cela me fâche». = արաբ. ضد zadd.

Զրքըմիս ն., զրքըմ վ. «ի հեճուկս, հակառակութեամբ. en dépit de, pour contredire». = արաբ. ضد zadd բառին ضدنا zaddana թրքաձև տրական հոլովէն, որ նաեւ թարգմանաբար պահուած է. տես զրք. Ծր. զրքըմս կ'ընէ կոր «հակառակութեան համար կ'ընէ». զրքըմս խօսքեր վ. հեճուկս, հակառակութեան համար ըսուած խօսքեր».

Զրմսլաւ վ. ն. «գայլիկոն, ծակիկ մկրատ. ciseau à forer», սիւսթմ վ. «սիւսթ. piston». = թրք. زنبه zənba կամ زنبه zamba = պրս. سنه sünhe.

Զրմխառու կամ զրմխառա փայլքի Պ., սրմխառու Վ. «ամպատին. զմնխտեան քարի փայլի խաւ մը կպցուցած թուղթ» առարկաները չփելով յղկելու համար գործածուած. émeris. = թրք. سمپاره sompare կամ زمپاره zəmpara կամ كغده كغده zəmpara kyagədə = պրս. سمبره sūmbare.

Զրնկրո զրնկրո Ն., զրնգրո զրնգրո Վ. «սաստիկ գողալ՝ զոփալ՝ բան մը ցնցել՝ շարժել. trembler ou secouer fortement». = թրք. زنگير زنگير zəngər zəngər.

† Զրպուռն Վ., զուպուռն Ն. «բարձկոն, ներքնակ. շապիկին փրայէն հագնելու կարճ գդեւտ. chemisette, gilet». = թրք. زبون zəbun.

Զրոգոփ «չատ թեթեամիտ, խիստ թեթեալիկ. fort léger de caractère ou de conduite». = թրք. زرزوب zərzop.

Զրոլլըր Պ., զրոլլըրի Վ. Ն. «մխար, շոփնդ. bruit, rumeur. 2. աւելորդ, անպէտք, անօգուտ. superflu, inutile». = թրք. زردی zərōldē.

* Զրոքլաւի Պ. «բորեան, բարենի. hyène», Վ. «յայլ, դատարկապարտ. paresseux, fainéant», Վ. «տգեղ, անճոռնի. laid, difforme». = թրք. سرتلان sərtilan.

Զրոխ Վ. «ղրահ. cuirasse». = պրս. زره zərē.

Զրոխլըր Պ., զրոխլի Վ. «ղրահաւոր. cuirassé». զրոխլըր պաճօր «ղրահաւոր նաւ, մարտանաւ. vaisseau de guerre». = թրք. زرهلی zərhlē.

Զրոնըխ Պ., զրոնիխ Վ. «զառիկ. arsenic, orpiment. 2. ոչինչ. rien». = պրս. زرنهخ zərnəx, որ թրք. زرنهك zərnək ձեն առած է:

Զրփ-զրփ, զրփըն զրփըն Ն. «չուտ շուտ, արագ-արագ (ցատկելու համար կ'ըսուի). vivement, rapidement, promptement (adverbe pour sauter)». = թրք. زپر زپر zəpəzəp, زپير zəpər zəpər.

Զիլ «ժնձղայ. cymbale». = թրք. زيل کمال zil.

Զիլ Վ. Ն. Դ. «սուր (ձայնի համար). soprano». = թրք. زيل zil.

Զիյան Վ. Ն. Դ. «գեան, վնաս. dommage». = պրս. زيان zīyan.

Զիյակիջուր Վ. «*Ֆլուտ հասցնել (թուղթ սրտաւել, աման կտարել, նիւթ մը փճացնել և այլ այսպիսի փոքրիկ վնասներ)* սիրոյ. qui aime à faire de petits dommages». = պրս. زیانکار ziyankyar.

Զիյաճէք Ն. «*խնջոյք, հացկերոյթ*. festin, banquet». = արաբ. ضیافت ziyafet.

Զիննիյ Ն., զընջիյ Վ. Ղ. «*շղթայ*. chaîne». = պրս. زنجیر zənjir.

Զիննիյլէմէ Պ., զընջիլլումմ Վ. «*շղթայաձև հիւսկէն*. enchaîmure», Ղ. «*շղթայակապ*. enchaîné». = թրք. زنجیرلеме zənjirleme.

Զիննիյլէմիւ ընել Պ., զընջիլլումիւ անել Վ. Ղ. «*շղթայակապել, շղթայի դարնել*. enchaîner». = թրք. زنجیرlemek zənjirlemek.

Զիլիյ Պ., զիբիյ Ղ., զըբիյ Վ. «*ապր, աղբուք, ժել*. ordure». = արաբ. زبل zibl. Այս բառին տեղ այժմ Պօլիս դարձածական է թրք. չօփ կամ չէօփ.

Զիլլալ Պ., զուլլալ Վ. «*յստակ, մեկտ, տկոնակիտ (չուրի համար)*. claire, pure, limpide (en parlant de l'eau)». = արաբ. ضلی zillal.

Զիլլիճ, զիլլիճներ Պ., զըլիճ, զըլիճներ Վ. «*խուսպիք, քունքերուն վրայ դնուած մազերը*. boucles de cheveux». = պրս. زلف zulf, որ թուրքերէնի մէջ հայերէնին պէս յընակի ձևով դարձածական է.

Զիւմպիլ «*յակինթ ծաղիկը*. jacinthe». = պրս. سنبل sūnbil.

Զիւմիւս Պ., զըմուք Վ. «*զմրուկտ քարը*. émeraude, զիւմիւթ, զմուք Ղ. «*զմրուկտ*. émeraude. 2. տեսակ մը արծիւ. espèce d'aigle». = արաբ. زمرد zūmūrrūd, որ թրք. zūmrūt ձէն առած է.

Զիւմիւսի «*զմրտաւոյն կանաչ*. vert, à la couleur d'émeraude». = արաբ. زمردی zūmūrrūdī, որ թրք. زمردی zūmrūdī ձէն առած է.

Զիւլիւս «*անկուտի, աղքատ, չքաւոր*. pauvre». կը

գործածուի կատակի մէջ միայն. այսպէս և հայ. անկուսի.
==թրք. زوگورت züğürt.

Զիւրամի շքնապար. girafe. 2. Նըրապեզ, նուրբ. fin, mince». = արաբ. زرافه zürafe. հին հայ փոխառութիւն է զուռնամիայ.

Զիֆիր Պ., զիֆիր Ն. պարկ. սիկարի ծուխէն գոյացած գեղին կեղտը. crasse amassée dans le tuyau d'une pipe. 2. Թանձր, խիստ (մութ). très obscure, ténébreux». օր. աս ի՛նչ զիֆիր մութ է. = Թրք. zifir որ աւել երկու նշանակութիւններն ալ.

Զիֆիր-խարսնըլլա «խիստ խոր մութ. grande, profonde obscurité». = Թրք. zifir karanlık.

Զիֆս «ձիւթ. poix». = արաբ. زيت zift. Անէծքի մէջ կ'ըսուի զիֆսս ուսես, զիֆսս ծամես, զիֆսին փոփր, զիֆս բլլայ կերածդ, զիֆսին փոփր ուսես ևն.:

Զիֆօզ «տիզմի, ցեխի ցայտ, բիծ. tache de boue. 2. աւնայն, թափուր, պարաս. vain, vide». = Թրք. زيفوس zi-fos = յուհ.

Զուլում Վ. Ն., զիւլիւմ Ղ. «մեծ փորձանք. misère, calamité, désastre. 2. կեղեքիչ, խիստ չար, անազարոյն. oppresseur, cruel, impitoyable». օր. աս ի՛նչ զուլում էր զուլսինի կիւս. ի՛նչ զուլում տղայ է. = արաբ. ظلم zulm «անկրաւութիւն, հարստահարութիւն, կեղեքում. oppression, injustice».

Զուռնա Վ. Ն. Ղ. «փող, հուադափող. hautbois. 2. հաստ և անախորժ (քիթ, ձայն). rauque, désagréable, difforme (voix, nez)». = Թրք. زورنا zurna.

Զուռնանի Ն., զուռնայի Վ. Ղ. «փողահար. hautboïste». = Թրք. زورناجي zurnaşı.

Զօպա Պ., սօբա Վ. «երկաթեայ վառարան ձմեռուան համար. poêle». = Թրք. صوبه կամ صوبا soba.

Զօպանի Պ., սօբաջի Վ. «վառարան շինող արհեստաւոր. poëlier». = Թրք. صوباجي sobaşı.

Զօն Վ. Ն. Ղ. «դժուար. difficile. 2. բռնի ոյժ, մղում.

effort, force». *օր. զօն բան է «գոյաւար բան է. c'est une chose difficile», զօնով տեղէն հասնել «բռնի, բռնութեամբ. par force», զօնու ինչ է «ինչո՞ւ համար, մի՞թէ ստիպուած եմ: pour quel motif? suis-je forcé?»*, զօնը տեսնայ նի «եթէ ուժ ի դօրծ գրուի» en cas de force». = *պրս. زور zor.*

Ձօնալի, զօնգառ, զօնզօնալի *սեռ* գառով զօնով.

Ձօնաքմիւր Վ., զօնաքմիւր ընել Պ. Ն. Ղ. *ստիպել, բռնադատել. forcer, presser, contraindre.* 2. *ուժով մղել, հրել, պիժ դօրծ դնել. pousser, repousser».* *օր. ցոս զօնաքմիւր ըլի, է՛ն էտքը կրցայ վրցնել.* = *թրք. زورلماق zorlamak, زورلماق zorlatmak.*

Ձօնլու Ն. Ղ., զօնլի Վ. *ուժեղ, մեծազօր. fort, puissant, vigoureux.* 2. *(փոխաբերաբար) լուռ, կամքի՝ նկարագրի տէր. qui a du caractère, la volonté ferme.* = *թրք. زورلو zorlu.*

Ձօնալու Վ. *«բռնակալ. tyran, despote», Ղ. «բռնակալ, ուժեղ, հսկայ. violent, héros».* = *թրք. زوربا zorba.*

Ձօսա Պ., սօղա Վ. *«կալաքար. sonde».* = *թրք. سوده soda = փտալ. soda.*

Է.

† Էյզ մը Պ., մզ մ' «բաւականին, չաա մը. assez de, quantité de». = *ժողովրդական թրք. bir ez մնոյն նչ.» (bir մէկ. nn»).*

Էյզմ *«քիմիական բաղադրութիւններ. combinaisons chimiques.* 2. *լուցկիին ծայրը քսուած նիւթը. souffre de l'allumette.* 3. *լուցկիի տուփին վրայի սմպատիճը՝ որուն շրջիւով լուցկին կը բռնկի. couche d'émeri sur les boîtes d'allumettes.* 4. *լուցկի. allumette».* այս չորրորդ իմաստով հին «երուզդին մէջ միայն դօրծածական է, որուն սեղ պիժմ կայ միայն թրք. փալիթ. Վանի բալլառով կայ մզմ «հրացանի խայծ. amorce d'un fusil», մզմլի. մզմլիք *«լուցկի. allumette».* = *արաբ. اجزا ejza «քիմիական մարմին».*

corps chimique». **Թրք.** اجزالی ejzalı «քիմիական մարմին պարունակող. qui renferme un corps chimique».

Էգանանէ Պ., տգոխանա Վ. «դեղարան. pharmacies. = պրս. اجزاخانه ejzaxane».

Էգանի Պ., տգոչի Վ. «դեղագործ. pharmaciens. = Թրք. اجزاجی ejzajı».

Էգան Պ., տգոնի Վ. Ղ. «մղկիթի աշտարակին վրայ միւէղղիներն կարգացած սղօթքի հրաւերը. appel à la prière fait du haut des minarets par le muezzin». = արաբ. اذان ezan.

*Էգիլմիւ քլլալ Պ., ագըլմիւ Ն., տգըլմիւ Ղ. «ճզմուլլ. être pressé, foulé etc. 2. նազ ըներ, կոտորուլլ. se mignarder, minander». = Թրք. ezilmek.

*Էգիլէք Պ., տգիլոք Վ. Վ., տգիլէք Ն. «նեղութիւն, տանջանք. peine, gêne, supplice». օր. մեկուն էգիլէք սալ. էգիլէքը փաշէ. էգիլէք չլլալ փեզի. = արաբ. اذيت eziyyet.

Էգիլէքի Պ., տգիլոքի Վ., տգիլէքի Ն., տգիլոքլու Վ. «գոժուար, նեղացուցիչ. difficile, pénible, gênant». = Թրք. اذيتلي eziyyetli.

*Էգիների ճնազ. mignardise, minauderie. 2. նազող, գոժուարահաճ. renchéris, qui fait la moue». = Թրք. اذيتلي eziinti.

*Էգիւմիւ քլլալ «տնտնալ, գանդաղիլ. lambiner, lanterner». = Թրք. ezilmek.

*Էգիլի Պ., էգիլին Ն. «երգի եղանակ. air d'une chanson». = Թրք. ezgi.

Էգմէ Պ. «հոյզ. extraits». օր. սուփէզի էգմէ «լոլիկի հոյզ. extrait de tomate». Խոգմտ Վ. «խաղողի չանչի հոյզ». = Թրք. ezme.

*Էգմիւ ընել «ճզմել, ճմել. fouler, presser». = Թրք. ezmek.

*Էգպէր ընել, էգպէրլմիւ ընել Պ., տգբուր անել Վ. Ղ. «քերնուց սորվիլ տառնց բան մը հասկնալու, Թուլթակի պէս զոյց ընել. savoir par cœur sans comprendre bien, par-

ler comme un perroquet». օր. առիկա ալ քիմիսլ էգուլէր
ես քրեք: Դարարազի բարբառով կը նշանակէ նաեւ «դը-
լուի ցաւցնել. causer de l'ennui». = արբ. ازباز ezber, թրք.
ازبرlemek ezberlemek.

*Էզսիրսիւ ընել «ճզմել տալ. faire presser, faire fouler».
= թրք. ازدرمك ezdirmek.

Էքիլ Պ., էքաֆ Ն., Թրուլլ Վ. Դ. «բշտնցք. bord, pan,
bont d'un vêtement». = թրք. etsk etek. այս բառը փոխա-
նակուած է հիմա փէշ բառով:

*Էթրաճ կամ չորս էթրաճ Պ., Թրումճ Վ. «բարս-
տիք, չորս դին, չորս բարսը, շարժը. autour, alentour, tout
autour». չորս էթրաճո, չորս էթրաճոգ և ին. փոք, բաւ և ին.
չորս բարսը». = արաբ. اطراف etraf «կողմեր, բարստիք.
côtés, environs».

*Էլ Ն., էլ օլլի Վ. «տարաւոր. étranger». էլիմ քի-
րանը, էլիմ դուռը. = թրք. ايل اوى eyl, ايل اوغلى eyl oğlu.

Էլա Պ. «երկնագոյն. bleu de ciel». կը գործածուի
աչքերու համար. օր. էլա կէօզլիւ աղջիկ մըն է. էլա էլա
աչքեր ունի. = թրք. ʻla ela.

Էլաթ Պ., Թլաթ Վ. «գործիք. outils», ա՛լաթ Վ. «եր-
կու եղով արօր. charrue attelée de deux bœufs». = արաբ.
آلة alet «գործիք», آلات alat «գործիքներ. outils, outillage».

*Էլէրսիւ ընել «մազել տալ. faire cribler». = թրք. التكم
eletmek.

Էլէմյա «վերակ. dévidoir». = թրք. اليمه elemya.

Էլլէմէ «հաստ հաստ դատուած, մեծ կտորներով և ըն-
տիր ածուխ. charbon gros choisi à la main». աւ ֆիօմիւրը
էլլէմէ է. = թրք. اللمه elleme.

*Էլլէմիւ ընել Պ. «ձեռքէ անցընել, ձեռքով հաստ հաստ
նայել. manier». = թրք. اللمك ellemek.

Էլնասար Պ., ա՛լնասար Վ. «վերջապէս, ի մի բան,
կարճ ըսելով. enfin, bref, en un mot». օր. կ'ընեմ, կ'ընեմ
քսիք, էլնասար չքիք. նոր, քէմիզ, էլնասար ցաւ աղուոր
տուն է. = թրք. الناسول elhasul.

Էլմաս Պ., ալմաս Ն., ալմաստ Վ. «ադամանդ» diamant. 2. տղակի կտրելու յատուկ ադամանդեայ ծայրով գործելը. diamant». Ղարաբաղի բարձրորդ յատկապէս սրտ շած է սոսիկն նշանակութեան համար ալմաստ, իսկ երկրորդ. նշանակութեան համար ալմասդ. = պրա. թերք. العناس elnas.

† Էլմասիլ, տեսակ մը քաղցրաւենի. espèce de sucrerie». = թրք. الماسيه elmasiyye.

Էլչի Պ., յէլչի Վ. «գետապան. ambassadeur», Էլչի Վ. «վաղկատուն. nomade». = պրա. ايلچى ilçi:

Էլլաւեի պլիսուար, պիւ (մանաւանդ խաղի մէջ). chef, supérieur» Պ., «վաղկատուններու գլխավորը. chef de nomades» Վ. = թրք. ալաւ. ال باشى el baş, զոր Մ. Աքիկեան կը համարէ թրք. ار باشى er baş «մարդայ գլուխ. chef d'hommes» ձեէն յառաջացած. Տես Օսմ. բառ. էջ 31, ار բառը Բոյց Ղարաբաղի բարձրակն վաղկատուններու գլխավորը» ցոյց կուտայ թէ ايل il «հօտ, խումբ, երամակ. groupe, troupe» բառէն կուգայ այն և ار er «մարդ. homme» ձեէն:

Էլսիլէն «ձեռնոց. gants». = թրք. الديوں eldiven.

Էլիւզէ Պ., յէլիւզա Վ. «հովահար. éventail». = թրք. يولپاز yelpaze.

* Էլիսալ Պ., ռիսալ Վ. «բարեկամ, մտերիմ. ami intime». Էլիսալութիւն բարեկամութիւն, մտերմութիւն. amitié». = արաբ. احباب ahabab, որ յընակին է حبيب habib «բարեկամ. ami» բառին, սակայն թուրքերէնի մէջ եզակի գործածութիւն ունի:

* Էլիսան Պ., ըլսանջ Վ. «կարօտ, բանի մը սէնք ու նեցող. nécessaire, qui a besoin». Էլիսանութիւն «կարօտութիւն, սէնք. besoin, nécessité». = արաբ. احتياج ihtiyaj «սէնք, կարօտութիւն. besoin, nécessité».

* Էլիսիյար Պ., ըլսիյար Վ. «ծեր. vieux, vieil, vieillards», ըլսիյար Վ. «կամք, իրաւունք. volonté, droit, raison». = արաբ. اختيار ihtiyar «կամք, ընտրութիւն. volonté,

choix» բառն է, որ թուրքերէնի մէջ առած է «ծեր, vieux» նշանակութիւնը. բայց մեր բառը այս ձեւէն չէ, այլ ասորի ասակական ehtiyar ձեւէն:

Ելսիսպար կամ Ելսիպար Պ., Խսիսպար Ղ., Ելսը-
բար Վ. «յարգ, յարգանք, բարոյական արժէք, estime,
mérite, la valeur morale». = արաբ. اختبار *ixtibar* «փորձա-
նութիւն, հմտութիւն, expérience, érudition» բառէն, որ
թուրքերէնի մէջ առած է *iltibar* ձեւը և վերի նշանա-
կութիւնը:

Ելսիպարը կամ Ելսիպարը Պ., Խսիքարը Ղ.,
Ելսըբարը Վ. «արժանաւոր, յարգուած, digne, estimé»
= թրք. اختبارلى *ixtibarlı*.

*Էմմալ ընել «սիրանջի ետեւ ձգել, ծաւանալ, անփոյթ
դանալը, négliger, paresser». = արաբ. اہمال *ihmal*.

*Էմմալըն «սիրանջի ետեւ նետալ, անփոյթ, insouciant,
négligent». = թրք. اہمالجی *ihmaljə*.

Էհյա Պ., տհյա Վ. կը դործածուի հետեւեալ ձևերուն
մէջ. Էհյա՝ պիտի ընես, Էհյա կ'ընես կոր «մեծ բան է
ընելիքդ. ի՞նչը թէ մեծ բան մը պիտի ընէիր. ըրածդ չառ-
արժէք չունի. ce n'est pas grand' chose, ce que tu as fait
ne vaut pas grand' chose». = կը ծաղի արաբ. احيأ *ihya* «վե-
րակենդանացնել, ընդ բարեօք և ցնծութեամբ. ressus-
citer, vivifier, combler de biens et de joie» ձեւէն:

Էնէլ Ն., տջտլ Վ., աչալ Ղ. «մահ, օրհաս, agonie,
mort, trépas». = արաբ. اجل *ejel*.

Էմանէք Պ., ամանաք Վ. Ղ. «աւանդ, dépôt». Վանի
բարբառով կը նշանակէ նաեւ «աճարդ, adjudication». =
արաբ. امانت *emanet*.

Էմանէքնի «աւանդառու, փոքրիկ յանձնարարութիւն-
ներ կատարող վարձկան, dépositaire, commissionnaire». =
թրք. امانتجی *emanetji*.

Էմպիկ «չաքարախառն ծամած հաց, զոր բարակ լաթի
մը մէջ դնելով կուտան մանկիկին բերանը՝ իրր ծծակ
(biberon). pain mâché avec du sucre pour donner aux petits»:

enfants comme biberon». Դարաբաղի բարբառով մտգիւկ «ծծակ. biberon».—**Թրք.** ايمزك emzik «ծծակ. biberon».

Լմգիկ շէֆէրի «խիւսի նման կակուղ տեսակ մը շաքարեղէն: սր շատ կը նմանի ծամած հացի և կը դործածուի մսմսաւորապէս ծծակի (biberon) համար. espèce de sucrerie». Բոուը կուգայ **Թրք.** ازمه شکر ezme şeker (բաւացի «ճղմուած շաքար. sucre broyé») ձեւէն, սակայն իւր իբր ծծակ դարձածութեան, միանգամայն և Լմգիկ բաւին հետ ձայնի մերձաւորութեան համար առած է այս ձեւը:

*Լմէկ ն, մմոգ վ., մմոգյ Ղ. «ջանք, աշխատանք. travail, effort».—**Թրք.** ايمك emek.

*Լմէֆի Պ., մմոգլի վ., մմոգլի Ղ. «վաստակաւոր. vétéran, émérite».—**Թրք.** ايمكلي emekli.

Լմէֆսուր Պ., մմոյնդար վ., մմոգդուր Ղ. «վաստակաւոր. vétéran, émérite».—**Թրք.** ايمكدار emekdar.

Լմին ասպահով, անքոյթ, վստահ. sûr, rassuré, confiant».—**արաբ.** ايمين emin.

*Լմէ «խղուածք, անգամայնութիւն. apoplexie, paralyse».—**Թրք.** ايمه inne.

Լմնիյէր Պ., Լմիյաթ վ. «ասպահովութիւն, վստահութիւն. sûreté, assurance, confiance».—**արաբ.** ايمينت emniyyet.

Լմնիյէրի Պ., Լմիյաթի վ. «վստահելի, ասպահով. sur lequel on peut compter, sûr».—**Թրք.** ايمينتلي emniyyetli.

*Լմուալ հետեւեալ ձևերուն մէջ միայն կը դործածուի. Լմալը չկայ, Լմալը չունի «նմանը չկայ, աննման է. il n'a pas son pareil».—**արաբ.** امثال emsal «նմաններ, օրինակներ. pareils, semblables, exemples». Թուրքերէնի մէջ արաբ. բոուը վերի ձևով կը դործածուի:

*Լմուսլըզ «աննման, նմանը չգտնուած, խիստ լաւ. sans pareil, introuvable, excellent».—**Թրք.** امسالسز emsalşez.

*Լմը Պ., մմը վ. «հրաման. ordre». Լմը ընել «հրամայել. ordonner». Լմը ի՛նչ է «ինչ կը հրամայես. qu'est-ce que tu ordonnes? que veux-tu?».—**արաբ.** امر emr.

*Լմֆյան «կարելիութիւն. possibilité». օր. Լմֆյանը չը-

կայ «բացարձակապէս անկարելի է. c'est absolument impossible».—թրք. امکان imkân.

Էյէ Պ., էկոյ Ն. «խարտայ. line».—թրք. اک eye.

Էյէլէմիս ընկ «խարտել. ներ».—թրք. اكلmek eye-lemek.

*Էյէր, էյէր ֆի Պ., ոգուր Վ. Վ., Լկէր Ն. «եթէ, եթէ որ. si, quand, dans le cas où».—պրս. اكر eger, اكره eger ki. Պօլոյ բարբառով կըռուի նաև. Էյօր, էյօր ֆի՝ ուր օյտալ եկած է քէ որ կամ՝ ուսմական համանիշ յէկօր (երբ որ) ձեռն նմանողութեամբ:

Էյէր Պ., ոյսր Վ., էկէն Ն. յոհուր Ղ. «թամբ. selle».—թրք. اكر eyer.

Էյէրլէմիս ընկ Պ., էկէրլէմիս Ն., յոհուրլոմիս Ղ. «թամբել, վրան թամբ դնել. seller».—թրք. اكرلمek eyer-lemek.

Էյէրլի Պ., ոյսրլու Վ., էկէրլը Ն., յոհուրլու Ղ. «թամբ բած, թամբ դրած. sellé, bâté, enharnaché».—թրք. اكرلى eyerli կամ اكرلو eyerlu.

*Էյիլիս ըլլայ «ծռիլ, հակիլ. se pencher, s'incliner, se courber».—թրք. اكلmek eyilmek.

Էյլէնէ Պ., էկլէնէ Ն., ոյլմնցմ Վ. «գրօսանք, ծաղր. amusement, raillerie».—թրք. اكلنجه eylenje.

Էյլնմիս ըլլայ Պ., էկլմիս Ն., ոյլմիս Վ. «գրօսանք, ծաղր, գրօսանք ընել. s'amuser. 2. ծաղրել, վրան խնդալ, կատակ ընել, կատակել. se moquer de, railler».—թրք. اكلنmek eylenmek.

Էյլնսիրիս ընկ Պ., էկլնսրմիս Ն. «ղրօսցնել, մէկուն ժամանակը խօսակցութեամբ ևլն. հաճելի կերպով անցընել. amuser, divertir, distraire».—թրք. اكلنمك eylen-dirmek.

*Էյլիկ «բարութիւն, բարիք. bonté».—թրք. ايلك eyilik.

*Էյլիկ ըլլայ «ղրադուիլ, պարսպ բաներով ի զուր ժամանակ անցընել. s'occuper, s'occuper de bagatelles et perdre le temps».

Է՛յվալլանի Դ., Է՛վալլանի Ն. Վ. արար. عیوالله eyvallah
 Հին է՝ որ թուրքերէնի մէջ կը նշանակէ «մնաք բարով»
 adieu! 2. շնորհակալ եմ merci! Բառս հայկական գոր-
 ծածուկեան մէջ գրուած է առաջին նշանակութենէն,
 խիստ քիչ անգամ կը գործածուի երկրորդ նշանակու-
 թեամբ, բայց սոսնց փոխարէն ստացած է ուրիշ երրորդ
 խնտա մը, որով կը գործածուի իրր բարեկամական յան-
 գիմանութեան կամ գովազութեան ձև, մօտաւորապէս
 «Ի՛նչ անխղիթ ես, զարմանալի՛ բան, քեզմէ չէի սպասեր»
 que tu es insoucienx! que tu es drôle! c'est étrange! je
 n'attendais pas cela de vous» նշանակութեամբ. Որ. Երկու
 or Լ. լուսւծ եմ, ասեալ չրեքի՛ր, Է՛յվալլան. Տղա՛յ, ադ
 բանն ալ աշխու բա՛ն Է, Է՛յվալլան իեսանիդ (զարմա-
 նալի ստամբս սնիս)» մնով կըտուի Էյվալլան բնի կամ
 Էյվալլան լսել «ընդունիլ, համաձայնիլ, չգիմադրել. ac-
 cepter, admettre, approuver». Էյվալլան չընել, չըսել «ըն-
 դունիլ, պարտաւթիւն չստատփանիլ, գիմադրել. ne pas
 accepter, s'opposer, contrarier, résister».

*Էյրէքի Դ., Էյրսքի Վ., Էյրսքի Ն. «խախտա. pas so-
 lide, instable, frêle. 2. կեղծ, սուտ, չինծու. fictif, faux,
 artificiel. 3. առժամանակեայ կերպով. temporairement, pro-
 visoirement».—Թրք. عیرتی eyreti. որ. Էյրէքի մազ «կեղ-
 ծամ: cheveux postiches, perruque». Էյրէքի առդա «կեղ-
 ծատամն. dents artificielles». Էյրէքի մը մսեք Է (եղբւր-
 պատրաստ, ոչ բոլորովին հաստատ, առժամանակեայ կեր-
 պով. prêt à se lever, non ferment, provisoirement).

*Լըրի՛պիւրի «ծուռիկ մուռիկ, ծուռ ու մուռ. tor-
 tueux; tortillé, eutortillé».—Թրք. عیریبوری cyribüryü.

*Լն Դ., Էն, Է՛նկէ Ն., ւն Վ. «ամէնէն (դերադրականի
 մասնիկ է). le plus ... (préfixe de superlatif)». Է՛ն պզտիկ
 «ամենափոքր. le plus petit». Է՛ն մեծ «ամենամեծ. le plus
 grand». Է՛ն աղուորդ «ամենագեղեցիկը. le plus beau».—
 Թրք. ١١ en.

*Էնայի «ստորին, դձուգ. ցած (մարդ). vil, abject,

mesquin (homme)». = արաբ. انسى enayi «եսասէր. égoïste».

Էնթարի Պ., ոմթմրի Վ. «երկար և լայն արևելեան զգեստ. longuo veste orientale». = թրք. entari.

*Էնիւ Պ., յէնիւ Վ. Ղ. «դառնալայր. pente, descente, versant». = թրք. iniş.

*Էնիւ յօխու Պ., յէնիւ յօխու Վ., յօխու յէնիւ Ղ. «որթափորթ, դարսփսս, անհարթ. chemin raboteux». = թրք. iniş yokuş.

Էնիւսէ «քեռայր. le mari de la sœur». = թրք. enişte.

Էնկէլ Պ., ոմգյոյ Ղ. «արգելք, խոչընդոտ. obstacle, croc-en-jambe, entravè». = թրք. engel.

*Էնկէրէկ յըլանի «իժ. vipère». = թրք. en-gerek yelane.

Էնկին Պ., ոմգին Վ. «անդունդ. abîme, gouffre». = թրք. engin.

Էնկինար «կանկառ. artichaut». = թրք. enginar.

Էնսազէ Պ., ոմդոզոյ Վ. «արչընէն երկու մասս պահաս չափ մը. aune un peu moindre que l'archin». Էնսազէ Պ. կամ Էնսէզէ Ն. «թղթի վրայ կորած զգեստի ձև. patron en papier». = պրս. endaze.

*Էնսպէնս ըլլալ «յլայլի, դարմանքէն դոյնը նետել. s'effarer, pâlir de l'émotion, de la surprise». = թրք. end bend.

Էնֆիյէ «թախտա. tabac à priser». = արաբ. enfiyye.

*Էւ Ն. «ընկերը, նմանը. pareil, semblable». օր. wunc էր n'ir է. = թրք. eş.

*Էւէկ Պ., Էւսկ Ն., Էւոյ Վ., Է'ւոյ Ղ. «է. âne». = թրք. eşek.

Էւէկ առքսի «լիծակ, իշամեղու. guêpe, frelon». = թրք. eşek arase, բառացի «էշու մեղու, իշամեղու».

Էւէֆնի Պ., Էւոֆնի Ղ., Էւոյնի Վ. «իշակար. ânier». = թրք. eşekji.

Եւիկ շենք, սեւաւ. senil. = թրք. اشيك esik.

† Եւիս Ղ. աշխոյժ, ախն, եռանդ. vivacité, ardeur, zèle, ferveur. օր. Եւիսով Խոյ կանգել (զգածուած, աշխուժով երգել). = արաբ. عشق ask «սիրահարութիւն, սէր. amour», սր թուրքերէն լեզուի մէջ առած է նաև esik ձևը՝ վերի նշանակութեամբ.

† Եւիսալա «չար դիպուածու, պատահմամբ. par un mauvais hasard». = պրս. از قضا ez kaza.

Եւիսլլա Պ., Եւգիյա Վ. «մեծ աւաղակ. brigand, voleur de grand chemin». = արաբ. اشيء eshkaya.

Եւիլի կամ Եւիսով աշխոյժով, եռանդեամբ, խանդով, զգածուած. touché, transporté, zélé. = թրք. عشقلى askli կամ eskli. տես Եւիս.

Եւիլին Պ., Իւգիին Վ. «ձիւռ տեսակ մը դնացք, ուր անասունը երկու կողմի սաքերը միաժամանակ կը վերցնէ. amble». = թրք. اشكين esgin.

Եւիյաւէ Պ., Իւցյորմ Վ., աւիւրա Ղ., Իւցյորմ Վ. «ունենք, տկն յայտնի. évident, manifeste». = պրս. آشکار asikyare ձևէն. հին գրաբար փոխառութեամբ կայ աւիւրայ.

Եւյա Պ., Իւյա Վ. «կահ կարասիք. meubles». = արաբ. اشيء esya.

Եւլիւ կիւսիւնի «մուշ խոտը. mauve». = թրք. ابره كومي ebe gümeji.

Եւլիւսիւմ Պ., Էւլուսում Ն., աւլուսում Վ., աւրիւսիւմ Ղ. «աւրջում: soit cordonnée». = պրս. ابريشم ebrishm. հին գրաբար փոխառութեամբ կայ աւլուսում, աւրլուսում ևն.

Եւէճ «ցաւ, հոգ. chagrin, inquiétude, souci». Էւէճ ընել «հոգ ընել, ցաւիլ. se soucier, être en peine». = արաբ. عسف esef.

*Էսիւիկմի՛ս ընել ազահել, խնայել (բան մը). épargner; ménager. 2. սահել, սլահպանել, հոգ տանիլ (անձի մը վրայ ևն.). soigner, avoir soin de, protéger. = թրք. اسرگمك esirgemek.

*Եսկմիւս ընկ *«յօրանջել, ձգձգուիլ»*. bâiller, avoir du ressort». = [թրք. *esmek* *եսմեկ*].

Եսկիմիւս Պ., տոմբջի Վ. *«հին կօշիկներ կարկառղ»*. ravandeur de vieux souliers». = [թրք. *esgilli* *էսցիլլի* *որ սենի զնդհանուր տաճարի հեռակարկառ*. ravandeur (terme général)» *նշանակութիւնը. բայց հայերէնի մէջ պահուած է միայն վերին նշանակութեամբ*։

Եսմիւս Պ., տոմիւս Վ. *«թախ»*. brum, basané». = [թրք. *esmer* *էսմեր*].

*Եսմիւս ընկ *«խեղճին փչել, ցնարիլ, ցնդարանել»*. être en délire, divaguer». = [թրք. *esmek* *էսմեկ* *«փչել»*].

Եսմում Պ., տոմում Վ. *«արհեստաւոր»*. artisan. 2. *արհեստակից»*. compagnon de métier. 3. *միջակ դասակարգի մարդ»*. homme de la classe moyenne. 4. *«ծածկաշէղաւոր»* *արուստէա»*. pédéraste, sodomiste». = *արար»*. *«գլխավորներ, արհեստաւոր, արհեստաւորներու դաս»*. classes, corporation des métiers».

*Եսրար *«հայիշ»*. hachich». = [թրք. *esrar* *էսրար*].

Էկվաթմ Պ., սոլլուդ Վ. *«շաւախ, սիրելի»*. mon fils! mon enfant! mon cher! (*գգուական խօսք է փոքրերուն ուղղուած»*). *Ղարաբաղի բարբառով սոլլուդ, Էոլլուդ «ազգասուն»*. race, famille». = [թրք. *evlailanı* *էվլալան* *«սրգիլ, շաւախ»*. mon fils, mon enfant», *արար»*. *«evlail* *«սրգիկներ»*. des fils, des enfants».

Էկլիթէս Պ., Էրուէս Ն., լըրբիս Վ. *«տեսակ մը տապակ գգման»*. macaroni plat». = *սրբ»*. *«eriste* *էրիսթէ*. *նիւթին հետ լաւան ալ կը պատկանի հին սերունդին. երկուքն ալ փոխանակուած են նոր մալիւսում-ով*։

Էլէս *«նաղանք, սլլանք, սեթեթ, փերեւառում»*. action de se pavaner, se panader, minanderie». *սնով կ'ըսուի էսալի հարի»* *«աչքդ խաղայ»* *«ըսելու պէս բացատրութիւն մը»*. = *արար»*. *«eda* *էդա*].

Էլսալը *«նաղանք սենեցող, սլլուող, սեթեթեղ, փերեւառիկ»*. pimpant, pimpesonnée, minaulier». = [թրք. *edala* *էդալա*].

* Ե՛տե՛վաք «արհեստավորի մը ամբողջ դարձեցնելը. ou-
tillage». = արաբ. ادوات edevat.

* Ե՛տե՛վաք ն., ողորմաբա՛ղ Վ. «չամշցած, անամբօթ, լիքը.
déhonté, éhonté, impudent». = [թրք. ادبىز edebesiz.

* Ե՛րբէսի օրը Պ., Էօրբմսի օր Վ. «յաջորդ՝ միւս օրը,
le lendemain». = [թրք. ايرتسى گونى irtesi günü (günü «օր. jour»).

† Ե՛րիկ «սուր. pruce». = [թրք. اريك erik. Այս ձևին
տեղ այժմ միայն հայերէնը կը դործածուի:

* Էրպապ Պ., որբաւ Վ. «ճարտար, ձեռնհաս, վարպետ.
homme du métier, industriel, ingénieur, expert», արբապ
Վ. «գիլել, բարգել. amasser, accumuler. 2. բան մը վրան
սուղի նստիլ. coûter cher». = արաբ. ارهاب erhab, որ կը
նշանակէ տէրեր. possesseurs», բայց [թուրքերէնի մէջ ա-
ւած է նաև այս նշանակութիւնը:

* Էրբէկ ն., Էրբյոգ Վ. «արու. որձ. mâle». = [թրք.
ارکک erkek.

Է՛վիէյի կամ [թարգմանաբար Է՛վադէյ Պ., Է՛վալէյի
ն., Է՛վիէյի Վ. «բաւական. assez de, une bonne quantité de».
= [թրք. اوپ اوپ ep eyu (կազմուած ep դօրացուցիչ մասնի-
կով և eyu կամ eyi «բաւ, ազէկ. bon, bien» բառով):

* Է՛վիէկյարէ Պ., ուիմեզյո՛րմ Վ. «բաւորովին ակնե-
րև, յայտնի. très évident, bien manifeste». = [թրք. اوپ اشکار
ap aşikare.

* Է֛ ցաւելուած կտոր. ajoutage, morceau ajouté». =
[թրք. اك ek.

Է՛կիւ Պ., Էկիւ ն. «երկուսրեակ. jumneau, jumelles». =
[թրք. ايكيز ikiz.

* Է֛ին «ցանք, վարուցան. labourage, moisson». = [թրք.
اкин ekin.

* Է֛իննի «մշակ, ցանող, երկրագործ. laboureur». =
[թրք. اكينجي ekinji.

* Է֛իէվիւ քնիւ «ծայրը յաւելուած կտոր մը դնել. met-
tre un morceau, y. faire un ajoutage». = [թրք. اكlemek
eklemek.

էփմէֆ խաքայիճի «տեսակ մը քաղցր խմորեղէն. espèce de pâtisserie». = Թրք. اکمک قاتایف ekmek katayofa.

էփմէֆի Պ., մփմմֆի Վ. «հացադորժ, հացավաճառ. boulanger, marchand de pain». = Թրք. اتمکچی etmekji կամ اکمکچی ekmekji.

էփսկ Պ., էնփսկ Պ. Ն. «ծոծրակ. nuque, occiput». Էփսէի ֆէօֆ «ծոծրակին վարի ծայրը. le bas de la nuque». = Թրք. انسه ense, աղաւ. Թրք. enkse.

էփսէր «գամ. clou». = Թրք. اکسر ekser, աղաւ. Թրք. enkser.

*Էփսէրի, Էփսէրիյա Պ., մփսմի Վ. «առհասարակ. d'ordinaire, en général». = արաբ. اکثري ekseri, اکثريا ekseriyya.

Էօզ Պ. «հոյզ, հիւթ, ծուծ. jus, extrait, sève», ուզ Ն. «գալ, սուսջին կաթ. colostrum, amonille, premier lait qui vient après l'accouchement». = Թրք. اوز öz «հոյզ. jus, sève».

Էօզէնկի Պ., զէնկու Ն., զոնկի Վ. Զ. «ասպանդակ. étrier». = Թրք. اوزنگی özenği կամ üxenği.

Էօզէնմի՛ւ քլալ «արուեստակերան, աւելի գեղեցիկ և աւելի լաւ ընելու համար երկար բարակ աշխատիլ. employer l'art, y mettre de l'art». = Թրք. اوزنمک özenmek.

*Էօզիւր «յանցանք. faute, erreur. 2. Թերաւթիւն, պակասութիւն. défaut». առաջին իմաստով աւելի գործածական է Թրք. խապահաթ. իսկ երկրորդ իմաստով հայ. պակսութիւն. = արաբ. عذر օժր «չքմեղանք, արդարացում. excuse».

Էօզլի «հիւթեղ, հոյզ ունեցող. plein de suc, de jus». = Թրք. اوزلی özli.

*Էօքմի՛ւ ընել «խօսիլ, գեղգեղել, խիստ քաղցր և հնչուն. ձայնով երգել. résonner, retentir, chanter en faisant des roulades». = Թրք. اوتمک ötmeç.

*Էօքսիւրմի՛ւ ընել «խօսեցնել, գեղգեղանքով հնչեցնել, քաղցր ձայնովը արձագանդ հանել. faire retentir par les roulades de sa voix». = Թրք. اوتدirmek ötdirmek.

*Էօլլամ Գ. Ղ. «մահ. mort».—Թրք. اولم ölüm.

*Էօն տխ. վրէժ. քէն. vengeance, rancune».—Թրք.

اوج.

*Էօմիւր, Էօմր Գ., Էմրը, ումուր-արեւ Ն., ումր, Էօմր, Էօմիւր Գ., Էօմիւր, ումբուր Ղ. «կեանք, մանաւանդ լաւ կեանք, հանդիստ, հաճելի ժամանակ. vic, vie heureuse, bonheur, bien-être, aisance».—արաբ. عمر ömr, ömür.

*Էօնլիկ «դարձաւորի կրծկալ, դողնոց. tablier».— Թրք. اوڭك önlük.

*Էօս «լեզի (դպ.)» биле.—Թրք. اوڭ öd.

*Էօս աղաւնի «հալուէ. aloès».—Թրք. اوڭ اغاجی öd agaği.

*Էօսեմիւր կամ Էօսեմիւր ըլլալ «փոխադարձ պարտքերը զմարել և հաշիւները փակել. balancer, faire son bilan».—Թրք. اوڭ اودنمك ödenmek, اوڭ اودشمك ödeşmek.

*Էօրէմ Գ. կը դարձածուի միայն մօրդ Էօրէմն առաջուածին մէջ «մօրդ մամա՛ծը» (յանդիմանական ձև. terme de reproche) նշանակութեամբ. միայն հին սերունդին յատուկ է Ն.—Նախիջևանի բարբառով՝ on of «վ. fusseau».—Թրք. اوڭ ۆرکө öreke «մանոց. quenouille».

*Էօրթիւ Գ., Էթիւ Ն. «ծածկոյ. couverture».—Թրք. اوڭ ۆرتى örtü.

*Էօրիւնէկ «տարդի ստայն. toile d'araignée».—Թրք. اوڭ ۆرۈنچك örümçek.

*Էօրիւնէկ կամ իբր հայերէն Էօրիւնակ «օրինակ, նշանոյշ. exemple, modèle, échantillon».—Թրք. اوڭ ۆرنك örneğ.

*Էօրիւնէկ կամ Էօրիւնակ «օրինակ, նշանոյշ. exemple, modèle, échantillon».—Թրք. اوڭ ۆرنك örneğ.

*Էօրիւնէկ կամ Էօրիւնակ «օրինակ, նշանոյշ. exemple, modèle, échantillon».—Թրք. اوڭ ۆرنك örneğ.

*Էօրիւնէկ կամ Էօրիւնակ «օրինակ, նշանոյշ. exemple, modèle, échantillon».—Թրք. اوڭ ۆرنك örneğ.

*Էօրիւնէկ կամ Էօրիւնակ «օրինակ, նշանոյշ. exemple, modèle, échantillon».—Թրք. اوڭ ۆرنك örneğ.

*Էօրիւնէկ կամ Էօրիւնակ «օրինակ, նշանոյշ. exemple, modèle, échantillon».—Թրք. اوڭ ۆرنك örneğ.

*Էօրիւնէկ կամ Էօրիւնակ «օրինակ, նշանոյշ. exemple, modèle, échantillon».—Թրք. اوڭ ۆرنك örneğ.

*Էօրիւնէկ կամ Էօրիւնակ «օրինակ, նշանոյշ. exemple, modèle, échantillon».—Թրք. اوڭ ۆرنك örneğ.

Երուէլէնմիւս թղլս՝ նախարդին կրտսերականն է. «ճշմարթեպալ. être fraincé, fripé».—Թրք. اورسليمك Orseleniumek.

loflet ۱۰, ۱۰۱۱م ۱۰. *alhamdih*, talon. = *thup*, ۱۰۱۱م ۱۰. *ökce*.

Լօֆնէիւմիւք ընել «գլխել (գուլպան գարձնելու ձև մը՝
 գլխաւ հագնելու համար). manière de mettre ses bas».
 Թրք. **اوكجهلمك** ökcölemek.

Լօֆսէ աստուղ (իւշան բռնեղաւ համար զրան մա-
ծուցիկ նիւթ քառած ճիւղ). ցաւ=թըք. اوکسә öksä.

[ofu]lɛq⁴, ofunɛlɛq⁵. *orph.* orphelin⁶. = [θɛɾɛ. ɔksüz. *okuz*. اوکوز *oküz*.

Էփէիսի Պ., մովսնղի Վ. «պարոն (բարձր և ուսեալ
գ.աստեղարգի մարդոց տրուած պատուանուն). titre donné
aux gens de lettres et de la haute classe». = Թըք. افندى
efendi=յուն. ἄρχιεπίσκοπος; «աէք, իշխան, մեծաւոր. seigneur,
chef».

Ե՛կե՛լիսիմ Դ., ռճմուղըմ Դ. արարանա (խօսակցութեան ժամանակ դարձածուած ձև). mon cher! mon ami! (terme usité en conversation). = Թըք. اوفندیم ofendim.

Լճաբօն աւետակ մը. աղնիւ գոյն, եղբւանիի գոյն,
բայ մանիշակագոյն. lilas (couleur) = թրք. افلاطون ef-
laton?

Իճեֆյար Պ., ռճեֆյար Վ. «միտք, մտադրութիւն. intention, but. 2. բարկութիւն, ցառում. colère, emportement». օր. առանկ էճեֆյար մը ունիմ «այստիտի միտք մը ունիմ. j'ai une telle intention». Էճեֆյար՝ոյ որի է «արե՛ վրայ կը բարկանաս, իմ վրաս ինչո՛ւ կը բարկանաս. pourquoi vous irritez-vous contre moi?» = արար. عكفكار, efkyar, որ բուն կը նշանակէ «գաղափարներ, կարծիքներ. des idées, des pensées, des opinions», բայց Թուրքերէնի մէջ առած է վերի նշանակութիւնները.

Ը.

Ազգարիս «ձուկ մը. smaris, espèce de poisson de mer».
 = Թրք. ezmarit = յուն. σμαρίς. σμαρίδος, խառլ. smaride.

Ազգարիսմոս «հսկայ, վիթխարի հասակով. d'une taille gigantesque».
 = Թրք. ازباندید. ozbandid, որ բուն կը նշանակէ ըստ Bianchi, Diet. Turc-Fr. Paris, 1850, «յերուզակ, աւաղակ. bandit. 2. ծովահէն, ծովասպառակ. corsaire, pirate».
 Թուրք բառը կը ծագի խառլ. bandito «աւաղակ» ձևէն և այժմ առած է ازباندود 'ozbandud ձևն աւ «հսկայ, վիթխարի» նշանակութիւնը:

Ալըխ Դ. «դաղձ. tiède».
 = Թրք. ılık. ələk.

Ալընախ «բուսական դաղձ, հաճելի կերպով դաղձ, դաղձ և հաճելի. assez tiède, tiède et agréable».
 = Թրք. ılık. ələk.

Ախարմուր «թմբի (ծառը և ծաղիկը). tilleul».
 = Թրք. iltimur. اخلامور.

Ախսարիոս «պոլիպիդ. polype».
 = Թրք. اخطاپوت. axtapot = յուն.

Ալըլ ըլըլ «վառ ի վառ, պայլաւն, դեղանշոյլ. avec éclat, brillant».
 = Թրք. یشل یشل. əşəl əşəl. որ. ըլըլ ըլըլ կը վառի կոր (լոյսի և ուրիշ վայլուն բաներու համար դարձածուած):

Ալըլ Դ. իւրը Դ. «լոյս. lumière. 2. ճրագ. lampe».
 Հին սերունդին յատուկ բառ է. այժմ երկու իմաստով ալ հայերէն ձևերը կը դարձածուին.
 = Թրք. یشیق. əşək.

Առագարիս «սեւակ մը սպիտակ և խոշոր չամիչ. espèce de raisin sec».
 = արաբ. رازقي. razaki = Թրք. وازاقی. razakə.

Առագարի Ե. Ա. Ա. «համաձայն, հաճ, հաւան, դու՛.
 consentant, persuadé, convaincu, content».
 = արաբ. راضي. razı.

Առախամ Ե., քռիսկում Ա. «թիւ, թուանշան. chif-
 fre. 2. թուաբանութիւն. arithmétique».
 = արաբ. رقم. rakam.

Բռախի ն., ռախի, առաղ վ., ա՛րաղ Ղ. «ողի. caude-vie».==աբաբ. عرق arak, որ թուրքերենի մէջ առած է راقی rake ձևը.

Բռախս «դռան և պատուհանի ծղխնի. gond».==պրս. رخت raxt «կարասիք, բեռներ, ունեցածը—չունեցածը. meubles, fardeaux, biens».

Բռահաթ ն., ըռհա՛թ Ղ., ռոհոթ վ. «հանգիստ. repos, tranquille, en repos». ըռահաթութիւնը սուրի «հանգիստը խանգարել. troubler le repos».==աբաբ. راحت rahat.

Բռահաթի յօխում Պ., ռահաթիօխում վ., ըռհաթիօխում ն. «պատրաստուած տեսակ մը շաքար. locoum».==աբաբ. راحت الحلقوم rahat-ül-halkum՝ որ ստուգաբանական իմաստով կը նշանակէ բռն հանգիստ կոկորդի. repos pour la gorge». թուրքերենի մէջ halkum «կոկորդ. gorge» բառը ձայնի նմանութեան պատճառաւ շփոթուելով lokum «շաքարեղէն. sucrerie» բառին հետ, այսպէս բռն առած է վերի ձևը.

Բռահաթսըզ ն., ըռհաթսըզ Ղ. «անհանգիստ. inquiet, mal à son aise».==թրք. راحتسز rahatsəz.

Բռահվան Պ., ռոհվան վ. «ձիու տեսակ մը լաւ դընացք. amble. 2. այդ գնացքով գացող ձի. cheval qui va à l'amble, ambleur».==պրս. راهوان rahvan.

Բռամսագան Պ., ռոմսոգան վ. «արաբական լուսնային իններորդ ամիսը. neuvième mois de l'année lunaire arabe. 2. այդ ամսուն բռնուած ծոմը. jeûne du mois de ramazan».==աբաբ. رمضان remezan.

Բռայա Պ., ռոյմ վ. «ոչ մահմետական հպատակ օտմանեան տէրութեան. sujet non-musulman de l'empire ottoman», ըռսհաթ Ղ. «թուրք բէկի հպատակ. sujet de begs tures».==աբաբ. رعایا reaya.

*Բռաս զալ ն., ռաս վ., ըռաս Ղ. «պատահել, հանդիպել. rencontrer», ըռաս քերել «հանդիպցնել. faire rencontrer», ըռաս էկած «պատահած, որ և իցէ. qui que ce soit, quoi que ce soit, n'importe qui».==պրս. راست rast.

Ռասսթը «ծարիր, յօնքի և աչքի քսելու միադեղ».
fard».—**Թրք.** راست rastak.

*Ռաս'ս կելէ Պ., rous գլուխ Վ. «որ և իցէ, պահած».
qui que ce soit, quoi que ce soit, n'importe qui».
—**Թրք.** راست گله rast gele.

Ռավանի տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie».
—**պրս.** روعنی rügni.

Ռասիֆյու «եղերդ, եղրդակ. endivia, cichorium».—
Թրք. radikya—խաւ. radicchio.

Ռամբ Պ., րամբ Վ. «պարակ. tablette, rayon, casier».
—**Թրք.** راف raf.

Ռոզ համբ, պատիւ. honneur, probité».—**արաբ.**
عرض arz.

Ռոէլէ «ծղխնի (դռան կամ պատուհանի). gond».—
Թրք. رزه reze.

Ռոէլէնէ «սամիթ խոտ. fenouil, aneth, լա. anethum».
—**պրս.** رازیانه raziyane, ալաւ. **Թրք.** رزنه rezene.

Ռոէլի Պ., ուղի Վ. «խայտառակ. ignominieux, hon-
teux».—**արաբ.** رذیل rezil.

Ռոէլիյէնիլի բլլալ «խայտառակութիւններ ընել. faire
des infâmies».—**Թրք.** رذيلlemek rezillenmek.

Ռոէնին Ն., րոքն Վ. «գրաւ. gage».—**արաբ.** رهن rehn.

Ռոէն Պ., ում Վ. «կատարանք, դուշակութիւն,
հմայութիւն. divination, augure, présage».—**Թրք.** rem.

Ռոէլիզ Պ. «ջրհանկիրներու խմբապետ. chef de pom-
piers. 2. նաւապետ. capitaine d'un navire», րոէլիզ Պ.,
ռէլիս Վ. «գատարանի նախագահ. président du tribunal».
—**արաբ.** رئيس reis.

Ռոէնի Պ., րոմնց Վ. ումնց Վ. «գոյն. couleur».
—**պրս.** رنگ reng.

Ռոէնի րոէնի Պ., ումնց ումնց Վ. «գոյնզգոյն,
երկներանգ. de diverses couleurs».—**պրս.** رنگ reng «գոյն.
couleur» բառէն թուրքերէնի օրէնքով կրկնուած՝ reng
reng «գոյնզգոյն».

Բռեմսէ Պ., էրեմսէ Ն., ըստնդոմ Ղ., որնդոմ Վ. *քեր-
բիչ, խարարուչ. rabot*».—[Թրք. رند rendo.

Բռեմսէլիմիս բնել Պ., որնդել Վ., էրեմսէլիմիս ու-
նել Ն. *տախտակը քերելով քերել, կսկել. raboter. 2. բողբ
էլն. քերելով մանրել. râper*».—[Թրք. رندلەمک rendelemek.

Բռեմսէլի քերելով կսկուած (տախտակ). *raboté*».—
[Թրք. رندەلى rendeli.

Բռեմիլի Պ., ունիլի Վ. *պունհաւոր, դայնդոյն. co-
loré, de diverses couleurs*».—[Թրք. رنگلى rengli.

Բռեւայէր Պ., որնցոյաւ, որեւոյս Վ., ըռեւոր Ղ.,
որնցոյս Ն. *մշտկ, բանուոր. mercenaire, homme de peine*».—
[պրս. رنجر renjber.

Բռեշէքա Պ., ունցորմ Վ. *պեղազիր. ordonnance
(d'un médecin)*».—[Թրք. رەتە reteta—խաալ. ricetta.

Բռեշէլ Ն. *քաղցրաւենի, բանդոսկ. confiture*».—[Թրք.
رەشەل reşel.

Բռեշինու *ռեւոմին. résine*».—[Թրք. رەشینه reşina—խաալ.
resina.

*Բռեւիմ Պ., ուսում Վ. *ձեկար, սլատկեր, դժուարու-
թիւն. tablean, peinture, dessin*», ռեւում Ն. *ամուլաածառ,
անշուշտ. absolument, sans doute*».—աբաբ. رسم resm *ներ-
կարչութիւն, սլատկեր. peinture, tableau. 2. օրէնք, եղա-
նակ, սովորոյթ էլն. loi, manière, usage, habitude etc.*

Բռքիսըմ Պ. *քարափ. quai*», ըռքիսում Ղ. *աալա-
յաաակ. pavé*».—[պրս. رختم rixtim.

Բռքիւլաթ Ղ. *վաշառք. corruption, présent donné pour
corrompre*».—աբաբ. رشوت risvet.

Բռդոս Ն. *բանուոր. ouvrier, mercenaire*», ըռդոս
սլաւի *բանուորներու վերակացու. chef des ouvriers*».—
[Թրք. ارغات argat, ارغاتباشى argatbaşo.—յուն. ἐργάτης.

Բռոմ Պ., ում Վ., (ըռում Ղ.) *բարեօղի. անասկ մը
խմիչք է. rhum, rum*».—[Թրք. روم rom—ֆրանս. rhum.

Բւրոյլան *եղիճ. ortie*».—[Թրք. اسرغان asergan.

Ըսլըխ *սսլլ, սսլլիչ*. sifflement, siffleta. Ըսլըխ չսլել
սսլլել. siffleta. = [թրք. اصلق əslək.

Ըսխառաւ *«կասկարայ (գործիքը)*. gril. 2. *կասկարայի
 վրայ երիած (իբր ամ.)*. grillé. 3. *կասկարայի վրայ երիած
 միս կամ ձուկ (իբր դոյ.)*. viande ou poisson rôti sur la
 gril. = [թրք. اصره əskara = յուն. ἐσχάρα.

Ըսպաթի *«ճանճ. թղթախողի մէջ խաշած Դշանը*.
 tréfle. = [թրք. اسپاتی əspati = յուն. σπάθη, բուն Դշանակու-
 թիւնը *«թուր*. épée.

Ըսպանյոյ *«սպանացի*. espagnol. 2. *գէշ սեւակ ոչ-
 խար մը*. une mauvaise espèce de monton. = [թրք. اسپانيول
 əspanyol = *ֆրանս. espagnol*.

Ըսպաննախ Պ., սպանախ Վ., սպանաղ Ղ. *«սպանախ,
 ծմել, շոմին*. épinards. = պրս. اسپاناک əspanak.

Ըսպորքաւ *«տափակ կողով*. cabas, eorbeille. = [թրք.
 əsporta = *իտալ. sporta*.

Ըսսախոզ *«առտակոս (ծովային խեցեմորթ մը)*. ho-
 mard. = [թրք. استاقوس əstakos = յուն. ἄστακος.

Ըսսախոցն *«շողեկառքի կայարան*. station de chemin-
 de-fer. = [թրք. əstasion = *ֆրանս. station*.

Ըսսալրիս *«ձուկ մը*. espèce de poisson. = [թրք. əstavrit.

Ըսսրիթյա *«ստրէ*. huîtres. = [թրք. استريدیا əsteridya
 = յուն. ὀστρεον, στρίδι.

Ըսսոսիա Պ., սրոսիա, սեոսիա Վ. *«հաստ բիր, կո-
 սալ*. gourdin, rondin. = [թրք. استروپا istropa = *իտալ.
 stroppa*.

Ըսխազիօզ *«ջղաձգութիւն*. spasme. = [թրք. اسپازموس
 əspazmos = յուն. σπασμός.

Ըսփօքթօ *«ղեղ*. escompte. = [թրք. اسقونطو əskonto =
իտալ. sconto.

Թ.

Թազէ Գ., բոգոմ Վ. Դ., քաժա Ն., բոքոմ Վ. «թալմ. frais, fraîche».—պրս. تازه taze.

Թազէլէմիւ ընել Գ., բոգոյումիւ ընիլ Դ. «նորոգել. renouveler. 2. կրկնել. répéter».—թրք. تازهlemek.

Թազէլէմիւ ըլլալ «թարմանալ, նորոգուիլ. être renouvelé, rajeuni, reverdi».—թրք. تازهlemek.

*Թազի Ն., բոզի Դ. Վ., բոքի Վ. «բարակ, որսի շուն. lévrier, chien de chasse».—պրս. تازی tazi. աղաւ. թրք. tazə.

*Թազիր Ն., բոզիլ Վ. «նախատինք, յանդիմանութիւն, շեխ. reproche, réprimande, gronderie».—արաբ. تاذير tazir.

Թաթար պէօրէյի «տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie».—թրք. تاتار بوري tatar böreyi՝ որ բուն կը նշանակէ «թաթարական խմորեղէն. pâtisserie tartare».

Թաթիլ «գաղար. repos, vacance».—արաբ. تاطيل tatil.

*Թալան Վ. Դ. Ն. «կողոպուտ, աւար. déponille, butin». քալանիլ սալ «կողոպտել, աւարի տալ. déponiller, butiner, saccager».—թրք. تالان talan. Ոճով կ'ըսուի ալան-քալան եղաւ «բոլորովին աւարի տրուեցաւ».

Թալաւ Վ. «տաշեղ. copeau».—թրք. تالاش talaş.

*Թալէն «բախտ. chance». օր. քալէնը բանիլ «բախտը յաջողիլ. avoir bonne chance, réussir». —արաբ. تال tal.

*Թալէնի «բախտաւոր. fortuné, chanceux».—թրք. تالعی talili.

*Թալէնսիզ «անբախտ. infortuné, qui na pas la chance».—թրք. تاليسيز talisiz.

Թալիմ Գ., բոլիմ Վ. «զինուորական վարժութիւն. exercice, instruction des troupes». քալիմ ընել «զինուորական վարժութիւններ ընել. faire des exercices militaires, aguerrire».—արաբ. تاليم talim.

Թալիմի Գ., բոլիմի Վ. «մարզուած, զինուորական վարժութիւններով կրթուած. exercé, aguerri». օր. քալիմի ձիւն.—թրք. تاليملى talimli.

թալլել Պ., թալնել Վ. և., թալանել Ղ. «կողոպտել, առարի տալ. déponiller, butiner, saccager». Հնագույն ձևը թալանել է (տես թալան), որ սղուած թալնել ձևն ստանալէ վերջ՝ և ձայնին լ-ի վերածուելովը՝ առած է թալլել ձևը. (հմտ.). ելանել=եւնել=ելլել. կլանել=կլնել=կլլել. լինել=լլնել=լլլալ).=թրք. نالان talau «կողոպտում. déponille, butin».

*Թախաթըզ Պ., թախէթըզ և. «տկար, անշօր, ոյժ չունեցող. faible, débile». =թրք. تاقسز takatsöz.

*Թախսս Վ., թախէթ և. «ոյժ, կարողութիւն. force, puissance». =արաբ. تاقس takat.

*Թախըլմիշ րլլալ Վ. «մէկուն հետ իյնալ, կատակել. taquiner, badiner. 2. աղջկան մը հետ սիրաբանելու ելլել. faire la cour, courtiser, faire l'amourette. 3. մէկուն վրայ երթալ և հետը կռուելու ելլել. en venir aux prises». = թրք. تاقلمق takelmak.

Թախըմ Վ. և. «խումբ, կոյտ. groupe, masse. 2. դասակարգ. classe, série. 3. սպաս, կազմած, գործիքներու հին. ամբողջութիւն. ustensile, outillage, appareil». = թրք. تاقم takem. օր. թախըմ մը մարդ. թախըմ մը նիյէր «թոք, լերդ և սիրտ միասին». խուլումնի թախըմի «տակերիչներու դասակարգը». թախըմի բեր «բոլոր գործիքներդ բեր».

Թախլա Վ., թախա և. «թաւալդուր, գլխի վրայ ուտիւն. culbute». թախլա խորմիշ րնել, թախլա նիսել «թաւալդուր խաղալ. = թրք. تاقلا կամ تاقلا takla.

Թախլիս «կեղծ, շինծու. artificiel, contrefaçon, imitation. 2. մէկը ծաղրել նմանութիւններ ընելով. se moquer de quelqu'un en imitant ses manières, faire des mimiques, mimer». =արաբ. تاقليد taklid.

*Թախմիշ րնել և. «անցունել (կոծակը լամբակին, բան մը դաժին վրայ ևլն.). accrocher». = թրք. تاقمق takmak.

Թախս Վ. և. «գահ. trône», թախս Ղ. «տիվան, բազմոյց. divan, sofa». =պրս. تخت taxt «գահ. trône».

Թախսապիթի Պ., քախսապիթի Վ. Դ. «միւլ, փայտո-
ղիլ. punaise».—Թրք. *تخته يتي* taxta biti.

*Թախսապինա Վ. «փայտաշէն. construit en bois».—
սլոն. *بى تخته* taxta bina.

†Թախսըւղիւան *գահաւորակ. palanquin»*.—սլոն. *تختروان*
taxtirevan. *Նիւթին հետ բառն ալ այժմ կորուսած է:*

*Թախրիւր Պ., քախրիւր Վ. «ծանուցագիր (կառավարա-
կան). rapport, note».—արաբ. *تقرير* takrir.

Թախան *շերկան. սուսամի թանձր խղ. huile de sé-*
sames».—Թրք. *طحين* tabin.

Թախմին Պ., քախմին, քայխմին Վ., քախմիլ Ն. «են-
թադրութիւն, կարծիք. conjecture, supposition, évaluation».
քախմին ընել «ենթադրել. supposer, évaluer». քախմինով
«ենթադրութեամբ. par évaluation, par supposition».—արաբ.
تخمين taxmin.

*Թախիսար Վ. «հաւաքիչ. percepteur».—սլոն. *تحصيلدار*
tahsildar.

*Թաւն Պ. «թաւգ. couronne».—սլոն. *تاج* taj. *կովկասեան*
բարձառներով կը նշանակէ «կանանց դիւխ տեսակ մը վը-
րացական դիւխարկ. chapeau de femmes de Canease».

*Թաւնիզ ընել Պ., քաւնիզ Վ. «ձանձրացնել, նեղել, դը-
լուխ ցաւցնել. gêner, ennuyer».—արաբ. *تعجز* tajiz.

*Թաւնիպ Ն., քաւնիպ Վ. «զարմացում. étonnement, ad-
miration, surprise». քաւնիպ մնալ *զարմանալ, զարմացած*
մնալ. être saisi d'étonnement». քաւնիպ ընել «զարմանալ.
être surpris de, s'étonner».—արաբ. *تعجب* tajib *զարմա-*
ցնել. surprendre, étonner». բայց կ'երևայ թէ մեր ձեռ ա-
րաբ. تعجب teağib «զարմանալ. s'étonner» ձեռն յառաջա-
ցած է, թէև ձեռով բաւականին այլայլութեան ենթարկը-
ւած է:

Թաւմ Վ. *ճիշտ ու ճիշտ. précis, exactement. 2. կա-*
տարեալ, ամբողջ, լրիւ. complet, parfait». օր. սախաթը
քաւմ սաւսի է. քաւմ մաւրդ է (բարոյանէս հատուն, կատար-
եալ)».—արաբ. *تامم* tamm.

Թաման Ղ., բըման, բըմախ Վ. «ազահուլթիւն. avare», սաման Ն. «ախորժակ. appétit. 2. բանուկ. fréquenté». Թաման ընել Պ. «ազահլի. être avare, faire l'avare». = արաբ. طمع tama.

Թամանխյար Վ., քամախյար Ղ., քմախյար Վ. «ադահ, ժլտա. avare». = պրս. طماک tamakyar.

Թամամ Վ. Ղ. Ն. «ճիշտ. juste, exact. 2. կատարեալ, ամբողջ. complet, parfait, entier. 3. լրումն, վերջ, բարւոք վոխճան. accomplissement, achèvement, bonne fin». օր. քամամ եղաւ պրացաւ. c'est achevé, c'est accompli, c'est complet». Ասուած քամամին հասցնէ «Աստուած արժանի ընէ լրիւ և կատարեալ տեսնելու. բարի վախճան ունենայ. բարի վայելու՛մ տայ. que Dieu vous soit prospère, je vous souhaite bonne chance». քամամ երկու օր է. «ճիշտ 2 օր է. il y a juste deux jours». = արաբ. تمام temam.

Թամամլամիւ ընել Պ., քամամլեմիւ անիլ Ն. «ամբողջացնել. compléter, rendre entier». = թրք. tamamlamak.

Թամիր «չէնքի նորոգութիւն. réparation». = արաբ. تميمير tamir.

Թային Վ. «ռոճիկ (սարենեղէնով վճարուած). ration». = արաբ. تايين tayin.

Թային - քայանաթ «ռոճիկ սարենեղէն. ration». = արաբ. تايين تايينات tayin tayinat (բառացի «ռոճիկ-ռոճիկներ. ration-rations»).

Թայմա Պ. «դասակարգ. classe. 2. նաւաստի. matelot, marin». քայիս Ղ. «դասակարգ. classe», քէյմէ Ն. «արժանաւոր, մեծ. homme digne, grand». = արաբ. تائفه taife «խումբ, դասակարգ. groupe, classes» օր թուրքականին մէջ առած է նաև تايفا tayfa ձեռնաստի. matelot» նշանակութեամբ.

*Թանէ Պ., քոնմ Վ., սանէ Ն., դոնմ Ղ. «հատ. un seul, pièce». = պրս. دانه dane. Ոճով կ'ըսուի քանէն հասնիլ «օրհասը մտնեալ, մահը վրայ հասնիլ. նախասահ»

մանեալ ասորելիք օրերը վերջանալ. *toucher sa fin, à sa dernière heure, aller mourir*».

Թանկէմիւիւ ընել «հատերը փրցնել. *égrener*». օր. միսիւր, նուր Թանկէմիւիւ ընել. = Թրք. *دانهlemek* danelemek.

Թանքանա Պ., թմբթմն Ղ. *ամեծ չքեղութիւն, փառաւորութիւն, պերճ հանդիսաւորութիւն. pompe, faste, solennité*». = արաբ. *طنتانا* tantana.

Թանքանալը «չքեղ, փառաւոր, պերճ, հանդիսաւոր. *pompeux, fasteux, superbe, magnifique*». = Թրք. *طنتانلى* tantanale.

† Թանսըր «Թոնիւր. *tandour, fourneau souterrain*». = Թրք. *تندر* tander.

* Թաւախ «ամորձիք. *testicules; génitoires*». = Թրք. *طاشاك* taşak.

Թաւարմիւ ընել «յորդել, թափել, զեղուլ տալ. *faire déborder, faire regorger*». = Թրք. *طاشماق* taşermak.

* Թաւարմիւ ընել «քարտաւել, քարկոծել. *lapider*». = Թրք. *طاشلاق* taşlamak.

Թաւըլիւ «քարճիկ, խածի. *jabot, gave*». = Թրք. *طاشلك* taşlek.

Թաւնի «քարակոփ, քարտաշ. *tailleur de pierres*». = Թրք. *طاشجى* taşjı.

Թաւմիւ ըլլալ Ն. «յորդել, զեղուլ, թափել. *déborder, regorger*». = Թրք. *طاشماق* taşmak.

Թաւարմիւ ընել «յորդել տալ. *faire déborder*». = Թրք. *طاشدوماق* taşdormak.

Թապախ Ն. Վ., Թապաղ Ղ. «պնակ (կերակուրի կամ եկեղեցիին մէջ դրամ հաւաքելու համար). *plat, assiette*». = արաբ. *طبق* tabak օր թուրքերէնի մէջ առած է *طباق* tabak ձևը.

Թապախ Պ., դրբաղ Վ., դրբբախի Ղ. «կաշեգործ. *tanneur*». = արաբ. *دباغ* dabbağ. Ղարաբաղի ձևը արաբ. բառին վրայ ի դուր աւելցուցած է նաև Թրք. *جى* -ji. արհեստ ցուցնող մասնիկը.

Թապախա «ծխախոտի տուփ. tabatière». — Թրք. tabaka
 = իտալ. tabaccbiera «ծխատուփ» կամ tabacco «ծխախոտ»?

Թապախանա, դրքախանա Վ., դոքքախիսանա Ղ.
 «կաշեգործնոց. կաշի բանելու գործարան. tannerie». —
 պրս. دباغخانه dabbagxane.

Թապաղա Վ. Ղ., սապաղա Ն. «թերթ (թղթի). feuille».
 = արաբ. طبعة tabaka.

*Թապիյէթ Ն., բոբիյոթ Վ., թաբիյաթ Ղ. «բնութիւն,
 բարք. habitude, mœurs». — արաբ. طبعت tabiat.

Թապիյէթ սահապլսի «ճաշակի տէր. homme de goût».
 բառս կը գործածուի ծաղրական մտքով և կը նշանակէ
 «բժախնդիր. նրբաճաշակ ոչ վայել կերպով». —
 طبعت صاحبی tabiat sahibî.

Թապլա Վ. «բոլորակ հարթ փայտեայ մեծ ափսէ.
 plateau ou disque de bois, jatte. 2. սիկառի մոխրաման.
 cendrier. 3. վարտիքի կամ տափառի նստոյ տեղի. le
 cul du pantalon ou de la culotte». սապլա Ն. միայն 3-րդ
 նշանակութեամբ. — արաբ. طبله table.

Թապլաֆյար «թափլա-ով բան ծախող շրջուն վաճա-
 ռական. marchand ambulant et vendant des comestibles ran-
 gés sur un disque de bois». — Թրք. طبله کار tablakyar.

Թապլա Վ. «մարտկոց, պատերազմական պատնէշ.
 bastion, retranchement». — Թրք. طایفه tabya համանիշէն՝ որ
 կազմուած է արաբ. تعييد «զետեղել, յարդարում (բանակի
 էլն.)» ranger, arranger, tactique բառէն.

Թապուր Պ., բաբուր Վ. «վաշտ. bataillon». — Թրք.
 طابور tabur.

Թառլա Վ. «արտ, ածու. champ, parterre, carré». —
 Թրք. ترلہ tarla.

Թառիանա Պ., քալիան Ն. «թանրին, չորթան. es-
 pèce de lait caillé et séché». — պրս. ترخانہ terxane, որ թուր-
 բերէնի մէջ առած է ترخانہ tarxana ձևը.

Թառչին Պ., դառչին Վ. Ղ., սառչին Ն. «դարձենիկ,
 կինամին. canelle». — պրս. دارچین darçin.

թառփօս «գլխարկ, գլխակ. bonnet». = Թրք. طربوش tarpos՝ որ կը թռչի թէ յառաջացած է նորս. سربوش serpus բառէն սղաւաղութեամբ:

թառ Վ. Դ. Ն. «թառ. tasse. 2. սկաւառակ գլխոյ. crâne. 3. սաղաւարտ. casque». = պրս. طاس tas.

թա՛սթամամ «բոլորովին ճիշտ, ամբողջ, լրիւ. tout à fait juste, bien complet». = Թրք. طاس تامام tas-tainam.

Թասլախ Ն. «լի, առողջ (գէճիկ համար). rond, plein, sain (visage)», Վ. «հին, ծանր, փճացած (ամեն). vieux, lourd (vase)». = Թրք. طاسلاق taslak «ստուերագիր, նախա-գիծ. esquisse, ébauche. 2. անարուեստ. grossier. 3. բոլոր-րադէմ: au visage rond et plein».

Թասլամի՛ս քննէ «կերպարանել, կեղծել, այնպէս ձե-ւանալ. se donner pour, se faire passer pour, avoir l'air». = Թրք. طاسلامق taslamak.

Թասլը «կառավարական սաղաւարտաւոր հրէջջ ղին-ւոր. sapeur-pompier». = Թրք. طاسلى tasla.

Թասլը-թուլումսլա «կառավարական հրէջջ խումբ՝ շո-գեշարժ ջրհաններով և սաղաւարտաւոր ղինւորներով. le corps de sapeurs-pompiers». = Թրք. طاسلى تلومبا tasla tumba.

Թասմա Պ. «կաշեայ անուր (անասուններու վզին, փայտէ կօշիկներու վրայ ելն). collier», Ն. «երկղ. ruban». = Թրք. تاسما tasma «անուր. collier». քսոմ Bianchi նաեւ «երկղ. cordon, ruban de fil ou de laine».

Թասվիր Պ., բոսքիր Վ. «մէկուն պատկերը, դիմա-նկար. portrait». = պրս. تصوير tasvir.

Թավ Պ. «արհեստագործութեան մէջ իրերուն այն վի-ճակը՝ երբ յարմար և հարկաւոր է բանիլ». օր. երկաթին քաւը կարմրած աստիճանն է ելն. քավ Դ. «երկաթի թավը». քավ զարնել Ն. «յարմար առիթը գտնել. trouver l'occa- sion favorable». քավել Վ. «ջրդեղել, տաք երկաթը ջուրը մխել. tremper le fer». = պրս. تاف tav՝ առաջին նշանակու-թեամբ:

թափալ Վ. Ն. «տապակ (գործիքը). poêle à frire. 2. տապակած, տապկուած (ածական). frit, frite». = պրո. ٤٦ tabe «տապուկ. poêle à frire» որ թուրքերէնի մէջ առած է ٤٦ طابو կամ ٤٦ تابه tava ձևը վերի նշանակութիւններով:

Թափաքուր «տարաձայնութիւն. խօսքի մը ամէնուն տկանջը հասնիլը և ընդհանուր խօսակցութեան առարկայ դառնալը. rumeur publique, notoriété publique». = արաբ. ٤٦ تواتر tevatür.

Թափան Վ. Ն. «առաստաղ, ձեղուն. plafond». = թրք. ٤٦ تاون kամ طوان tavan.

*Թափիք «տեղան (եւրոպական ձևով կլար և եռոտանի), table à trois pieds». = իտալ. tavolino «փոքրիկ տեղան. petite table», որ նուազականն է իտալ. tavola «տեղան. table» բառին:

Թափլու Պ. Վ. «հարս (խաղը և խաղատուփը). jeu à dés, trictrac, tablier», Ն. «երկար նստարան. canapé». = թրք. ٤٦ طاولا tavla, աղաւ. tavlu = իտալ. tavola.

*Թափուլի Վ. «հաւ. poules». = թրք. ٤٦ طاغوق tağuk կամ ٤٦ طاوک tavuk.

Թափուլսի «հաւ ծախող. marchand de poules». = թրք. ٤٦ طاغوكجي tağukjə կամ ٤٦ طاوکجي tavukjə.

Թափուս խուէի «տիրամարդ. paon». = արաբ. ٤٦ طاوس tavus «տիրամարդ. paon», որ եղած է թրք. ٤٦ طاوس قوشی tavus kuşə (թրք. kuş «թռչուն. oiseau»).

Թափուր Պ., քափիւր Վ. «գոռոզ, հպարտ, հրամայողի ձևով, տիրաբար վարմունք. arrogance, manières haughtines». = արաբ. ٤٦ طور tavr «ընթացք, վարք. conduite». Թուրքերէնի մէջ առած է վերի ձևն ու նշանակութիւնը:

Թափուրիկոփիւ կաթով, բրինձի ալիւրով, շաքարով և հաւի կուրծքի մսերով պատրաստուած անուշեղէն մը. espèce de laitage préparé avec du lait, de la farine de riz, du sucre et de la viande de la poitrine de poule». = թրք. ٤٦ طاوک گوكسى tavuk göksi, որ բառացի կը նշանակէ «հաւի կուրծք. poitrine de poule».

թարամ Գ., բորմմ Լ., բորմի Դ. *կողմ*. côté. 2. *կուսակցութիւն*. parti. *թարամը բռնել մէկուն կողմը յարիլ*. prendre le parti de quelqu'un. *չորս թարամը շրջապէքը*. autour, alentour, environs. *թարամ ելլալ իրաւունքը անոր տալ*. donner raison à quelqu'un. = *արաբ*. طرف taraf.

*թարթել *կշռել*. peser. = *թրք*. tartmak.

թարիմ Գ., բորիմ Լ. *բացատրութիւն, մեկնութիւն*. explication. *բորիմի Դ. պովեստ*. louange, éloge. *թարիմ տալ, թարիմ ընել բացատրել, մեկնել*. expliquer, commenter. = *արաբ*. تعريف tarif.

**թարումար տաակնուվրայ, ցիրւցան*. dispersé, bouleversé. = *արս*. تارمار tarmar.

թափալ՝*խից*. bouchon. = *թրք*. تاپا tapa. = *իտալ*. tappo.

թափալամիւ ընել *շիշին բերանը խցան դնել*. boucher la carafe etc. = *թրք*. تاپالماق tapalamak.

**թափու Գ., բափիլ Լ. կաշտածագիր*. document qui appuie les possessions. = *թրք*. تاپو tapu.

թափոն *մնացած (ապրանք)*. restes de marchandises vendues. = *թրք*. tapon.

թափի Գ., բափկա Լ. *վայրկեան*. minute. = *արաբ*. دقيقة dakika.

թափի *գդակ (ճերմակեղէնով շինուած)*. bonnet. = *թրք*. تاقية takye.

*թափոզ մեծ կտոր. grand morcean. *օր. բափոզ մը միւ*. = *թրք*. تاكوز takoz *փայտի կոճղ*. tronc de bois.

*թաճկան դափնի. laurier. = *թրք*. دافان daflan.

թաճեան Գ., սաճեան Ն. *ճնապատտակ*. lièvre. = *թրք*. طوشان կամ توشان tavšan.

թէատրո *թատրոն*. théâtre. = *թրք*. تياترو teyatiro = *իտալ*. teatro.

թէզ Դ. Ն. *շուտ*. vite, vivement. *թէզ մը շուտով, շուտ մը*. vivement. = *արս*. تيز tiz.

թէզիկ *փութկոտ, ճարպիկ, գործ մը շուտ ընող*.

alerte, prompt, très-actif, diligent». = պրա. تيز tiz «շուտ» արմատէն, հայկական -իկ մասնիկով.

Թէգկյան Պ., դոգգյոյն Վ., սոգգյոյն Ղ. «գործարան (գործաւորին սեղանը և ամբողջ կաղմածը). atelier, table et outillage d'un artisan». = պրա. دستگاه destgyah.

Թէգկյանսար Պ., դոգգյոյնսար Վ. «վաճառանոցի մէջ այն պաշտօնեան՝ որ միայն առուծախով կ'ըբաղի. employé chargé d'achat et vente dans une maison de commerce». = պրա. دستگاهدار destgyahdar.

Թէգպէխ Պ., քգբէխ Վ., քէգպէն Ն., քո'սքին Ղ. «համրիչ. chapelet». = արաբ. تسبیح tesbih.

Թէգպէխ պէօնէի շնեպուկ. cloporte». = Թրք. تسبیح tesbih böjeyi.

Թէթիկ Պ., քոթիկ Վ. «հրացանի սաքը, détente. 2. աշխոյժ, արթուն, պատրաստ. alerte, vigilant, prêts». Թէ Պօլսոյ և Թէ Ն. «նախիջիւանի բարբառով կ'ըսուի քէթիկի վրայ կայնիլ խիստ արթուն, պատրաստ վիճակի մէջ գտնուիլ». = Թրք. تetik.

Թէլաթին «ռուսական կաշի. cuir russe». = Թրք. تلاتین telatin = ռուս. ТЕЛЯТНИН «հօրթի կաշի. cuir de veau».

Թէլաւ «աճապարանք. hâte, précipitation. 2. շփոթութիւն, մտայուղութիւն. agitation, embarras». = Թրք. تلاتش telaş.

Թէլեժ ընել Պ., քոլոժ անել Վ. «վատնել, փճացնել. dissiper, faire périr, gaspiller, tuer». Թէլեժ ըլլալ «փճանալ, վատնուիլ. être dissipé, périr. 2. զուր ունըը մեռնիլ. mourir pour rien». = արաբ. تلف telef.

Թէլթիկ «թերի, թերատ. incomplet, déficit». օր. քէլթիկ մի' ձգեք. = Թրք. تلتیک teltik.

Թէլլալ Պ., դոլլալ Վ., դոլլալ Ղ. «մուռնեակ. crieur public», սէլալ Ն. «փերեզակ. marchand de différents petits objets». Թէլլալ կանչել «հրապարակել, ի լուր ամենքին յայտարարել. proclamer, déclarer publiquement». = արաբ. دلال dellal.

Թէլլալլէկա Պ., դալլալլէկ Ղ. «միջնորդէք, յանձնա-
կատարին կամ միջնորդին արուած վարձքը. courtage». =
Թրք. دلالهك dollalèk.

Թէլլաֆ Պ., լալլաֆ Վ. «բաղնիքի մէջ լուացող ծառայ.
garçon de bain, qui fait le massage, qui frotte, lave et rase
les baigneurs». դալլաֆ Ղ. «վարսավիրայ, սափկիչ. barbier,
coiffeur». = արաբ. دلاله dollak.

Թէլկըրաֆ կամ քէլէկրաֆ Պ., քէլիկրաֆ Վ. «հեռա-
գիր. télégraphe, télégramme». = Թրք. تلگراف telgöraf =
ֆրանս. télégraphie.

Թէլկըրաֆանէ կամ քէլկըրաֆանէ Պ., քէլիկրաֆ-
խանա Վ. «հեռագրատուն. bureau de télégraphe». = սլաւ.
تلگرافخانه telgörafxane.

†Թէլպիս «խորամանկ, կեղծաւոր. fourbe, rusé». =
արաբ. تلبيس telbis «ենդակութիւն. fourberie».

Թէլփէշէ «հարսի երեսի սկիւթել բող. voile de la
nouvelle mariée». = սլաւ. пѣше վիթթիւս. turban. 2.
վարագոյր. rideau. 3. պտտատոււմ. entortillement, embal-
lage» և հայ. քիղ (սրմէ փոխառեալ է նաեւ Թրք. تل tel
«թել. fil») բառերէն.

Թէլճէ «սուրճի սակ մնացած դիրտ. marc de café». =
Թրք. تلوه telve «մրուր. sédiment», որ այժմ միայն սուրճի
համար կը գործածուի.

Թէկկէ «տէրվիշի վանք. couvent de derviches». = ար-
աբ. تكية tekye.

*Թէհլիփէ Պ., քոհլիփյոմ Վ. «վտանգ. danger, péril». =
արաբ. تهلكه tehlike.

*Թէհլիփէլի Պ., քոհլիփյոլի Վ. «վտանգաւոր. dangereux,
périlleux». = Թրք. تهلكهلى tehlikeli.

†Թէճէլլի «բախտ, ճակատագիր. chance, destinée». =
արաբ. تجلى tejelli.

Թէհկերէ կամ քէժկերէ «սպասդարակ. brancard, li-
tière». = Թրք. تَجْكَره tejdere = սլաւ. دستگیره destgire.

Թեմերիւպէ Պ., քորջիւրք Վ. «փորձ. épreuve». = արար. تجربه tejrîbe.

Թեմաւա չի գործածուիր Պօլսոյ բարբառին մէջ. բայց Վ. և Վ. ունին քամաւա «տեսարան մը դիմել. observer une spectacle, aller voir quelque chose». = արար. تماشا temaşa.

Թեմլի Ն., քումմլ Վ. «հիմ. base, fondement». = թրք. temel temel = յուն. θεμελίον նոյն նշանակութեամբ.

Թեմլլան Պ., քումմնլր Վ. «տաճկական ակնածալի բարե. salutation ou révérence turque». = արար. temenni «մաղթանք, բարեմաղթութիւն. souhait, vœux, félicitation», որ գրական թուրքերէնի մէջ առած է temenna, իսկ ժողովրդական թուրքերէնի մէջ temellah ձևը:

Թեմլլի Պ., քումմլլի Վ., թեմլլը Ն. «հիմնաւոր, հաստատ, անխախտ. solide, ferme, stable, permanent». = թրք. temelli temelli.

Թեմլխիզ Պ., քումմլսըզ Վ., թեմլսըզ Ն. «անհիմն, հիմ չունեցող. sans fondement, instable». = թրք. temelsiz temelsiz.

Թեմլսիկ Պ., քումմսսիւզ Վ. «մուրհակ. quittance». = արար. temessük temessük.

Թեմիզ Ն., քումիզ Վ., քումիւզ Ղ. «մաքուր. propre». թեմրցնել «մաքրել. nettoyer». թեմրզնալ կամ թեմիզնալ «մաքրուիլ. se nettoyer, être nettoyé». թեմիզութին կամ թեմրզութին «մաքրութիւն. propreté». = թրք. temiz temiz, որ աղաւ. ձևն է արար. tebyiz «սպիտակացնել. blanchir. 2. մաքուրը արտադրել. mettre au net» բառին.

Թեմին «ապահով. sûr, assuré, garanti». թեմին ընել «ապահովցնել, համոզել. assurer, garantir». = արար. teemin teemin.

Թեմիսիաք «մաքուր. propre, bien nettoyé». = բար. գուած թրք. temiz temiz և պրս. پاک pak հոմանիշներէն.

Թեմպէլ Ն., քումբմլ Վ. Ղ. «ծող. paresseux». թեմպէլ-

նալ «*ծուլանալ*. paresser, être on devenir paresseux». Թեմ-
պելուրիքն «*ծուլութիւն*. paresse». = Թրք. تنبل tenbel.

*Թեմպելի Պ., քումբէխ Վ., քումբէն Ղ. «*պատուէք, պատուիրանք*. prescription, commandement, injonction». =
արաբ. تنبيه tenbih.

Թեմպելի Պ., քումբմֆյի Վ. Ղ. «*կկկակի ծխախոտ*. ta-
bac à fumer dans le narguilé». = պրս. تنباکو tenbakyu.

*Թեմբէլի «*արքիւն*. dartre». = Թրք. تمرکی temreyi.

Թեմփօ «*զարդարանք, արդուզարդ*. toilette. 2. եղա-
նակ, կերպ. ձև. manière, air, mode». = իտալ. tempo.

Թէյզէ «*մօրաքոյր*. tante, sœur de la mère». = Թրք. تيزه teyze.

Թէյէլ Պ., քակալ Վ., քէկէլ Ն. «*տեսակ մը կար*. pi-
gure». = Թրք. تكل teyel.

Թէյնա Պ., քոմնա Վ., քէննա Ն. «*գրեթէ անմար-
դաբնակ, ուր անցուղարձ խիստ քիչ կայ*. lien désolé, peu
habité». = պրս. له تنها «*մենակ, առանձին*. seul, solitaire».

Թէյսիւր «*ազդեղ*. avoir de l'effet». իլանք, խօսք Թէյ-
սիւր չըրաւ «*դեղը, խօսքս չազդեց*». = արաբ. تيسير teesir.

Թէնէզուր «*հաճիլ ընդունիլ, ղիջանիլ, հաճիլ*. daigner,
accepter, condescendre». = արաբ. تنزل tenezzül.

Թէնէֆէ Ն., քոմնիյմ Վ. «*թիթեղ*. fer-blanc. 2. Թի-
թեղեայ աման. vase en fer-blanc». = Թրք. تeneke.

Թէնէֆէնի Ն., քոմնիյմջի Վ. «*թիթեղնադործ*. fer-
blantier». = Թրք. تenekeji.

Թէնթէ «*հովանոց (սփռոց)*. serpillière, tendelet». =
Թրք. tente = իտալ. tenda, tendetta.

Թէննիւրէ Պ., քոմնջոմ Վ. «*սան (կերակուր եփելու)*.
casserole, chaudron». = Թրք. تنجرا tenjera.

*Թէէէկի «*գանդատ*. plainte». = արաբ. تشكى teşekki.

Թէպսիլ «*առանձին գործածական չէ. կը դառնուի յա-
ջորդ ձևերուն մէջ*. նալա Թէպսիլի «*օղափոխութիւն*.
changement d'air». Թէպսիլ խրլաճէթ «*ծալտեալ. déguisé*.
= արաբ. تبدل tebdil «*փոփոխել. changer*».

թէռաթուր «վարունգի թթու» սխտորով, ծեծած կաղինով և քաղախով խառն. aillade». = թրք. تراتور teratur.

*թէռլիկ «հողաթափ. chausson». = թրք. ترك terlik.

*թէսլիմ ընել Պ., բոսլիմ Վ. «յանձնել. livrer, remettre». թէսլիմ ըլլալ «յանձնուել, անձնատուր ըլլալ. se rendre, céder». = արաբ. تسلیم teslim.

թէսկերէ Ն., բոսլմրմ Վ. «անցագիր. passeport». = արաբ. تذكره tezkire.

թէստ Պ., սէստ Ն., դմսմ Վ. Ղ. «տրցակ, փունջ, ծրար. poignée, bouquet, paquet, main (de papier)». թէստ-լիմիս ընել «տրցակ կապել. faire un bouquet». = պրս. دسته deste.

թէստրէ «սղոց. scie». թէստրէլիմիս ընել «սղոցել. scier». = պրս. دستاره dest-erre «ձեռքի սղոց. petite scie» (պրս. dest «ձեռք. main»), որ թուրքերէնի մէջ առած է վերի ձեռք և ընդհանուր «սղոց. scie» նշանակութիւնը. ասկէ թրք. دستاره desterelemek «սղոցել. scier».

թէսի Պ., դմսիկ Վ. «սափոր. cruche». = պրս. دستی desti.

թէսուր Ղ., դմսու Վ. «ճանապարհ, մէկդի՝ կեցիք (կառավարներու և բեռնակիրներու դպիւնը). gare!» = պրս. دستور destur.

թէվիլիի Պ., բոսլմիի Վ. Ղ., թէվիլիի Ն. «միասմիտ, պարզամիտ. bonhomme, simple». = թրք. tevekküllü «նոյն նշ. même sign.», որ կուգայ արաբ. توكى tevekkül «ապաւինել, վստահութիւն. se confier, se résigner, confiance» բառէն.

թէսարիֆ Պ., բոսլմիի Վ., բոսլմիի Ղ., թէստիֆ Ն. «պատրաստութիւն. préparation». թէսարիֆ սեսույ «պատրաստուել. se préparer». թէսարիֆ սեսույ «պատրաստուեցայ. je me suis préparé». = արաբ. تدارك tedarük.

թէսարիֆի Պ., բոսլմիի Վ. «ճարպիկ, ճարտար. adroit, habile». = թրք. تداركلى tedarükli.

*թէրագի Ն., բոսլմի Վ., բոսլմի Ղ. «կշիռ. ba-

lance. 2. հաւասարակշիռ. en équilibre». = արաբ. ترازو terazn.

թերզի ն., բուրզի վ., դուրզի շ. «դերձակ. tailleur». = պարս. درزی derzi, որ թուրքերէնի մէջ առած է ترزی terzi ձևը.

թերէ Պ., անիթառա ն. «կոտեմ. cresson». = թրք. تره tere «կոտեմ. cresson». իսկ անի = թրք. آجی aji «չեղի, դառն. amer».

† Թերէնէ տես Տերէնէ.

թերէ-յաղի «կարագ. beurre». = թրք. تره یاغی tere yağı.

թերթիւ Պ., բուրթիք վ. «պատրաստութիւն, պատրաստութեան եղանակ. préparation, manière de préparation». օր. իլիմօնաթա շրնիզու բերթիպը չէմնաա չինելու եղանակը. manière de préparer une limonade». = արաբ. ترتیب tertib.

թերթիւման Պ., բուրթիւման վ. «թարգման. traducteur, interprète». քերթիւմանութիւն «թարգմանչութիւն. art d'interprète». = արաբ. ترجمان terjeman.

թերթիլի Պ., բուրթիլի վ. «կրթութիւն, քաղաքավարութիւն. éducation, politesse. 2. հարած հօւմ ձու, զոր կը խառնեն կերակուրներու մէջ. assaisonnement avec des œufs». = արաբ. تربيه terbiye.

թերթիլի Պ., բուրթիլի վ. «կրթեալ, քաղաքավար. poli, bien instruit. 2. հարած ձուով համեմուած. assaisonné avec des œufs». = թրք. تربیلى terbiyeli.

թերս Պ., բուրս վ. շ., քերս ն. «հակառակ. contraire, pervers, à l'invers. 2. ներհակ կողմը. contre sens, envers. 3. բարկացկոտ, դժնեայ. de mauvaise humeur». քերսութիւն «բարկացկոտութիւն. mauvaise humeur». = թրք. ters.

թերսանէ «նաւարան. arsenel». = թրք. ترسانه tersane.

թերսինէ Պ., բուրսնի վ. շ., քերսնի ն. «հակառակը, ընդհակառակը. à l'envers, au contraire». = թրք. ترسینه tersine, կաղմուած -inc մասնիկով, ինչ. զորզորնի, զարարնիւ հին..

թերսդեմսիս ըլլալ Պ., բոռայմսիս Վ. «բարկանալ, դժնեայ բարբ ունենալ, դեգ լինել. être de mauvaise humeur».—[Թրք. terslemek.

*Թերթ ընել Պ., բարկ Վ., բոռյ Ղ. «թողալ, մէկդի թողալ. laisser de côté».—աղաք. ترک terk.

*Թերթի Պ., բութի Վ., բոռյ Ղ. «ձիու գաւակը. croupe», քերթն նսեցնել «գաւակին վրայ հեծցնել. faire monter en croupe».—[Թրք. ترکی terki.

Թերոթ, քերթի, քերթի, քերթի Պ., սերոթի Վ. «աղաթեղի պէս և ասոր հետ միասին իբր համեմ դորձածուած տեսակ մը խառ». — [Թրք. ترو اوتی tere ota. Վանեցիք ժողովրդական սոսկաբանութեամբ կը մեկնեն բառս իբր կազմուած սէր և աղոթք բառերէն:

Թերի Ն., բութի Վ. Ղ. «գլխու կամ լեռան գագաթ. sommet, cime. 2. լլուր. colline».— [Թրք. دپه depe կամ دپه tepe.

Թերի-թախա «գլխիկայր տապալումն. culbute».— [Թրք. تپلاک دپه tepe taklak.

Թերիլմէ «լեկ լեցուն. tout plein, comble. (կ'ըսուի հաստատուն մարմիններու համար՝ երբ ամանին մէջ բոլորովին լեցուած և յետոյ ալ վրան բրդաձև բարձրացած են)».— [Թրք. تپلеме tepeleme.

*Թերիլմիս ընել «ծեծել, լաւ ծեծել. rosser, assommer».— [Թրք. تپلеме tepelemek.

Թերի-նամի «ձեղունի վրայ պատուհան, լուսամուտ. fenêtre à tabatière».— [Թրք. تپه جامی tepe jama.

Թերիթմիզ Պ., քիթիթմիզ Ն. «բոլորովին մաքուր. bien nettoyé, bien propre».— [Թրք. تپ تمیز tep temiz.

Թերիսի Վ. «մետաղեայ ափսէ. plateau».— [Թրք. دپسى depsi, تپسى tebsi կամ تپسى tepsi.

Թերի Ն., բոռյ Վ. Ղ. «որպէս դի, միայն թէ. afin que, seulement».— [Թրք. تکت tek.

Թերի Ն., բոռյ Վ. Ղ. «անզոյգ, կոճառ, վարտ».— [Թրք. تکت tek.

†թիւ «հանդիստ, հանդարտ. tranquille». կը գործածուի միայն թիւ կենցալ «հանդարտ մնալ. rester tranquille» ու ճին մէջ. = թրք. *tek durmak* (durmak «կենցալ. rester»).

թիւ «ծովու մարախ. crevette». = թրք. *teke*.

թիւնոյախ Գ., քմօյմու Վ. «անիւ. roue». = թրք. *teker*, *tekerlek*.

*թիւնոյէնմիւս ըլլալ Գ., քմօյմույմիւս Վ. «շրջիլ. se rouler». = թրք. *tekerlenmek*.

*թիւն-մէկը «թաւաղընը. culbnté, renversé». = թրք. *teker meker*.

*թիւ-թիւ Գ., քմօ թիւյ Վ. 2., թիւ քմօ Ն. «այստեղ այնտեղ, հատ ու կտոր, հազուադէպ. ça et là, tantôt, rare». = թրք. *tek tük*.

†թիւին «անդիւտ, մէկ հատիկ, անման. unique, singulier, introuvable, sans pareil». = թրք. *tekin*.

թիւիւր «արքայածուկ. barbeau». = թրք. *tekir*. այս բառը թուրքերէնը փոխ է առած հայերէն «թագաւոր» բառէն, իսկ հայերը փոփոխեալ ձևով ետ առած են երկրորդ անգամ իբր թուրքերէն բառ.

թիւիւմ Գ., քմիւմ 2., քմյիւմ Վ. 2. «քաղաքավարական ձևակերպութիւններ. անընտանութիւն. formalités de politesse, façons, cérémonies». = արաբ. *teklif*. Օր. թիւիւմ չունիմ, թիւիւմ չկայ մօտիկ ընկեր ենք. nous sommes bien familiers.

թիւիւծսիզ Գ., քմյիւծսիզ Վ. «ընտանի, շատ մտերիւմ. քաղաքավարական ձևերու չնայող. bien familier, sans façon». = թրք. *teklifsiz*.

թիւմ Գ., թիւմ Ն. «աքացի. ruade, coup de pied». = թրք. *tekme*.

թիւմէլէմիւս ընի Գ., թիւմալմիւս անի Ն. «աքացել, աքացի զարնել. donner des coups de pied». = թրք. *tekmelemek*.

թիւմշիմս Գ., քմմիւշիմս Վ., թիւմնուծք, նուրմ-

թիւ, նուծքսէթիւ Ե. «զոյդ թէ կենտ (խաղը). jeu à pair on non».—Թրք. *tek mi çift?*

Թէմիլ Գ., թմիսիլ Վ. «ամբողջ. entier, le tout».— արաբ. *tek mil*.

Թէնէ Ե., թոնյնմ Վ., թոմյնմ Ղ. «տաշտ. huche, baquets».—Թրք. *tekne*.

Թէնէնի Ե., թոյննոյի Վ. «տաշտ շինող կամ նորոգող կամ ծախող. fabricant, marchand ou raccommodeur de huches».—Թրք. *tekneji*.

*Թէֆսիւր «յանդիմանութիւն, չեխ, սաստ. reproche, réprimande». Թէֆսիւր ընել «յանդիմանել. réprimander, reprocher».—արաբ. *tekdir*.

*Թէֆրար Գ., թոմֆրար Վ. «կրկին, վերստին, նորէն, դարձեալ. encore une fois, de nouveau». Թէֆրար ընել «կրկնել, խօսքը նորէն ըսել. répéter (une parole)». Թէֆրար ընել «բան մը նորէն ընել. répéter (une action)». նկատելի է հոս շեշտերու տարբերութեամբ նշանակութեանց ալ տարբերութիւնը.—արաբ. *tekrar*.

*Թէֆրարլամիւ ընել «կրկնել խօսքը. répéter la parole».—Թրք. *tekrarlamak*.

*Թէօպէ Գ., քէօքմ Վ. «զղջում և ուխտ մեղք մը կամ որ և իցէ գործ մը անգամ մ'ալ չգործելու. pénitence, voeu de renoncer à un acte et de ne le commettre plus», քօքա Ղ. «քաւ լիցի, բնաւ. à Dieu ne plaise! jamais».—արաբ. *tevbe*. աղաւ. *tövbe*.

*Թէօրէմիւ ըլլալ Գ., քէօնյրմիւ Վ. «երևան գալ, յառաջ գալ, ծնունդ առնել. provenir, émaner, prendre naissance». Թէօրէմիւ ընել «յառաջ բերել. donner naissance, produire».—Թրք. *türemek*, *türetmek*.

Թէժ Գ., դիւժ Վ., դմի Ղ. «դափ. tambour de basque».—սլոբ. *def*, որուն թուրքացած ձևն է *tef*.

Թէժարիկ «տաճիկ կանանց գործածած ծանր անուշահոտութիւն մը. espèce de parfum».—արաբ. *tefarik*.

Թէժնէ «դափնի. laurier».—Թրք. *defne*—յուն. *δάφνη*.

*Թէճէտր Պ., դոճթոմր Վ., դոմթոմր Վ., սէճթէր Ն.
«անորակ. cahier».—արաբ. دفتر defter.

Թէճէտրսուր Պ., դոճթոմրդոմր Վ. «համարակալ. con-
trôleurs».—պրս. دفتردار defterdar.

Թէճէտի Պ., քոճթի Վ. «խաւարկութիւն, քննու-
թիւն. euqnête, investigation».—արաբ. تفتيش teftîš.

Թըլըսըմ Ն., քիլիսիմ Վ., սըլըսմ Վ. «յուռութք, կա-
խարդանք. talisman».—արաբ. طلسم telsem.

Թըլսան «խցան. bouchon, tampon, bondon».—թրք.
طيقاج tøkaj.

*Թըլսանմի ըլլալ Պ., քըլսմի ըլլալ Ն. «խցուիլ, ծակը
փակուիլ, դոցուիլ. se boucher, s'engorger, s'obstruer».—
թրք. طيقانق tøkannmak.

*Թըլսել «խցել. boucher, bourrer, enfoncer».—թրք.
طيقماک tøkmaк հոմանիշէն.

Թըլսըզ «սերմ, կուռ, խիտ. serré, dense, compacte».
—թրք. طيقز tøkəz ճնել, անձուկ. étroit, reserré).

*Թըլսըլմի ըլլալ Ն. «խցուիլ, ծակը դոցուիլ. se bou-
cher, s'engorger. 2. անկիւն մը մտնալ փակուիլ. se ren-
fermer dans un coin».—թրք. طيقماک tøkəlmak.

*Թըլսմել «ծակը փակել, դոցել, խցկել. boucher, bour-
rer».—թրք. طيقماک tøkmaк ձևէն.

Թըլսնազ Ն., քիսնած Վ. «հաստ, դիրուկ, լիքը (մար-
դու համար). un peu gras, plein».—թրք. طيقناز կամ
طيقناز tøknaз.

Թըլսնա՛զնա «բաւական հաստ, դիրուկ, քիչ շատ լիքը.
assez gras, assez plein».—թրք. طيقنازجە tøknaзja.

Թըլսնէճէս Ն., քոնյնոմոս Վ. «շնչարգելութիւն.
asthme. 2. շնչարգելութիւն ունեցող, շնչարգել. asthma-
tique».—թրք. طيق نفس tək nefes.

Թըլ «փոշկակարի հերիւն. alène».—պրս. تیغ tīg «թուր.
épée. 2. հերիւն. alène». Այս բառէն հին փոխառութեամբ
կայ դրաբար սէզ.

թընէլ «փապուղի. tunnel». = թրք. *تونل* tûnel, աղաւ. թրք. *tunel, tanel* = ֆրանս. *անգղ. tunnel*.

Թրուամվայ. «հանրակառք. tramway. 2. տեսակ յը թղթախաղ. *sorte de jeu de carte*». = թրք. *تراموای* taram-vay = ֆրանս. *անգղ. tramway*.

Թրուամվա Վ. «փոխանակութիւն. échange». = թրք. *ترامپه* tarampa = իտալ. ?

Թրուամվեթա, քրուամվաթա Պ., քոսմվաթա Վ. «դին-տորական թմբուկ. *tambour militaire, caisse*». = թրք. *ترانپه* taram-peta = իտալ. *trombetta* (ֆրանս. *trompette*).

Թրուաւ Վ. 1. 5. «ածիլում. *rasement*». քրուաւ ըլլալ «ածիլուիլ. *se raser*». քրուաւ ընել «ածիլել. *raser*. 2. խաբել, մէկը ձեռքին մէջ խաղցնել. *duper*». = պրս. *تراش* teraš.

Թրուէն շողեկառք. *train de chemin de fer*. = թրք. *ترن* taren = ֆրանս. *train*.

Թրոթրո Վ. «թրթուր որդը. *chenille*. 2. սկեթել. *fil d'or*», 5. «թռուցիկ. *cerf-volant*». = թրք. *ترتيل* tertel, աղաւ. թրք. *törtör* տոռային երկու նշանակութիւններով.

*Թրումալամիւ ընել «ճանկոտել, մագլցել. *griffer, gravir, grimper*». = թրք. *ترمالامق* tormalamak.

Թրումախ 5. «եղունգ. *ongle*. 2. սմբակ. *sabot du pied de cheval*», դումաղ Վ. 2. «սմբակ, կճղակ. *corne, sabot*». = թրք. *ترناق* ternak նոյն նշանակութիւններով.

Թրուճաւ «անսուրբ (ըստ հրէական կրօնի). *impur selon les mosaïques*». = թրք. *تارفه* tərfa.

Թրուճանցա Պ., քիւրվոնդո Վ. «երախայրիք. *primeurs*». = պրս. *ترفنده* türfende = աղաւ. թրք. *ترفانده* turfanda.

Թըփխը Պ., քըփկի Վ. «ճիշտ ու ճիշտ, բոլորովին նման. *tout à fait exact, tout pareil*». = արաբ. *طبق* tabk որ ստացած է թրք. *تابكه* tabke ձեռք.

Թիթիզ 5., քիթիս Վ. «բծախնդիր, նեղախիտ, դառն-նազարոյ. *morose, hargneux, capricieux*». = թրք. *تيز* titiz.

Թիթիզլենմիւ ըլլալ Պ., քիթիսլամիւ Վ. «բծախնդրութիւն ընել, նեղարտիլ, դառնանալ. *s'aigrir, devenir ca-*

pricieux, être de mauvaise humeur». = Թրք. titizlenmek.

Թիլի ֆ., քիլի ֆ. «աղուէս. renard». = Թրք. tilki.

Թիսար Վ., քիսար Վ. «ձին խնամել, լաւ նայիլ, կըն- նակը քորոցով քերել ևն. soigner le cheval». = պրս. timar «դարման, խնամ: soin, traitement (ընդհանուր մըտ- քով. Թուրքերէնի մէջ նաեւ ձիու համար)».

*Թիսարխանա Վ., քիսարհանէ Գ. «խմարանոց. hos- pice des aliénés». = պրս. timarxane.

*Թիւրէ ֆ., քիւր Վ. «դերձան, Թել. fil». = Թրք. tire.

Թիւրէմնի «բենէնի խէժ. térébenthine». = Թրք. tیرهنتی tirementi կամ ترمنتی termenti = իտալ. trementina «բենէնի խէժ, térébenthine», իսկ terebinto «բենէնի ծառք. térébinthe».

Թիւրիզ Գ., քիւզ Վ. «պատառի եղբ. lisière». = Թրք. tiriz.

Թիւրիք ֆ. «հացի բրդուճ, հացաթան. panade. 2. (փո- խաքերաբար) վերին աստիճանի պառաւ, ծեր. décrépit». իսկ Վանի բարբառով քիւք «անկուտի, չքաւոր. gneux». = Թրք. tirid = արաբ. serid «հացի բրդուճ. pa- nade».

Թիւրի քիւրի դողալ «աստիճակ դողալ. trembler, gre- lotter». = Թրք. tiril tiril.

Թիւրիւլ «բաց կանաչ. couleur de pois vert». = Թրք. tirşe.

Թիւրյաֆ Գ., քիւրյաֆ Վ. «Թերիակէ. thériaque». = արաբ. تریاق tiryak.

Թիւրյաֆի Գ., քիւրյաֆի Վ. «աւերճի մոլի. grand buveur de café. 2. նեղսիրտ, շատ բծախնդիր. bourru, hargneux, morose». = պրս. تریاکی tiryaki.

*Թիւրիւն Վ. և, քիւրիւն ֆ. «ծխախոտ. tabac à fumer». = Թրք. tütün.

Թիւրիւնի Գ., քիւրիւնի Վ., քիւրիւնի Վ. «ծխա-

վաճառ, ծխախոտ ծախող. débitant de tabac. = Թրք. *tütünçü*.

Թիւթիւն չուպուխի ծխափայտ. pipe. = Թրք. *tütün çubuğu*.

Թիւթիւն պալըխի կամ պարզապէս թիւթիւն «ծուխի մէջ չորցած ձուկ. poisson séché dans la fumée». = Թրք. *tütün balığı*.

Թիւթմիւ ընել Պ. «չաղին դուրս տալ. fumer (կ'ըսուի փուռէն նոր հանուած տաք խորսովածի համար կէն.)». իսկ թիւթմիւ անել Ղարաբաղի բարբառով «բարկացնել. facher, mettre en colère». = Թրք. *tütmek* «ծխալ, ծուխ արձակել. fumer».

Թիւթյալ Վ. «արուրաքար. calamine, pierre calaminaire». = արաբ. *tutya*.

Թիւթսիրմիւ ընել ծխել, ծուխ արձակել. faire fumer (կ'ըսուի հաճոյքով և աստորժակով ծխախոտ քաշողին). = Թրք. *tütdürmek*.

Թիւլ Վ. Ն., թիլ Ն. «շարշ. tulle, gaze, crêpe, voile». = Թրք. *tül* = ֆրանս. *tulle*.

Թիւլալ «չէյի շիրիմ կամ դամբարան. sépulcre ou tombeau d'un cheïk». = արաբ. *türbe*.

Թիւլալ էրիի «ռապրի տեսակ մը. espèce de prune». = Թրք. *türbe eriyi*.

Թիւլպէնիս Պ., դիւլբմնդ Վ. «մարմաշ, շառ նուրբ ջր-դարշ. monsseline». = արաբ. *dilbend*, որ դարձած է Թրք. *dülbend*.

Թիւլպէնիսի Պ., դիւլբմնդի Վ. «շարշաւաճառ. marchand de monsseline». = Թրք. *dülbendji*.

Թիւծծի Ն. «ծխում, ծխել (ծխելու նիւթը կրակի մէջ ձգել և ծխել տալ. ինչպէս խուսկ, հալուէ կէն.)». fumigation. = Թրք. *tütsü*.

*Թիւննար Պ., թիւնար Վ. «վաճառական. commerçant, négociant». = արաբ. *tuffar*, որ բուն արաբերէնի մէջ

թէն յաջնակի է. բայց թուրքերէնի մէջ առած է եղակիի նշանակութիւն.

*թիւյ Վ., թիւյ Ղ. «երեսի վրայի ապուամազ, մորթի վրայ մազ, ստե, թռչունի փետուր ելն. duvet, poil, plume etc.» = թրք. توی tüy.

*թիւյ-քիւս՝ հախարդ բառին կրկնականն է. հայերէնում. մազ-գուգ ըսելու պէս. թրք. توی توی tüy tıs.

*թիւյէնմիւ ըլլայ «մազերը, փետուրները, ստեղ յառաջ գալ, մեծնալու սկսիլ. se couvrir de cheveux, de plumes, de poils, commencer à grandir.» = թրք. tüylenmek.

*թիւյի Վ., թիւի Ղ. «մազոտ. chevelu, poileux, poilu.» = թրք. tüylü.

*թիւսիւզ Վ., թիւսիւզ Ղ. «անմազ, դեռ պեխերը և մորուքը չբուսած, մատապոտի տղայ. sans poil, dont la barbe et la moustache n'ont pas poussé, jeune garçon.» = թրք. tüysüz.

թիւի Վ. «տեսակ. sorte, espèce». թիւի թիւի «տեսակ տեսակ. de différentes espèces, varié.» = թրք. türlü.

թիւի «կոշտ ու կոպիտ (մարդ). rude, brute, grossier.» = թրք. արաբ. ترك türk «տառնիկ. թուրք. ture». թուրքերէն բառը ժողովրդական լեզուին մէջ ունի նաեւ մեր նշանակութիւնը. Ազգերու տնօրէնները իբր անարդական ածական՝ համեմ. չրճըս, չրթախ, սիւրգիւ, թիւի խաճալը.

*թիւի խաճալը «թամիտ, ածուշ, խիստ հաստագլուխ. insensé, sot, bête, niais, nigaud.» = թրք. ترك قالی türk kafale. «նոյն նշ. même sign.», ստուգարանօրէն «թուրքի գլուխ ունեցող. qui a la tête d'un Turc».

թիւի «սուպ լաւանիքով ապուր. soupe au fromage.» = թրք. tükenmez. բառին բուն նշանակութիւնն է «անհատում, անվերջ. sans fin, inépuisable». որովհետեւ կարելի է այս կերակուրին մէջ ուզուած քանակութեամբ ջուր աւելցնել միշտ.

թիւի «սլաք. fusil.» = թրք. tüfenk.

թիւճէնճի Վ., քվանցի Վ., քվանգլի Վ. «հրացա-
հագործ. fabricant de fusil». = Թրք. tüfenkji.

Թիվի Վ. «քուք. tourbillon de neige». = Թրք. tipi.

Թիճսիկ Պ., դրճքիկ Վ. «ծոււտ, գլած, գլգլած.
charpie». = Թրք. tiftik.

*Թիճսիկէմիւլի քլլալ «գլգլուիլ, ծոււտուիլ, բրդկուիլ,
ձարճրիլ, թելերը դուրս դալ. pelucher». = Թրք. tiftikleumek.

Թիճո Վ., ճիճ Ն. «ժանաւտենդ. typhus». = Թրք. tifo = Խուլ. tifo.

Թուգախ Ն., դուգաղ Վ. «որոգայթ, թակարդ. piège». = Թրք. duzak.

*Թուղուխ «աղաման. salière». = Թրք. tuzlak.

Թուգ-նոնուի «քլորալդրատ. chlorhydrate». = Թրք. tuz ruha.

Թուքամ Ն. «խաւջ, արցակ. bouquet, une poignée». = Թրք. tutam.

Թուքարախ «լուսնոտութիւն. épilepsie». = Թրք. tutarek.

Թուքարախլը «լուսնոտ. épileptique». = Թրք. tutareklo.

Թուքխալ Վ. Ն. «սոսխնձ. colle forte». = Թրք. tutkal.

Թուքխալամիւլի քնիլ Ն. «սոսխնձով կպցնել, սոսխնձ
քսել. coller avec de la colle forte». = Թրք. tutkallamak.

Թուքխալլը «սոսնձոտ. mêlé de colle forte. 2. սոսխն-
ձով կպցուած. collé avec de la colle forte». = Թրք. tutkallı.

*Թուք Խուրուի «չոր Թութ. mûre séchée». = Թրք. tut kurusı.

Թուք Խարալի «Թութի Խաղճուղ. jus de mûres». =
Թրք. tut şarabı.

*թուրուխ «խօսիլ չկրցող, անհամարձակ, ամէկոտ» ti-
mide».—[Թրք. طوتوك tutuk.

թուլում Գ. «տիկ. outre», Վ. «տեսակ մը զգեստ» es-
pèce d'habit».—[Թրք. تulum «տիկ. outre». Ասկէ
թուլում փանիրի «ժաժիկ, տկի պանիր».—[Թրք. تulum peyniri.

թուլումպա Վ. Ե. «ջրհան. pompe».—[Թրք. تulumba.

թուլումպանի Վ. «հրշէջ, ջրհանկիր. pompier».—[Թրք. تulumbaچي.

թուղլա Գ., թուղա Ե. «աղիււ. brique».—[Թրք. توغلا tugla.

թուղլանի «աղիււ շինող կամ ծախող. marchand ou
fabricant de briques».—[Թրք. توغلاچي tuglaچي.

թուն Ե., թուջ Գ. Վ. «անաղապղինձ. bronze».—[Թրք. توج tuj.

թուռա Վ. «տորեկաւորն զինանշանը. armoiries tur-
ques. 2. Կրամի այն երեսը՝ որու վրայ կայ այս զինա-
նշանը. coin de monnaie. 3. Թաշկինակը ուրբերով ձեւ-
ացուած խարաղան. fouet fait par un mouchoir tortillé. 4.
այս խարաղանով խաղացուած խող մը. sorte de jeu qu'on
joue avec ce fouet». Վերջի երկու նշանակութիւններն ունի
նաեւ թուրա Ե.—[Թրք. طغرا tugra.

թուրեի Վ. Ե. «[ԹԹու, բռնուածք (դոյ). conserve au
vinaigre».—սլրս. ترشي türşi, աղաւ. turşo.

թուրենի Գ., թուրքի Վ. «[ԹԹու շինող կամ ծա-
խող. marchand ou préparateur de conserves au vinaigre».—

[Թրք. ترشيجي türşiji, աղաւ. turşoچي.

թուրուն «[Թուրինջ. bigarade».—սլրս. تيرينج türünç.

թուրունի «նարնջագոյն կարմիր. orangé».—սլրս.
تيرينجي türünçji.

թուրպի «բոլկ. radis». թուրիի պէս «չափ առողջ.
bien portante».—[Թրք. تورپ turp.

*թուման «ջրհեղեղ, խիստ տեղատարաի անձրև. dé-
luge, pluie battante».—արաբ. طوفان tufan.

թօզ ն. ղ., քէօզ վ. «փոշի. poussière». = Թրք. توز toz.

Թօզլուխ «սոճնապան. jambière». = Թրք. توزلک tozlək.

Թօխա ն., քօխկա վ. ղ. «ծայրը օղակով գօտի. ceinture portant une boucle». = Թրք. طوق toka.

Թօխա Պ., քօխկա վ. «բաժակահարույթիւն. toast». = Թրք. طوق toka = Խալ. tocco.

Թօխաս «ապտակ. soufflet». = Թրք. طوقات կամ طوقات tokat.

Թօխմախ վ. ղ. ն. «Թակ. maillet». = Թրք. طوقماک tokmak.

Թօխում վ. ղ., քուխում ն. «սերմ (բոյսի և մարդու). graine, semence, sperme». = պրս. تخم tuxm.

Թօխումլուխ «սերմըցու (բոյս՝ սերմի համար մեծցուած). destiné à semer». = Թրք. تخمלק tuxmlək.

Թօհաճ Պ., քուհաճ վ. «տարօրինակ, զւարճալի, զարմանալի, հետաքրքրական. étrange, drôle, étonnant, amusant, curieux». = Թրք. تهاف tuhaf «նոյն նշանակութեամբ. même sign.», որ կուգայ արաբ. تهاف tuhaf «ընծաներ, նուէրներ. cadeaux, dons» բառէն.

*Թօմլարլախ «գերուկ, հանուլիկ, կլորիկ սիրուն. կլորիկ. potelé, rondelet». = Թրք. طومبالاق tombalak. Հայ ձեւին մէջ r յառաջացած է Թրք. طوبارلاق toparlak հոմանիշին ազդեցութեամբ.

Թօյ «անփորձ, միամիտ. béjaune, sans expérience, bonhomme, naïf». = Թրք. طوی toy. Բառին առաջին նշանակութիւնը «արօս թռչուն. ontarde» է. իսկ վերի նշանակութիւնը փխրաբերական է.

Թօնօզ «ամուր հիւսուած հաստ ոստ. mur solide et épais». = Թրք. tonoz.

Թօն վ. ղ. «ձուկ որսալու մեծ ուռկան. filet, rets». = Թրք. تور tor.

Թօնքու «մուր, դիրք. sédiment». = Թրք. تورتی tortə.

*Թօնքոլ Պ., քի՛րքէլի ղ. «կծկալիկ, ամփոփուած, ճը-

մքսթկած, արորուած (լաթի համար). plissé, ratatiné». —
թրք. تورطوب tortop.

թօնցովիսն պտուտակ քակելու բանալի. tournevis». —
թրք. تورناويد turnavid=խալ. tornovite.

թօնպա յօղուրսի քամուած մածուն. lait caillé et
passé à la chausse». — թրք. طوره يوغوردي torba yogurde.
բուն նշ. «տապրակի մածուն».

թօս ւեղջեյցել, կոտորով զարնելը. action de cosser». —
թրք. توس tos.

թօսուն Վ. «առայդ, կտրիճ. jeune, robuste». — թրք.
توسون tosun. բուն նշանակութիւնն է «հարթ. bouvard, bou-
villon». վերի նշանակութիւնը փոխաբերական մարդ է.

թօսպաղի «կրեայ. tortue». — թրք. توسباغه tosbaga.

թօփ Վ. 1. ն. «թնդանօթ. canon, pièce d'artillerie.
2. բումբ. bombe. 3. խաղի դնդակ. boule. 4. գունտ, կը-
լոր. rond. 5. թղթի, կերպարի ելն. ծրար. main, rame de
papier, pièce d'étoffe». — թրք. توب top նոյն նշանակու-
թիւններով. Ասէլ բօփ ըլլալ «հաւաքելի. se ramasser, se
réunir», բօփ ընել «հաւաքել. ramasser», թրք. «նով»

թօփալ Վ. ն. «կաղ. boiteux», 2. տուած, գնալիկ.
rondelet». — թրք. توبال topal «կաղ. boiteux».

թօփանէ Վ., բօփխանա Վ. «թնդանօթարան. arsenal
de l'artillerie», բօփխանա 2. «հրապարակ. place». — թրք.
توپخانه topxane.

*Թօփաւպախ ն. «կտրիկ, կտրիկ և սիրուն. potelé, ron-
delet». — թրք. توبارلاق toparlak.

*Թօփլամիւ ընել, բօփլայել Վ. ն. «հաւաքել, ժողովել.
ramasser, recueillir». — թրք. توبلامق toplamak.

թօփու Վ., բօփի Վ. «գնդասեղ. épingle». — թրք.
توبلو toplu.

թօփուղ Վ. 2. ն. «լախտ, մահակ. massue». — թրք.
توبوز topuz.

թօփուխ Վ., բօփուղ Վ. «տաքի կոճ. cheville», 2. «ծնկի
դուխ. rotule». — թրք. توبوق topuk.

#

*իլիսիսիսիս ընել Գ., իլիսիսիսիս անել Ն. «կառչել. accrocher. 2. թելով, դամով ևն. թեթև մը անցընել, կպցնել, դամել ևն. attaché, coudre, clouer, coller etc. provisoirement».—թրք. *ilîşdirmek*.

Իլե Գ., իլլոմ Կ. «անողատճառ. sans doute, absolument».—արաբ. *illa* «այլ, հասկա. mais», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև վերի ձևն ու նշանակութիւնը.

Իլմէկ Գ., իլմէն Կ. «հանգոյց. nœud».—թրք. *ilmek*.

*Իսպալ Գ., ըղբալ Կ. «բախտ. chance, sort».—արաբ. *ikbal*.

Իսիսպար Գ., իսիսբար Կ., ըիսբբար Կ. Տես էիսիսպար.

*Իսրար «դատարանի մէջ յանցանքի խոստովանութիւն. aven d'une fante, d'un crime etc.».—արաբ. *ikrar*.

*Ինաս Գ., իցոթ Կ. «հնարք, գիւտ. invention». ինաս ընել «գիւտ ընել, հնարել. inventer».—արաբ. *ijad*.

*Ինրան «արիւն-թարախ, շարաւ. pus, sanie».—արաբ. *hijran* «շատուիլ, բաժնուիլ, անջատում. séparation», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը.

Իմամ Կ. Կ. «տաճկի կրօնաւոր. prêtre turc».—արաբ. *imam*.

Իմամ պայլըսը «պատինճանով, սխտորով, լոլիկով և ձէթով պատրաստուած կերակուր մըն է. espèce de mets».—թրք. *imam bayêdê*, որ բուն կը նշանակէ «իմամը մարեցաւ, նուաղեցաւ (իբր թէ կերակուրին համեղութեանը չդիմանալով)». այս սխտառու ալ Պօլիս ծաղրաբար իբր հայերէն հոմանիշ յարմարցուած է «Տէրտէրը —մարեցաւ».

Իմարէթ չորպասի կը նշանակէ բուն իմարէթ կոչուած մահմետական բարեգաշտական հաստատութեան կողմէ ձրիաբար աղքատներուն բաշխուած ապուր. և ասկէ փոխաբերաբար՝ ամէն առատօրէն բաշխուած բանի հա-

մար կ'ըսուի իմարէք չօրպասի՝ է, իմարէք չօրպասի
կ'ըմանի ևլն. Դարաբաղի բարբառով կայ սմարաթ
«շէնք. construction». = արաբ. امارت imaret «շէնք, ապա-
րանք. constrction, palais». թրք. امارت جورباسی imaret çor-
basə «վերի խմսատոխ»:

իմգա Պ., իմգո Վ. «ստորագրութիւն. signature». իմ-
գա դնել «ստորագրել. signer, mettre sa signature». = արաբ.
امضا imza.

իմգալաթմիւ ընել Պ., իմգոլոթմիւ աւնել Վ. «ստո-
րագրել տալ. faire signer». = թրք. امضالاتمق imzalatmak.

իմգալամիւ ընել Պ., իմգոլոմիւ աւնել Վ. «ստորա-
գրել. signer, mettre sa signature». = թրք. امضالمق imza-
lamak.

իմպաթ «ամառ ատեն հով չեղած տաք օր. jour d'été
quand il fait chaud et il ne fait pas du vent». = թրք. ابلات
inbat «ամառնային հիւսիսային քամի. vent étésien».

իմպիկ «շուիճի կտուց. bec d'une aiguillère». = արաբ.
ايبق inbik «թորակ. alambic».

*իմսաս Վ. «օգնութիւն. aide, secours». = արաբ. امداد
imdad.

իմիկ «երմուկ. ալիւրի նման տեսակ մը նիւթ՝ որով
հրուշակ կը շինեն. semoule». = թրք. ايرميك irmik.

իմիկ հելվասի «երմուկի հրուշակ. pâte sucrée de
semoule». = թրք. ايرميك حلواسى irmik helvasə.

իյնելիս «ասղաման. aiguillier». = թրք. ايكنه لك iynelik.

*իմ «անասուններու որջ. gîte, repaire, terrier». = թրք.
اين in.

իմաս Վ., իմնաս Ն., իմոդ Վ. «յամառութիւն. obsti-
nation, entêtement». = արաբ. اعدا inad.

իմասնի Պ., իմադջի Վ., իմնասնի Ն. «յամառ. obsti-
né, entêté». = թրք. اعداجى inadje.

իմթիֆան «գրեխ. clystère, lavement». = արաբ. احتقان
ihtikan.

իմկիլիզ բուզի Վ. «մականէզի ծծմբատ. sulfate de mag-

nésic». = Թրք. انگیز طوزی ingiliz tuza, բուն Թարգմանու-
թիւնն է անգլիական ազ. sel anglais.

Իննի ալականջի մէջ դառուած քարի մանրիկ հա-
տիկներ. petites pierres qui se trouvent dans la moule». =
Թրք. اینجو injin «մարգարիտ. perle».

Իննիթմիւ ընել պաւցնել. faire mal, affliger». = Թրք.
اینجتمك injitmek.

Իննիցմիւ ըլլալ Գ., իննիլմիւ ըլալ Ն., իննիմիւ
ընիլ Դ. պաւիլ. s'affliger, avoir mal». = Թրք. اینجتمك injin-
mek, اینجلمك injilmek.

Իննիւր Թուղ. figue». = պլլո. انجير injir.

Ինսաժ Գ., նրսաժ Վ., ինսափ, նրսափ Դ., նիսաժ
Ն. պութ, կարեկցութիւն, արգահատանք. pitié, consci-
ence». = արաբ. ائساف insaf.

Ինսաժլը Գ., նրսաժլի Վ. պթոտ, ողորմած, խիղճ
ունեցող. consciencieux, équitable, charitable». = Թրք. ائسافلى
insafle.

Ինսաժսըզ Գ., նրսաժսըզ Վ., նրսափսըզ Դ., նի-
սաժսըզ Ն. անխիղճ, անողորմ, անպութ. cruel, impi-
toyable, sans pitié». = Թրք. ائسافسز insafsez.

Ինֆյար Գ., ընֆյար Վ. ուրացում, մերժել. refus, re-
niement. ինֆյար ընել, ինֆյարի գալ ուրանալ. refuser,
nier, renier». = արաբ. انكار inkyar.

Իւալլան Վ. Դ. Աստուծով, իցիւ թէ, ամբ Աստուած.
plût à Dieu! plaise à Dieu! = արաբ. انشا الله inša Allah.

Իւարէթ Գ., իւարթ Վ. նշմար, նշան. signe, signal,
indication». = արաբ. ائسارت isaret.

Իւլէմնի վարձքով կանանց ասեղնագործութիւններ
պատրաստել տալով աւելի սուղ գնով ուրիշներուն ծա-
խող վարպետ. marchand de broderies». = Թրք. ائشلمچى
işlemeçi.

Իւլէմպէ քաղիրթ. tripe». = պլլո. ائشكبه işkenbe.

Իւլէմպէնի քաղիրթ կամ քաղիրթով շինուած ապուր

ծախող. tripiér ou marchand de soupe à la tripe». = [Թրք. اشكنبهجي iskenbeji.

Իսկէմպէ չորսաստի Պ., իսկյամբր չորսաստի Վ. «քաղիրթով շինուած աղուր. soupe à la tripe». = [Թրք. اشكنبه چورباسی iskenbe çorbasə.

Իսկի Վ. «քանւոր, դարձաւոր. ouvrier, artisan». = [Թրք. ايشجي işçi.

*Իսմար Վ. «նշան, ակնարկել (աչքով կամ գլխով). signal, faire signe de l'œil, des yeux etc.». = [Թրք. ایشمار ismar.

Իեսմ Պ., իսթախ Վ., իեսմն Վ., Եսմն Ն. «ախորժակ. appétit». = արաբ. اشتها iştiha.

Իեսէ Պ., իեղմ Վ., Եսէ Ն. «ահաւաստիկ. voilà». = [Թրք. اشته işte.

Իեսօնի Պ., դօն Վ. «վարտիք. caleçon». = [Թրք. ايج طولى iğ donə, բառացի «ներքնավարտիք».

Իչ «կանաչ լուբիայի, կանաչ բակկայի Լին. մէջի հատերը, ձկնականջի միջուկը Լին. fève de haricot, moule écaillée etc.». աւ լիսիսան (բակկան) իչ չունի. = [Թրք. ايج iğ.

Իչ աղրքսի «Թանջք. dysenterie, dévoiement». = [Թրք. ايج اغراسی iğ ağrəsə.

*Իչկի Վ. «ոգեկից ըմպելիք. liqueur, spiritueux». = [Թրք. ايجكى iğgi.

Իչ-յաղի «ճարպ. suif». = [Թրք. ايج ياغی iğ yağə.

Իչրէք Պ., իչրոք Վ. «խմելիք, ոգեկից ըմպելիք. liqueur, spiritueux». = [Թրք. ايجرت iğret.

Ինպարէք «բաղկացեալ. composé de, qui consiste en». օր. երկու խօսքով իպարէք բան մը. = արաբ. عبارت ibaret.

Իպիկ «աքաղաղի կատար. crête de coq. 2. շունիճի բիթ. bec d'une aiguière». = [Թրք. ايبك ibik.

*Իպրէք Պ., իբրոք Վ. «օրինակի առարկայ, օրինակ. exemple, instruction». օր. ֆեզմէ պզտիկներուն իպրէք պիտի ըլլաս. Եսիւր Ե, իպրէք առ. = արաբ. عبرت ibret.

Խարէնմիւ ըլլալ «հիանալ, պանչանալ, շատ հաւնել».
admirer, s'émerveiller». = Թրք. **imrenmek**.

Խարէսիրմիւ ընել «հիացնել, պանչացնել».
émervailer, ravir». = Թրք. **imrendirmek**.

*Իս **մուր. suie. 2. հրազի ծուխ. fumée d'une lampe**».
= Թրք. **is**.

Իսաապէք «բարեբախտ դիպում».
chance, heureux hasard». Իսաապէք եղաւ որ եկար.
= արաբ. **isabet**.

*Իսալ Վ. «փորհարութիւն, փորլուծութիւն».
diarrhée». = արաբ. **ishal**.

Իսան Վ., իստն Ն., ընտան, իսան Ղ. «մարդ, մարդ-
էակ».
homme, être humain». = արաբ. **insan**.

Իսլիմ «շողեշարժ մեքենայի մղիչ շողի».
vapeur (d'une machine)». = Թրք. **islim** = անգլ. **steam**.

Իսկէլ Պ., իսկյոյմ Վ., տսկյոյմ Ղ. «նաւամարտոյց».
débarcadère. 2. փայտաշէն առժամանակեայ կազմած շէնք
մը շինելու ժամանակ. échafands d'un bâtiment». = Թրք.
iskele = իտալ. **scalo** «նաւահանգիստ».
débarcadère».

*Իսկէնէ «նեղութիւն, չարչարանք».
torture, tourment». = արաբ. **ishkenje**.

Իսկէմի կամ իսկէմի Պ., իսկյոյմի Վ. «աթոռակ».
tabouret». = Թրք. **iskemle** «աթոռ».
chaise» = իտալ. **scanno** «նստարան».
banc, siège».

Իսպաթ Պ., ըսքաթ Վ. Ղ. «ապացոյց, փաստ».
prenve, confirmation». Իսպաթ ընել «ապացուցանել».
pronver, confirmer». = արաբ. **isbat**.

Իսպիրթ Պ., ըսքիրթ Վ., (սպէրթ Ն.) «ալքոլ».
alcohol». = Թրք. **ispirto** = իտալ. **spirito**.

Իսէկ «ախորժակ».
appétit». = Թրք. **istek**.

Իսիմքաւ Վ. «հարցաքննութիւն».
interrogatoire». = արաբ. **istintak**.

*Իսիքս «բախտ, հակատագիր».
chance, destinée». = արաբ. **istidraj**.

Իսիմ «խրարու վրայ դիզել».
amonceler, entasser, ac-

cumuler. 2. Դէզ. tas, amas, moncean. = Թրք. istif استيف
խաւ. stoffo «աղորանքի քանակութիւն. quantité de matière».

Իսաւ՝ «մահուան պատժով դատաւարութիւլ. sentence de mort». = արաբ. اعدام idam.

Իսարէ Պ., իդուրմ Վ. «խնայողութիւն. économie, épargne. 2. խիտ վոքրիկ ճրագ. une toute petite lampe». = արաբ. ادا idare «խնայողութիւն. économie», որ Թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս երկրորդ նշանակութիւնը. Իսէ տես իիսէ.

Իսսաւ «պնդել, յամառել, հակառակել. insister, s'obstiner, contrarier». = արաբ. ادا iddia.

Իիսուր «սէզ. urine». = արաբ. ادرار idrar.

Իիւնա Պ., ըոքցմ Վ. «աղայանք, աղերս, խնդիրք. prière, supplication, instance». = արաբ. رجا reja.

*Իրին «Թարախ, շարաւ. pus, sanie». առանձինն գործածական չէ, այլ միշտ իրին-թարախ ձևով իբր «արիւն-Թարախ». = Թրք. ايرين irin.

*Իւզլւմ «խաղող. raisin». = Թրք. اوزوم üzüm.

Իւզլւմնի «խաղողաւաճառ. marchand de raisin». = Թրք. اوزومجي üzümji.

Իւզնիսկ «հիւանդութեան վերադարձ. retours d'une maladie». = Թրք. üzник.

Իւթիւ Պ., ութու Վ., իւթիու Ն. Ն. «արդուկ. fer à repasser». = Թրք. اوتو ütü.

Իւթիւմիւր ընել Պ., իւթիւմիւր անել Ն. «արդուկել. repasser». = Թրք. اوتولمك ütilemek.

Իլիսիէր «տեսակ մը ձուկ. espèce de poisson». = Թրք. ایلوفر ülüfer = յուն.

Իւէնմէսէն «առանց դանդաղելու. promptement, sans lenteur». = Թրք. اوشنمدن üşenmeden.

Իւէնմիւր ըլլալ Պ., ուէմիւր ըլլալ Ն. «դանդաղել, ծուլանալ. être lent, différer, tarder, se rebnter, paresser». = Թրք. اوشنمك üşenmek.

իւշիւննի Պ., իւշընջի Վ. «երրորդ. troisième». = Թրք. اوچنجی ücünji.

իւսկիւմքիւ «ձուկ մըն է, թիւնիկ. maquereau (poisson)». = Թրք. üskümrü = յուն. σκμβρος, խաալ. scombro՝ նոյն նշանակութեամբ:

*իւս ելլալ Վ. «յաղթել. vaincre». = Թրք. اوست چيقمق üst çökmek.

*իւսիւն Վ. «պեր ի վերայ, բարձր (բարոյասէս). supérieur, qui surpassé, suprême (moralement)». օր. կարդալու մէջ աս անկէ իւսիւն է. = Թրք. اوستون üstün.

իւսիւպէն «սպիտակադեղ. céruse». = Թրք. استويج üstübej, որ աղաւաղեալ ձևն է սլրս. سفيدج sefiydej բառին.

իւսիւփիւ «խծուծ. étoupe». = Թրք. استوپو üstüpü = խաալ. stoppa.

իւլէզ կամ կիւլէզ «սին (սլառուղը). sorber». = Թրք. اوكر üyez.

*իւրմիւս ըլլալ Պ., ուրթմիւս ըլլալ Ն. «խաղաղ. s'effrayer, se rebuter». Ն.—Նախիջկանի բարբառով կ'ըսուի սակայն ուրեք «խաղաղ. timide, peureux, farouche», որ անփոփոխ պահած է միջին f ձայնը. = Թրք. اوركمك ürkemek.

իւմիւնէք «բորբոքում (մարմնի). inflammation». = արաբ. عفولت ufunet, աղաւ. Թրք. üfunet.

իւմիւնէթլէնմիւս ըլլալ «բորբոքիլ (մարմնի). s'enflammer, avoir une inflammation». = Թրք. عفولتلتلك ufunetlenmek.

իփէկ Ն., իփոզլ Վ. «մետաքս. soie». = Թրք. ايبك ipek.

իփէկի Պ., իփոզլի Վ. «մետաքսով շինուած, մէջը մետաքս ունեցող. de soie». = Թրք. ايبكلي ipekli.

իփէկի Պ., իփոզլի Վ. «կարկտանի յատուկ բաներ ծախող փողոցի փերեզակ. colporteur». = Թրք. ايبكجي ipekji.

իփէկ պէօնէլի «շերամ. ver à soie». = Թրք. ايبك بوجكي ipek böjeyi.

*իփսիզ կամ իփոիզ սափսըզ Վ. «նշանաւոր սրիկայ, կապ կտրած, թոկից փախած. vaurien, gredin, polisson, mutin». = Թրք. ايبسز ipsiz կամ ايبسز صاپسز ipsiz sapsez.

* Իֆէն Գ., իֆյոմն Վ. «մինչ, մինչդեռ. tandis que, pendant que, lorsque». = Թրք. *ایکن* iken.

* Իֆիլի Գ., իֆիլգյ Վ. «խաղաթուղթի մէջ երկուքնոց». = Թրք. *ایکلی* ikili.

* Իֆիլիկ Գ. «երկու դրուքնոց դրամ. une pièce de deux piastres», Էֆլլլլիս Ն. «երկուքնոց ոսկի. monnaie qui vaut deux pièces d'or». = Թրք. *ایکیلک* ikilik.

Իֆիննի Վ. «երկրորդ. deuxième». = Թրք. *ایکینجی* ikinji.

* Իֆինցի «յետինք, իրիկնամուտ. le soir, la soirée, la brune. 2. այս պահուն մղկիթի վրայ կարդացուած աղօթք (ըստ մահմետականաց). appel à la prière du soir fait par le muezzin». = Թրք. *ایکندی* ikindi.

* Իֆիսէպիր «երբեմն երբեմն. tantôt, quelquefois, souvent». = Թրք. *ایکیده بر* ikide bir.

Իֆսիր «քաղցր օղի. espèce de liqueur». = արաբ. *اکسیر* iksir.

* Իֆրամ Գ., իֆյրամ Վ. «հրամցնել. faire des honneurs, servir». = արաբ. *اکرام* ikram.

Իֆթար «մահմադանի ընթրիք, երբ մահմետականներն իրենց ծամը կ'աւրեն. souper de Ramazan, quand les mahométans rompent le jeûne». = արաբ. *اِفتار* iftar.

* Իֆսիրա Գ., իֆթիրա Վ. «գրպարտութիւն. calomnie». = արաբ. *افترا* iftira.

* Իֆսիրանի «գրպարտիչ. calomniateur». = Թրք. *افتراجی* iftirağa.

L.

Լաթիֆ «ծաղիկ մը. espèce de fleur». = արաբ. *لطيف* latif.

Լալալ «մանկատաժ. pédagogue, précepteur». = պրս. *لالا* lala.

Լալէ Ն., լալա Վ., լուլու Ղ. *վահաչ. tulipe.*==սլրա.
 ՎՄ lalé.

Լալըն Պ., նալիկ Վ. *«փայտէ ոսնաման առանց երեսի. երսանի. semelles en bois.»*==արաբ. نالين naleyn.

Լալըննի *«երսանի շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de semelles en bois.»*==թրք. نالينجي nalənjə.

Լախըռսը Պ., լախըղի Վ. *«խօսք. parole, conversation.»*==թրք. لاکردی lakərdə. կամ لاکردی lakərdə.

Լահանա Պ., լուհուն Վ. *«կաղամբ. chou.»*==թրք. lahana==յուն. λαχανον *«կանաչեղէն. légumes.»*

Լահանա քուռուսի *«կաղամբի թթու. conserve de chou.»*==թրք. lahana turşusa.

Լահանա խաճալը *«անմիտ, բթամիտ. sot, idiot, hēta.»*==թրք. lahana kafale.

Լահանանի *«կաղամբաւաճառ. marchand de chou.»*==թրք. lahanaşə.

Լահնուաֆի *«տեսակ մը կերպառ. espèce d'étoffe.»*==թրք. lahoraki.

Լահնուալ *«աղնիւ տեսակ ցվախ. châle d'Indes.»*==թրք. لاهوری lahuri.

Լադապ Ն., լադըր Վ. *«մականոն. surnom, sobriquet.»*==արաբ. لاقب lakab.

Լադըմ Վ. Ղ. *«կոյանոց. égout», Պ. Վ. Ղ. Ն. «ական. mine.»*==թրք. لاقم lağəm.

Լադըմնի Վ. *«կոյանոց մաքրող. vidangeur.»*==թրք. لاقمجي lağəmji.

Լանիվլէրս Պ., լուզվմրք Վ. *«լուրթ, մութ կադոյա. azuré, bleu foncé.»*==արաբ. لاجورد laşverd.

Լամպա Վ., լամփ Ն. *«ճրագ (քարիւղով). lampe à pétrole.»*==թրք. لاقم lampa==խոսլ. lampā.

Լամփացա *«աղեղ կերպով լայն. laidement large.»*==թրք. لاقم lampasa. Այս բառին ծագումն իտալական ըլլալու է, որմէ ուղղակի հայը է ոչ թուրքերէնի միջոցաւ:

Լայէիս Պ., լայեղ Վ., լայրի Պ. Դ. «արժանի. digne». այժմ աւելի գործածական է լայրիս. = արաբ. لايق layək.

Լաւսիկ Վ. «ռետին. résine, caoutchouc. 2. ռետինէ կրկնակօշիկ. galoche en caoutchouc», Դ. «ռետակ մը լաթ. espèce d'étoffe» = Թրք. لاستيق lastik = ֆրանս. élastique.

Լաւսիկի «առանձիկ, ձգական. élastique». = Թրք. لاستيقي lastikli. տես Վերի բառը.

Լաւութա զրհար. luth. = Թրք. لاوطه lavuta, որ ոչ թէ աղուաղուած է արաբ. العود elud հոմանիշէն, ինչպէս Մ. Արիկեան կը համարէ, այլ կուգայ իտալ. liuto հոմանիշէն.

Լաւիս Պ., լոպիս Վ. «խիւս, թանձր ապուր. soupe épaisse, bouillie (յառկապէս բրինձի խիւս). 2. այտոյցի կամ վերքի վրայ դնելու ծեփեփր. cataplasme» = Թրք. لاپا lapa.

Լափնին Պ., լա՛փուլ Դ., լոփչի Վ. «կիսակօշիկ. brodequin» = Թրք. لاپچين lapçen.

Լափնիննի «կիսակօշիկ ծախող կամ շինող. marchand ou fabricant de brodequin» = Թրք. لاپچينجو lapçenjo.

Լափէռսա կամ լափէռսա պալրիսի «ռետակ մը աղած ձուկ. espèce de poisson salé» = Թրք. lakerda = յուն.

Լաւ Վ. ն. «անպէտ խօսք. parole vaine, inutile». աւելի գործածական է պօտ լախրսր. = պրս. لاى laf.

Լաւազան «շատախօս, դատարկաբան. jaseur, bavard» = պրս. لافزن lafzen.

Լէգէթ Պ., լոգոթ Վ. Դ. «համ. gofite. որ. մէյ մը քիւ՛ֆի, լէգէթ ունենայ. = արաբ. لذت lezzet.

Լէնէն Պ., լոգյոն Վ. Դ., (լախան, լախանֆա ն.) «շական. bassin, conque, cuvette» = պրս. لکهن leken.

Լէնիւմ Պ., լէնիւմ ն., լրնիւմ Վ. Դ. «անագով մածուցում մեռողեայ ամաններու. soudure, action de souder. 2. իբր մածուցիկ գործածուած անագը. soudure, étain avec lequel on soude» = Թրք. لهيم lehim = արաբ. لاهم lahm.

Լէյլակ Պ., լէլաղ Վ. «եղրեանի ծաղիկը. lilas». = Թրք. ليلاق leylak.

Լէյլէկ Պ., լոգլոկ Վ., լակլակ Ն., լէլակ Ղ. «արա-
դիլ. cigogne».—[Թրք. لکک leylek.

Լէնկէռ Ն., լանգլանի Վ. «սեծ սան սղնձէ. cuvette
de cuivre».—[Թրք. لنگر lenger.

Լեռ Վ. Ղ. Ն. «գիակ. cadavre». Լե կըլմանի «շատ
ծանր է. c'est très lourd».—սլրո. لاşe laşe, որ [Թուրքերէնի
մէջ առած է لئ leş ձևը.

Լէպլէպի Պ., լէպլէպու Ն., լոբլոբի Վ. «խորված սի-
սեռ. pois chiche rôtis».—[Թրք. لبلبي lehlebi.

Լէպլէպիճի «խորված սիսեռ ծախող կամ շինող.
vendeur des pois chiches rôtis, rôtisseur de pois chiches».—
[Թրք. لبلبيچي leblebiçi.

Լէֆէ Ն., լոգլո Վ., լոմլո Ղ. «արատ, բիծ. tache,
macule».—[Թրք. لک leke.

Լէֆլէսիւք ընի Պ., լոգլոլոմիւք անի Վ. «արատա-
ւորել, կեղտոտել. tacher, souiller».—[Թրք. لکlemek lekelemek.

Լէֆլէնսիւք ըլլալ Պ., լոգլոլոմիւք Վ. «արատաւորել,
կեղտոտուիլ. être taché, se souiller».—[Թրք. لکlemek leke-
lenmek.

Լէֆլի «արատաւոր, բիծ ունեցող. taché, souillé».—
[Թրք. لکلي lekeli.

Լէֆլնի «զգեստեղէններու կեղաք մաքրող արհեստա-
ւոր. dégraisseur».—[Թրք. لکچي lekeçi.

Լէֆլ սապոնի «բիծեր հանող տեսակ մը սփառ. savon
à dégraisser».—[Թրք. لک صابوني leke sabuni.

Լէֆլսիզ Պ., լէֆլսըզ Ն. «մաքուր, արատ չունեցող.
sans tache, propre».—[Թրք. لکسز lekesiz.

Լէօպլէթ Պ., ցէօքթ Վ. «հերթ, կարգ, շրջան. tour.
2. փոխն ի փոխ և հերթով կատարուած ծառայութիւն.
service exécuté à tour de rôle. 3. նոպայ, հիւանդութեան
գորեզ ըրողները. accès».—արաբ. نوبت nevbet.

Լէօպլէթնի Պ., ցէօքթթջի Վ. «հրդեհը ազդարարող
կարմիր զգեստներ հագած և ձեռքը նիզակ բռնած պաշ-

տօնակաւն տնձ. sentinelle qui avertit l'incendie». = Թրք. نوبتجي nevbetji.

Լեօպէք շէֆերի Պ., նրաք Եմֆուրի Վ. «տեսակ մը շաքար. espèce de bonbon». = Թրք. نوبت شكري nevbet şekeri.

Լիթնաւ «լիտր (հեղուկներու չափ). litre». = Թրք. لتر litre = Խաւ. litro.

Լիհիւս «առուելս. hareng». = Թրք. رينغه ringa = Խաւ. aringa.

*Լիռա Պ., լիւս Վ. «ոսկեգրամ. pièce d'or». = Թրք. ليرة ليرա lira = Խաւ. lira.

Լիւլէ Պ., լիւլմ Վ. Ն. լիւլէ Ն. «ծխափողի վառարանը. tête de pipe. 2. ծորակ. robinet». = պրս. لولة lüle.

Լիժ «վուշ. խծուծ. lin, filasse, étoupe». = արաբ. ليف lif.

Լօխմա Վ. Ն. «պատառ. bouchée. 2. տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie». = արաբ. لقمه lokma. առաջին նշանակութեամբ հաղիւ թէ դործածական է. կայ միայն լօխմա մը բաց պատառ մը բան (քիշ). un petit morceau, peu» Հէին յէջ.

Լօխման ուռումբի «էթեր. éther». = Թրք. لقمان روحى lokman ruhə.

Լօխում Վ. Ն. «խմորի նման կակուղ շաքարեղէն. locoum». = արաբ. لقوم lokum.

Լօխումնի «լօխում շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de locoum». = Թրք. لقومجي lokumjə.

Լօհօսա «ծննդական կին. femme en couche». = Թրք. لحوسه lohosa = յուն. λοχεύω, εύσω «ծնանիլ» բայէն.

Լօռ փէնիրի «տեսակ մը պանիր. espèce de fromage». = Թրք. lor peyniri.

Լօսօս «հարաւային տաք քամի. vent chaud de sud». = Թրք. لودوس lodos = յուն. νότος.

*Լօփ «խոշոր կտոր. gros morceau. 2. կակուղ. mou; tendre». = Թրք. لوب lop.

Լօփանթա Պ., լօփանթա Վ. «ճաշարան (խանութ). res-

taurants. — [Թրք. لوقنته lokanta կամ لوقانده lokanda = խաալ. locanda.

l.ofանքանի Պ., լոկանքաչի Վ. «ճաշարանապետ. restaurateur, chef de restaurant». — [Թրք. لوقنته جی lokanta]օ. տես նախորդը.

Խ.

խազ Ն., կազ Վ., դազ Ղ. «սառ. oie». — [Թրք. کاز kaz. փոխաբերաբար կը նշանակէ նաեւ անմիտ, անբան. sot, bêta, nigau]. օր. խազ մարդ. Ծօ, ի՛նչ խազ ես.

*խազա Պ., դազա Ղ., կոզմ Վ. «փորձանք. accident, danger». — արաբ. كذا kaza.

խազա կամ խազալուքին Պ., կոզմ Վ. «պիւղախուսիք (վարչական բաժանումը օսմանցոյ). district». — արաբ. كذا kaza.

խազան Պ., դրզդան Ղ., կազան Վ. «կաթնայ. chandron». — [Թրք. کازان kazgan կամ کازان kazan.

*խազանն Պ., դազանն Ղ. «շահ, վաստակ. gain». — [Թրք. کازانچي kazanj.

խազաննի Պ., կազանչի Վ. «կաթնայ շինող կամ ծախող. chaudronnier». — [Թրք. کازانچی kazganjօ կամ کازانچي kazanjօ.

*խազանմիտ ըլլալ Պ., կազանմիտ Վ. «շահիլ, վաստակիլ. gagner». Պօլսոյ մէջ խիստ քիչ գործածական է. — [Թրք. کازانماق kazanmak.

խազէթա Պ., կոզմթոմ Վ., կազէթ Ղ. Ն. «լրագիր. gazette». — [Թրք. گزته gazeta = խաալ. gazzetta կամ ֆրանս. gazette.

խազէթանի Պ., կոզմթոմչի Վ. «լրագրավաճառ. débitant de journaux. 2. խմբագրապետ. journaliste, rédacteur». — [Թրք. گزته جی gazetajօ.

խազէսլ Պ., դազաթ Ղ., կոզմթ Վ. «պատուհաս. châ-

timent, fléau». = արաբ. غضب gazedb «ցասունք, բարկութիւն, աստուածային պատուհաս. colère, fléau».

Խազըխ Պ., խազուի Ն., կազուի Վ. «ց/ց. bien, po-
tean. 2. շատ մեծ. très gros, très grand». օր. ի՛նչ պըզ-
քսիկ, խազըխ կըլմանի. խազըխ խազըխ տալմեք ունի.
= թրք. کازیک kazək.

Խազմա «բրիչ, փայտատ. pioche». = թրք. کازما kazma.
Խազմա Ն. Ղ., խոզիմո Վ. «ջրի համբարանոց. résér-
voir. 2. գանձ, գանձարան. trésor». = արաբ. خازنه xazine.

Խազմէսար Պ., խազմադար Ղ., խոզմոդմո Վ. «գան-
ձարանի գանձապետ. trésorier». = արաբ. خازنه دار xazinedar.

Խաթ Ն., դաթ Ղ., կաթ Վ. «տան յարկ. étage. 2.
ժալք. pl. 3. ձեռք (ղգեստեղէնի համար). partie complète
d'habillement. 4. խաւ. couche. 5. անգամ, -պատիկ. fois,
-iple». = թրք. کات kat.

Խաթար Պ., կաթար Վ. «շարք, խումբ (մարդոց, կառ-
քերու, անասուններու ելն.). série, groupe». = արաբ. قطار katar.

Խաթը Պ., կաթին Վ. «թանձր. épais, dur, gélatineux». = թրք. کاتى کات katə.

Խաթըլանմիւր ըլլալ «թանձրանալ. devenir épais, dur». = թրք. کاتلانما katəlanmak.

* Խաթըլմիւր ըլլալ «հետ խառնուիլ, միանալ, կցուիլ, օձիբին փակչիլ. se joindre, être attaché». = թրք. کاتما kat-
təlmak. օր. դուրս ալ եկաւ, մեզի հետ խաթըլմիւր եղաւ.

Խաթըլի Պ., «հացի. հետ. ուտելու որ և իցէ բան (օր.
միս, պանիր ելն.). ce qu'on mange avec le pain. 2. որ և
իցէ բան մը հացով ուտելու ժամանակ առատ չգործա-
ծել. économiser la chose qu'on mange avec le pain, en man-
ger peu». օր. պանիրդ խաթըլսով կեր. Վանի բարբառով
նոյն բառն ստացած է կաթիդ. ձեք և «սխտորախառն. մա-
ծուն. aillade de lait caillé» նշանակութիւնը. իսկ Ն. - Նախի-
ջեան կը գործածէ խաթըլս «մածուն. lait caillé». = թրք.
کاتک katək՝ պոլսեցոց նշանակութեամբ.

Խաթրոն Պ., կաթրոն Վ. «ջորի. mulet, mule». = Թրք. قاطر katār.

Խաթրոնի Պ., կաթրոջի Վ. «ջորեսլան. muletier». = Թրք. قاطرچی katārjā.

Խաթիաթ Ն., դաթդաթ Ղ., կաթկաթ Վ. «կրկին և կրկին. doublement, plusieurs fois». = Թրք. کاتکات katkat.

Խաթվեր «ծաղիկներու ծալք. թերթ. feuilles de fleurs». = Թրք. کاتمر katmer.

Խաթմերի «բազմաթերթ (ծաղիկներու համար). fleurs à plusieurs feuilles». = Թրք. کاتمرلی katmerli.

Խաթր Պ., խաթրո Ն., խաթր Վ. Ղ. «յարգ, ակնածութիւն. estime, égard, amour. 2. օրպիտութիւն կենաց. état de santé, condition». օր. խաթր հարցունի «արպիտութիւնը հարցնել. demander la santé». խաթր համար «ի օէր, ի յարգանս. par égard, pour l'amour de». = արաբ. خاطر xatār. Ոճով կ'ըսուի խաթրը մնալ «դժգոհ լինել, վշտանալ. se fâcher, se dépiter». խաթրը նայիլ «աշուուկ ընել. faire acception de personnes». խաթրը արել, կոտրել «բաժը չկատարել, դժգոհ կացուցանել. fâcher, blesser, rendre mécontent». խաթրը խօս ընել «ուզածը կատարել, դոհ կացուցանել. contenter, satisfaire». խաթրը անցնիլ «ազդեցիկ ըլլալ, մէկուն քով յարգ կամ արժէք ունենալ. être considéré, estimé».

Խաթրան Պ., խաթրան Ն., կաթրան Վ. «կուպր. goudron». = արաբ. قطران katran.

Խալայ Ն. «անադ. étain. 2. անադալոթում. étamage». = Թրք. کالای kalay. հին փոխառութեամբ կայ նաև կլայել.

Խալայըխ Պ., խալայել Վ. «աղախին. servante». = Թրք. خالایک xalayek հոմանիշն՝ որ աղաւաղուած է արաբ. خلیکه xalika «արարած. créature» բառին خلائق xalaik յօդնակէն.

Խալայլամիս ընել Ն. «անադել, կլայելել. étamer». = Թրք. کالایلام kalaylamak.

Խալայլը «կլայեկուած, անադուած. étamé». = Թրք.

کالایلو kalaylō.

Խալայնի Ն., կլայեկցի Վ. «կլայեկող, անադագործ.

étameur». = Թրք. کالایچی kalayçı.

Խալապալը Ն., կալաքալաղ, կալաքալը Վ. «ամբողջ, բազմութիւն. foule, multitude». = Թրք. غالابلک galabalak.

Խալաս «գերան. poutre». = Թրք. کالاس kalas.

Խալաճաթ Պ., կալաճաթ Վ. «նաւի նորոգութիւն և ձիւթով ծեփումն. calfatage». = Թրք. کالافات kalafat = Խալ. calafato.

Խալաճաթլամիւ ընել «նաւը ձիւթով ծեփել և նորոգել. calfater». = Թրք. کالافاتلامق kalafatlamak.

Խալէ Պ., դալա Ղ., կալա Վ. «բերդ, ամրոց. forteresse». փոխաբերութեամբ կը նշանակէ նաև «խաղի մէջ նշանակուած կեդրոն». = արաբ. کلة kala. Հին փոխառութեամբ կայ հայ. կլայ.

Խալէմ Ն., կոլոմ Վ., դոլոմ Ղ. «մատիտ. crayon. 2. ձողիկ. tige. 3. մի քիչ, մի քանի տող. un peu, quelques lignes». օր. կուրծին խալէմները մաս մաս սնկնած են. Մասիս խալէմները կը ցաւին. Երկու խալէմ գիր գրել. = արաբ. کلم kalem.

Խալէմքաւ Պ., դըլմքաւ Ղ., կոլոմքաւ Վ. «գրչահատ. canif». = պրս. کلم تراش kalemtēraš.

Խալէմփար Պ., կոլոմփար Վ. «փորագրիչ. graveur». = պրս. کلم کار kalemkyar. Ղարաքաղի բարբառով դալէմփար «տպածոյ, չիթ. calicot, toile peinte, indienne».

Խալըն խաճալը «հաստագլուխ. bêta, nigand, idiot». = Թրք. کالین کافالە kalēn kafalē.

Խալըսի Պ., խալսի Ն., խըլըսնի Վ. «ազատել. délivrer, débarrasser, sauver. 2. վերջանալ, հատնիլ. s'épuiser, finir». Երկրորդ նշանակութիւնը բոլորովին հնացած և անյայտացած է. = արաբ. خلاس xelas «ազատիլ. se délivrer, se débarrasser». նշանակութեան փոփոխութեան համար հմտ. հայ. պրծնիլ նոյն երկու նշանակութիւններով.

Խալթ Վ., դուրդ Վ. «անխելք դործ. action insensée».. կը գործածուի հետեւեալ ձևերով. կերած խալթը նայէ. խալթ խառնել, խալթ ընել «անմիա գործ մը գործել».. արար. خالت xalt «խառնել, խառնում. mêler, mixtion. 2.. դատարկախօտութիւն, բարբանջ. bavardage, radotage, paroles veines», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև վերի իմաստը. Բայց Ղարաբաղցոց ձևը կուգայ արար. غلط galat «թիւր, սխալ. erreur, faute, erronée» ձևէն:

Խալթախ «գէշ, վատ (կանանց համար միայն). mau-
vaise femme».—թրք. کالتاک kaltak «բող. putin», բայց հա-
յերէնի մէջ այս իմաստը կարսնցուցած է և անորոշ միտք
մը ունի:

Խալի Վ. Ղ. Ն. «գորգ. tapis».—պրս. خالی xali որ թուր-
քերէնի մէջ առած է کاله kale ձևը:

Խալիքի «գորգ շինող կամ ծախող. tapissier».—թրք. خاليجی xaləjə կամ کاليجی kaləjə.

Խալիպ Ն., դալիք Ղ., կալք Վ. «կաղապար (կօշկի,
դլխարկի ելն). forme de chapean, de soulier etc. 2. սա-
պոնի մեծ կտոր. pain de savon».—արար. کال kaləb.

Խալիպլմիք ընել Ն., կալքլալմիք անել Վ. «կաղա-
պարի տալ, կաղապարի մէջ դնել հարթել. mettre en forme,
sur la forme».—թրք. کاللامق kaləblamak.

Խալիպլի Պ., կալքլի Վ. «կաղապարուած, կաղապա-
րով ձևաւորուած, կոկուած. mis en forme».—թրք. کالبله kaləblə.

Խալխ Վ. Ղ., հալխ Ն. «Ժողովուրդ, մարդիկ. peuple,
population».—արար. خلق xalk.

Խալխա Պ., խալաղա, հալխա Վ. «օղակ. anneau».—
արար. حلقه halka.

Խալխան Պ., կալխան Վ. «սպար, վահան. bonclier».
—թրք. کalkan kalkan.

Խալխան կամ խալխան պալքի «վահանաձուկ. tur-
bot».—թրք. کalkan بالی kalkan baləğə.

խալչա Պ., կալչա Վ. «բարձք, աղդր, զիստ. hanche, cuisine».—**թրք.** کالچا kalča—**իտալ.** calcio «աքացի. coup de pied».

խալպ Պ., դոլք Ղ., կոլք Վ. «կեղծ. falsifié, faux. 2. ծոլլ, թուկամորթ. paresseux, lâche».—**արաբ.** کلب kalb «փոխել, փոփոխել. changer, convertir», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև վերի նշանակութիւնները.

խալսլա «կըլապտանի կարժ. écheveau de fil doré».—**թրք.** kalba.

խալսլազան Պ., կոլքոզոմնզ Վ. «դրամանենդ. faux monnayeur, faussaire», խալսլազան Ն. «հաստաղլուխ. idiot, sot».—**պրս.** کلبزن kalbzen «դրամանենդ».

«խալսլուր «մաղ. crible».—**թրք.** کالبور kalbur, որ աղաւաղեալ ձեն է արաբ. غربال ġərbāl բառին.

«խալսլուրլամիւ ընել «մաղել. cribler».—**թրք.** کالبورلماق kalburlamak.

խալսլըրմ Պ., կալդըրմ Վ. «մայթ, սալայատակ. pavé, trottoire».—**թրք.** کالدیرم kaldıram.

խալսլըրմնի Պ., կալդըրմնի Վ. «սալայատակ շինող. paveur».—**թրք.** کالدیرمچی kaldıramçı.

խալփալ Պ., կալփալ Վ. «տեսակ մը բրդոտ գլխարկ. espèce de coiffure, kalpak».—**թրք.** قاپاق կամ قلیپاق kalpak.

խալփալսնի «խալփալս կոչուած գլխարկը շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de kalpaks».—**թրք.** قلیپاقچی kalpakçı.

խալժա Պ., կալժա, կալիժա Վ. «հարտարապետ. architecte. 2. աշկերտէն բարձր և վարպետէն ցած արհեստաւոր. sous-maître».—**թրք.** کالف kalfa, աղաւաղուած արաբ. خلیفه xalife «յաջորդ. successeur» բառէն.

խախա Պ., խոխա Վ. «տխմար, անմիտ. idiot, sot».—**թրք.** xaxa. Ղարաբաղի բարբառով խոխա կը նշանակէ «երեխայ, մանուկ. enfant, petit enfant», որ դարձեալ նոյն բառն է. նշանակութեան տարբերութեան համար հմմտ. Տիգրանակերտի բարբառով sխսւսւր «երեխայ, մանուկ.

enfant, petit enfant», հայ. Տխմար անմիտ. idiot, sot»
բառէն.

Խախալանմիտ ըլլալ «տխմարութիւններ ընել, շփոթիլ, շուարիլ. être idiot, se troubler, se perdre la tête. 2. տխմար ձեռնալ. faire l'idiot».—Թրք. xaxalamak.

Խախամ «հրեայ ուսուցիչ. rabbin».—Թրք. خاخام xaxam.

Խախամ պաշի «հրեայ ուսուցչապետ. grand rabbin».—Թրք. خاخام باشی xaxam başı.

Խախվէ Գ., խայժէ Ն., կոյնվոմ, կոյնժոմ Վ., դոփոմ Դ. «սուրճ, խահուէ. café. 2. սրճարան. café, casino».—արաբ. قهوه kahve.

Խախվէնի Գ., կոյնվոյժի, կոյնժոյժի Վ. «սրճարանապետ. cafétier».—Թրք. قهوه جی kahveji.

*Խամ Վ. Դ. Ն. «տհաս, խակ (սլառու). non mûr, vert. 2. անվարժ, անընտել (մարդ). inexercé, indiscipliné, novice. 3. չքանուած, հում (երկաթ, շաքար ևլն.). cru, brut (matière)».—պրս. خام xam.

Խամա Ն., կոմմ Վ., դոմմ Դ. «դաշոյն. poignard».—Թրք. کما کمان kama.

Խամագ կամ Խամագ Խառղա քսու. rapporteur, délateur», Խամգել քսուել. rapporter, détracter, tripoter», Խամգուրթին քսութիւն. délation, trahison».—արաբ. غماز gammaz. Խակ Դարաբաղի դամագ «անհասկացող, անմիտ. idiot» կուգայ Թրք. کانم kanmak «համոզուիլ, հասկանալ. se convaincre, se persuader» բայէն, իբր ասոր բացասական ներկայ ընդունելութիւնը (کانم kanmaz) և հոս դորժ չունի.

*Խամաւսիտ ըլլալ Ն. «աչքերը լոյսէն շլանալ, ատամները թթուէն առնել. s'éblouir, être agacé».—Թրք. کاشمق kamaşmak.

*Խամաւսքմիտ ընել «աչքերը շլացնել, ատամները առնել տալ. éblouir, agacer».—Թրք. کاشمق kamaşdormak.

*Խամին «խորել, կամաց մի աննշմարելի կերպով դողնալ. dérober, voler».—Թրք. xamin.

Խամիւ Ե., դամիւ Դ., կամիւ Կ. «Եղէդ. roseau, can-
ne. 2. Եղէդ. դրիչ. plume».—[Թրք. کامش kaməš.

Խամուրունգ կամ Խամուրունգ պայրամի «Հրէական
տօն բազարիակերաց. la fête des Azymes».—[Թրք. خامورسز
ييرامي xamursəz hayramə.

Խամչի Ե., դոմչի Դ., կամեի Կ. «խարաղան. fouet».
—[Թրք. قامچی kamčə.

Խամչիլեմիւ ընել Ե., կամեիլումիւ անել Կ. «մորա-
կել, խարաղանով ծեծել. fouetter».—[Թրք. قامچيلاق kam-
čəlamak.

Խամսյուն Ե. «կուղ, սապասողն. bossu, gobin».—[Թրք.
قامبور kambur, قانبور կամ kanbur.

*Խամսըզ «անհոգ. nonchalant, sans souci».—[Թրք. غامسز
gamsəz «ցաւ, հոգ. չունեցող».

Խամսի «անձրուկ ձուկը. anchois».—[Թրք. خامسي xamsi.

*Խայա Ե. «ժայռ, խուժ, ապառաժ քար. roche».—
[Թրք. قاي kayə.

†Խայա «ամորձիք. testicules, génitoires».—պրս خايه xaye.

Խայա կամ Խայա պայրիի «տեսակ մը ձուկ. espèce
de poisson».—[Թրք. قاي بالغي kayə baləğə.

*Խայա քուզի «հանքային աղ. sel gemme».—[Թրք. قاي
طوزي kayə tuzi.

*Խայալիս «ապառաժուտ, խուժք (ծովի մէջ). terrain
pierreux, ecueil».—[Թրք. قايلاق kayələk.

*Խայէք Պ., կոյոք Կ. «սաստիկ, խիստ. très». օր.
խայէք թեմիզ «խիստ մաքուր. très propre».—արաբ. غاي
gayet.

Խայէի Պ., Խայլի Պ. Ե., կայեղ Կ. «նաւակ. barque».
—[Թրք. قايق kayək.

Խայլխանա «նաւակներու հանգրուան. remises des
barques».—[Թրք. قايقخانه kayəqxane, աղաւ. [Թրք. kayəkhana.

Խայլխնի Ե., Խայէիքի Պ., կայեխի Կ. «նաւավար.
batelier».—[Թրք. قايقجي kayəkjə.

Խայրսըզ Ե., Խէյրսըզ Դ. «անպիտան, փուճ. inutile,

bon à rien, ingrat». Եր. խայքարսդ զաւակ. = Թրք. خیر سر خایرساز.

Խայքան Ն., դայքան Ղ., կայքան Վ. «տեսակ մը հաստ լար. cordon, soutache, galon». = Թրք. غیطان gaytan.

Խայլի Ն., դայիլ Ղ., կայիլ Վ. «հաւան, համահայն. consenti». = արաբ. کایل kayil.

Խային Վ. Վ. «չարասիրտ, չարաշուրժ. méchant». = արաբ. خائن xayin.

Խայիւ Ն., դայիւ Ղ., կայիւ Վ. «փող. comtoie». = Թրք. کایش kayış.

Խայիպ Ն., կայիլ Վ. «կորսուած բան. chose perdue, perte». Խայիպ ըլլալ «կորսուիլ. se perdre, être perdu», Խայիպ ընել «կորսնցնել. perdre». = արաբ. غایب gayib.

Խայլոսի Պ. «ծիրան. abricot», կոյլիւր Վ. «ծիրանի չիւր. abricot séché». = Թրք. کایسی kayse. Խալա. Թրք. kayəə.

Խայմախ Ն., դայմաղ Ղ., կոյմաղ Վ. «տեր. crème». «ճով կ'ըսուի Խայմախի պէս, Խայմախ կ'ըլմանի «չատ ողորկ, յիշկ է, (ծովը) հանդարտ է. c'est bien lisse, poli, (la mer) est bien calme». = Թրք. کایماق kaymak.

Խայմախամ Պ., կոյմոկամ Վ. «փոխ-կառավարիչ, գեղախոսմբի ուեռ (ըստ օսմանեան վարչական դրութեան). sous-gouverneur, lieutenant-colonel». = արաբ. کایمقام kaimmakam.

Խայմէ Պ., կոյմո Վ. «թղթագրամ. papier-monnaie». = արաբ. کایمه kaimme.

Խայմիւ ըլլալ Պ., Խայմիւ ըլլալ Ն. «սահիլ. se glisser». = Թրք. کایمق kaymak.

*Խայմաթու «աներ. beau-père, le père de la femme». = کایناتا kaynata.

*Խայմաթիւ ընել Ն., կոյմաթիւ անել Վ. «եռացնել. faire bouillir, faire euir». = Թրք. کایناتمق kaynatmak.

*Խայմումիւ ըլլալ Ն., կոյմումիւ Վ. «եռալ (ջրի համար). bouillir, euir. 2. զօդիլ, կցուիլ, միանալ (վերքի կարսուած մասերուն). se souder, se joindre. 3. դեռալ, ե-

ուսել, շարժել, վիտալ (սրգի, բազմութեան, տնհանդարտ
ուղու համար ելն). fourmiller, grouiller. = թրք. قاينامق
kaynamak.

Խոյնուր կամ Խոյնուր Խոյնուր Պ., Լոյնուր Վ. «ե-
ռուն, խիտտ սաք. bouillant, très chaud». = թրք. قاي-
nar kaynar.

*Խոյս Պ., Լոյիդ Վ. «արձանագրութիւն. inscription»,
խոյս քնել «արձանագրել. inscrire». = արաբ. قيد kayd.

*Խոյսէ Պ., Կայդա Ղ., Լոյդու Վ. «կարդ ու կանոն.
règle, loi. 2. քաղաքավարութեան սլահանջ. règles de poli-
tesse. 3. երգի եղանակ. air d'une chanson». = արաբ. كاعدا
kaide.

Խոյսէլի Պ., Լոյդուլի Վ. «կարդն ու կանոնը, քաղա-
քավարական օրէնքները հանչցող. qui connaît les règles de
la politesse. 2. եղանակաւոր (երգի համար). qui a une air
(chanson)». = թրք. كاعداك kaideli.

Խոյսքուսի Պ. «չեփ. քարով տեսակ մը խաղ. palet»,
խոյքուսի ֆուր Ն. «յետանաքար. pierre à aiguiser». = թրք.
كايديراق kaydarak* առաջին նշանակութեամբ:

Խոյսքուսի քնել «տահեցնել. faire glisser». = թրք.
كايديرمق kaydërmak.

Խոյրէթ Պ., Խոյրաթ Ն., դըյրմ Ղ., Լէյրմ Վ. «ե-
ռանդ, ջանք, ջանագրութիւն. zèle, ardeur, effort». Խոյ-
րէթ քնել «ջանալ, լու աշխատիլ. tâcher, bien travailler».
= արաբ. غيتر gayret.

Խոյրէթի Պ., դըյրմթու Ղ., Լէյրմթի Վ. «փութա-
ջան. zélé, assidu, appliqué». = թրք. غيترلي gayretli.

Խոյրէթիդ Պ., Խոյրաթսը Ն., դըյրմթսը Ղ., Լէյ-
րմթսը Վ. «անփութաջան, ծոյլ. paresseux». = թրք. غيترسز
gayretsiz.

*Խոյրի Պ., Լոյրի Վ. «զատ, ուրիշ, բացի. sauf, hors de.
2. ոչ, այլ ևս. plus, pas plus, non plus». օր. ֆեզմէ Խոյրի
մարդ չկայ. երկունք քրիւր Խոյրի. Խոյրի տս տեղ չգաւ.

= արար. غير gayr «ուրիշ. autre», որ թուրքերէնի մէջ առած է غیری gayri ձեւն ու վերի նշանակութիւնները.

*Խայրիսին (միշտ որոշեալ յօդով) «ուրիշը. un autre». օր. քեզմէ Խայրիսին հոս չեկաւ. = թրք. غیریسی gayrisi.

Խան Վ. «արեւելեան, ասիական սլանդոն, իջևան. au-berge, hôtel». = պրս. خان xan. մեր մէջ իբր աղատտ, կեղ-տոտ և հասարակաց տեղ մը համարուած է Խանը, ուստի կ'ըսուի տուն Խան դարձուցիւ. Խաներու մէջ մեծցած մարդ է, ի՞նչ պիտի ըլլայ.

Խանաաթ Պ., կոնմհոթ Վ. «գոհունակութիւն, բու-ւակահոլութիւն. satisfaction». բանի մը Խանաաթ ընել «գոհ ըլլալ, գոհանալ, բուականանալ. être satisfait». = արաբ. کانت kanaat.

Խանաթա Պ., կանաթա Վ. «ջրի հողէ աման, հողէ կուժ. cruche». = թրք. کانتا kanata.

Խանաս Պ., Խանաթ Ն., կանադ Վ. «թռչունի և չն. թե. ail d'un oiseau etc. 2. սլատուհանի կամ դրան փեղկ. volet de porte, de fenêtr». = թրք. کانت kanad.

Խանասլը Ն. «թե կամ փեղկ ունեցող. qui a d'ail ou de volet». = թրք. کانتاد kanadle.

Խանասըզ Ն. «թե կամ փեղկ չունեցող. qui n'a pas d'ail ou de volet». = թրք. کانتاسز kanadsæz.

Խանարյա «գեղձանիկ թռչունը. canari». = թրք. کانتار kanarya = ֆրանս. canari.

Խանէ Պ., Խանա Վ. «ծաղկի թերթ (մանաւանդ նը-կարի մէջ). feuille de fleur (surtout dans les ornements)». = պրս. خانه xane «տուն, ընտանիք, բաժանում, խորշ և չն. և չն. maison, famille, subdivision, case etc.».

Խանէնսէր Պ., Խոնմոնդ Վ. «լաւ երգիչ, նշանաւոր նուագածու, երաժշտագէտ. chanteur, musicien, compo- siteur». = պրս. خوانده xanende.

Խանթար Ն., կանթար Վ. «կենդինար. quintal». = արաբ. كانتار kantar.

Խանթարնի Պ., կանթարչի Վ. «կենդինարով կշռող

արհեստաւոր. homme payé qui pèse avec un quintal». =
 Թրք. قنطارچی kantarjə.

*Խանդալ «դալար, սլաք, պարպր. rouleau, entortille-
 ment». Խանդալ Խանդալ «դալարան, ոլորուն, պարու-
 եալ. entortillé». = Թրք. قنجل kangal.

Խաննա «կեռ, ակիշ, ճանի. croc, crochet». = Թրք.
 قانجه kanja = Լատալ. gancio.

Խաննալամիւ ընել «կեռով, ակիշով բռնել, կարթել.
 saisir avec un croc». = Թրք. قانجه لمق kanjalamak.

Խաննի Վ. «պանդակապետ. aubergiste, hôte». = Թրք.
 خانجه xanjə.

*Խանմիւ ըլլալ Պ., դանմիւ Ղ., կանմիւ Վ. «համոզուել.
 se persuader, être convaincu». = Թրք. قانمق kanmak.

Խանչի Պ., Խանչալ Վ. Ղ. «դաշոյն. poignard». = արս.
 خنجر xançer.

*Խանսքմիւ ընել Պ., կանսքմիւ անել Վ. «համոզել.
 convaincre, persuader». = Թրք. قاندرمق kandermak.

Խանսի Պ., կանսի Վ. «կանթեղ. lampe. 2. (կասակի
 լեզուով) շատ գինով, խիստ հարբած. ivre, soûlé, gris». =
 արաբ. قندیل kandil «կանթեղ».

Խաւաղի Ն., դա՛ւրել Ղ., կաւաղու Վ. «ձիւռ քերոց.
 étrille». = Թրք. قاشاغي کاشاغي kaşagə.

Խաւէր կամ Խաւէր փանիրի «տեռակ մը ոռմմելիա-
 կան պանիր. espèce de fromage de Roumélie». = Թրք. کاشر
 kaşer, کاشر پینری kaşer peyniri.

†Խաւքմիւ ըլլալ «քերուել, քսի դալ. démaniger, se
 gratter». = Թրք. قاشنمق kaşanmak.

Խաւլամա Վ. Ղ. «խաշած միս, մսի խաշու. viande
 bouillie, du bouilli». = Թրք. خاشلامه xaşlama.

*Խաւլամիւ ընել Վ. «խաշել. faire bouillir dans l'eau». =
 Թրք. خاشلامق xaşlamak.

*Խաւլանմիւ ըլլալ Պ., Խաւլամիւ Վ. «խաշուել. être
 bouilli». = Թրք. خاشلانمق xaşlanmak.

Խաւլիս տես Խարնլըղ.

Խաւսաւալ կամ Խաւսաւալ փանիրի *espèce de fromage mon de Roumélie.* = Թրք. *kaşkaval*.

Խաւսեւերութիւն *խեղկատակութիւն, միմոսութիւն, խայտառակութիւն.* bouffonnerie, mimerie, farce, arlequinade». = Թրք. *kaşmer* *խեղկատակ.* bouffon, mime».

Խաչախ 1., դաչաղ 2., կաչախ, կաչալ 1. *ստախ.* fugitif. 2. *մաքսանենդ (ապրանք, մանաւանդ ծըխախտ).* contre-bande». = Թրք. *kaçak*.

Խաչախնի 1., կաչախջի 1. *մաքսախոյս.* contre-bandier». = Թրք. *kaçakçı*.

Խապ *աղինոցի, ժամացոյցի, մատանիի պատեանտուփ.* étui, gaine». = Թրք. *kab* *աւան.* 2. *պատեան.*

Խապա 1., կաքա 1. *թանձր (իր).* épais. 2. *կոշտ, անարուեստ (գործ, վաճառք).* brute, inculte. 3. *բիրտ, կոշտ, ռամիկ (մարդ).* grossier, rude, vulgaire. 4. *հասա (ձայն).* basse (voix)». 5. *նախիջեանի բարբառով խապա՝ ճաղկած բուրդ.* laine cardée». = Թրք. *kaba*.

Խապա՛թապախ 1., կաքա՛թապախ 1. *վերի վերոյ, հարեանցի.* superficiel». = Թրք. *kaba taslak*.

Խապալա 1. *սահմանեալ գործ, աշխատանքի ժամանակ դրուած նշան՝ մինչև ուր պէտք է հասնիլ.* tâche», դոքմոլ 2. *եկալուածագիր.* titre de propriété». = Թրք. *kabala*.

Խապախ 2. *դդում.* courge. 2. *բթամիտ.* idiot, sot. 3. *տհաս (ձմերուկի համար).* melon vert». = Թրք. *kabak*.

Խապախնի *դդում ծախող.* marchand de courges». = Թրք. *kabakçı*.

*Խապահաթ 2., կոքոմոթ 1. *յանցանք.* délit, faute». = արաբ. *kabahat*.

*Խապահաթը 2., կոքոմոթը 1. *յանցաւոր.* coupable». = Թրք. *kabahatlı*.

խապառու «տեսակ մը դնորածն զարդ». elou d'ornement, bosset». = [թրք. قاباره kabara.

խապառալը «խապառու-նեքով զարդարուած. orné de bossets». = [թրք. قابارالى kabaralâ.

խապառքմա «տեղեւործութեան մէջ ուռած և բարձր մասերը. բարձրաքանդակ. haut-relief». = [թրք. قابارتما kabartma.

*խապառքմիւ ընել Պ., կաբառքմիւ անել Վ. «ուռնցնել (նիւթապէս). bouffer, gonfler. 2. հպարտացնել (լարայապէս ուռնցնել). enfler, enorgueillir». = [թրք. قابارتما kabartmak.

*խապառմիւ ըլլալ Ն., կաբառմիւ Վ. «ուռնիլ. se gonfler. 2. հպարտանալ. se gonfler d'orgueil», = [թրք. قابارتما kabartmak.

խապասայի «հոկայ, դիւցազն, հուժկու. géant, robuste, très fort». = [թրք. قابا دايى kaba dayâ.

խապար Պ., խապէր Ն., խաբար Ղ., խոբոր Վ. «լուր, տեղեկութիւն. avis, nouvelle, information». = արաբ. خبر xaber.

խապարնիս «տեսակ մը սլալար. espèce d'ampoule, abcès». = [թրք. قابارجق kabarjâk.

խապարնի Պ., խապէրնի Ն., խոբորցի Վ. «թուլքեւան, անգաղանապահ. rediseur, qui n'est guère secret». = [թրք. خبرجى xaberjî.

խապըլ Ն., դաբզ Ղ., կոբզ Վ. «փորի սնկութիւն. constipation». = արաբ. قابض kabz.

†խապիլ «կարելիութիւն. possibilité». այսպէս՝ խապիլ է Պ., կաբիլ ի Վ. «կարելի է. c'est possible». խապիլը կա՛յ «կարելիութիւն կայ. est-ce qu'il est possible?» = արաբ. قابى kabil.

*խապուլ ընել Պ., դաբուլ Ղ., կոբիլ Վ. «ընդունիլ, հանձնիլ ընդունիլ. acquiescer, accepter, daigner. 2. յանձն ունենլ, ստանձնել. accepter, assumer». խապուլ ըլլալ Պ., խապուլ ըլլալ Ն. «համաձայնիլ, հաւանիլ. consentir, être d'accord». = արաբ. قابول kabul.

*Խառքըլս Ն., դառքըղ Ղ., կառքըղ Վ. «խառն, փառնակ. mélé, embrouillé, confus».—Թրք. قارىش karəşək.

*Խառքըլամիւք քնել Ն. «Թիղով չափել. mesurer par compans».—Թրք. قارىشلاق karəşlamak.

*Խառքըլիւք ըլլալ Ն. «խառնակիւ. se mêler, se brouiller. 2. միջամտել. intervenir».—Թրք. قارشماق karəşmak.

*Խառքըպուռուք Պ., խառքըխըռըք Ն. «խառնափըն-պոր. pêle-mêle, embrouillé».—Թրք. قارش بورش karəş buruş.

Խառքըսքիւլ Ն. «խառնակել. brouiller».—Թրք. قارشدرمق karəşdərmaq համանիշ ձևէն հայաձև ածանցմամբ.

*Խառքըսըրքնի Պ., կառքըրըրջի Վ. «բանասրկու, խօսք փառնող. tripotier, intrigant. 2. խառնելով խառնչոկելով փայտ դին բան փնտռող. fureteur».—Թրք. قارشديرجى ka-
rəşdərəjə.

*Խառքըսըրիւք քնել «խառնել, խառնակել. mêler, brouiller».—Թրք. قارشدرمق karəşdərmaq.

Խառք Պ., կառք Վ. «ուշ քաղուած և ուտելու ժա-
մանակն անցած (լուբիա, բակլայ ևն.). (légume) dure
à manger. 2. տարկըստ անասունի կարծր (միս). (viande)
dure d'un vieil animal. 3. անվայել, կոշտ (խօսք, դործ,
վարմունք). (conduite) inconvenante, vilaine, grossière».—
Թրք. قارت kart.

Խառքալ Վ. «աշխարհացոյց քարտէս. carte de géogra-
phie. 2. յատակագիծ. plan, levé».—արաբ. خارطة xarita.

Խառքալ կամ խառքալ խուշի «արծիւ. aigle».—
Թրք. قارتال kartal.

Խառքօւիի «ձիւնադուռ. boule de neige».—Թրք. قار
طوبى kar topə.

Խառդա Ն. «աղուա. corbeau».—Թրք. قارغا karga.

Խա՛նմախառք Ն., կա՛նմախառիւք Վ. «խառնիխուռն.
pêle-mêle».—Թրք. قارمه قارش karmakarəş.

Խա՛նմախսի Պ., կա՛նմախսի, կա՛նմախուսի Վ. «ձայնդ-
կորի, ձայնդ մարի. անէծքի ձև է ձայնի համար. օք.
կըսուի. խա՛նմախսի, ձայնդ կսրէ կամ խառնախսի՝ մը

ծայնիւղ. = թրք. karnaksə. Այս բառը չունի Աբիկեան, Վե-
նետիկի Աշխ.-Գրար. բառարանը Ա. տարագրութեան մէջ
կը գնէ. «խառնաղսի. ճնճղի ցաւ է. = տոնախառնութիւն»
Նոյնը Բ. տիպ քիչ մ'աւելի ուղղելով «խառնաղսի կամ
խառնաղի. (թրք.) զառնաբը. (գրք.) խիթք սրովայնի,
խոստով.» Եթէ ուղիւ է այս նշանակութիւնը, թուրքե-
լէն բառը կրնայ ծագած ըլլալ قارن آغرسه karn ağrəsə
«խորի ցաւ, խիթք. coliques» և էն.

Խաս Լ. Ն. Դ. «դուռ (արծաթ, ոսկի ևն.). pure (or,
argent, etc.). 2. աղնիւ՝ անխառն տեղակ (մետաքս, ներկ,
ղգեսու ևն.). véritable, de bonne qualité» = արաբ. خاص xass.

Խասա Պ., խաս Դ. «տեսակ մը կտաւ. madapolan» =
թրք. خاصه xasa.

Խասապ Ն., դասաբ Դ., կասաբ Լ. «մտախառն, մը-
նաւործ. boucher» = արաբ. قصاب kassab.

*Խասապա Պ., կասաբա Լ. «աւան, գիւղաքաղաք.
bourg, village» = արաբ. قصبه kasaba.

†Խասապխանա Պ., դասաբխանա Դ., կասաբխանա
Լ. «մտախառնի մեծ խանութ. boucherie. այժմ սլաւ-
ղապէս կը դործածուի խասապի խանութ. = սլրա. قصابخانه
kassabxane.

*Խասապէթ Պ. կամ խասէվէթ Պ. Ն., կսսսթթթ Լ.
«հոգ, վիշտ, մտատանջութիւն. souci, peine, chagrin, an-
goisse» = արաբ. قساوت kasavet.

*Խասըխ «աճուկ, ցայլք. aine» = թրք. قاصق կամ قاصق
kasək.

Խասըմ «աշունէն մինչև դարուն եղած ժամանակը.
l'automne et l'hiver» = արաբ. قاسم kasəm.

Խասխաթի ըլլալ Ն. «նստիլ (անարդական լեղուով).
s'asseoir (terme de mépris)» = կը թաւի թրք. کات katə «թան-
կրք. épais» բառին قاص kas katə «բոլորովին թանձր. très
épais, tout épais» գերադրականէն, իբր պարփոփու պայ-
մանով նստիլ, արձանանալ, գետնին կպչիլ. թանձրացած

միալը նշանովութեամբ: Այս բառը չգտնուիր Աբիկեանի բառարանին մէջ:

Խաամիւ ընել «հանգրիճել, tronsser, retransser». = Թրք. کاسماق kasmak.

Խա'սպաաննէխ «բռնի սլահանջելով, անսպառնառ, անհրաժեշտաբար. par force, forcément». օր. աս բանը իւս'սպաաննէխ կ'ուզեմ. = Թրք. kasbaannek. չունի Աբիկեան:

Խաւ ն., դաւ ռ., կաւ Վ. «աբեթ. amadou». = Թրք. کاغ kav. Ոճով կ'ըսուի խաւ կ'ըլմանի «աբեթի հման է, շատ փխրուն է. c'est bien friable».

Խաւ Վ. ռ. «կերպասին վրայի աղուամաղը, Թաւու-թիւնը. poil fin, duvet». = պրս. خاو xav.

Խաւլալ ն., կաւլալ Վ., դաւլալ ռ. «հօլուական սրինդ. flûte», բայց հաւ դաւլալ ռ. «փողահար. corneur». = Թրք. کوال kaval.

Խաւլալ-փիթ Պ., կաւլալ-փիթ Վ. «շատ մեծ և աղեղքիթ ունեցող. qui a le nez gros et vilain», խաւլալ-փիթ ն. «հարբուխէ բռնուած քիթ. nez enrhumé». = կը ծագի հախորդէն:

Խաւլախ «կաղամախ, բարտի. penplier». = Թրք. قواق kavak.

Խաւլանօզ Պ., կաւլանօզ Վ. «ապակեայ կամ հողէ դրանաձև միջակ մեծութեամբ աման. pot de terre ou en verre». = Թրք. قواني kavanoz.

Խաւլի Պ., կաւլի Վ. «ամուր, զօրեղ, ուժեղ. fort, robuste, solide». = արաբ. قوی kavi.

Խաւլ Պ., կաւլ Վ. «գաշինք, դաշնագրութիւն, պայման. convention». խաւուլ գալ ն. «գրաղ գալ. parier». = արաբ. قوال kavl.

Խաւլու «երեսաքիչ, ղենջակ. serviette, tonaille». = Թրք. خاولو xavlu.

Խաւլար Վ., խալլար ն. «ձկնկիթ. caviar». = Թրք. خايار xavyar.

Խավուխ «տեսակ մը արևելեան հաստ գլխարկ. es-
pèce de bonnet». Խավուխիս հասկցուր «սարապ խօսք
մտիկ չեմ ըներ».—**Թրք.** کافک kavnk.

Խավուխյու «գլուխը խավուխ գրած. coiffé de ca-
voux».—**Թրք.** کافک kavuklō.

Խավուն Պ. «սեր. melon», Ն. «տխմար. idiot».—**Թրք.**
کافون kavun «սեր. melon». Նոր-Նախիջևանցոյ տուած նը-
շանակութիւնը փոխաբերական է.

Խավուրմա Ն., դավլւրմա Ղ., կավուրմա Վ. «տոճո-
րակ, տհալ (Ղ). խորոված և իւղի մէջ սլահուած միտ.
viande torréfiée».—**Թրք.** کافورما kavurma.

Խավուրմիս ընել Ն., կավուրմիս անել Վ. «բոհրել,
խորովել. fricasser, torréfier».—**Թրք.** کافورما kavurmak.

Խավուս «մեծ խառնաշփոթութիւն, խառնակութիւն,
խառնափնդորութիւն. confusion, désordre».—**Թրք.** خاوره
xavra «հրէական ժողովարան, Սինակոկո. synagogue».

*Խավուսմիս ընել «խոնձել, այրել. fricasser, torréfier».
—**Թրք.** کافراما kavramak.

*Խավուսմիս ըլլալ Պ., խավուսմիս ըլլալ Ն. «խան-
ձելի, այրուի. être fricassé, brulé».—**Թրք.** کافرولما kavrulamak.

Խասայիճ Պ., կադայիճ Վ. «թել թել խմորեղէն մը.
espèce de pâtisserie en forme de fils».—**Թրք.** کاتایف katayəf,
որ կուգայ արաբ. کاتيف katife «թաւիշ. velours» բառին
յորհակե کاتيف kataif ձևէն.

Խասայիճնի «խասայիճ շինող կամ ծախող. marchand
ou fabricant de cataïf».—**Թրք.** کاتایفجي katayəfji.

Խասէխ Պ., կոդոխ Վ. «բաժակ, գաւաթ. verre,
coupe».—**արաբ.** كادح kadeh.

Խասէմ Պ., «բարի ոտք (ըստ նախապաշարմանց). bon
angure», կոդոմ Վ. «ուժ, կարողութիւն. force, puissance».
—**արաբ.** كادم kadem.

Խասէմի «բարի ոտք ունեցող, բարի բերող (ըստ նա-
խապաշարմանց). de bon angure».—**Թրք.** کادملي kademli.

Խասէմսիզ Պ., կոդոմսնըզ Վ. «բարի ոտք չունեցող,

չար բերող (ըստ նախապաշարմանց). de mauvais augure». = Թրք. *kademsiz*.

Խաւսէր ընախաորոհմանութիւն, ճակատադէր. *prédestinée, chance*. = արաբ. *kader*.

Խաւսըյօտան գրանի մը մասին շատ տեղեկութիւններ հարցնող և մոնրաման ըննող (ձանձրալի լինելու չափ). *éplucheur ennuyeux*. = Թրք. *kada yoran*, որ բուն կը նշանակէ «գաւառուր յողնեցնող. *qui fatigue le jnge*».

Խաւսի Պ., կադի Վ. «գաւառուր. *juge*». = արաբ. *kadı*.

Խաւսիժէ Պ., խաւսիժա Ն., կողիժեմ, կողիւժեմ Վ. «Թաւիշ. *velours*». = արաբ. *katife*.

Խաւսիժէ չիչէյի Պ., կողիւժեմ Վ. «Թաւաժաղիկ, Թաւրնշակ. *passee-velours*». = Թրք. *katife çičeyi*.

Խաւսր Պ., դադր Ղ., կադր Վ. «յարգ, արժէք (բարոյական տեսակէտով). *valeur, estime*». օր. Ընդը մնաւ Ը, իմին խաւսը կ'իմանաս. = արաբ. *kadr*.

Խաւսխալի «բոլորովին սև, *tout noir*». = Թրք. *kara kayeş*, որուն բուն նշանակութիւնն է «սև կաշի. *cuir noir*».

Խաւսխօլ Պ., խաւսվուլ Ն., դաւալուլ, դաւադուլ Ղ., կաւալուլ Վ. «պահակ դիւնուր. *sentinelle*». = Թրք. *karavul*, *قراغول* կամ *قراغول* *karagöl*.

Խաւսկէօզ Պ. «Թուրքական խամսճիկով ներկայացում. *représentation turque avec des ponpées*. 2. այս ներկայացման մէջ միմօս անձի մը անունն է. *bouffon*. 3. սևաչեայ. *aux yeux noirs*», դաւալկէօզ Ղ. «սևաչեայ. *aux yeux noirs*», կաւալկէօզ Վ. «սևաչեայ. *aux yeux noirs*. 2. Թրուշուն մը. *espèce d'oiseau*». = Թրք. *karagöz*, որ բուն կը նշանակէ «սևաչեայ. *aux yeux noirs*», բայց ունի նաև ոլօլսականին միւս նշանակութիւնները».

Խաւսլէլ «հիւսիսային ցուրտ քամի. *vent du Nord*». = Թրք. *kara yel*, որ բուն կը նշանակէ «սև քամի. *vent noir*».

խառաղ Պ., խա՛րաբ Ղ., խորոբ Վ. «աւեր. ruiné». խառաղ քնել «աւերել. ruiner». = արաբ. خراب xarab.

խառաղաբախ «հողամագ թռչունը. plongeon». = թրք. قرا باتاق karabatak.

խառաղինա Պ., դարաբինո Ղ., կարաբինա Վ. «ա-
կոսաւոր հրացան. carabine». = թրք. کرابینه karabina = իտալ.
carabina.

խառաւելիսա Պ., կարաւուլդու Վ. «սևամաղձութիւն.
mélancolie. 2. սիրոյ հիւանդ. malade d'amour». = թրք. قرا سودا kara sevda «նոյն նշ. même sign.», կազմուած թրք. قرا kara «սև. noir» և արաբ. سودا sevda «սև. noir. 2. սև մաղձ.
atrabile. 3. սէր. amour» բառերէն.

խաւււր Պ., դաւււր Ղ., կոբուր Վ. «հանգիստ, դա-
դար. repos. 2. սրոշում. décision. 3. վիճակ. état, condi-
tion». օր. խաւււր չունի «դադար, հանգիստ չունի. il n'a
pas de repos». խաւււր սալ «որոշել. décider». մէկ խաւււրի
վրայ «միևնոյն վիճակին մէջ. dans le même état». մէկ
խաւււր «շարունակ. continuellement». = արաբ. قرار karar.

*խաւււր Ղ. «քուրձ. sac, gros sac». = թրք. خارا xarar
որ աղաւաղեալ ձեն է արաբ. غارا ġarar հոմանիշին.

*խաւււրք Պ., կաւալթի Վ., խաւալթի Ն. «խաւար,
մթութիւն, մշուշ. obscurité, brouillard, brume», դաւալ-
թու, դոճըլթու Ղ. «խաւարին մէջէն անորոշ կերպով նըշ-
մորուող բան մը. chose indécise aperçue dans l'obscurité». = թրք. قارتنی karartē «մթութիւն».

*խաւււրմիւ քլլալ «մթննալ, թխննալ, սևանալ. s'obs-
curcir». օր. երկինքը, աչիւրս խաւււրմիւ կ'ըլլան կոր. = թրք. قارامق kararmak.

խաւէգ Ն., դաւազ Ղ. «լքէժ, օխ, քէն. rancune, ven-
geance». = արաբ. غرض ġaraz.

խաւէր Ն., խալէր Ն., կոբուր Վ. «հարկաւոր և խնա-
յողական չափ, բանի մը ճիշտ յարմար աստիճանը. écono-
mie, mesure convenable». օր. ջո՛ւրն ալ խաւէրով պիտի
խմենք. խաւէրէն էվել ուտելը աղէկ չէ. երկու գաւաթ

գլխին խարէր է. = արաբ. قرار karar «որոշում, հանգիստ, հաստատութիւն. décision, repos, stabilité», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաեւ այս նշանակութիւնը. Վերի խարար բառին հետ նոյն է:

Խարէրսիգ. Խարէրսըգ, խայէրսըգ ն., կոռոսըգ ն. «առանց խնայողութեան, չափի և յարմար աստիճանի. sans économie, sans mesure convenable». օր. խարէրսիգ ուսնի. խարէրսիգ մարդ է. = թրք. قرارسز kararsəz.

Խարիպ Խ., դարիբ Դ., կարիբ Վ. «պանդուխտ. étranger, émigré», խարիպ ն. «աղքատ. pauvre». = արաբ. غريب garib.

Խարն ն., խարջ Դ., խարոջ Վ. «ծախք. dépense, frais. 2. նախնական նիւթ, օրմէ բան մը կը պարտատուի. matière première. 3. չաղախ, ծեփ. mortier. 4. մէկու մը կարենալ ընելիք բանը. quelque chose à la portée de quelqu'un». օր. ան ֆուկին խարնդ չէ գումն չես կարող ընելը. = արաբ. خرج xarj.

Խարնի ն., խարջի Դ., խոջել Վ. «ծախսել. dépenser». = թրք. خرجاماك xarjamak հոմանիշէն՝ հայածե բայով:

Խարնըլիս կամ խաւըլիս Խ., հաւըլիս կամ խաւըլիս ն., խաւըլըլ, խաւըլը Դ., խաւըլը, խաւըլըլ, խաւըլըլ Վ. «մանր ծախքերու համար գումանի գում. argent nécessaire pour des menues dépenses». = թրք. خرجلق xarjläk.

Խաւըլըլիս «փոխարէն. en échange de, en retour. 2. փոխարինութիւն. compensation. 3. խօսքի մը դէմ պատասխան. réplique». = թրք. karşولق karşuläk.

*Խաւիաթմիտ ընել ն., կաւիաթմիտ անել Վ. «գոցել, փակել, ամանի մը խուփը դնել. fermer, mettre le couvercle». = թրք. kapatmak.

Խաւիախ ն., դաւիաղ Դ., կաւիաղ Վ. «կաւիարիչ, խուփ. couvercle». = թրք. کپاق kapak.

Խաւիախը Խ., դաւիաղը Դ., կաւիաղի Վ. «կաւիարիչ ունեցող. qui a un couvercle. 2. տեսակ մը հրացան. espèce de fusil». = թրք. کپاکلى kapaklı.

խախտման առեսակ մը կերակուր (մսով եփուած տեսակ տեսակ կահալներ. ինչպէս՝ աղասղեղ, կոտեմ, կահալ սոխ եւն.). espèce de mets». = [Թրք. *کاپما* kapama.

խախան Պ., խափխան Ն. «տէնիա» (մուկ եւն. բռնելու ծուղակ). sonrière, ratière, trappe». = [Թրք. *کپان* kapan.

*խախանըլս *Երայ, մթին* (սեղեակ, երկինք, օդ). fermé, obscur, sombre». = [Թրք. *کپانک* kapanak..

խափանման *առնիա*. trappe, trébuchet». = [Թրք. *کپانجا* kapanja.

խափանմիւ ըլլալ *բանի մը վրայ հակել, ծռել ընդհանրովն*. se courber, se pencher». օր. վրաս խափանմիւ մ'ըլլաւ. = [Թրք. *کپانماق* kapanmak.

*խափը խափըի գալ *«հրարու ձեռքէ խլել*. s'arracher». = [Թրք. *کپاش کلمک* kapəş kapəša gelmek.

*խափըմիւ ընել *«ձեռքէն խլել*. arracher, enlever, ravir». = [Թրք. *کپاشماق* kapəşmak.

*խափըսըմիւ ընել *«մէկուն ձեռքէն խլել առլ*. faire arracher. 2. «*թողուլ որ իր ձեռքէն խլեն*. laisser arracher». = [Թրք. *کپاشدirmek* kapəşdərmaq.

խափամա *դրուադ, զարդեր*. ornements, placage». = [Թրք. *کپلاما* kaplama.

խափամիւ ընել Պ., կափլըմիւ անել Վ. «ծածկել, պատել, շրջապատել, դրուադել. couvrir, envelopper, entourer, plaquer». = [Թրք. *کپلاماق* kaplamak.

խափայել Ն. «ծածկել, պատել. couvrir, envelopper». օր. կուծֆս խափայել է *տառտիկ հաղ սնիմ*. je tousse toujours». ետդանը խափայել *«կերմակին երեսը անցընել եւ կարել*. passer l'enveloppe d'une couverture de lits». = նախորդ բառէն հայածն ածանցմամբ.

խափան Պ., կափան Վ. «*ինձ (անասունը)*. tigre», դափխան Ղ. «տեսակ մը շուն. espèce de chien», սափան-խափան Ն. «առլւծ. lion». = [Թրք. *کپلان* kaplan «ինձ».

*խափմիւ ընել *«խլել*. arracher». = [Թրք. *کپماق* kapmak.

Խափանի «գլխապան. portier, concierge». = Թրք. قابوچی kapuĵi.

Խափուսխա Պ., կափուսկա Վ. «մսով և կաղամբով շինուած կերակուր մը. viande aux choux». = Թրք. کاپوسکا kapuska.

Խափսան «նաւապետ. capitain». = Թրք. کاپودان kapudan = իտալ. capitano.

Խափսըմիւ ընել «խլել սառլ. faire arracher. 2. Թողալ որ խլեն. laisser arracher». = Թրք. کاپدەرمق kapdərmaq.

Խաճա Ն., կաճա Վ. «գլուխ, գանկ. tête, crâne». = արաբ. کافا kafa «ծոծրակ. occiput», որ Թուրքերէնի մէջ առած է այս նշանակութիւնը.

Խաճասար Պ., կաճայար Վ. «համախոհ. adhérent. 2. մտերին. ami intime». = արաբ. کفادار kafadar.

Խաճաճ Պ., կաճաճ Վ. «հոշկաւաճառ. marchand de souliers etc.». = արաբ. خفاف xaffaf.

Խաճէս Ն., կոճոս Վ., դոճմոգո Ղ. «Թռչունի վանդակ. cage. 2. դատուհանի վանդակ. jalousie, grillage. 3. վանդակաձև հիւսուած (ած.). en forme de grilles». = արաբ. کفس kafes.

Խաճէսնի «վանդակ շինող կամ ծախող. fabricant ou marchand de cages». = Թրք. کفسچی kafesçi.

Խաճիլ «յանգէտս, մտազբաղ, յանկարծակի. soudain, subitement, inopinément». = արաբ. غافل ğafil.

Խաճիլյէ Պ., խոճիլյո Վ. «ծալաւալ ոստիկան. agent de la police secrète. 2. լրտես. mouchard, espion». = արաբ. خفيہ xafiyye.

Իժէլ մը «շատ մը, խումբ մը. une foule de, quantité de». = արաբ. خيلي xayli «շատ. beaucoup». Թրք. بر خيلي bir xayli «շատ մը. beaucoup de».

Խէր Վ. Ղ. «բարիք, բարութիւն. bonté, bienfaisance». Խէր է «չաւ է, դորձը բարի, յաջող է. ça va bien, l'affaire va bien». Կսոր մը հաց սոր, խէր է. «Բեզմէ ի՛նչ խէր տես. սո՛ւնք որ. Բարով-խէրով չգայիր. = արաբ. خير xayr.

Խըլ պատգուծիւն. vigueur. 2. արագութիւն. vitesse. 3. սիգանք (ինքզինքը ցոյց առաւ համար). étalage, -airs, faste». Խըզուլ առժգնութեամբ, արագ. vite, fort, fortement. Խը՛զդ ուի՛ է շիմ դէմն պիտի պարծենաս. tu te vantes devant moi!» = Թրք. خيز xəz.

Խըզախ «սահնակ. traîneau» = Թրք. قراق kəzak.

Խըրումուխ ն. «վարդախառ. rougeole» = Թրք. قراموق kəzamnək.

Խըզարքումա Պ., կըզարքումա Վ. «խեղով կարմրացած միտ. rōti» = Թրք. قزارتما kəzartıma. Հայերը կատակով բառա ստուգաբանելով قيز آرتما kəz, artma, իբր հայերէն շինած են սոյլիկ-մ'աւելնար.

*Խըզարքմիւ ըմել Պ., կըզարքմիւ անել Վ. «խող լուլի մէջ կարմրցնել, խորտկել. rōtir, fire» = Թրք. قزارتما kəzartımak.

*Խըզարքմիւ ըլլալ «կարմրել, խորտկուել (մօի համար). être rōti, se rōtir. 2. կարժրել (սր և իյէ բանի). devenir rouge. 3. շառագունել (ամօթէն). rougir de honte» = Թրք. قزarmak kəzarmak. Ասլանբէդի բարբառը ասկէ շինած է ղըզարի «տրեւէն մրկիլ, այրիլ. être brûlé du soleil», հայաձև. ածանցմամբ.

Խըզըլ Պ., կըզըլ Վ. «շառագոյն կարմիր. tout rouge, cramoisi. 2. կարմրախառ. scarlatine» = Թրք. قز kəzəl, որ ունի նոյն կրկին նշանակութիւնները.

Խըզըլնըխ «չուս, հոյն. cornouille» = Թրք. قزلجق kəzəl]ək.

Խըզըլնըմ կամ խըլըլնըմ «կրակի փոքր կայծ. étincelle (de feu). 2. հրդեհին մէջէն արձակուած հրավառ դաւեր, բորբոքուած ախտակի կտորներ ևն. étincelle (d'une incendie)». Այն բառը առաջին նշանակութեամբ հայերէնէն աւելի քիչ դարձածական է, բայց երկրորդ նշանակութիւնը հայերէն հոմանիշ չունի» = Թրք. قزلجم kəzəl]əm, աղաւ. Թրք. kəvəl]əm. հայ. խըզըլնըմ ձեւին մէջ զ յառաջ եկած է ժողովրդական ստուգաբանութեամբ՝ նախորդ

խըզըլ «շառագոյն կարմիր» cramoisi՝ բառին համարանու-
թեամբ։

Խըզըլ «արագ» vite, vivement. 2. ուժեղին. fort, forte-
ment. 3. իր զարդարանքը, սերճութիւնը հին. ցոյց տա-
լով. en étalant un luxe». օր. հովէս խըզըլ մը անցաւ.
Փխխ խըզըլ տղայ է. = [Ժրք. خيزلى xəzle.

Խըզըլն ն., կըզկին վ. «ջեռեալ (անարդարաբար աղ-
ջըկանց համար դարձածութեամբ է. գէշ մաքով). qui est en
chaleur». = [Ժրք. كزغن کəzğən կամ کيزغن kəzğən, որ կը
ձապի kəzmak «կարմրել հին» բայէն։

Խըզմէք ն., խըզմոք վ. «առանին ծառայութիւն
(աւելի, մաքրել, կերակուրները երեւի հին). ménage, ser-
vice». = արաբ. خدمت xədmət.

*Խըզմէքնի վ., խըզմոքջի վ. «սպասուոր, ծառայ.
serviteur, valet». = [Ժրք. خدمتجي xədmətji.

*Խըզմէքյար ն. «սպասուոր, ծառայ. serviteur, valet».
= արաբ. خدمتكار xədmetkyar.

*Խըզմիւ ըլլալ ն., դիզմիւ ընկի վ., կըզմիւ վ. «կար-
մըրիլ տաքէն (երկաթ, կաթնայ հին). rougir de la chaleur,
s'échauffer. 2. բարկանալ, ցասնուլ. se fâcher, s'irriter. 3.
ջեռնուլ (անասուններուն և անարդարաբար՝ աղջիկներու
համար). être en chaleur». = [Ժրք. کزمت کəzmək, Կոյն նշ.։

*Խըզսըմիւ ընել ն. «կարմրեցնել (երկաթ հին). faire
rougir. 2. բարկացնել, գրգռել. mettre en colère, exciter».
= [Ժրք. کزدرمت کəzdərmək կամ کزدرمت کəzderm.

Խըք ն. «հազուադէպ. rare». = [Ժրք. کت ket.

Խըքըլի «խծած. étouper». = [Ժրք. کتاک kətək.

Խըքըլն ն., կըքըլ վ. «սով. famine». = [Ժրք. کتلق kətłək. Ոճով կ'ըսուի խըքըլիսն հնք, խըքըլիսը չենք «շատ
կայ. il y en a beaucoup».

*Խըլ ն. «մազ (մարդու քթի, անդամներու և անա-
սուններու). cheveu, poile, crin». = [Ժրք. کپل kəl.

Խըլալուզ վ., կըլալուզ վ. «առաջնորդ, աղեցոյց».

conducteur, guide. 2. Հարսանեաց և նշանագրութեան միջնորդ. intermédiaire (en mariage). = Թրք. *kölağuz*, նոյն նշ.

*Խըլըխ Պ., կըլըլ Վ. «կերպարանք. aspect. 2. հագուածի ձև, տարազ, արտաքին կերպարանք. tenue, mise, forme extérieures». = Թրք. *kölek*. օր. խըլըխը խըլաճէքը նայէ.

*Խըլըխը Պ., կըլըլը Վ. «լաւ հագուած, արտաքին երևոյթով լաւ. bien mise, en bonne tenue». խըլըխը չափ-խըն «պարկեշտ հագուածով սրիկայ. gamin en mise décente». = Թրք. *kölekli*.

Խըլըխը Պ., կըլըլըք Վ. «խեղճ զգեստներով, արտաքին երևոյթով ոչ լաւ. mal mise, dans mauvaise tenue». = Թրք. *köleksəz*.

Խըլըն Պ., կըլըջ Վ. «սուր, թուր. épée», խըլին ն. «ճանճ, խաչ (խաղաթուղթի մէջ). trèfle (dans les jeux de cartes)». = Թրք. *kölej* «սուր, թուր. épée».

Խըլըն կամ խըլըն ուլարիսի «թրածուկ. espadon». = Թրք. *kölej* կամ *kölej bələğ*.

Խըլընլամա «կողմնակի և շեշտակի. en écharpe». օր. խըլընլամա գարնել. = Թրք. *kölejlama*, բուն նշ. թրածէ՛ նախորդ *kölej* բառէն.

Խըլընը Պ., կըլըջը Վ. «թրաւոր, սուր սենեկալ. qui porte une épée, armé d'une épée». = Թրք. *kölejlə*, կազմուած նախորդ *kölej* բառէն.

Խըլըննի Պ., կըլըջը Վ. «սուր շինող կամ ծախող. fabricant ou marchand de sabres». = Թրք. *kölejlə*, նոյն նշանակ.

*Խըլըճ «վերմակի, բարձի երես. taie d'oreiller, enveloppe d'une couverture de lit». = արաբ. *ğəlaf* «պատեան, ծածկոյթ (ընդհանուր առմամբ). enveloppe, fourreau», որ թուրքերէնի մէջ առած է *köləf* ձևը և միայն վերի նշանակութիւնը.

*ԽԼԼԸ «թուլ, մեղսութ. poilu, velu». = Թրք. قیلی kella
«մազաս, թուռ»:

*ԽՐՄԼԻՍԱՐՄԻԷ ԸՆԵՂ «շարժել, խախտել. mouvoir, remuer». = Թրք. کەمەلەتەمەک kəməldatmak.

*ԽՐՄԼԻՍԱՆՄԻԷ ԸՈՎՈՂ «շարժել, խախտուիլ, ելերալ. se mouvoir, se remuer». = Թրք. کەمەلەتەنمەک kəməldanmak «խլը-
տիլ, շարժիլ, ելերալ»:

ԽՐՄԸՇԵՂ ԿՈՄ ԽՐՄԸՄԻԷ ԸՆԵՂ Պ., ԿՐՄԻՇԵՂ Վ. «չխնայել,
չարգահատել. ne pas épargner, n'avoir pas de pitié», ղԻՄԻՇ
ԱՆԵՂ Ն., ԽՐՄԸՇԵՂ Ն. «խնայել, մեղքնալ. épargner, avoir
la pitié». Օր. զարնելու չխաբեցի «մեղքնայ, խնայեցի,
դուժն չարժեցաւ և չկարողացաւ դարձնել»։ ԸՆՏՐՈՒՄ ԿՐ
ԽՐՄԸՇԵՆ ՏԷ, ԿՐ զարնես կոր «խնայես սիրաւ կը տանի,
խնայես դուժի չի շարժիր և կը դարձնես»։ = Թրք. قەیمە
kəymak «չխնայել. ne pas épargner»:

ԽՐՄԽՐՄ Վ. Ն. «ունդախօս. nasiliard», = Թրք. خەنخە
xənxə.

ԽՐՄԱՅՐԸ «տղէտ, կոշտ ու կապիտ. ignorant, grossier,
rustique, rustro (կ'ըսուի գտնառացիներու միայն. մոմնա-
ւորատէս Մնատօրուի բնակիչներուն)». Օր. վանցի ԽՐՄ-
այր մըն է. դուրսեցի ԽՐՄԱՅՐԸ Կ'ըմանիս. = Թրք. خەنە
hənbəl.

ԽՐՅԱԽ «ուժգին, ուժեղ կերպով. fortement. 2. Հե-
տաքլքեր, զարմանալի. curieux, étonnant. 3. առաջնակարգ,
ընտիր. excellent, exquis, de première qualité». Օր. ԽՐՅԱԽ մը
զարկաւ «ուժգին կերպով, ուժեղ մը զարկաւ»։ ԱՏ ԻՆՉ
ԽՐՅԱԽ բուն է «այդ ինչ հետաքրքիր, այդ ինչ զարմա-
նալի բան է»։ Ասիկա «աճ ԽՐՅԱԽ մարդ է «այս մարդը
շատ ընտիր, շնորհքով, առաջնակարգ կամ զարմանալի,
հետաքրքիր մարդ է»։ ԽՐՅԱԽ գող է «նշանաւոր, ճարպիկ,
ճարտար գող է»։ ԽՐՅԱԽ աղտոհսթիճ ունի «պրանչեղի դե-
ղեցկութիւն ունի, հիւանալի կերպով գեղեցիկ է, շատ
աղւոր է»։ = Թրք. قەيە kəyək «մեկնայն նշանակութիւն»
ներով:

Խըյամէք Ն., կըյոմոք Վ. աղմուկ, շփոթութիւն, ժխար. tumulte, confusion. 2. մեծ բաղմութիւն, ամբոխ, իրարանցում: grande foule, multitude, trouble». = արար. قیامت kəyamet, բուն նշանակութիւնն է «մեռելաց յարութիւն. résurrection des morts». Պոյսոյ բարբառով կ'ըսուի խըյամէք ցոյրս «սասկալի ցուրտ. froid terrible», խըյամէք հաժա «անձրեւոտ, ձիւնով և հողմայղղ օդ. très mauvais temps». քսո այամ Դարարաղի բարբառով ալ ցոյրս դըյոմոք «սասսիկ ցուրտ. très froid».

*Խըյանէք Պ., խըյոմոք Վ. «չարասիրտ, չարարար. méchant, perfide». խըյանէքութիւն «չարասիրտութիւն. méchanceté, perfidie». խային-խըյանէք «շատ չարասիրտ. très méchant». = արար. خیانت xəyanet «չարութիւն, չար. méchanceté, méchant, perfide».

Խըյար Ն. Դ., խիյար Վ. «փարունդ. concombre, cornichon. 2. բլբու, կոշտ, երկայնահասակ, սարկբոտ և անմիտ. rude, grossier, de haute taille, agé, sot. 3. անի անդամ: membre viril». = արար. خیار xəyar «փարունդ. concombre», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև միւս նշանակութիւնները».

Խըյարնըխ «տեսակ մը հիւանդութիւն. bubon, poulain». = թրք. خیارچق xəyarjək, որ կը կազմուի նախորդ xəyar «փարունդ» ձեռն, յօկ նուազական մասնիկով, իբր բուն նշանակութեամբ «փոքրիկ փարունդ».

*Խըյաճէք Պ., կըյոճոք Վ. «կերպարանք, արտաքին երեւոյթ, հագուստի տարադ. tenue, mise, aspect extérieur». = արար. کیفات kəyafet.

Խըյաճէքի Պ., կըյոճոքի Վ. «արտաքին երեւոյթով բաւ, մաքուր և լաւ հագուած. bien mise, en bonne tenue». = թրք. کیفاتلى kəyafetli.

Խըյաճէքսիղ Պ., կըյոճոքսըզ Վ. «արտաքին երեւոյթով գէշ, գէշ հագուած. mal mise, dans mauvaise tenue». = թրք. کیفاتسىز kəyafetsiz.

*Խըլըզ «կծծի. chiche, avaricieux». = [Թրք. kəyöz կամ kəyöz.

†Խըլի «ջրի եղեբբ, ափ. rive, rivage, bord». = [Թրք. کای کای kəy.

†Խըլի սրբա «ափին երկայնութեամբ. le long de rivage». Խըլի սրբա տունիւ շարուած են. Խըլի սրբա եկամի. = [Թրք. کای سارا kəyə sara.

Խըլմա ն. «ծեծած միս. hachis». Խըլմալ գտնուելի «բան մը շատ մանրել, ջարդել. couper en petits morceaux». = [Թրք. کایما kəyma.

Խըլմա քախսալի կամ Խըլմայի քախսալի «բան մի ծեծելու կոճղ. bachoir». = [Թրք. کایما تختاسی kəyma taxtası], որ բան կը նշանակէ «ծեծած» միս տախտակը:

Խըլմէք ն., դըլմոք ռ., կիմոք վ. «յարգ, արժանիք, արժէք. valeur, estime». = արաբ. کایمت kəymet «յարգ, արժանիք, արժէք»:

Խըլմէքի Պ., Խըլմէքը ն., կիմոքի վ. «յարգի, արժէքուար. estimé, précieux, de prix». = [Թրք. کایمتلی kəymetli նայն նշ.:

Խըլմիւ ընել տես Խըլմըբել:

Խըն Պ., դիւն ռ., կըն վ. «սպասեան (տուրի ելն). four-reau, gainc». = [Թրք. کهن kən.

Խընախընա Պ., կընակընա վ. «քինքլինայ. quinquina». = [Թրք. کیناک kənakəna = որ կը ծագի փոխառութեամբ իտալ. chinachina հոմանիշէն և գործ չունի ֆրանս. quinquina բառին հետ:

†Խընամիւ ընել «պտտաւել, հեղնել, վար դարնել. blâmer, railler». = [Թրք. کینام کینام kənamak.

Խըննախընն «խուռն բազմութեամբ, հոծ. en foule, nombreux, compact». = արաբ. خنجان خنجان xənjaxən], որ կապուած է արաբ. خنجان خنجان «հոծ», օսմաներէնի մէջ պտտանէինն անդործածական արմատին կրկնութեամբ և l a joւ գականով:

*Խըննալ Պ., խընալ Ն. «սառաւան», լար. ficelle». = արար. کناب kənab.

Խըբը «կիսահասուն (ձմեռուկի համար միայն). peu mûr (ne se dit que des melons d'eau)». = Թրբ. kəšər.

Խըբըբը «խորշափիւն, սոսափիւն ելն. frémissement». = Թրբ. خشردى xəšərdə.

Խըբլա Պ., կըբլա Վ. «զօրանոց. caserne». = Թրբ. قشله kəšlə.

*Խըբլիս Պ., կըբլը Վ. «ձմեռուան համար, ձմեռնալիւն. hivernal». = Թրբ. قشلاق kəšlək.

Խըբա՝ Պ., խըբիմ Ն. կը դարձածուի միայն Աստուծոյ խըբիմ (խըբմիմ) գառ, հանդիպիս «Աստուծոյ բարկութեանը, ցամառնը երթաւայ բլլաւ անէծքին մէջ. = պրս. خشم xəšm «բարկութիւն, ցասում. colère».

*Խըջ «մարդու ետեի կողմը, դաւակ. le derrière, croupe. 2. հաւու խեք. poupe». = Թրբ. چي کەر kər.

*Խըռ «կռիւ, վէճ, պայքար. dispute, querelle». օր. նորին իրարու հետ խըռ հանցիկ «դարձեալ իրարու հետ կռուեցաւ, իրարու հետ աւրուեցաւ». նստած տեղը խըռ կը հանէ «սառնեց պատճառի և կամ շատ սլինչ բանի մը համար խռովութիւն կը ձգէ, կռիւ կը հանէ, վէճ կը բարձրացնէ». = Թրբ. خر xər.

*Խըռ «բացաստան, բացօթեայ տեղ. champ, campagne». = Թրբ. قير kər.

Խըռաղի Ն., կռալա Վ. «եղեամն. gelée blanche». = Թրբ. قراغي kəragə.

*Խըռանբա Պ., կըռընբա Վ. «դարձ. gris». = Թրբ. قراتا kəranta.

Խըռըբը Պ., խըռըբի Ն. «խորդիւն, խռկալու ձայն. ronflement. 2. կող, կռիւ. dispute, querelle». = Թրբ. خردی xərəkə.

Խըռլիս Պ., կըռըղի Վ. «բեկարդթ, կտրած աւկարները բուժող, դարմանող, կտրող. rebouteur». = Թրբ. قيرقجي kərəkjə.

խրոթլախ ն. «խոչափող. larynx». — [Թրք. خرتلاق xertlak
նայն նշ.:

խրոթ մրոթ «փափրիկ սնտուի բաներ. bagatelles». —
[Թրք. خرت مارت xert mært.

*խրոթմիւ ընել ն. վ. «խուղել, կտրել. couper», և.
«յափշտակել. arracher, enlever, ravir». — [Թրք. کرتق
kertmak.

*խրոլամիւ ընել «խարդալ, խուկալ. ronfler». — [Թրք.
خړلاماك xerlamak.

խրոլանդըն «ծիճեռնակ. hirondelle». — [Թրք. قزلانچ
kerlangəj.

խրոլանդըն կամ խրոլանդըն պալըխի «ծիճեռնա-
ձուկ. տեռակ մը ձուկ է. hirondelle de mer». — [Թրք. قزلانچ
kerlangəj baləgə.

խրոխա վ. «տեսակ մը բամբակեայ արևելեան վե-
րարկու. manteau ouaté». — արաբ. خرقه xerka.

խրոխայախ Պ., կրոխայաղ վ. «մասանոր. mille-
pieds». — [Թրք. قرق آياق kerk ayak.

†խրոդըն Պ., դրոդըն և. «կոտորած, ջարդ. massacre,
carnage». — [Թրք. قيرغين kərgən.

*խրումա Պ., կրումա վ. «դգեստի վրայ իբր զարդ յառ-
կալէս շինուած ծալքեր. pli, plissage, fronces», դրումա և.
«հրացանի դնտիկ. dragées». — [Թրք. قيرمه kərma.

*խրովիւ ընել Պ., կրովիւ անել վ. «կտրել, դգեստի
վրայ իբր զարդ ծալքեր շինել. froncer, faire des plis». —
[Թրք. قيرمق kərmak.

խրոչլ «անընտել, ամաչկոտ, մարդ է քաշուող. ti-
mide, sauvage». — արաբ. خرجين xərċən.

խրոպա «ջուրի տիկ. outre à eau». — արաբ. قربة kərba.

խրոպան Պ., կրոպաջ վ. «խարաղան. fouet». — [Թրք.
قرباج kərbaj.

խրոպանի «խոպայաջ/ ջուր ծախող. qui vend de l'eau
avec des outres». — [Թրք. قرياجي kərbajə

*խրոփըխ «խուզուած, ծայրերը կտրտուած. tondus».

խրոփելս պըքլս «խաղուած պելս ունեցող. aux monstres tondnes». = Թրք. قريق kərpək.

*Խրոփմիւ ընել «խաղել, ծայրէն կտրել. tondre. 2. աչք քթթել, թարթել. cligner. 3. աղջկան մը աչքով նշան ընել. faire signe des yeux». = Թրք. قريق kərpmak.

*Խրոճիկ Պ., խոճիկ Վ. «ցնդկլ, ծերութենէն ցնորկլ. être décrépit. խոճած «ցնորած, ցնդած. décrépit». = ար. خريف xerif «ցնդած, ցնորած ծեր. décrépit».

Խըսան Պ. «աքցան. tenailles», կըսլանց Վ. «մաղխիկ. pincettes». = Թրք. قيصاج kəsa].

Խըսըմ Ն., խըսմ Վ. «աղդական. parents». = Թրք. خصم xəsem.

Խըսիր Վ. Ն., խասիլ Ղ. «փսիաթ. natte». = ար. حصير haser.

*Խըսխանն Պ., խըզղանն Ն. «նախանձոտ. jaloux». խըսխաննութիւն «նախանձ, նախանձոտութիւն. jalousie». = Թրք. قىصقانس kəskanj.

*Խըսխանմիւ ըլլալ Պ. «նախանձիկ. être jaloux», խըզղանմիւ ըլլալ Ն. «խնայել. épargner». = Թրք. قىصقانس کى قىصقانس kəskanmak.

Խըսխըվրախ «տըրոււն, դալարոււն. entortillé, tordu. 2. կըրակէն բոլորովին խանձուած. fricassé, brûlé». = Թրք. قىص قىصقانس kəs kəvrak.

*Խըսմէթ Ն., ղըսմեթ Ղ.; կըսմեթ Վ. «բախտ. chance». = ար. قىصمت kəşmet.

Խըսրախ Պ., ղըսրաղ Ղ., իկըսրախ Վ. «զամբիկ, մատակ ձի. jument, cavale». = Թրք. قىصقانس کى قىصقانس kəsrak.

Խըվընըմ տես խըզընըմ.

*Խըվըն «տըրեալ, գոռզ. tressé, crépu». խըվըն խըվըն «տըր ոլոր. tortillé, tressé». խըվըն մագեր «գոռզ մաղեր. cheveux crépus». = Թրք. قىصر kəvər.

Խըվըն զըվըն «խարդախ, մէջէն դողցող, գող. filou, fripon». = Թրք. خەڤەر-xəvər-zəvər. այս բառը չունի Արիկեան.

Խըվընըն Պ., կըվընըն Վ. «գոռզ, դանդաղոր

(մաղեր). crêpu. 2. բարակ գմակով, գռռազ բրդով տե-
սակ մը «չխար. espèce de mouton à queue mince et à laine
crépue».—[Թրք. کيورك kəvərjak.

*Խըվըռմա «խժիռ. piqure (d'étoffe)».—[Թրք. کيورمه
kəvərma.

*Խըվըռմիւք ընել «տրել, դալարել (մաղեր էլն.)» tress-
ser, crêper».—[Թրք. کيورمق kəvərmaq.

*Խըվըռմ «տրք, ծալք. pli, tresse» խըվըռմ խըվըռմ
«տրք ուրք, ծալ ի ծալ. tressé, crêpu».—[Թրք. کيورم kəvrəm.

*Խըվըռալ «տրեհալ, դալարուն. entortillé, tordu».—
[Թրք. کيوراق kəvrak.

*Խըվըռմիւք ըլլալ «տրեռել, դալարեռել. s'entortiller,
se tordre».—[Թրք. کيورلمق kəvrəlmak.

*Խըսար Պ., խասար Ն., ղըդուր Ղ., կոնդուր Վ. «չափ.
mesure, quantité» ասխըսար, ա՛թխըսար, ա՛նխըսար
«այսչափ, այդչափ, այնչափ. tant, autant» հորս խըսար
«հորս չափ, հորս տարիքով. tant que mon père, à l'âge de
mon père» ի՛նչ խըսար «ինչչափ. combien».—արաբ. قدر
kadar.

Խըսրէկէզ «դարնան սկիզբէն սկսեալ մինչև աշնան
վերջը. le printemps et l'été».—արաբ. خضر الياس xəzər (կամ
xədər) ül yas «ս. Գէորգի տօնը. la fête de St. George».

Խըրս Պ., հէրս Վ. Ն., հիրս Ղ. «բարկաւթիւն, ցատում.
colère» խըրս ելլալ «բարկանալ. se fâcher, se mettre en co-
lère».—արաբ. حرص hərs.

*Խըրսաթմիւք ընել «բարկացնել. fâcher».—[Թրք. حرصتمق
hərslatmak.

*Խըրսաթսըրմիւք ընել «բարկացնել տալ. faire fâcher».
—[Թրք. حرصلترمق hərslatdermak.

*Խըրսամմիւք ըլլալ Պ., հէրսամիւք Վ., հիրսամիւք Ղ.
«բարկանալ. se fâcher, s'irriter».—[Թրք. حرصلتمق hərslanmak.

Խըրսը Պ., հէրսի Վ. «բարկացում, բարկացած. irras-
cible, irrité».—[Թրք. حرصلى hərslə.

Խիլըսսա Պ. «հոյզ, մուգ. jus, extrait» օր. soustapqih

խիւլասա. Ղարալալի բարբառով՝ խիւլասա «խերջապէս»,
ի մի բուն, կարճ լռելով. enfin, en un mot. = արաբ. خلاصه
xûlasa երկու նշանակութիւններով ալ.

Խուզի ն., կուզի վ. «գառնուկ. agneau». խո՛ւզիս
«սիրելիս, աղաս, զաւակս. mon cher, mon enfant». = Թրք. کوزی
kuzî.

Խուզու խուլալի «Թրթնջուկ. oseille». = Թրք. کوزی قولاغی
kuzî kulagî.

Խութի ն., կութի վ. «տուփ. boîte», դութի Ղ. «գա-
ղալ, տուփ, արկղ. cercueil, boîte, coffre». = Թրք. کوطی
kntî «տուփ. boîte».

Խուլախթօզի «քունք. tempe». = Թրք. کولاطوزی ku-
lak tozî.

Ի՛խուլախլը «ունկերով տեսակ մը տափակ մետաղեայ
աման. gamelle». = Թրք. کولاکلی kulaklî.

*Խուլախարզ «ականջը կտրած, ականջառ. qui a les
oreilles coupées». = Թրք. کولاکساز kulaksaz.

Խուլան ն., դուլաջ Ղ., կօլաջ վ. «գրկաչափ. brasse». =
Թրք. کولاج kulaj.

Խուլանլամիւ բնել ն. «գրկով չափել. mesurer à la
brasse». = Թրք. کولاجلامق kulajlamak.

Խուլամպարա «մանկամուկ, արուապէս. pédéraste». =
պրս. غلامبار gulambare.

Խուլէ Պ., կուլա վ. «աշտարակ. tour». = Թրք. کوله
kule, որ աղաւաղեալ ձևն է արաբ. کلة kulle հոմանիշին.

Խուլէլի «աշտարակ ունեցող. qui a une tour». = Թրք. کولهلی
kulelî.

Խուլանմիւ ըլլալ Պ., խուլամիւ ըլլալ ն., կուլամիւ վ.
«գործածել. s'en servir, employer». = Թրք. کولالماق kul-
lanmak.

Խուլլուխ Պ. «պահականոց (ղինւորի). corps de gardes»,
դուլլուղ Ղ. «ծառայութիւն. services»; խուլլուխութիւն ն.
«ծառայութիւն. service». = Թրք. کوللخ kullək.

*Խուլի «անգղ, ունդ, ունկունք, կանթ. ance, mau-

che». խնդի քախմիւս ընել *«սուտ պատճառ մը դանել»*.
inventer une cause». = Թրք. *فولپ kulp*.

Խոլփիու *«կանիթ, ունկունք ունեցող»*. à anse, à manche». = Թրք. *قولپلى kulpilu*.

Խում ն., դում ն. *«աւալ»*. sable». = Թրք. *قوم kum*.

Խումանսա *«վարել, ղեկավարութիւն, կառավարութիւն»*. direction, action de gouverner». = Թրք. *قوماندا kumanda* = իտալ. comando.

Խումանսար Պ., կումանդար Վ. *«ղեկավարող, կառավարիչ»*. gouverneur, chef». = Թրք. *قوماندار kumandar* = ֆրանս. commandeur.

Խումաւ ն., կումաւ Վ. *«կերպաս»*. étoffe», դումաւ ն. *«քարակ, նուրբ (հասակի համար)»*. mince (taille)». = արաբ. *قماش kumaš* *«կերպաս»*. étoffe».

Խումաւնի *«կերպոտադործ, կերպոտալուծաւ»*. marchand d'étoffes». = Թրք. *قماشچى kumašjə*.

Խումար Պ., դումար ն., կումար Վ. *«դրամով բախիխաղ»*. jeu de hasard avec de l'argent». = արաբ. *قمار kumar*.

Խումարխանէ կամ խումարանէ Պ., կումարխանա Վ. *«խաղարան»*. maison de jeu, tripot». = արաբ. *قمارخانه kumarxane*.

Խումարպազ Պ., դումարբազ ն., կումարբոզ Վ. *«խաղամուկ»*. joueur». = արաբ. *قمار باز kumarbaz*.

Խումլու *«աւաղոտ»*. sablonneux». = Թրք. *قولى kumlə*.

Խումլուխ Պ., դումլուխ ն. *«աւաղուտ»*. lieu sablonneux». = Թրք. *قولىق kumlək*.

*Խումպառա Պ., կումբառա կամ կոմբառա Վ. *«փոքրիկ հողէ դանձանակ՝ մէջը դրամ հաւաքելու համար»*. tirelire, esquipot. 2. *ռումբ»*. bombe». = արաբ. *خمبره xumbere*.

Խումսալ *«աւաղուտ ծովեղբ»*. grève». = Թրք. *قوسال kumsal*.

Խումրալ, խումրալի Պ., խումուալ ն. *«չէկ»*. blond». = Թրք. *قورال kumral*.

Խումրի *«տատրակ»*. tourterelle». = Թրք. *قورمى kumrə*.

խումիանյա Պ., կումիանյա Վ. «ընկերութիւն» (շահեկանքի, շողենաւի կշն.). compagnie, société. = [թրք. kumpanya=խաալ. compagnia.

խւյ Վ. Ղ. Ն. «ունտկութիւն. mauvaise habitude». = պրս. خوى xuy.

խույլանմիւր ըլլալ «դաժանանալ, բարկացոտ դուռնալ. prendre de l'humeur, se fâcher». = [թրք. خويلتمق xuy-lanmak.

խույլու «բարկացոտ, դէգ. revêche, intraitable». = [թրք. خويله xuyde կամ خويلو xuylu.

խույումնի Ն., կույումջի Վ. «օտկերիչ. orfèvre». = [թրք. کيومجى kuyumjə.

խույումիս «պոչ. queue». = [թրք. کويروق kuyruk.

խույումիս յաղի «դմակի լուղ. graisse de queue de mouton». = [թրք. کويروق ياغى kuyruk yağ.

*խույումիսուղ «անպոչ. sans queue». = [թրք. کويروقسز kuyruksaz.

խունի Ն. «ձաղար. entonnoir». = [թրք. خولى xuni = յուն. χώνη.

խունսախ Պ., դոնդաղ Ղ., կոնդաղ Վ. «երկխայի խաճաթուր. maillot, lange. 2. հրդեհ ձգելու համար յատկապէս պատրաստուած դիւրաւառ նիւթերու ծրար. matière incendiaire». = [թրք. کونداق kundak.

*խունսուրա Պ., կունդուրա Վ. «կօշիկ. soulier». = [թրք. کوندور kundura.

խունսուրանի Պ., կունդուրացի Վ. «կօշիկաւար, կօշկաւաճառ. cordonnier, marchand de souliers». = [թրք. کوندورجى kundurajə.

խուլ Ն., դուլ Ղ., կուլ Վ. «թռչուն. oiseau». խուլերս «սիրելիս. mou cher, ma chère!» խուլիկ «թռչնիկ. petit oiseau». խուլիկս «թռչնիկս, սիրելիս, հոգեակս. mou âme, ma chérie». խուլ կը կոչուի նաեւ միայն ամանորին պատրաստուած տեսակ մը թռչնաձև հացը. espèce de pain en forme d'oiseau, qu'on prépare le jour de l'au». = [թրք. کوش kuş.

խուճանմի՞լ ըլլալ *զինուիլ, զէնքերը մէջքը կապել.*
s'armer, prendre ses armes. = [Թրք. *kuşanmak* ڪوشانمق.

խուճ քիւյի Պ., կուճքույի Վ. *«փետուրով շինուած.*
fait de plumes d'oiseaux». խուճ քիւյի *սեօեկ, բարձ.*
= [Թրք. *kuş tüyü* ڪوش تويى.

խուճղու *«կիտարթուն, ձայնհաս (քունի համար). vi-*
gilant». օր. աս գիշեր խուճղու քնացէ՛ք, գուլ կայ եղեր.
= [Թրք. *kuşku* ڪوشقو.

խուճալազ *«հաւորս, թռչնորս, որսորդ. oiseleur.»*
= [Թրք. *kuşbaz* ڪوشباز.

խուճիլի *«տեսակ մը ծածկալեզու. espèce d'argot.»*
օր. ավաղվելիս = աղուէս, անառսոնոն = առտու. = [Թրք.
kuş dili ڪوش ديلي *«թռչունի լեզու. langue d'oiseau.»*

խուպուռ *«արտաքնացի ծակը և վար իջնող խողո-*
վակը. chaussée d'aisances. 2. անարգական ածական է. terme
de mépris.» = [Թրք. *kubur* ڪبور ڪوبور.

խուպակ Պ., կուքմ Վ. *«գմբեթ. coupole, dôme.»* = ա-
րաբ. *kubbe* ڪبه.

խուրան Պ., դուրան Ղ., կուրան Վ. *«Մահմեդի դու-*
րանը. Coran.» = արաբ. *kuran* ڪران.

խուրասա Պ., կուրադմ Վ. *«մանր մոլեր, հին ու*
մին, անպէտ բաներ. vieilleries.» = [Թրք. *kurada* ڪورادا.

խուումա *«արմառ. datte.»* = արա. *xurma* ڄرما.

խումի՛լ ընել Ն., կումի՛լ անել Վ. *«լարել (ժամա-*
ցոյց). monter (une montre). 2. կադմել, յարգարել (մեքե-
նայ). monter, dresser, élever (une machine). 3. կանգնել,
տնկել (վրան). dresser une tente. 4. միտքը դնել, մտադ-
րել. mettre à l'esprit. 5. նպատակի մը վրայ լաւ խոկալ.
penser pour un but. պաղտաւ խումի՛լ «ժալապա-
տիկ նստիլ. s'asseoir en croisant les jambes.» = [Թրք. *kurmak* ڪورمق.

խումնա *«բաղնիքի գուռ, աւազան. bassin.»* = [Թրք.
kurna ڪورنه.

խումնագ Գ., կումնագ Վ. «խորագէտ, խորամանկ.
fin, rusé». = Թրք. کورناز kurnaz.

խումնալը «աւազանաւոր, դուռ ունեցող. qui a un
bassin». = Թրք. کورلی kurnala.

խուռեին Ե., դուրդուռում Ղ., կուռկուռում Վ. «ար-
ճիճ, կապար. plomb. 2. հրացանի գնդակ. balle de fusil». խուռեին կաթէ ականցդ «խրանաւ բալարովին». խուռեին
կ'ըմանի «շատ ծանր է. c'est très lourd». = Թրք. کورسون
kurşun.

խուռուլմիւ ըլլալ Գ., կուռուլմիւ Վ. «լարուել (ժու-
մացոյցի). être monté (une montre). 2. կազմուել, յար-
դարուել (մեքենայի). être monté, élevé, dressé (une ma-
chine). 3. կանգնուել, տնկուել (վրանի). être dressé (une
tente). 4. հպարտանալ, գոռոզանալ. prendre des airs, de-
venir fier». = Թրք. کورلماق kurulmak.

*խուռում Ե. «ճանճախարիթ, մաւր. suite». = Թրք.
کوروم kurum.

խուռունքու «մտածութիւն, խոր մտածմունք, մտա-
տանջութիւն. méditation, pensée, inquiétude». = Թրք. کورتى
kuruntə.

խուռու Գ., կուռու Վ. «դահեկան, 40 ժաբա, զը-
րուշ, տաճկական դրամական միութիւնը. piastre». = Թրք.
گروش gurus.

խուռաղի Գ., խուռաղա Ե. «դարա. grenouille»,
թէքնէ խուռաղա Ե. «կրեայ. tortue». = Թրք. کوربا
kurbağa.

*խուսուր Գ., կուսուր Վ. «թերի, թերատ. manqué, non
achevé. 2. պակասութիւն, թերութիւն. défant. 3. յան-
ցանք. faute. 4. մնացեալը. le reste». = արաբ. کسور kusur.

*խուվէք Գ., դվաք Ղ., կուվոք Վ. «ոյժ. force». = ար-
աբ. کوفت kuvvet.

*խուվէթի Գ., կուվոթի Վ. «ուժեղ. fort». = Թրք.
کوفتلى kuvvetli.

*Խուլվեթսիզ Պ., կուլմթսըզ Վ. «տկար, վատոյժ, ան-
զօր. faible, sans force». = Թրք. قوتسز kuvvetsiz.

Խուսուզ Պ. «կատաղած (շան համար). enragé (chien).
= Թրք. کدوز کداز kuduz.

*Խուսուռմիւ ըլլալ Պ., խուսուռմիւ ըլլալ Ն., դուրս-
միւ Ղ. «կատղիւ. s'enrager, être enragé. 2. վերին աստի-
ճանի անառականալ (կըսուի տան մէջ անհանգարտ տղոց
համար). être très méchant». = Թրք. کدورماق kudurmak.

*Խուսրէթ «կարողութիւն, ոյժ. pouvoir, portée, force».
վրաս խուսրէթ չմնաց. = արաբ. قدرت kudret.

Խուրապիյէ Պ., խուրապիյա Ն. «տեսակ մը քաղցր
խմորեղէն. espèce de pâtisserie». = արաբ. غرابيه ġurabiyye.

Խուրպան Պ., կուրբան Վ. «շահ, մատաղ. offrande,
sacrifice». = արաբ. قربان kurban.

Խուրպան պայրամի Պ., կուրբան պայրամի Վ. «մահ-
մետական տօնական օր մ'է. fête des sacrifices (chez les
mahométans)». = Թրք. قربان يرامى kurban bayram.

Խուրպէթ կամ խուրպէթութիւն Պ., կուրքմթ Վ. «պան-
դըխտութիւն. expatriation». = արաբ. غربت ġurbet.

Խուրսախ «կտնառք. jabot». = Թրք. قورصاق kursak.

Խուրս «գալլ. long». = Թրք. کورت kurt.

*Խուրսա, խուրսավաթ Պ., խուրդավաթ Ղ. Վ. «մանր
մունր, հին ու մին բաներ, մանրուք, երկաթի կտորուք
էլն. vieillerie, objet menu, menuaille, quincaille». = պրս. خرد
xurde, յղճնակին خردوات xurdevat.

Խուրսավաթնի «հնավաճառ, մանր երկաթեղէններ
ժախտղ. fripier, quincaille». = Թրք. خردواتجي xurdevatje.

*Խուրսուխաւ ընել, հանել Ն. «ջախջախել, խարտակել
(ճեծի համար կ'ըսուի). casser, écraser, battre». խուրսու-
խաւ ըլլալ «ջարդուիլ, ջախջախուիլ, խարտակուիլ. être
cassé, écrasé, battu». = պրս. خردوخاش xurduxas.

Խուփա Պ., փուփա Ն., կուփա Վ. «սիրտ (Թղթա-
խաղի մէջ սրտի ձև կարմիր նշան ունեցող Թղթերը). cœur

(en jen de cartes)».—[Թրք. کوپا kupa շնդն նշ. même sign.». —[առալ. coppa բաժակ: coupe, verre, tasse».

Խօզ Պ., կօզ Վ. «Թղթախաղի մէջ տակը բացուած թուղթը. atont». օր. աս խաղին մէջ խուփան խօզ է. — [Թրք. فوز koz.

Խօզա Պ., կօզակ Վ. «մեռաբսի բժժժ. cocon».—[Թրք. کوز koza.

Խօզալախ շնճիլի պտուղ. pomme de cyprès».—[Թրք. فوزالاک kozalak.

Խօլ Պ. «դրան նիւ. verron. 2. պահնորդ զինւոր. sentinelle», կօլ Վ. «դռուի թւերը. branches de courge».— [Թրք. کول kol, որ բուն կը նշանակէ «թւ, բազուկ. bras».

Խօլայ ն., կօլայ, կօլայն Վ. «դիւրին. facile».—[Թրք. کولای kolay.

*Խօլայաբփիւ բնել ն. «դիւրացնել. faciliter».—[Թրք. کولایلاتمق kolaylatmak.

Խօլան Պ., կօլան Վ. «ձիու մէջքի փակը. sangle».— [Թրք. کولان kolan.

*Խօլթուխ ն., կօլթուխ Վ. «անութ. aisselle. 2. փաթիւ դինետուն. cabaret».—[Թրք. کولتوق koltuk.

*Խօլթուխլամիւ բնել ն. «թւը դարնել, առնել. prendre par le bras».—[Թրք. کولتوقلامق koltuklamak.

Խօլթուխ սանճալլասի «թիկնաթոռ. fantueil».—[Թրք. کولتوق صندالیهسى koltuk sandalyase.

*Խօլլամիւ բնել Պ., կօլլամիւ անել Վ. «հսկել. guetter, veiller».—[Թրք. کوللامق kollamak.

Խօլնի Պ., կօլչի Վ. «դէտ, պահակ. gardien, sentinelle».—[Թրք. کولچی kolje.

*Խօլլախ Պ. «թւնոց, բազպան. gantelets, ն. «թաթ պան, ձեռնոց. gants».—[Թրք. کولچاق kolçak.

*Խօփա Պ. «մեծ. grand. 2. ծեր, տարիքոտ. vieux, âgé», խօջա Վ. «հարուստ. riche. 2. տանիկ վարժապետ. instituteur turc», խօջա Ն. «վաճառական. commerçant, négociant», փօփա ն. «զուարճախօս մարդ. homme amusant».—

թրք. کویا koja *մեծ. grand. 2. ծեր, տարիքոտ. vieux, âgé, որ կուգայ պրս. خواجه xaje կամ xoja տուողիչ, վարժապետ. maître, instituteur բառէն. Նոր-Նախիջևանից ցոց տուած նշանակութիւնը նշանաւոր դուարճախօս աստուղական Նասրէտօղին-խօնային անունէն է. Տես նաև նոնա.*

Խօնաման Պ., կօջումուն Վ. *մեծ, ահագին, խոշոր. gros, énorme. = Թրք. کودامان kodaman, բայց նախորդ. koja հոմանիշին ազդեցութեամբ եղած է Թրք. kojaman.*

Խօյի Ն., կույի Վ. *թուխ. brun. 2. թանձր. épais. = Թրք. کویو koyu.*

Խօյին տոյխար. mouton. = Թրք. کویون կամ کویون koyun.

Խօնախ Պ. *ասպարանք. palais, կօնախ Վ. հիւր. hôte. 2. ասպարանք. palais, դօնաղ Ղ. հիւր. hôte. = Թրք. کوناک konak.*

Խօնի Ն. *կօշիկի անկարուրդ (փողը, վիզը). jambe de botte, կօնջու Վ. շերտաւ կօշիկի. talon. = Թրք. کونج konj.*

Խօնիա *կոկոն. bonton de fleur. = պրս. گونچه gunce.*

*Խօնմիւր ըլլալ *թառնիլ (թռչունի). se percher. = Թրք. کونماق konmak.*

*Խօնուսմիւր ըլլալ Պ., կօնուսմիւր Վ. *տեսակցել, խօսակցել. converser, s'entretenir, խօնուսմիւր ըլլալ Ն. տեղ մը դալ հաւաքուիլ. se réunir. = Թրք. کوشماق կամ کوشماق konəşmak, կազմուած کونماق konmak թառնիլ, իջնել, իջնաւնիլ. se poser sur, descendre, se loger արմատէն.*

Խօնչա տես խօնիա.

Խօնչա *ճաղիկներով և միրգերով զարդարուած նուէր ուղարկելու խան, սեղան. plateau orné de fruits et de fleurs, pour envoyer comme cadeau, Ղ. կերակուր բաժնելու ափսէ. plateau pour distribuer les plats (à la table). = պրս. خواجه xonce.*

Խօշ Վ. Ղ. *հաճոյալի, ծիծաղաշարժ, զուարճալի. amusant, plaisant, comique. = պրս. خوش xoš. Խօշը քերել հաճելի ընել, զուարճութիւն առնել. faire plaisir, causer du*

plaisir a». խօսք կամ խօսիկ գալ «ծիծաղը շարժել, զուար-
հանալ, փրեն ուրախութիւն պատճառել. se réjouir, lui-
causer du plaisir». Վերջինը կատակի լեզուով կ'ըսուի նաև
խօսաճիկ գալ (տես խօսաճ)։

խօսաճ ն., խօսար վ. «չամշարակ, միրգերու շաքա-
րախառն խաշու. compôte légère».—պրս. خوشاب xošab. Կա-
տակով կ'ըսուի. խօսաճիկ գալ՝ փոխանակ քսելու խօսիկ
գալ, զոր տես։

խօսնիս, խօսնոյս «գոհ. content, satisfait».—պրս. خوشنود xošnud.

†խօսալէ վ. «սիրալիր տեսակցութիւն, մտերիմ խո-
սակցութիւն. conversation amicale, entrevue intimes».—թրք.
خوشبش xošbeš.

†խօսնումիւ ընել «լծել (էին կառքին). atteler».—թրք.
كوشدرمق košdermak.

խօջ Գ., խօջխառ ն., դօջ վ., կօջ վ. «խոյ. bélier».—
թրք. كوچ koč. ն.—նախիկեանցոյ խօջխառը հայերէն ոչ-
խառ բառին նմանութեամբ կազմուած բլբլու է։

խօռ «տգեղ, անհաճոյ. vilain, laid, qui ne plaît pas»,
—պրս. خوار xor «անարգ, հէգ. vil, méprisable, misérable».
Պօղոս և Վանի բարբառով կ'ըսուի խօռ ցնյիլ «դժտան
աչքերով, ծուռ ծուռ նայիլ. regarder de côté, de travers,
de mauvais œil».

խօռթախ ն. «հոգեգէշ, մեռեալի ուրուական. reve-
nant».—թրք. خورتلاق xortlak.

խօռքում «կնճիթն, պատիճ (փիղի կամ ջրհանի).
trompe de l'éléphant, tuyau d'une pompe».—պարս. خرطوم
xortum.

խօռխուլուխ «խրտուիլակ. épouvantail». խօռխուլուխ
ես, ի՞նչ ես ասելը «ինչու պարսպ տեղը կեցած ես.
pourquoi tu restes inutilement?».—թրք. کورقورق korkulak.

†խօռյաւ «կոշտ, կոպիտ, շինական, տգեղ. grossier,
rude, rustique, laid».—թրք. خورباد xoryad.—յուն. χωρπτης.

խօռնիւ «ազոխ. raisin vert, verjus».—թրք. کوروك koruk.

Խօս խօսաւ շատ մեծ. très grand, énorme. 2. շատ
տարիքոտ. vieux, très âgé». — Թրք. قوس قوچه kos koja.

Խօլա ջրի դոյլ. seau». — Թրք. کوزه koga կամ کوا kova.

Խօլալամիւ ընել հալածել, վանել, ետեւէն վաղել.
poursuivre, chasser». — Թրք. کوالاماق kogalamak կամ کوالاماق kovalamak.

Խօլան մեղուի փեթակ. ruche d'abeilles». — Թրք.
کوغان kogan կամ کوان kovan.

Խօվուխ «խոռչ. creux. 2. խոռչաւոր. concave». —
Թրք. کوغوک koguk կամ کوق kovuk.

Խօվուց Պ., կավուց Վ. «ջրհանկիրներու կամ ղինուր-
ներու համար իբր ընակարան ծառայող մեծ սրահ. grande
salle des pompiers ou de soldats». — Թրք. کوش کوش kosh կամ کوش kovuş.

*Խօրաքա Ն. «խօսակցութիւն, խօսք. parole, conversa-
tion». Խօրաքել «խօսիլ. parler, causer». — Թրք. خوراطه xō-
rata «գոլարճախօսութիւն. badinage, plaisanterie». — յուն.

Խօրասան Վ. «կղմինարի ծեծած փոշի. poudre de
brique». — Թրք. خراسان xorasani.

Խօրասանի «մութ կարմիր՝ կղմինարի դոյն. rouge
foncé». — Թրք. خراسانی xorasani.

Խօրունի Պ., խօղունի Ն., դուրուղի Վ., կուրուղի Վ.
«այգիի պահապան. garde-champêtre». — Թրք. کوريجی korajə.

Խօրօզ Ն. աքաղաղ. coq. 2. հրացանի շուն. chien de
fusil». — պրս. خروس xoros, որ Թուրքերէնի մէջ առած է
خوز xorozi.

Խօրօղանմիւ ըլլալ «հպարտանալ, սիդալ. prendre un
air arrogant». — Թրք. خوزلانماқ xorozi lanmak.

Խօրօղալիմա «տեսակ մը անպէտ ձուկ. espèce de pois-
son». — Թրք. خروشبيله xorospina — յուն.

Կ.

Կազ Վ. «քարիւղ. pétrole».—[Թրք. گاز gaz = ֆրանս. gaz «ցնդական մարմին. gaz».

Կազ «շղարշ. gaze».—[Թրք. گاز gaz = ֆրանս. gaze.

Կազինոյ Վ. «եւրոպական սրճարան, զբօսարան. casino, café à l'euro péen, club».—[Թրք. کازینو kazino = իտալ. casino «զբօսարան. maison de plaisance».

Կալիպա, կալիպա ֆի «կարծեմ, թերեւ. je crois que, peut-être».—[Թրք. galiba.

Կալիպարսի «կարմիր թանաք և կարմիր թանաք պատ-
րաստելու նիւթ. encre rouge, matière pour préparer l'encre
rouge».—[Թրք. kalibardi = իտալ. ?

Կակա «կտուց. bec d'oiseau».—[Թրք. گاغ gaga.

Կակալամիւ բնիկ «կոցահարեւ. becqueter».—[Թրք. گاغلمق gagalamak.

Կայսա «հոգուական տիկ (նուագելու համար), պար-
կապղուկ. cornemuse».—[Թրք. گايده gayda.

Կառկառա Վ. «խաղաղ, կոկորդը ողողել դեղով. gar-
garisme».—արաբ. غرغر gargara.

Կառնապիթ Վ. «ծաղկակաղամբ. chou-fleur».—[Թրք. کرنابیت karnabit.

Կէզինթի «նախերգանք. prélude».—[Թրք. گزنتی gezinti.

*Կէզինթի բլլալ Վ., գլուխի Վ. «սքստալ, պտտելիլ,
աստ անդ. պտտիլ. se promener ça et là».—[Թրք. گزتمك
gezinek «պտտիլ. se promener», گزتمك gezinmek «պտտելիլ.
se promener ça et là».

Կէլիննիկ «տեսակ մը հիւանդութիւն. nom d'une ma-
ladie». և Կէլիննիկ կամ Կէլիննիկ ցիլի «հարմունկ, պը-
տուկկտարուկ ծաղիկը. coquelicot».—[Թրք. گيلنجك gelinjik,
گيلنجك چيچكي gelinjik çiçeyi.

Կէլիննիքի «կէլիննիկ կոչուած հիւանդութիւնը բը-
ժշկող դրբաց».—[Թրք. گيلنجكجي gelinjikji.

*Կէլիճի կիւզէլ «ըստ պատահման. au hasard».—[Թրք. گولشي گوزل gelişi güzöl.

Կէլիւր Պ., գլուխը Ղ. Վ. «մուտք, եկամուտ, հասոյթ. revenu».—[Թրք. کلور gelir կամ کلير gelir.

*Կէլալէրի Ն. «երկաթէ ճանկ. tirebraise».—[Թրք. کلبري gelberi.

Կէնէլիկ Պ., գէշուրդ Վ. «գիշերազգեստ. robe de nuits».—[Թրք. گيجه ليك gijelik.

Կէնէ Junicի Ն. «լղջիկ. chauve-souris».—[Թրք. گيجه کوشى gije kuşo.

Կէնէ սեճա Պ., կէնէսիճա Ն., գէշմ սաճասի Վ. «ցայդածաղիկ. belle-nuit».—[Թրք. گيجه صفا gije sefa.

*Կէմ Պ., գլում Վ. «սանձ. bride».—[Թրք. گم gem.

Կէմի Ն., գլումի Վ. Ղ. «նավ. navire, vaisseau».—[Թրք. گمي gemi.

Կէմիճի Պ., գլումըլի Վ. Ղ. «նավավար. matelot, marin».—[Թրք. گميجي gemiji.

Կէյիկ Պ. «եղջերու. cerf», կըյըկ Ն. «վայրենի. sauvage».—[Թրք. گيك geyik «եղջերու».

*Կէյիւմիճ ըլլալ «զգայունիլ, քեքրտալ, ձգռտալ. roter».—[Թրք. گيرمك geyirmek.

Կէնզ քթի և թոքի ճանապարհը. arrière-narines».—[Թրք. گنز genz.

*Կէ՛նէ Ն., գինմ Վ. «գարձեալ, վերստին, նորէն, կրկին. de nouveau, encore une fois».—[Թրք. ينة yine.

*Կէ՛նէ՛ Պ., գլմնմ Վ. «տիզ, շանաճանճ. tique».—[Թրք. گنه gene.

Կէնն Ն., գլմնջ Վ. «երիտասարդ. jeune, jeune homme».—[Թրք. گنج genj.

*Կէչինմէ Պ., կէչիմէ Ն. «ապրուստ. entretien, du qnoi vivre».—[Թրք. گچينمه geçinme.

*Կէչինմիճ ըլլալ Պ., կէչիմիճ ըլլալ Ն., գէչմիճ Վ. «ապրուիլ, լաւ կամ գէշ կարողանալ ապրուստը հայթայ-

թել. vivre d'une manière assez satisfaisante». = Թրք. *کچنمک* geçinmek.

*Կէշիսիքսիւմիւ ընել «ապրեցնել, ուրիշին լաւ կամ դէշ ապրուստ մը հայթայթել. entretenir d'une manière assez satisfaisante». = Թրք. *کچندirmek* geçindirmek.

*Կէշիս «անցք. passage». = Թրք. *گچيد* geçid.

Կէռիւմիւ ըլլալ Պ., կյէռըմիւ ըլլալ Ն. «ձգձգուիլ, ճապկուիլ (մարդու համար). bailler, avoir du ressort. 2. ձգուիլ, լայնանալ (առարկաներու համար). se tendre». = Թրք. *گيرilmek* gerilmek.

Կէռմիւ ընել «չաւ ձգել, պարզել, երկարել. tendre». = Թրք. *گيرمک* germek.

Կէռսան Պ., կէրսան Ն. «ծնօտին տակի միսը, խալիպ. chair pendue sous le menton», գյռոդան Ն. «խրան. buste, partie supérieure du corps». = պրս. *گردن* gerdan «վիզ. cou», որ Թուրքերէնի մէջ առած է *گردان* gerdan ձևը վերի առաջին նշանակութեամբ.

Կէռսանըլիս Ն., գյռոդմըլը Վ. «մանեակ. collier». = Թրք. *گردانلق* gerdanlök.

Կէռսէլ «ունկերով փայտեայ մեծ դոյլ. cuveau, seau en bois». = Թրք. *گردل* gerdel.

Կէվէզէ Պ., գյուվզմ Վ. «շատխօս. bavard». = Թրք. *گوز* geveze.

Կէվրէկ տես կէովրէկ.

Կէվրէնիկ «շատ դիւրաբեկ, փուխր. friable». = Թրք. *گورجک* gevrefik.

Կէրիզ «արտաքնոցի ճանապարհ, կոյուղի. égout, cloaque». = Թրք. *گيريز* geriz = պրս. *گيريز* gyariz.

Կէրկի «ձիգ, ձգուած, երկարցուած. tendu». = Թրք. *گيرگی* gergi.

*Կէօզէքսիւ ընել «հսկել, պահպանել. veiller, guetter». = Թրք. *گوزتمک* gözetmek.

*Կէօզ բաշի «արջասպ. vitriol». = Թրք. *گوزطاشی* göz taşo.

կեղծիւկ Պ., կողիւկ Ն., կլեղիկ Վ. «ակնոց». lunettes, pince-nez. = Թրք. گۆزلك gözlik.

Կեղ-կեղեղ «ակնյայտնի, բոլորովին յայտնի, բացէ ի բաց». ouvertement, à vue d'œil. = Թրք. گۆز گۆره güz göre.

Կեղծախախտի Պ. «հեռաձուլ, կախարդ». sorcier. = Թրք. گۆز باغچي güz bağcı. տարբեր է Ղարաբաղի բարբառով կեղծախախտի «աչքի չափով. mesuré par l'œil» բառը, որ Թրք. گۆز باغچي güz bağcı և է է մը կը ծագի.

Կեթիւրի Պ., գեթիւրի Ղ. «ամբողջովին. entièrement». որ. sninը կեթիւրի սսւռ վրան է. = Թրք. گۆتۈرۈ gütürü.

Կեթիւրի փազար «ամբողջ ապրանքը միասին գնելով. en achetant entièrement toutes les marchandises qu'un marchand vend». = Թրք. گۆتۈرۈ بازار gütürü bazar.

Կեղ Պ., գլեղ Վ., գլղ Ղ., կղ Ն. «լիճ. lac». = Թրք. گۆل göl.

Կեղմիւկ Պ., գեղմիւկ Վ. «մաքս. droits de douane. 2. մաքսատուն. douane». = Թրք. گۆمرۈك گۆمرك gömrük.

Կեղմիւխի Պ., գեղմիւխի Վ. «մաքս առնող. douanier». = Թրք. گۆمرۈكچي gömrükçi.

Կեղյա, կեղյաւ, կեղյա ֆի Պ., գեղյա Վ., կոյա Ն. «իբր. թէ. comme si». = պրս. گۆيا gūya, گۆيا گۆيا ki.

Կեղյիս «կուրծքի հիւանդութիւն. maladie de poitrine». կեղյիս եղեր է. = Թրք. گۆكس گۆكس güks göyüs.

Կեղևիստի «ուղեղիր, ճանապարհ դնող. qui met le voyageur en route». կէս սահաթուան համարայ կեղևիստի գաղիւս. = Թրք. گۆندري گۆندري gūnderi.

Կեղ Պ., ֆեղ Վ., Ղ., կոչ Ն. «ամբողջ կարասիքը, աղիս. meubles, bagages». = Թրք. گۆچ گۆچ gūč. կեղ ընել «տեղափոխուել, չու առնել. déménager».

*Կեղայկ «պորտ. nombril, ombilic». = Թրք. گۆبك گۆبك göbek.

Կեղայի բաւի «բաղնիքին մէջտեղը յատկապէս չինուած քարէ բարձրութիւն, ուր լուացուողները կը հանգչին կամ կը բնանան. banc en pierre au milieu des bains,

sur lequel les baigneurs dorment ou se reposent». — [Թրք. *göbek taşa*. كوك طاشى]

*Կէօստէրիւ Գ., գէօսթմրիւ Կ. «արտաքին երևոյթ. aspect extérieur». — [Թրք. *gösteriş*. کوشترش]

*Կէօստէրիւի Գ., գէօսթմրիւի Կ. «գեղեցիկ, արտաքին երևոյթով լաւ. joli, bean, en bonne mise». — [Թրք. *gösterişli*. کوشترشلى]

*Կէօլսէ Գ., կօլսա Ն., գլուխ, գլխոյն Կ. «երան, մարմին. buste, corps, tronc». — [Թրք. *gövde*. گود]

*Կէօլսէի Գ., կօլսալ Ն., գլուխոյն Կ. «գիրուկ, լիքը, անձնեայ. corpulent». — [Թրք. *gövdeli*. گودلى]

*Կէօլսէսի Գ., կօլսաւր Կ., գլուխաւր Կ. «նիւհար, վտիտ. maigre». — [Թրք. *gövdesiz*. گودسز]

Կէօլրէկ «պարսիմատ. biscuit, galette. 2. փխրուն, դիւրաբեկ. friable, cassant». — [Թրք. *gövre*. گورک]

Կէօստի «եղջերուի կամ այծի կաշի. cuir, peau de cerf ou de chamois». — [Թրք. *güderi*. گودرى]

*Կէօրէ Գ., կօրա Ն., գէօրմ Կ. Դ. «համեմատ. selon, d'après, suivant». — [Թրք. *göre*. گور]

*Կէօֆու «կուրծք. poitrine». — [Թրք. *göks*. گوكس]

Կըլափսան «օսկեթելի նմանցուած արծաթի կամ պղնձի թել. fil d'argent ou de cuivre imité au fil d'or». — [Թրք. *kelabdan*. کلابدان]

Կընըր կընըր Կ. «կրճտիւն. grincement, bruit quelconque. 2. բոլորովին նոր. tout neuf, Ն. «այրելու ձայն. pétilllement». — [Թրք. *gəjər* առաջին երկու նշանակուած թեմամբ]

Կընըր «տեսակ մը նիւթ որ ծամենի մէջ դրուելով ատամներու տակ կընտելու յատկութիւն կուտայ. matière qu'on met dans le mastic à mâcher». — [Թրք. *gəjər*. گجر]

*Կընըրսամիւ ընել «կրճտել. grincer, faire un bruit quelconque». — [Թրք. *gəjərdamak*. گجردامق]

Կըրլա «անընդհատ, միշտ. sans cesse, continuellement». — [Թրք. *garla*. غيرلا]

Կըսօ «յարդարանք, արդուզարդ, զգեստի էլն. գեղեցիկ ձև. ornaments, forme, goût». — [Թրք. gusto = խտալ. gusto «ճաշակ. goût».

Կըսօլը «ձևաւոր, շիք. chic». — [Թրք. gustolə.

Կիսի ն. կամ հա՛յ կի՛սի, հե՛յ կիսի, հեյ կիսի հեյ Պ., զիդի Վ., հայ գիդի Ղ., սէ՛նի կիսի Պ. կը գործածուին խօսակցութեան մէջ իբր բացազանչութիւն «հ, հհ, հզ, վս, վս» նշանակութեամբ և շատ սովորական և անմեղ ձևեր են. — [Թրք. گیدی gidi «կաւատ, անհաւատարիմ կին ունեցող մարդ. cocu».

Կիրկիր «մարդամօտիկ. 'familier, intime». Խըրջըլին հակառակն է. — [Թրք. گيرگين girgin.

* Կիւ Պ., գիւ Ղ. «վարդ. rose». — պրս. گل gül.

Կիւլէ Պ., գիւլմէ Վ., կուլաւէ ն. «ըմբշամարտութիւն. lutte, combat à la lutte». — [Թրք. گۈرۈش güreş.

Կիւլէճի Պ., կուլաճի ն., գիւլմճի Վ. «ըմբիշ, ըմբշամարտող. lutteurs». — [Թրք. گۈرۈشچى güreşji.

Կիւլլան «օսլայի թերթերով շինուած և մահմետականներու յատուկ անուշեղէն մը. sorte de sucrerie de feuilles d'amidon et propre aux mahométans». — պրս. گۈلاچ gülağ.

† Կիւլլապ «վարդաջուր. eau de rose». — պրս. گلاب gülāb.

Կիւլհաթէմ «տուզտի ծաղիկ. guimauve». — պրս. گۈل-ي-خاتم gül-i-xatem.

† Կիւլպէճէֆէր. «վարդի բաղցրաւենի. conserve de rose, confiture de rose». — պրս. گۈل‌به‌شکر gülbeşeker.

Կիւլսույի Պ., գիւլսույի Վ. «վարդաջուր. eau de rose». — [Թրք. گۈل سۈيۈ gül suyə.

Կիւնէռչիկէ «բորակ. nitre, salpêtre». — պրս. گۈهرچله güherçele.

* Կիւնէնմիւ «ըլլալ վշտանալ, նեղանալ. s'affliger, se fâcher». — [Թրք. گۈشەنمک gūşenmek.

* Կիւնը գալ «գոռարը գալ, նեղանալ, վշտանալ, տը-

հան *ըլլալ*. se fâcher, être mécontent. = [թրք. *کوجنه کلمك* güjine gelmek. *կ'ըսուի նաեւ կիւնը երթալ*.

վիւնալեալ, կիւնալեակիւն «հաղիւ հաղ, դժուարաւ. à peine, avec grande difficulté». = [թրք. *کوجنلا کوج* güjbelagül].

Կիւնալիւն. կիւնալիւն «[թնդալով, որոտաձայն. en grand bruit. = [թրք. *گۆمبۇر گۆمبۇر* gümbür gümbür..

† Կիւնաւի. Դ. «որաշ, յստակ. clair, net», զիւնալս Վ. «ուրախ. gai, joyeux». = պրս. *گمراه* gümräh «մոլորեալ. égaré?».

Կիւլիւմ Դ., զիւզիւմ Վ. «պղնձէ կուժ. grande cruche de bronze». = [թրք. *گۆيۇم* güyüm.

* Կիւնաւի Դ., զիւնաւի Ն., զիւնալս Վ. «սեղք. péché. 2. ախտոս. quel dommage». կիւնաւի է «ախտոս է, խղճան. c'est dommage, il est à plaindre». = պրս. *گناه* günah.

* Կիւնսէլիկ Դ., զիւնդուլիզ Վ. «գործաւորի օրական վարձք. journée, ce qu'on gagne par jour». = [թրք. *کوندەلىك* gündelik.

Կիւնսէլիքնի «աւօրեայ գործաւոր. journalier». = [թրք. *گۆندەلىكچى* gündelikçi.

Կիւարէ Դ., զիւրթ Վ., կուպուրա Ն. «անասնոց աղբ. fumier». = [թրք. *گۆبره* gübre = յուն. *ζόρος*.

Կիւռիլլի Դ., գլուռութիւն Վ. «աղմուկ, ժխոր. bruit, tapage». = [թրք. *گۆرۇلدی* gürüldi.

Կիւռիլ կիւռիլ «որոտալով, [թնդամամբ. avec grand bruit. = [թրք. *گۆرۇل گۆرۇل* gürül gürül.

* Կիւռլէ Դ., զիւլիւլմ Վ. «ռումբ. bombe». = [թրք. *گۆللە* gülle.

* Կիւլէմիւք ընել Դ., կուռուլսէմիւք անել Ն. «գողալ (ամպի). tonner, gronder». = [թրք. *گۆرلەمەك* gürlemek, *گۆرۇلدەمەك* gürüldemek.

Կիւլէ Դ., ֆուլար Ն. «ցեց. teigne». = [թրք. *گۆيە* güye.

Կիւլէզ «սին (պտուղը). corne, sorbe». = [թրք. *گۆيەز* güyez.

* Կիւլէն «կճուճ. vase de terre». = [թրք. *گۆجە* güge].

Կիւլէմիւք ըլլալ Դ., զիւլմնիւք Վ. Ն. «սխալահիլ. confier». = [թրք. *گۆيەنمەك* güyenmek, *گۆيەنمەك* güvenmek.

Կիւվերթէ ճնաւի տախտակամած, կամուրջ, ծածք.
pont de navire». = Թրք. گۆگرتە gügerte.

*Կիւվերնին «աղանի. pigeon». = Թրք. گۆگرجين gügerjin
կամ گۆرجين güverjin.

*Կիւվերնիյիս «աղանետուն, աղանոց. colombier».
= Թրք. گۆگرجينلىك gügerjinlik կամ گۆزجینلىك güverjinlik.

Կիւրիւժ կիւրիւժ «խումբ խումբ. en foule». = պրս.
گروه گروه giruh girub.

Կուլխայէ «խրճիթ. cabane, chaumière, hutte». = պրս.
کلبه kulbe.

Կուռկուռ Ն. «ամպի որոտում. tournerre. 2. որովայնի
դողուկ. borborygme». = Թրք. گورگور gurgur.

Կոլիկա «մեռեալի հոգուն համար. շինուած հատիկ
(շաքարախառն խաշած ցորենով շինուած քաղցրեղէն).
colybes». Կոլիվան յատուկ է միայն յոյներուն. = Թրք.
کولیا koliva = յուն. κόλυβα.

Կոյոսկա «թուխ. couve. 2. թխամայր. couveuse». =
Թրք. کولوچقه կամ کولوچقه koločka.

Կոմիկ «հովուի վերաբերու. manteau de berger, cape».
= Թրք. گوجوق gojuk.

Կօմէլաստիկ Պ., ֆօմէլաստիկ Վ. «եռախն (գորուածը
ջնջելու համար). gomme». = Թրք. komelastik = ֆրանս.
gomme élastique.

Կօչան Ն. «կուրծ. կաղամբի, հաղարի, ելն. կարծր
ցողունը. trognon». = Թրք. کوجان kočan.

*Կօփնա Պ., կօփչա Վ. «կոճակ. bouton», կօփնակ Ն.
«անիւ. roue». = Թրք. کوپچه kopča.

Հ.

Հազ ընել Պ., հոգ անել Վ. Ղ. *«ախորժիլ. se plaire à, aimer»*. = արար. *حظ hazz.*

Հազըր Ղ., հազիր Ն., հոգըր Վ. *«պատրաստ. prêt»*. = արար. *حاضر hazer.*

Հազըրըխ *«պատրաստութիւն. préparation, préparatif»*. հազըրըխդ տեսիր *«պատրաստուէ. fais tes préparatifs»*. = Թրք. *حاضرلک hazerlek.*

Հազըրլօտի *«պատրաստ բան մը առանց աշխատանքի վայելելով. en jouissant le travail d'autrui»*. հազըրլօտի կ'ուտես. = Թրք. *حاضرلوپ hazerlop.*

Հազըրլօտինի *«պատրաստ բան մը առանց աշխատանքի վայելել սիրող. qui jouit du travail d'autrui»*. = Թրք. *حاضرلوپجي hazerlopje.*

Հազըրնի *«պատրաստ դդեստ ծախող. marchand d'habits»*. = Թրք. *خاخرجي hazerje.*

Հազըրնօղապ *«պատրաստաբան. prompt à la repartie»*. = արար. *خاخر جواب hazer jevab.*

*Հազմը ընել *«մարսել. digérer»*. = արար. *هضم hazm.*

†Հաքա *«տխալ, յանցանք. faute»*. = արար. *خا xata.*

Հաքեմ չիչէյի *«տուգտի ծաղիկ. guimauve (fleur)»*. = Թրք. *خاتم چيچكي hatem çiçeyi.*

*Հաքսա *«մինչև իսկ, մինչև անգամ. même»*. = արար. *حتى hatta.*

Հալ Ն., հոլ Վ. Ղ. *«կիճակ. état, situation»*. = արար. *حال hal.*

Հալա *«հօրաքոյր. tante paternelle»*. = Թրք. *خاله xala* «նոյն նշ. même sign.», որ աղաւաղեալ ձևն է արար. *خاله xale* «մօրաքոյր. tante maternelle» բառին.

Հալան *«բուրդ գզող. carden»*. = արար. *حلاج hallaj.*

Հալաս *«մալուխ, հաստ չուան. câble, grosse corde»*. = Թրք. *خالات halat* կամ *خالا xalat.*

†Հայլէ «արտաքնոց. commodités». = արաբ. هاله hale
«բակ. cours. հմմտ. Ազգուլիսի բարբառով բոկ արտաք-
նոց», ծաղած հայ բակ բառէն:

*Հայիմ «հեղ, խոնարհ, հնազանդ. doux, affable». =
արաբ. حليم halim.

Հայիս ն., խայիս վ. Ղ. «զուտ, անխառն, ոչ կեղծ.
pur, véritable, non mêlé». = արաբ. خالص xalis.

Հայիս ն. Ղ., հոյիս վ. «իրաւունք. raison, droit. 2. ճշ-
մարիտ. vrai, juste. 3. վարձք (աշխատութեան մը փոխա-
րէն մէկուն առնելիք գումարը). salaire». = արաբ. حق hakk.

†Համաքմեր (միշտ այսպէս յոքնակի գործածուած)
«գործիքներ. outillage». = արաբ. حاجات hajāt «պէտքեր.
besoins, nécessités», որ յոքնակին է حاجت hajet բառին:

Համամար Գ., հըջըմար Ղ. «մարմինը ճեղքոյտելով
արիւն առնել. scarification». = արաբ. حجامت hajamet.

Հանի ն., հոջի վ., հա՛ջի Ղ. «մահապետի, Երուսաղէմ
ուխտի դացած. qui a fait le pèlerinage de Jérusalem». =
արաբ. حاجي haji.

Համալ վ., համբալ Ղ. «բեռնակիր. portefaix». = ար-
աբ. حمال hammal.

*Համամնի վ. «բաղնիկացի. maître baigneur». = Թրք.
حمامجي hammamjî.

Համարաթ Գ., համարաթը, համարաթով ն., ոմմ-
ոմթ, ոմմոմթի վ. («աշխատասէր, ժրպէն. laborieux». =
Թրք. حمارات hamarat.

*Հայա, հայաներ «ամորձիք. testicules, génitoires». =
պրս. خايه xaye.

†Հայթա «արիկայ. polisson». = Թրք. هايطة hayta.

*Հայլազ «արիկայ. polisson». = Թրք. حيلاز haylaz.

Հայլէհասըլ «անդը-անօղնական, լքեալ, երեսի վը-
րայ մնացած. abandonné, délaissé». = Թրք. haybe-hasel.

Հայվան վ. Ղ. ն. «անասուն. animal. 2. անմիտ, ան-
բան. idiot, sot, bête». = արաբ. حيوان heyvan.

Հա՛յսէ վ., հա՛յսա ն., հո՛յդմ Ղ. «ծն, արի. val vitel

dépêche-toi», յգործակին հա՛յտեցէ՛ք «հո, արե՛ք դուք. allons dépêchez-vous».—[Թրք. *haydi*, յբ. *haydiyin*.

Հայտնիս Վ. «վիթխարի, աւաղակաբարոյ. colossal, gigantesque, géant».—[Թրք. *baydud*.—լատ *Bianchi*, էջ 726 հունդարեբէնի բառ մ'է, որ բուն հունդարեբէնի մէջ կը նշանակէ «հետեակ զինուոր», բայց [Թուրքեբէնի մէջ առած է աւաղակ, յերուղակ. *brigand* նշանակութիւնը.

Հայրան Պ., հէյրան Վ. «զմայլած, հիացած. étonné, enchanté».—արաբ. *hayran*.

Հանրմ Պ., խանրմ Վ. Ղ. «տիկին. dame, madame».—[Թրք. *xanəm*.

Հանքալ «անհետեւ, մեծ և տգեղ, անհոռոնի. monstrueux, bizarre, grotesque».—[Թրք. *bantal*.

†Հաւարի Պ., հիւսարի Ղ., աւարի Վ. «անառակ. հանդարտ չկեցող. malin, espiègle, méchant».—արաբ. *haseri*.

*Հա՛ջան «երբոր. quand, lorsque».—[Թրք. *haçan* կամ *kaçan*.

Հապ Պ., հափ Ն., հիւք Ղ., րք Վ. «զեղահատ. pilule».—արաբ. *habh*.

Հա՛պրո՛ւ «միշտ, անընդհատ. toujours, sans cesse, continuellement».—[Թրք. *habere*.

Հառամ Ղ. Ն., խոռամ Վ. «ասպիւրնի և անարդար. prohibé, illicite, injuste».—արաբ. *haram*.

*Հառքայ «այծեղջիւրի ոշարակ. sirop de caroube».—արաբ. *xarrub* «այծեղջիւր. caroube».

Հառման Ն., խարման Վ. «կալ. aire».—պրս. *xarmen*, որ [Թուրքեբէնի մէջ առած է *xarman* և *harman* «հերք».

†Հառմանա պէկիւրի «անառակ, անհանդարտ, խեռ. indocile, rétif, rebelle».—որ. հառմանա պէկիւրի պէս ի՛նչ չորս դիմ կը վազվոսես կոր.—[Թրք. *harman* «հարման երկր. harman begiri «կալի ձի».

Հառմանի շուրջառի ձևով վերարկու. manteau circulaire.==թրք. حروانی harvani.

Հառսալ ն., խոռողու վ. ճմանանեխ. moutarde.== արաբ. خردل xardel, որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև خردال xardal ձևը:

Հասաս քարապան. huissier. որ. հասասի պէս կայնիլ միշտ ոտքի վրայ կանգնած մնալ. rester toujours debout.==թրք. hasas.

*Հասըլ Պ., հոսլ վ. «յառաջ գալ. provenir. հասըլ ըլլալ, գալ.==արաբ. حصل hasel.

*Հմ'սըլը Պ., հոսլի վ. վերջապէս. enfin.==արաբ. حاصلى hasale.

*Հասսաանէ Պ., խասսախանա վ. «հիւանդանոց. hôpital.==պրս. خاسته خانه xastexane.

*Հասրէթ Պ., հասրաթ ն., հոսրաթ Ղ., խասրաթ վ. «կարօտ (ած. և դոյ.). envie, désir, envieux, désireux». հասրէթ մնացիմ. հասրէթս առի.==արաբ. حسرت hasret.

Հալա ն. Ղ., հոլմ վ. «օդ, մթնոլորտ, կլիմայ. air, atmosphère, climat. 2. նուագի եղանակ. air musical». հալայի մալի «երկնագոյն կապոյտ. bleu azuré». հալան ելլալ «ամէն ջանք ի դործ դնել. faire de très grands efforts».==պրս. هوا heva.

Հալա քէպիլի Պ., հոլմթմլղիլի վ. «օդափոխում թիւն. changement d'air.==թրք. هوا تبدیلی heva tebdili.

Հալանիլա «եկխարի. orcanète.==պրս. هواجیوه hevaşive.

Հալան Պ., խալան վ., հալանկ ն., հոլմոց Ղ. «անդ. mortier.==պրս. هاون haven.

Հալասիս «աւետիս. bonne nouvelle.==արաբ. حوادث havadis «էպքեր, լուրեր. événements, nouvelles», որ թուրքերէնի մէջ առած է սոյն նշանակութիւնը:

Հալա ճիւղնիլի Պ., հոլմճոմնիլի վ. «հրթ'ն. fusée volante.==թրք. هواشنکی heva fişengi.

*Հաւիւտ ն., հաւիտս Ղ., խաւաւս Վ. «փափաք. désir, envie», հաւիտսի «փափաքել. désirer». = պրս. هوس heves.

*Հաւլլաւիւիւ ընել «հաջել. aboyer». = Թրք. حاولامق havlamak.

Հաւլուզ Պ., հօւլուզ Ղ., ալլուզ Վ. «աւաղան. bassin». = արաբ. حوض bavz.

Հաւլուն «ստեղծել. carotte». = Թրք. هاونج havuj.

†Հաւլուզ՝ անարգական ածական. terme de mépris. = արաբ. آبريز kամ آوريز avriz «արտաքնոյ. commodités բառէն. Այս բառը ժողովրդական բարբառին մէջ երկու ձև առած է. ալլարզ և հաւլուզ. առաջինը կը նշանակէ «արտաքնոյի խողովակ. chausse d'aisances», իսկ երկրորդը միայն իբր նախատական ածական կը գործածուի, առանց որոշ նշանակութեան:

Հաւսըմ «ներքինի. ennague». = արաբ. خادم xadim.

Հաւս ունենալ «համարձակել, յանդգնել. avoir l'audace, oser». Ի՞նչ հաւս ունի «ինչպէս կը համարձակի նա. comment ose-t-il?» = արաբ. حد hadd «սահման. limite, terme, borne», Թրք. ne hadda var «ի՞նչ հաւս ունի».

Հաւսարզ հիսապարզ ն. «անթիւ անհամար. innombrable, incalculable». = Թրք. هادسز حسابز haddsez hisabsez.

*Հաւարէթ Պ., հոռուրթ Վ. Ղ. «տապ, մարմնի բարձր ջերմութիւն, ծարաւ, պատուր. chaleur, fièvre, soif brûlante». = արաբ. حرارت bararet.

*Հաւարէթլէնմիւ ըլլալ «տապել, խիստ բարձր ջերմութիւն ունենալ, ծարաւել. s'échauffer, être altéré de soif». լեզուս հաւարէթլէնմիւ եղաւ. = Թրք. حرارتلك heraret-lenmek.

Հաւէ «վէտովէտում. կերպասի վրայի պաղպաղք. ondulation de moire». = պրս. خار xare, որ Թրքերէնի մէջ առած է حاره hare ձևը:

Հաւէմ «կանանոյ. gynécée». = արաբ. حرم harem.

Հաւէմիիս Պ., հոռուիլ Վ. «կանանոյ. gynécée». = Թրք. حريمك haremlik.

Հարժ անուանարկիչ խօսք. paroles injurieuses». = արաբ. حرف harf.

Հափր'ս Պ., հոփս Վ., հափս, հափսացա Ն. բանտ. prison. 2. բանտարկեալ. prisonnier, emprisonné». = արաբ. حبس habs. վերջինը պրս. حبسخانه babsxane ձեռք մին է.

Հափէնի Վերջ մասանի, ապարանջան և այլ այսպիսի աժան դարդարանքներ ծախող շրջուն վաճառական. brie-à-brac». = թրք. حقیقی hakikji.

*Հաժիսէ Վառ. ձեղունէն կախուած բազմաթիւ ճրարներով զարդարուած ջահ. lustre». = պրս. آویزه avize.

*Հաժիժ Պ.; խոժիժ Վ. թեթեւ. léger». = արաբ. خفيف xafif.

*Հաժեալըս Պ., հոժթուլը Վ. շաբաթական վարձք. semaine, ce qu'on gagne par semaine». = թրք. haftalık haf-talək.

Հէլալ Ն., հալալ Ղ., խալալ Վ. անխարդախ, արդար, օրինաւոր. juste, légal, légitime». հէլալ վասսակ է. = արաբ. حلال halal.

Հէլալաւսիւ ըլլալ չիրարու ներել և հաշտուիլ, հաշտուելը հաշտ կերպով վերջացնել. se pardonner mutuellement, se reconcilier». = թրք. بالالاشماق balallaşmak.

Հէլալըս ներողութիւն. pardon». = թրք. باللاق ba-lallək.

Հէլէ Պ., հոլլո Վ. Ղ. «տակաւին, դեռ. encore». հէլէ հէլէ հաղիւ հաղ, դոնէ վերջապէս. difficilement, enfin!». = արաբ. بالا bala.

Հէլլաֆ Պ., հէլաֆ Ն. «ուժասպառ ըլլալ, խիստ շատ յոգնել, պարտասիլ. se laisser, être harassé, s'épuiser». = արաբ. هلاک helak.

Հէլլէթ Ն., հէլլէթսէ, հէլլէթսէնէ Պ., ոլլէթ Վ., հոլլէթ Վ. Ղ. անշուշտ, ի հարկէ. certainement». = արաբ. البته elbett, البته elbette.

Հէլվս Պ., հալվա Վ. Ն. Ղ. հրուշակ. իւղով, ալիւ-

բով և շաքարով շինուած քաղցրեղէն. pâte sucrée». — արաբ. حلوى կամ حلو halva.

Հէլլանի Պ., հալլանցի Վ., հալլանի Ն. «հրուշակա-
վաճառ, հրուշակագործ. vendeur ou fabricant de pâte su-
crée». — թրք. حلواجي halvajə.

Հէմ Ն., համ Ղ., հոմ Վ. «թէ, և', նաև. et, aussi»,
հէմ աս, հէմ ան «թէ այս, թէ այն. tous les deux». —
սլրս. هم hem.

Հէմէն Պ., համան Վ. Ն. «անմիջապէս. aussitôt, tout
de suite», հոմոն Ղ. «իսկ և իսկ». — սլրս. همان heman.

Հէմեռի Պ., հոմեռի, տմեռի Վ. «քաղաքակից,
հայրենակից. concitoyen, compatriote». հոմեռի՝ Ղարա-
բալի բարբառով թուրքերուն համար գործածուած կոչա-
կան է. — սլրս. همشهری hemşehri.

Հէ՛յ Վ. Ղ. Ն. «հէ, օ. ol he!» — սլրս. هي hey.

Հէյալ Պ., խիյալ Վ. «աչքի երևցած ուրուական, երե-
ւակայութիւն. spectre, imagination. 2. խամանիկներով
արևելեան-տիանկական ներկայացում. scène de marion-
nettes». — արաբ. خيال xayal.

Հէյալ Պ., հոյբո, տյբո Վ., հէյալի Ն. «ձիւս թամբի
վրայ կապուած երկաշեայ քրձեղէն պայուսակ. besace». —
թրք. heybe.

Հէնսէկ Ն., խոնդոմկ Վ. Ղ. «խրամ, փոս. fossé, tran-
chée». — թրք. hendek — արաբ. خندق xandek.

Հէռկէլէ Ն., խորղլոմ Վ. պահուած միայն հերկէ-
լի պէս վազել և այլ նման ասացուածներու մէջ. բայց
առանձինն անգործածական և իմաստն անյայտ. — թրք.
خرکله xergele «անվարժ ձի, տրմուղ. cheval non dressé. 2.
անվարժ ձիերու երամակ. tronpeau des chevaux non dressés».

Հէվալ Պ., հավալա Վ. «փոխանցել (պարտք, գործք,
վաճառականական թուղթ). transfert». — արաբ. حوالة
havale.

Հէվալէ «ահագին, շատ խոշոր բան. gros, énorme».
— արաբ. حوالة havali «ըրջակայք. alentours?»

Հէտիյէ Պ., հոդիյո, ողիյո Վ. *հուէր*. cadeau, présent. = *արաբ.* هديوه hediyye.

*Հէրարէք տես հարարէք:

Հէրիմ Պ., հոռիմ Վ., հոռիմ Ղ. *ախմար*, *անարժէք մարդ*. bonhomme, homme sans mérite. 2. որեւիցէ մէկը. un certain homme, quelqu'un. = *արաբ.* حريف harif, բուն նշ. *աարհեստակից*. compagnon de métier.

Հէրյան տես հայրան.

Հէրճանի *ճախբը ընկերաբար*, *հանգանակութեամբ հոգացուած*. par cotisation. հէրճանէով ֆէճ մը ըրիմ, ամսէն մէկուս երկու խուրուէ ինկաւ. = *պրս.* حريفة harifane.

Հէփիմ Ն., խէփիմ Վ., հոփյիմ Ղ. *բժիշկ*. médecin. հէփիմութիւն *բժշկութիւն*. médecine. = *արաբ.* حاكم hakim *գիտուն*, *փիլիսոփայ*, *բժիշկ*. savant, philosophe, médecin.

Հէփիմ պաւի Պ., խէփիմ բաւի Վ. *բժշկապետ*. chef-médecin. = *թրք.* حاكم باشي hakim başe.

Հէօնէք *էկալուածագիր*. titre de propriété. = *արաբ.* حق hıjjet.

Հէօնկիր հէօնկիր Պ., ընփոռ ընփոռ Վ., իսփոռ իսփոռ Պ., օփոռ օփոռ Ն. *գլառն*, *ուղիւորէն*, *հեղեղի պէս* (լալու համար միայն կ'ըսուի). (pleurer) amèrement. = *թրք.* هوکور هوکور höngür höngür, նոյնպէս միայն լալ բանին հետ գործածուած.

Հէօտիկ *բիրտ*, *անուայ*, *կոշտ*. grossier, rude, brut. = *թրք.* هودوک hüdük.

Հէօմ Ղ., հիմիմ Վ. *պնիւ*, *հրաման*. ordre, cammandement, sentences. հէօմ ընել *պնել*, *հրամայել*. ordonner, rendre une sentence. = *արաբ.* حكم hükm.

†Հիյալ *աւտամի կամ ականջի քշիորիկ*. cure-dent, cure-oreille. = *արաբ.* حلال hilal.

Հիլէ Պ., հիլիմ Վ. *անհագութիւն*, *խաբեբայութիւն*, *կեղծեւք*. fraude, artifice, falsification. = *արաբ.* حيلة hile.

†Հիլէք Պ., իլմք Վ. *ախտ*, *գէշ* ամօթալի *հիւան*.

դու[թիւն (օր. դաղլիական ախտը). maladie qui fait honte (p. ex. syphilis). = արաբ. عِلَّةٔ illet, illet.

† Հիլլէրի Պ., իլմբի Վ. «ախտաւոր. viciens, infirme». = [թրք. عِلْتَلِي illetli.

* Հիլլէի Պ., հիլալու, հիլալի Վ. «խարդախեալ, նենդեալ. falsifié, fraudé». = [թրք. حِيلَلِي hileli.

Հիլլէսիզ «անխարդախ, աննենդ. exempt de fraude, non falsifié». = [թրք. حِيلَسِيز hilesiz.

* Հիլլէյար Պ., հիլմֆյար Վ. «խարդախ, խաբեբայ. fourbe, trompeur». = պրս. حِيلَكَار hilekyar.

* Հիլէթ «կերպարանք, տարազ, արտաքին երևոյթ. forme, mise, aspect extérieur». = արաբ. هَيْئَة heyet.

Հինա Ն., խինա Վ. Ղ. «հինայ. henné». = արաբ. حَنَا hena.

Հինս քալուխի «հնդկահաւ. dinde, dindon». = [թրք. حِنْد تَاوُوغُ hind tavuğu.

Հինսի «հնդկահաւ. dindon, dinde». = պրս. حِنْدِي hindi.

Հինսիպա «եղերդ. endive, laitue sauvage». = արաբ. حِنْدِيْبَا hindiba.

Հինսիսաւն ճէվիզի Ն. «հնդկընկոյզ. coco». = [թրք. حِنْدِسْتَان جَوَزِي hindistan jevizi.

Հիչ Վ., ճէչ Վ. Ղ. Ն. «բնաւ, ամենեւին, երբեք. jamais, point, pas du tout». = պրս. حِيْج hiç.

Հիսապ Պ., ճէսապ Ն., ճէսապ Ղ., խէսաբ, ճիսապ Վ. «հաշիւ. calcul, compte». = արաբ. حِسَاب hisab.

Հիսապսրզ Պ., ճէսաբսրզ, խէսաբսրզ Վ., ճէսապսրզ Ն. «անհաշիւ. sans calculer. 2. անհամար. innombrable». = [թրք. حِسَابْسِيز hisabsez.

Հիսապ ֆիթապ Պ., ճէսապ ֆիթապ Ն., խէսաբ ֆիթաբ Վ. «երկար և մանրամասն հաշիւ. longue calculation». = արաբ. حِسَاب كِتَاب hisab-kitab.

Հիսաբ «բերդ, պարիսպ. muraille». = արաբ. حِصَار hisar.

Հիսէ Ն., իսմ, ճէսէ Վ. «բաժին (մանաւանդ ժամանդուծեան մէջ). part». = արաբ. حَسْه hesse.

Հիւստար «բաժնեկից, ժառանգակից. cohéritier». =
սլրս. حصيدار hassedar.

Հիսէ «փշատ. chalefs». = թրք. ايده iyde.

Հիսսէթ «բարկութիւն, ցասում. colère». = արաբ. حدة
hiddet.

* Հիսսէթլեմիթ ըլլալ «բարկանալ. se fâcher, s'irriter». =
թրք. حدةلنemek hiddetlennenmek.

Հիսսէթլի «բարկացում, ցասկոս. irascible, irrité». =
թրք. حدةلى hiddetli.

* Հիւնիւմ Պ., հիւնչիւմ Վ., հուճում Ն., հիւջում Ղ.
«յարձակիլ. assailler, attaquer». = արաբ. هجوم hiyyum.

Հիւնիւրէ «պատի մէջ խորշ-դարակ. niche». = արաբ.
حجرة hiyyre.

Հիւմմա Պ., հումմա Վ. «ժանտաւտենդ. typhus». = ար.
ر. حمى حمى humma.

* Հիւնէր Պ., հիւնոր Ղ., հունար Ն., խունար Վ. «ճար-
տարամտութիւն, հնարիմացութիւն, խելք. habilité, génie,
art». = արաբ. هنر hünner.

* Հիւնէրլի Պ., հիւնորլու Ղ., խունարլի Վ. «ճարտա-
րամիտ, հնարիմաց, խելացի. habile, ingénieux». = թրք.
هنرلى hünnerli.

Հիւննապ «յուննապ. jujube». = արաբ. عناب tinnab.

Հիւնֆյար պէյէնֆի «խորոված պատինճան: aubergine
rôtie». = թրք. حنكار بكندى hünkyar beyendi, որ բուն կը
թարգմանուի «թաղաւորը հաւնեցաւ».

* Հօնա «տաճիկ փաթթոցաւոր վարժապետ. instituteur
ture». = արաբ. خواجه xaje, աղաւ. թրք. hocja. Տես
նաև իսֆա.

Հօնա յէմիթի «մաթուղ (տեսակ մը վայրի պտուղ).
arbouze». = թրք. خوجه يمشى xofja yemişi.

Հօս Պ., իսօս Վ. «խօսմ, արդէն. done». որ. զարկ ըսինք
նէ, հօս մեղցուր չըսինք. = արաբ. خوش xoš.

Հօ'սունսուֆ «լաւ, թող պնդէս ըլլայ, բայց մի մոռ-
նար, ուրիշ անգամ վրէժը կը հանեմ». = թրք. hoşunduk.

Հօռա «պար. danse».—Թրք. خورا xora=յուն. χορεία.
 Հօվանսա Պ., խուլմրդոմ, խուլմրդոմ Վ. «մոխոզ, ծախ-
 սոզ, զեղխ. libertin, débauché».—Թրք. خواردا xovarda.

Ճ.

Ճահիլ Պ., ջմհիլ Ղ., ջահել Վ. «երիտասարդ, սլա-
 տանի. jeune homme».—արաբ. جاهل Jahil «անփորձ, ար-
 քէտ», որ Թուրքերէնի մէջ առած է նաև վերի խմաստը:
 Ճահիս Պ., ջմիւս Վ., ջմհիս Ղ. «ջանք, ջանադրութիւն.
 effort».—արաբ. جهد Jehd.

Ճամ ն., ջամ Վ. «ապակի. vitre. 2. պատուհան. fe-
 nêtre», ջամ Ղ. «ջուր խմելու աման. vase pour boire de
 l'eau».—պրս. جام Jam.

Ճամէփյան Պ., ջամափյան Վ., ճամէփա ն. «ապակե-
 փեղզ. cloison vitrée. 2. գրքերու դարան. bibliothèque vi-
 trée».—պրս. جامک Jamekyan.

Ճամի Վ. «մզկէթ. mosquée».—արաբ. جامع Jami.

Ճամնի «ապակեգործ կամ ապակեվաճառ. vitrier».
 =Թրք. جامجي Jamji.

Ճամպազ ն. «լարախապաց. acrobate», ճամպազ Պ.,
 ջմմրոզ Վ. «ձիու վաճառական. maquignon, marchand de
 chevaux».—պրս. جانباز Janbaz.

Ճայիր ճայիր «ճարճատմամբ, սաստիկ. avec craque-
 ment, en pétillant».—Թրք. جايير جايير Jayir Jayir.

*Ճայմիւ ըլլալ «միտքը փոխել, գաղափարէ մը հրա-
 ժարիլ. changer de résolution».—Թրք. جاييم Jaymak.

*Ճայսըմիւ ընել «միտքը փոխել տալ, գաղափարէ մը
 հրաժարցնել. faire changer de résolution».—Թրք. جايديرمق
 Jaydermak.

Ճանալար ն., ջմնովար Ղ., ջմնովոր Վ. «զազան, ա-
 հեղ անասուն. bête féroce».—պրս. جانور Jauver.

Ճանըմ ն. Վ. Ղ. «եղբայրս, հոգիս. mon âme, mon

frère!» կը գործածուի խօսակցութեան մէջ՝ խօսակցին ուղղելով. հիները կը գործածեն հայերէն թարգմանութեամբ հոգի. = թրք. *جانم* Janem «հոգիս. mon âme!»

*Ճանքմա միներէք ձեռք մեծ յօժարութեամբ, ուղածս ալ այդ էր, ինձ համար աւելի լաւ. tant mieux pour moi», հանքմա միներէք «դու կամ նա մեծ յօժարութեամբ ելն. tant mieux pour toi ou pour lui». = թրք. *جانمه* Janema minnet, *جانكه* Janena minnet, *جاننه* Janena minnet.

*Ճանկանմի՛ք ըլլալ «հոգի առնել, աշխուժութիւնը գրտնել, իենդանանալ. s'animer, se ranimer». = թրք. *جالانماق* Janlanmak.

*Ճանկանցըմի՛ք ընել «աշխուժութիւն, ոգևորութիւն, կենդանութիւն տալ. vivifier». = թրք. *جالاندurmaق* Janlandermak.

Ճանկը՛լ նունկո՛ւլ Պ., հանկը՛լ նընկը՛լ Ն. «աղմուկով (ղանդակի, բոժոժի և այլ նման բաներու ձայնին համար). à cor et à cri, bruyant». = թրք. *جنگل جوتول* Jangel Jungul.

Ճանսըզ Վ. Ղ. «վատոյժ, տկար. faible». = թրք. *جانسز* Jansez.

Ճանսարմա, հանսքմա Պ., ջոնդոմում Վ. «ոստիկան, քաղաքապահ զօրական. gendarme». = զրական թրք. *ژاندارمه* zandarma, ժողովրդական թրք. Jandarma. առաջինը նոր փոխառութիւն է ֆրանս. gendarme բառէն. երկրորդը՝ որ ծագումն տուած է մեր ձեռն, ոչ թէ zandarma բառին աղաւաղեալն է, ինչպէս կը կարծուի, այլ կուգայ իտալ. gendarme ձեռն և աւելի հին է քան գրականը:

Ճանճէւ Պ., ջանճաւ Վ. «տիգուս. taffetas». = թրք. *جانفس* Janfes.

Ճա՛ւալ Պ., ջոթոմ Վ. «ձրի. բաշխել (որ և իցէ առարկայ մը). gratis. 2. յանցանք մը ներել. pardonner une faute». օր. սս բրածդ ֆեզի հա՛ւալ, ամա մէյ մըն ալ չընե՛ս հա՛. = թրք. *جا* Jaba.

Ճառք «մեծաժիւոր (բան մը պատուելու կամ փուլքի

համար). bruyant, à grand bruit. օր. նա՛նք ըսաւ պատ-
նեց. = Թրք. جارت Jart.

ձառք նուրք «մեծաբանութիւն, մեծ մեծ ջարդել».
hâblerie, boursofflage, grand mot. 2. մեծաժխոր. bruyant,
à grand bruit. նախորդ բառին կրկնականն է. = Թրք.
جارت جورت Jart Jurt.

ձառք տիի «մեծաժխոր կերպով (բան մը պատուելու
կամ փութի համար). à grand bruit. օր. նա՛նք տիի
պատնեց. = Թրք. جارت ديو Jart deyu.

ձաւք Պ., հաւու, հաւունի Ն., ջողի, ջողու Վ.,
ջա՛ղու Ղ. «անպիտան պառաւ կին (անարդական ոճով).
vieille mégère». = պրս. جادو Jado «կախարդ. sorcière».

ձաւսէ Պ., ջողդոմ Վ. «մեծ փողոց. grande rue». =
արաբ. جاد Jaddé.

ձաւհաւալը «չքեղ, պերճ, խիստ շատ զարդարուն».
pompeux, très orné. = Թրք. جاجافلى Jafjafle.

ձէգաւ Պ., ջոգոմ Վ. «տուգանք. amende». = արաբ.
جزا Jeza.

ձէգվէ Պ., ջոգվոմ Վ. «տուրճ եփելու աման. սրճա-
ման. cafetière». = Թրք. جزو Jezve.

†ձէթվէր Պ., ջոթվոմր Վ. «քանոն (գլխի քաշելու հա-
մար). règle». = արաբ. جدول Jedvel. այս հին ձեւին տեղ
այժմ կը գործածուի հայ. ֆաւսակ.

†ձէլէսլ խաշներու և արջառի վաճառական. marchand
de bestiaux. = արաբ. جلاب Jellab.

ձէլլաս Ն., ջոմնոմդ, ջոլլոմդ Ղ., ջոլոմդ Վ. «դահիճ».
bourreau. = արաբ. جلا Jellad.

ձէհէգ Ն., ջրհէգ Վ. «օժիտ. dot». = արաբ. جهاز Jihaz.

*ձէհէլլէմ Պ., ջոմնոմ, ջոյննոմ Վ., ջրնոմնոմ, ջր-
նոմնոմ Ղ., հախախտ Ն. «դժոխք. enfer». = արաբ, جهنم
Jehennem. ձէհէլլէմ եղիւր «կորիք, կորսուէ. va-t-en!»

†ձէմ Ն., ջոմ Վ. «դումար (թուարանական բառ).
addition, նէմ ընել «գումարել. additionner». = արաբ.
جمع Jem.

ձէյլան Պ., ջէյհրան Վ., ջէյրան Ղ. *պիթ. gazelle*. ձէյլան կ'ըլմանի *գոնգոնիկ, հասակագեղ և կայտառ է (աղջիկներու համար կ'ըսուի)*. d'une belle et haute taille. = *թրք. جیران Jeyran*.

ձէնապէթ Պ., հունապէս Ն., ջոմոյոմթ Վ. *կեղտաւ, լըրճուկ. sale, malpropre*. = *արաբ. جنابت Jenabet «օրինական անմաքրութիւն»*. impureté légale. 2. *դիջացեալ, պիղծ. pollué, impur, profané*.

ձէնկ Ն. *պատերազմ. guerre, bataille, combat*, հէնկի ելլալ *կռուի սկսիլ. se mettre à se battre*. = *պրս. جنگ Jeng*.

ձէնկեւիթ ըլլալ Ն. *երարու հետ կռուիլ. combatre, se battre*. = *թրք. جنگشماک Jengleşmek*.

ձէպ Ն., ջէօթ Վ., ջոլթ Ղ. *գրպան. poche*. = *արաբ. جيب Jeyb*.

*ձէպի տէլիկ *գրամ չունեցող, անկուտի (կատակի լեզուով)*. pauvre, qui n'a pas le sou. = *թրք. جیبی دلیک Jeybi delik «գրպանը ծակ»*. la poche trouée.

ձէռան Պ., ջոռոմ Վ. Ղ. *պիրարայծ. chirurgien*. = *արաբ. جراح Jerrah*.

*ձէսարէթ Պ., ջոսարթ Վ. *համարձակութիւն. audace, hardiesse, franchise*. = *արաբ. جسارت Jesaret*.

*ձէսարէթի Պ., ջոսարթի Վ. *համարձակ, խիզախ, կորիճ. hardi, franc*. = *թրք. جسارتلی Jesaretli*.

*ձէսուր *համարձակ, կորիճ, խիզախ. hardi, audacieux, franc*. = *արաբ. جسر Jesur*.

ձէվանիր Պ., ջավանիր Վ. Ղ. *գոհար, ակնեղէն. bijou, pierre précieuse*. = *արաբ. جواهر Jevahir «كوهر güher»*.

ձէվանիրնի Պ., ջավանիրցի Վ. *աննավաճառ, աննադործ. bijoutier*. = *թրք. جواهرچی Jevahirji*.

ձէվիզ *ընկոյզ. noix*. = *արաբ. جوز Jevz*.

ձէվիզ իջի *ընկոյզի միջուկ. կեղևած և մաքրած ընկոյզ. noix épluchée*. = *թրք. جوز ایچی Jeviz içi*.

ձէվիզլիխ «ընկուզաստան. forêt de noyers». = Թրք. جوزلك Jevizlik.

ձէվիզնի «ընկուղավաճառ. marchand de noix». = Թրք. جوزجی Jevizji.

*ձէւահար Պ., ջոռահմթ Վ. «Թարախ, շարաւ. pus, humeur, sanie». = արաբ. جراحات Jirahat.

ձէրիմի Ն., ջոռիմ Վ. «տուգանք. amendes». = արաբ. جریمه Jerime.

ձէութիւս Պ., ճէւէրս Ն., ջէտիմրդ Վ. «առատաձեռն. généreux, libéral». = Թրք. جومرد Jömerd = պրս. جوانمرد Jivanmerd.

ձըզըռըռ «ձայն (գրելու կամ այրելու). péttillement ou bruit que la plume fait». = Թրք. جزرتی Jözarta.

ձըզըռ նըզըռ Վ. «միշտ, անընդհատ, սաստիկ (այրելու և գրելու համար գործածուած). sans cesse, continuellement (écrire, brûler)». = Թրք. جزير جزير Jözər Jözər.

ձըզսան Պ., ջըզդմն Վ. «Թղթապանակ, դրամապանակ. porte-monnaie». = պրս. جزدان Jüzdan.

ձըլըզ Պ., նըլըզ Ն., ջըլուզ Վ. «ճղճիմ, խեղճ, ճըղճած. chétif, pauvre, grêle». = Թրք. چليز Jələz.

*ձըլիս «հոտած (ձու). gâté, couvi (œuf)». նըլիս ելաւ «սպարապ ելաւ, չյաջողեցանք (կ'ըսուի որ և իցէ դործի համար). ça n'a pas réussi». = Թրք. چلق Jəlk.

ձըլումի Ն., չլումի Ղ., ջլուի Վ. «ջուրի մէջ ընկնելու ձայն է, ճողիւն. bruit des ondes». = Թրք. چلومپ Jəlompe.

ձըմիստիկ «ամարմնամարզութիւն. gymnastique». = Թրք. زيمناستيق žimnastik կամ جيمناستيق Jimnastik, առաջինը նոր փոխառութիւն է ֆրանս. gymnastique բառէն, երկրորդը՝ որմէ փոխառեալ է մեր ձեւը, կը ծագի անգլիերէն gymnastic կամ իտալ. ginnastico ձեւէն.

ձըմպըզ Վ., նըմպըքըրա Պ. «մազխիլ. pincettes». = Թրք. چنيز Jənbəz, چنبيستره Jənbəstera.

*ձընկըռսախ «դանդակ. cloche». = Թրք. چنغراق čengarak.

ձրոնքն «ճպոռւ. grillon. 2. շատախօս. bavard». —

[Թրք. جر جر jərjər.

ձրոնքն սլեօնէյի «ճպոռւ. grillon». — [Թրք. جر جر بوجكى

[jərjər bəjeyi.

ձիգմէ Պ., ջրգմտ Վ. «սոնակօշիկ, միյկ. botte». — [Թրք.

چیزمه çizme.

ձիգմէնի Պ., ջրգմտցի Վ. «սոնակօշիկ շինող կամ ծա-

[սող. fabricant ou marchand de bottes». — [Թրք. چیزمه جی

çizmeji.

ձիգվիթ Վ. «յիսուսեան կրօնաւոր. jésuite. 2. կեղ-

ծաւոր, նենգամիտ և խորամանկ. hypocrite, rusé, fourbe».

== [Թրք. جيزويت jizvit — խաւ. gesuita.

ձիլա Պ., ջիլմ Վ. «փայլ, յլկումն. éclat, lustre». —

արաբ. جلا jila.

ձիլալամի՞ս բնել Պ., ջիլմլամի՞ս անել Վ. «փայլեցնել,

յլկել. polir, brunir». — [Թրք. جلاله جلا jilalamak.

ձիլալը Պ., ջիլմլի, ջիլմլուն Վ. «արծնեալ, փայ-

լեցուած. poli, lustré». — [Թրք. جلاله جلا jilalə.

ձիլանի «արծնիչ (արհեստաւոր). brunisseur». — [Թրք.

جلا جی jilaği.

ձիլվէ Պ., ջիլվմ Վ. «աղջիկներու պչրիլը, կոտորու-

ուիլը, նազ, սիգանք ևն. coquetterie, manières». — արաբ.

جلوه jilve.

ձիլվէլի Պ., ջիլվմլի Վ. «պչրող, կոտորուող, նազող.

coquet, minaudier». օր. հոռմին աղջիկները նիլվէլի կ'ըլ-

լան. — [Թրք. جلوه جی jilveli.

ձիկարա Պ., չխարա, չիխարա Վ., (ցիգար Վ.) «սիկառ,

դլանիկ. cigarette». — [Թրք. چيغاره çəğara — խաւ. cigaro.

ձիկարալիս «ծխափող. cigaretteière, pipe à cigarette».

== [Թրք. چيغاره لى çəğaralək.

ձիմի Ն. «գեղեցիկ, սիրուն. joli, gentil. 2. երեխայա-

կան փաքրիկ զարդեղէններ. ornements et joujoux des en-

fants» (մանկական լեզուի բառ է). — [Թրք. چيچى jiji.

ձիմիլի կամ նիմիլի պիմիլի կամ նիմի պիմի «զար-

դարուն, սրճնադարդ. orné, paré. = Թրք. جيجيلي Jijili, جيجى جيجى Jiji biji, جيجى جيجى Jijili bijili.

*Ճիճօզ «փախուստ. fuite. 2. փախաւ (երբ բացագան-
չութիւն). le voilà qui se sauve!» ճիճօզը դնել «փախչել.
s'enfuir». = Թրք. جيجوز Jajoz.

Ճիյէր Պ., ճիկար Ն., ջիզյոմր Վ., ջըզյոմր Ղ. «Թոք,
լերդ. foie, poumon». սեւ ճիյէր «լերարդ. foie», մեմմակ ճիյէր
«Թոք. poumon». = պրս. جگر Jiger.

Ճիյէրճի «Թոք, լերարդ ծախող. marchand de foies et
de poumons». = Թրք. جگر جى Jigerji.

*Ճիմ Ն. «դէ, սատանայ. diable. 2. ողի, պարիկ. fée.
Յ. չարաճճի, խորամանկ. malin, fin, rusé», ջիմ Վ. Ղ., բար-
կուժիւն. colère». = արաբ. جن Jinn.

Ճիմիվիզ Պ., ճընըվը'զ Վ. «չատ ճարպիկ. très ha-
bile. 2. առասպելական աղբ մը՝ որոնց կը վերագրուի ա-
մէն մեծ, հին, աւանդական, հսկայ դործ. nation fabu-
leuse, à la quelle on attribue toutes les œuvres antiques,
superbes et grandes». = Թրք. جنويز Jiniviz «նոյն Նշ. même
sign.». = իտալ. genovese «ճենովացի, ճենովական. Génois».

Ճիմկօ Պ., չիմգօ Վ. «պինկ. zinc». = Թրք. چينكو cinko
= իտալ. zinco.

Ճիմս, ճըմս Պ., ջիմս, ջըմս Վ. «ոտեսակ, ցեղ. sorte,
espèce». = արաբ. جنس Jins.

†Ճիպիլիյէթ Պ., ջըբըլյոթ Վ. «քնովթիւն, մարդու էութ-
թիւնը. nature». = արաբ. جبيلت Jebillet.

Ճիպոկ «չանչ, խաղողի չիւ, քամուած կեղևները.
marc de raisin». = Թրք. جبره Jibre.

Ճիվա Պ., ժիվա Ն. «սնդիկ. mercure». = պրս. جيو Jive.

Ճիվան Վ. Ղ. «երիտասարդ. jeune homme». = պրս.
جوان Jivan.

Ճիվար Վ. «շրջակայք, մերձակայք. les environs». = ա-
րաբ. جوار Jivar.

Ճիրիս Պ., ջրիմզ Վ. «մականախաղ. tournoi, carrousel».
= արաբ. جريد Jerid.

ձիւնէ Գ., ջիւլտ Կ. «գաճաճ. nain».—[Թրք. جوچه jüje.

ձիւնալիւ Գ., ջմբիւ Կ. «խնջոյք, հանդէս, խրախ-
ճան. festin, banquet».—պրս. جنبش jünbiş.

ձիւալալ Գ., ջիւլտ Կ. «երկայն ասիական վերաբերու-
մanteau long».—արաբ. جبهه jübbe.

†ձիւերա «գրչածայլ. plume. 2. նուարագիր. cursif».—
[Թրք. جفر jifre—խալ. cifra.

*ձուլալ տես նոյալ.

†ձուլալ սարաւանդ, դուրս ցայտած մաս. saillie,
projecture».—[Թրք. جومبه jumba.

ձուռնիմա «խայտառակութիւն, խեղկատակութիւն.
bouffonnerie, turpitude».—[Թրք. جورجونه jurjuna.

ձուռնալ Կ. «ստեղծանական տեղեկագիր. rapport».
—[Թրք. زورنال žurnal—ֆրանս. journal. մեր բառը կուգայ
ժողովրդական [Թրք. jurnal ձեւէն, որ փոխառութիւն է
իտալ. giornale բառէն.

ձուլալ Ե., չուլալ Ե., չլալ Դ., ջլտլ Կ. «քուրճ, բուրձէ
պարկ. sac».—[Թրք. چوال čuval—պրս. چوال jüval.

ձուլալսրգ «մախաթ. aiguille d'emballage».—պրս.
چوالدوز čuvalduz.

*ձոյալ Գ., նուլալ Ե. Գ., ջիւլտք, ջիւլտք Կ., ջո-
ղաք Դ. «պատասխան. réponse».—արաբ. جواب jevab.

ձօւսիւ քլալ Կ. «զեղուլ. affluer, se déborder. 2. յուզ-
ուած գեղգեղել. chanter avec enthousiasme», Ե. «ուրա-
խանալ. se réjouir».—[Թրք. جوشماق joşmak.

Մ.

Մազի «գխտոր. galle, noix de galle».—[Թրք. مازی mazi.

Մազլըմ Գ., մազլում Կ. «հեղ., խոնարհ. doux, mo-
deste, affable».—արաբ. مظلوم mazlum.

†Մաքան Գ., մաքախ Վ. «խր, բան, նիւթ. chose». =
 արար. متاع meta «վաճառք, ապրանք. marchandise».

Մաքխալ Դ. «շաղախ, ծակիչ. trépan, foret». = արար.
 مئقب miskab.

†Մաքյա «շարաւ, թարախ, թարախալից վէրք. pus,
 sanie, fistule». = թրք. ماتى matya.

Մաքուճ «ազեղ մեծ, խոշոր և բիրտ. gros et laid,
 énorme et grossier». = արար. مَطْووف matuf «դարձուած,
 վերադրուած, շաղկապուած. tourné, attribué, lié par une
 conjonction»?

*Մալ Վ. «ապրանք. marchandise», Դ. «ապրանք. mar-
 chandise. 2. արջառ. bestiaux». մալսէր «ապրանքի տէր,
 հարուստ. qui a beaucoup de marchandises, riches». = արար.
 مال mal.

Մալա Դ., մոլոմ Վ. «որմնադրի ծեփիչ. truelle de
 maçon». = արր. ملا mala.

Մալէզ Գ. «արորուած խիւս. purée», Ն. «տեսակ մը
 կերակուր. espèce de mets». = թրք. مِز melez «խառնակ.
 mêlé». = արար. مِلس meles «խառնածին. mulâtre».

Մալթա «տեսակ մը կակուղ քար. espèce de pierre».
 = թրք. مِطال Malta = իտալ. malta.

Մախաթ «բազմոցի երես, պատտառ. couverture de
 divan». = թրք. مَكات makat.

*Մախամ «եղանակ, նուազ. air, musique». = թրք. مَكَم makam.

Մախառա Գ., մախառա Ն., մախառնա (շփոթելով
 յաջորդ բառին հետ՝ ձայնական նմանութեան պատճա-
 րաւ) Վ. «ճախարակ, լիսեռ. poulie. 2. կարի թել փաթ-
 թելու կոճ. bobine». = թրք. مَكْر makara.

Մախառնա Վ., (մախառնա Ն.) «դդման. macaroni».
 = թրք. مَكْرَن makarna = իտալ. maccberoni.

Մախաւ Գ., մախկազ Վ. «մկրատ. ciseaux», մախաւ
 Ն. «մկրատաձև ունեղի. tenailles». = թրք. مَكاس makas =
 արար. مِكاس mikass.

Մախսապամա «խաչաձև իրար կտրած. entrelacé». =
թրք. ماکاسلاما makaslama.

Մախսապամիւ ընել «մկրատել, մկրատով կտրտել».
découper avec des ciseaux». = թրք. ماکاسلاما makaslamak.

Մախսոյլ «ընդունելի. admissible». = արաբ. مقبول
makbul.

Մախսէն Պ., մախսան Վ. «նկուղ. cave». = արաբ.
مخزن maxzen.

Մախսըմ Պ., մախսում Վ. Ն. «անմեղ, փոքր ման-
կիկ. petit enfant, mioche». = արաբ. ماسم masum.

Մախսուս Վ. «յատուկ. propre, spécifique, particulier».
22. դիտմամբ. exprès». = արաբ. مخصص maxsus.

Մահալլէ Պ., մահալա Ն., մոհլոմ, մոյհլոմ Վ. «թաղ.
quartier», իսկ Ղարաբաղի բարբառով մոհլոմ «թաղ. quar-
tier», մնալ «գաւառ. province». = արաբ. محله mahal «տեղ».
lieu, place», محله mahalle «թաղ. quartier».

Մահալլէպի «բրինձի ալիւրով, կաթով և շաքարով
շինուած դոնդողական փափուկ քաղցրեղէն. blanc. manger
fait de farine de riz, de lait et de sucres». = արաբ. محلی
mahallebi.

Մահալլէպիին «մահալլէպի շինող կամ ծախող. qui
fait ou qui vend du blanc». = թրք. mahallebiji.

Մահանա Ն., մըհանա Ղ., մոհոմոմ Վ. «պատրուակ,
սուտ պատճառ. prétexte. 2. իբր պատրուակ բռնելու հա-
մար թեթեւ պակասութիւն. faute légère qui sert de pré-
texte». օր. ամսէն ըրածիս մէջ մո'ւթլախա մահանա մը
կը գտնաս. = արաբ. بهانه behane.

Մահանանի Ն., մոհոմոմցի Վ. «միշտ թեթեւ պակա-
սութիւն մը, կեղծ պատրուակ մը գտնելով բանի մը չհաւ-
նող. qui trouve toujours des prétextes et rien bon». = թրք.
بهانهجي behaneji.

†Մահըմա Պ. «թաշկինակ. mouchoir», մոյհրմսմ Վ.,
մըհրմսմա, մոհրմսմա Ղ. «անձեռոց, երեսաբլիշ. serviette,
touaille». = թրք. ماکراما makrama.

Մահկեմէ Գ., մոմէյումս, մոմբյումս Վ. «դատարան»
tribunal. 2. դատ. jugement, procédure». = արաբ. محكمه
mahkeme.

*Մահնուպ «ամօթահար. couvert de honte, honteux».
= արաբ. مأخوذ mahjuz.

Մահնուզ «կօշիկի կամ աքաղաղի սաքի խթան. épe-
ron, érgot de coq». = թրք. مأموز mahmuz = արաբ. مأموز
mihmaz.

Մահնուռ Գ., մախնուռ Վ. «քնէն նոր արթնցած. as-
soui». = արաբ. مأخور maxmur.

Մահնուլ Ե. Դ., մոյնրիւմ Վ. «զուրկ, դրկուած. pri-
vé, dépourvu». = արաբ. مأهرم mahrum.

Մաղապա Դ. Վ., մաղապի Ե. «մթերանոց, մեծ վա-
ճառատուն. magasin. 2. նկուղ. cave». = թրք. مغازه mağaza
= իտալ. magazzino կամ ֆրանս. magasin.

Մաղարա Ե. Վ. «այր, բարայր. grotte, caverne». =
արաբ. مغارة mağara.

Մահառ իւզիւմի «հաղարջի նման պտուղ մը՝ որմէ
բաղլբեղէն կը սլատրաստուի միայն. ribes». = թրք. مغار
اوزومي mağar üzümü բառացի «հունդարական խաղող. rai-
sin de Hongrie».

Մահուն Գ., մոզուն (կարբւն մէաջուո՛ն) Վ. «շաղախ-
ուած խմոր այլ և այլ բաղադրութիւններու. խիւս. pâte.
2. դեղերով պատրաստուած խիւս. pâte de médicaments.
3. աղակերպործի խմորանման մածուցիկ նիւթ. lut, mas-
tic. 4. խիւսի նման շաքարեղէն մը. électuaire». = արաբ.
مأجون maʿjun.

*Մահունլամիւք քնել «մածուցիկ նիւթ քսել՝ կպցնելու
համար. luter». = թրք. مأونلامق maʿunlamak.

Մահուննի «մահուն կոչուած շաքարեղէնը շինող կամ
ծախող. fabricant ou marchand d'électuaire». = թրք. مأولجى
maʿşuʿj.

Մայա Վ. Դ. Ե. «խմոր (հացի, պանիրի, գինիի). fer-
ment, levain». = պրս. مایه maye.

Մայալանմիս լլալ Պ., մայալէմիս լլալ Ն. «խմորիւ-
fermenter». = Թրք. مايه لنمق mayalanmak.

Մայալը Պ., մայալի Վ. «խմորեալ, խմորուն. fer-
mentés». = Թրք. مايه لى mayale.

Մայասըզ Վ. «առանց խմորի, անխմոր. azyne». =
Թրք. مايه سز mayasəz.

Մայասըլ Պ., մայասիլ Ն., մայասուլ Վ. «արիւնե-
րթութիւն. hémorrhoides». = Թրք. مایه سيل mayasəl.

Մայասըլլը «արիւնեւթութիւն ունեցող, տեւատես.
hémorroïsse». = Թրք. مایه سيللى mayasəllə.

Մայքապ «ծաղր, հեղճութիւն. moquerie. 2. ծաղրի
օտարկայ. objet de raillerie. 3. գունաւոր լոյս տուող լուցկի.
sallumette colorée». = արս. ماہتاب mahtab.

Մայիլ լլալ Պ., մայիլ մնալ, մինիլ տալ Վ., մայիլ
Ն. 2. «սքանչանալ, բանի մը վրայ հիացած մնալ. admirer,
s'émervueillir, être enchanté». = արաբ. مائل mail.

*Մայիօս Ն., մարիօս Վ. «թթուաշ. aigretes». = արս.
میه خوش meyxos.

Մայմուն Պ., մէյմուն Վ. 2., մէմուն 2., մայմուն Ն.
«կապիկ. singe». = արս. میمون maymun.

Մայնա Վ. «դադրիլ և ցրուիլ. être cessé et dispersé».
կոխը մայնա եղաւ. = Թրք. ماینا mayna «նոյն նշ. même
sign». = իտալ. mainò «այլ ևս ոչ, ոչ բնաւ. point du tout,
pas plus» և և և.

Մայսանօս կամ մադսանօս Պ., մայդանօզ Վ., մադ-
սանօս Ն. «աղատքեղ. persil». = Թրք. مغدالوس magdanos
«աղատքեղ».

Մանավ «մրգավաճառ. marchand de fruits». = Թրք.
ماناو manav.

Մանքաւր Պ., մանքաւր Ն. Վ. «սունկ. champignon. 2.
խցան. bouchon. 3. սուտ. faux, fausse». = Թրք. مانتار կամ
مانطار mantar.

*Մանքաւրնի «ստախոս. menteur». = Թրք. منطارجى man-
tarjə.

*Մանի «արգելք. empêchement».—արաբ. مانع mani.

*Մանի Պ., մտնի Վ. «խաղ, արեւելեան երգ. chansons orientales».—թրք. مانی mani.

*Մանխաճա Պ., մանկաճա Վ. «բռնամիտ, հաստադր. լուխ. idiot, sot, qui a la tête dure».—թրք. مانکافا mankafa.

Մանդալ Պ., մադալ Ղ., մանգալ Վ. «կրակարան. foyer».—թրք. مانال mangal.

†Մանդրո «պղինձ դրամ. pièce de monnaie en cuivre».—թրք. مانغر mangar.

†Մանճա «կերակուր. mets».—թրք. مانجا manja=խալ. mangiare «ուտել. manger».

†Մանսուպ «աստիճան, պաշտօն, մեծ պաշտօն. degré, grade, haute fonction».—արաբ. منصوب mansab.

Մանսա «դռմէշ. buffle».—թրք. ماندە manda.

Մանսալ «խաղաղակ. loquet».—թրք. ماندا لکماندال kամ mandal=յուն. μάνδαλος.

Մանսիլ Պ., մտնիլ Վ. «թաշկինակ. mouchoir».—արաբ. منديل mendil.

†Մանսուպ «դռմ, փարախ. étable, écurie».—թրք. ماندره mandra=խալ. mandra.

Մաւա Վ. Ղ. Կ. «ունելի. pincettes».—թրք. ماشە maša.

†Մաւալա Պ., մաւալլահ Ղ. «ջահ. flambeau».—արաբ. مشعل mešale.

Մաւալլահ Վ. Ղ., մաւալա Կ. «կեցցե՛ս. bravo! vive!».—արաբ. ماشاءالله ma ša Allah.

Մաչա Վ., մաքչա Կ. «աղոււ, թղթախաղի մէջ տան. ձաճե սե նշանը կրող թուղթ. pique».—թրք. ماچه mača.

Մառանկոզ Վ. «տաղէադործ. menuisier».—թրք. مرانگوز marangoz=խալ. marangone.

Մառքի «ճայ թռչունը. mouette».—թրք. مارتى marte.

Մառուլ Վ. «հաղար բոյսը. laitue, romaine».—թրք. مارول marul.

Մառուլին «հաղար ծախող. marchand de laitue».—թրք. مارولجی marulje.

*Մասա Վ. *տեղան. table*. = [թրք. *ماسة* masa = *խաւ. mensa*.

Մասաք Վ. *սլետան, սրոց (մատի ձեւով). fusil (à aiguiser)*, Ն. *հրահան. briquets*. = [թրք. *ماساد* masad *սրոց. fusil*].

Մասալ Պ., մոսալ Վ. Ղ. *հէքիաթ, վիպակ. conte*. = *արաբ. ميسل* mesel *առակ. fable, parabole*. մասալ կարդալ, գլխուն մասալ կարդալ *անմիտ բաներ ըսել. dire des balivernes, des sornettes*.

Մասարիճ Վ. *ծախք. dépense*. = *արաբ. مصاريف* mesarif. †Մասլախ *ամշտահոս աղբիւր, գուռ, աւաղան. fontaine qui coule toujours, abreuvoir, bassin*. = [թրք. *مسلق* maslak.

Մասլահաթ Պ., մոսլոհմոթ Վ., մըսլոհմոթ Ղ. *գործ, գործի էական մասը, ինդիր. oeuvre, affaire, question, partie essentielle d'une affaire*. 2. *առնական ամբողջ ամբողջք. parties honteuses d'homme*. 3. *երկար խօսակցութիւն. longue conversation*. Ղարաբաղի ձեւը *միայն վերջի խմտտով է. = արաբ. مصلحت* maslahat *գործ. oeuvre, affaire*.

Մասխալա Պ., մասկալա Վ. *յղկիչ գործիք. polissoire*. = *արաբ. مقله* mæskale.

Մասխալանի Պ., մասկալաջի Վ. *յղկիչ (արհեստաւոր). polisseur*. = [թրք. *مقله جی* mæskaleji.

Մասխառա Ղ. Ն., մասխառաք Վ. *ծաղր. moquerie, raillerie*. 2. *ծաղրածու. moqueur*. 3. *ծաղրի առարկայ. objet de raillerie*, մասխառկութիւն *խայտառակութիւն. turpitude*. = *արաբ. مسخرة* masxare.

Մասխառանի Ն., մասխառաջի Վ. *ծաղրածու, խեղկատակ. bouffon, mime*. = [թրք. *مسخرة جی* masxareji.

Մասկի *գարեկենդանի դիմակ, դիմակաւոր. masque, masqué*. = [թրք. *maske* = *ֆրանս. masque, իտալ. maschera*.

Մասուրա Պ., մասւրա Վ. *ամբարքի մէջի մասը. navette*. 2. *ջրի չափ մը. mesure d'eau*. = [թրք. *مأصورة* masura.

Մասսար *կարկինին թանաքով գիծ քաշող ուղը. tire-ligne*. = *արաբ. ماستر* mistar *քանոն. règle*.

Մասէկա «փայտեայ մեծ դոյլ». grand seau en bois.
 =/Թրք. mastela=իտալ. mastello.

Մասիֆա Պ., մասիկա Վ. «մաղտաք». mastic à mâcher.
 2. մաղտաքով խառն օղի. eau de vie chargée de mastic.
 =/Թրք. mastika=իտալ. mastico կամ յուն. μαστοίλη.

Մասրաճ Պ., մսւրմի Ղ., մսւրուճ Պ. Վ. «ծախք». dépense, frais.
 =արաբ. masraf, مصرف masruf.

Մավի «կապոյտ. blen». =/Թրք. mavi=իտալ. mavi.
 «բաց կապոյտ», և ոչ /Թէ=արաբ. mai.

Մավունա «բեռնաբարձ նաւակ. gabare». =/Թրք. maula
 mauna=իտալ. maona.

Մասամիօլ «տեսակ մը աստառ. madapolam». =/Թրք.
 madampol=ֆր. իտալ. madapolam.

Մասէն Պ., մոդոմ Վ. Ղ., մասէմ Ն. «հանք. mine».
 =արաբ. maden, معدن.

Մասէնի «հանքահան, հանքագործ. mineur». =/Թրք.
 madenji, معدنجي.

Մասռապազ Պ., մոդոմքոզ Վ., մաքռապազ Ն. «ա-
 ժան առնող և խիստ սուղ ծախող վաճառական. reven-
 deur». =/Թրք. matrabad «նոյն նշ.». =սլաւ. matrabaz
 matrakbaz «արախաղաց. escrimeur».

†Մարազ միսիւպէք Պ. «բժախնդէր և կռուարար.
 chicaneur». =արաբ. muaraz «հակառակող. adversaire»
 և միսիւպէք չեքէն.

*Մարազա Վ. «կռիւ. querelle, dispute». =արաբ. muaraza,
 معارضة.

*Մարթավալ «պոչով սուտ. grand mensonge». =արաբ.
 martaval, مرطوال.

Մարիճէք Ն., մարիճոմք Վ., մարիփոմք Ղ. «հնարի-
 մացութիւն, արուեստ. habileté, adresse, industrie, art». =
 արաբ. marifet, معرفت.

Մարիճէքի Պ., մարիճոմքի Վ., մարիճէքի Ն. «հը-
 նարիմաց. industrieux». =/Թրք. marifetli, معرفتلى.

Մարիճէքսիզ Պ., մարիճոմքսիզ Վ., մարիճէքսիզ Ն.

«անհնարիմաց, անարուեստ. maladroît, inhabile». = [թրք. معرفتسز marifetsiz.

Մարյա «էք սչխար. brebis». = [թրք. ماريه marya.

Մարս Վ. Ղ. «նարտի խաղի մէջ կրկին՝ յաղթութիւն. double gain (eu jeu de trictrac)». = [թրք. مارس mars.

Մարսըխ Պ., մարսըղ Վ. «միացող ածուխ. famerou». = [թրք. مارسيق marsək.

Մարփուն Պ., մարփունց Վ. «կրկակի երկայն խողովակ. long tuyau de narguilé». = [թրք. ماربوج marpuč = պրս. ماربوس marpuš.

Մափըս Պ., մափս Վ. «բանտ. prison. 2. բանտարկեալ. prisonnier». = արաբ. محبس mahbes.

Մափնա Վ. «մեքենայ. machine». = [թրք. ماکنه makina = [տալ. macchina.

Մափնանի Պ., մափնացի Վ. «մեքենայով կար կալող գործաւոր. couturier». = [թրք. ماکنه جي makinaŷe.

Մափնիս «մեքենագործ, մեքենավար. machiniste». = [թրք. ماکينست makinist = [տալ. macchinista.

Մաճազա պահել, պահպանել. garder, préserver». = [թրք. mahfaza = արաբ. محافظه muhafaza.

Մաճազալը «լաւ պահպանեալ, չորս դին փակ (սենեակ էլն.). bien gardé, fermé». = [թրք. محافظه لى muhafazale, աղաւ. mahfazale.

Մէզաթ Պ., մոզմթ Վ. «աճուրդ. adjudication». = արաբ. مزايده mīzayede.

*Մէզան «գերեզման. tombeau. հայհոյութեանց մէջ միայն կը գործածուի. = արաբ. مزار mezar.

Մէզէ Պ., մոզմ Վ. Ղ. «գլխի կամ օղիի հետ ուտելիք ազանդեր. hors-d'œuvre». = [թրք. مزه meze.

Մէթալիկ Պ., մոթոլիկ Վ. «արծաթապատ պղինձ դրամ. monnaie de cuivre couvert d'argent». = [թրք. متاليك metalik = ֆրանս. métallique.

†Մէթանէթ «գովել, բարձրացնել. louer, faire des éloges».

մէքանէք սալ. = արաբ. مئانet metanet «հաստատութիւն, ամրութիւն. fermeté».

†Մէքէրիզ պատնէշ, միջնորմ. rempart, cloison. = արաբ. مترس meteris.

*Մէքիմ «դեղեցիկ, չքնաղ. joli, beau». = արաբ. متين metin «ամուր, ամրակուռ. fort, ferme».

Մէքո մեթր. mètre. = թրք. مترو metro = իտալ. metro.

†Մէքսուպ «նամակ. lettre». այժմ հայերէնն է միայն գործածական. = արաբ. مكتوب mektub.

Մէխանա Պ., մէլխանա Վ., միհանա Ն. «գլխետուն. cabaret». = պրս. ميخانه meyxane.

Մէխանանի Պ., մէլխանաջի Վ., միհանանի Ն. «գլխետան. cabarétier». = թրք. ميخانهجي meyxaneji.

Մէհէնկ քաւի Պ., մրհմզ Վ. «փորձաքար. pierre de touche». = թրք. مهنك تاش mehenk taş = արաբ. محك mehak.

Մէհլէմ Ն., մմհլմմ Վ. Ղ. «սպեղանի. onguent». = արաբ. مرهم merhem.

†Մէհման «ուժաթանի, ոգեսպառ, խիստ յողնած. lassé, épuisé». = ?

*Մէհիշիյէ Պ., մմջիդիյմ Վ. «20 դրուշնոյ արծաթ դրամ. pièce de vingt piastres». = արաբ. مجيديه mejidiyye.

†Մէհլիս Պ., մմջլիս Վ., մէժլիս, մմժլիս Ղ. «ժողովք. assemblée, conseil». = արաբ. مجلس mejlis.

*Մէհպոռ «ստիպեալ, հարկադրեալ. forcé, obligé, contraint». = արաբ. مجبور mejsbur.

*Մէհպոռի «ստիպեալ, բռնադատեալ կերպով. forcément, obligé». = արաբ. مجبوري mejsburi.

*Մէմէ Պ. «ծիծ, ստինք. mamelle. 2. հրացանի փամփուշտին կրակ առնելու տեղը». մմմմ Վ. «միայն երկրորդն է.». = թրք. ماما meme.

Մէյէր Պ., մմյմր, մմնգյմր Վ., մէկէր Ն. «մի՞թէ. est-ce que? 2. արդարեւ. il est vrai que». օր. խե՛նք եմ

մէյէր «միթէ յիմմը եմ. est-ce que je suis fou?» խեղճ է
եղբւ մէյէր «յիմար է եղեր իրօք, չգիտէի. c'est vrai qu'il
est fou». = Թրք. مگر meger.

Մէյսան «հրապարակ. place. 2. ժամանակ, միջոց. dé-
lai, temps». մէյսան բերել «գոյացնել. produire», մէյսան
հանել «երևան հանել. mettre au jour», մէյսան ելլալ, գալ
«ուսպարէլ ելլել. se montrer», մէյսան թալ «ժամանակ
թալ, միջոց թողուլ. laisser le temps, permettre». Նոր-Նա-
խիջեանի բարբառով կայ միայն մէյսան, իսկ Վ. Դ. մէյ-
դան, երեքն ալ «հրապարակ. place» նշանակութեամբ. =
արաբ. ميدان meydan «հրապարակ. place», որ թուրքերէնի
մէջ տողացած է նաև «միջոց. délai, temps» նշանակութիւնը.

ԻՄէնգիլ Պ., մոնգիլ Վ. Դ. «տեղ, վայր. lieu, place,
endroit. 2. իջևան. auberge. 3. մէկ կայարանէ մինչև միւսը
դառնուած միջոցը, մէկ օրուան ճամբայ. etape». = արաբ.
منزل menzil.

Մէնէֆէ «մանիշակ. violette». = Թրք. menekşe =
«բո. نشفة benefse.

Մէնքէէ Ն., մոնքոտ Վ. «ծղինի. gond». = Թրք.
مانتا menteşe.

Մէնկէնէ Պ., մոնգյոմն Վ. Դ. «մամուլ. presse». =
Թրք. منگنه mengene.

Մէնուր կամ մէուր «հիանալի, սքանչելի, չքնադ.
admirable, excellent. կաթոլիկ հայերու մէջ աւելի գոր-
ծածական է այս բառը. = արաբ. مشهور meşhur «հռչակա-
ւոր. célèbre, fameux».

Մէւէ Պ. «կաղնի. chêne. 2. անտառ. forêt. 3. մեծ
քարեզնդակ (երեխաներու խաղի համար). grosse bille».
մէւմ Վ. «անտառ. forêt». = Թրք. میه mişe.

Մէւէլիս «կաղնեատան. forêt de chênes». = Թրք. میشعلک mişelik.

*Մէւէ osմնի «թամիտ, կոշտ, բիրտ. fort rude, gros-
sier». = Թրք. میه او طولی mişe odunu «կաղնեփայտ. bois de
chêne».

Մէշինն Ն. Վ., մէշունն Ն. *«կօշիկի կաշի»*. cuir de sou-
lier». = արաբ. ميشين mišin.

Մէշիննի *«կօշիկի կաշի ծախող»*. maroquinier». = [Թրք. ميشينجي mišinji.

Մէշվերէթ Պ., մեշվորմթ Վ. *«խորհրդակցութիւն»*.
consultation, délibération». = արաբ. مشورت mešveret.

Մէռաֆ Պ., մոռափ Վ. *«հետաքրքրութիւն»*. curiosité.
2. *«մտատանջութիւն»*. inquiétude. 3. *«մելամաղձութիւն, ա-
խտնդանոտութիւն»*. mélancolie, hypochondrie». = արաբ. مراق
merak.

Մէռափը Պ., մոռափի Վ. *«հետաքրքրուող»*. curieux.
2. *«մտատանջութիւն ունեցող»*. inquiet. 3. *«մելամաղձոտ, ա-
խտնդանոտ»*. hypocoudre, mélancolique». = [Թրք. مراقلى me-
rakle.

Մէռափն Ն., մէռափն-ֆաւ Պ., մոռափոն Ն., մոռափ
Վ. *«մարմարիւն»*. marbre». = [Թրք. مرمر mermer.

Մէ'սէլա Պ., մո'սոլոմն Ն. *«զոր օրինակ»*. par exemple». =
արաբ. ميسلا mésela.

Մէս *«տաճկական կիսակօշիկ»*. brodequin». = [Թրք. مست
mest.

Մէվիէթ Պ., մոմվիյթ Վ. *«երկիր, հայրենիք»*. pays,
patrie». = արաբ. مملكة memleket.

Մէսէ Պ., մոդմ Վ. *«ախորժակ»*. appétit. մէսէն կ'ուզէ
«սիրտը կ'ուզէ, կ'ախորժի, կը ցանկայ». il désire». = արաբ.
ميد midé *«ստամոքս»*.

*Մէ'սէթ Ն., մոդթ Վ. *«վնջ (բացադանջութիւն)»*. ah!
oi! աւ ի'նչ համով, զե, qon բան է, մէ'սէթ. = արաբ.
مدد meded *«օգնութիւն»*. aide, secours.

*Մէրամ Պ., մորմ Վ. *«նպատակ»*. but, intention». =
արաբ. مرام meram.

Մէրամէթ Պ., մորմիթ Վ. *«նորոգութիւն»*. répara-
tion». = [Թրք. مرامت meramet = արաբ. مرمت meremmet.

Մէրաւ Պ., մի'րաւի Վ. *«ժառանգութիւն»*. héritage». =
արաբ. ميراث miras.

Մէրապլէտի Պ., միրապլէտի Վ. «ժառանգութիւն ըս-
տացած. héritier, qui a hérité». փոխաբերաբար «շռայլ,
զեղիւ».—[Թրք. میراث يدی miras-yedi.

Մէրհամէթ Պ., մոռհոմմէթ Վ. «դժութիւն. pitié».—
արաբ. مرحمت merhamet.

Մէրհամէթի Պ., մոռհոմմէթի Վ. «դժուտ, գթասիրտ.
compatissant».—[Թրք. مرحمتلى merhametli.

Մէրհամէթսիզ «անդութ. sans pitié, cruel».—[Թրք.
مرحمتهسز merhametsiz.

Մէրհան Պ., մոռչոմն Ղ., մըռչոմն Վ. «բուստ. corail».—
արաբ. مرجان merjan.

Մէրհիսէկ «ոսպ. lentille».—արաբ. مرجك merjumeck.

Մէրիք Պ., մո'ւրսիք Ղ., մըրիքսիք Վ. «կկոց, բարաբ. na-
vette».—[Թրք. ميكك mekik.

Մէօհիւր Վ. Ղ., մէօհիւր Վ. «կնիք. sceau».—պրս. مهر
mühr, möhr, möhür.

Մէօհիւրլէմիւք ընել Պ., մէօհիւրլէմիւք անել Վ., մէօհ-
րել, մօհրել Պ. «կնիք զարնել, կնքել. cacheter».—[Թրք.
مهرlemek möhürlemek.

Մէօհլէթ Ն., մէօհլմթ Ղ., մէօյնլմթ Վ. «սլայմանա-
ժամ, ժամանակամիջոց. délai». մէօհլէթ սալ «ժամանակ
տալ. donner le délai».—արաբ. مهلت mühlet.

†Մէճեա «արտաքնոց. commodités».—արաբ. ممسا memša.

Մըզըրախ Ն., մըզըրաղ Վ. «նիզակ. pique, lance».—
արաբ. مزراق mezzrak.

Մըզմըզ Պ. «դանդաղ, տնտնացող. lmbin», Վ. «կծծի-
avare». մըզմըզալ Պ. «դանդաղիլ, տնտնալ, բան մը կա-
մաց ընել. lmbiner».—[Թրք. مزمز mezmöz.

Մըխլայընի «մատանիի աղը դամող արհեստաւոր-ու-
կերիչ. orfèvre qui fixe le chaton».—[Թրք. مخرلايجي mexlayeje.

Մըխլասըզ Պ., միլլասնիզ Վ. «մագնիս. aimant».—
[Թրք. مغناطيس meknatēs=յուն. μαγνήτης.

Մըխսւր Պ., մուխսւր Վ. «թաղապետ. préposé de
quartier».—արաբ. مختار muxtar.

Մընցընել Պ., մոսոնել Ն., մուցսոնել Վ. «կեղտոտել. salir». մնցոուքին «կեղտոտութիւն. saleté. 2. (քաղաքաւոր լեղում) կղկղանք. merde». = պրս. مردار mürdar.

Մըսխալ Վ. Ղ. «1½ տրամ; ծանրութեան չափ. une dirhem et demie». = արաբ. مثقال meskal.

Մի՝ աւելորդ մասնիկ որ կը դրուի հարցական բայերու ձայրը. suffixe d'interrogation. օր. քսի՛ր մի. չե՛մ մի բերե՛ր. կ'ուսէ՛ր կոր մի. = թրք. می me, mi.

Միթյա Պ., մուղյա Վ. «սլականջ. moule». = թրք. midya = յուն.

Միլ «առանցք. axe» Պ., «մղոն. mille, lieue» Պ., «երկաթեայ հատտ տուղ. aiguille à passer» Վ. Ղ. Ն. = արաբ. ميل mil.

*Միլայիմ Վ. «մեղմ, կակուղ բնութեամբ. doux, mou». օր. միլայիմ մարդ է. փոխաբերաբար փոքր միլայիմ է. = արաբ. ملایم mülâyim.

Միլիք Ն., միլիմք Ղ., միլիմք Վ. «ազգ. nation». = արաբ. ملت millet.

Միճազ «առողջութիւն. santé». = արաբ. مزاج mizağ.

Միճազըզ «վատառողջ, տկար, հիւանդ. indisposé, faible». = թրք. مزاجسىز mizağsız.

Միյաննի «միջնորդ. courtier, négociateur». = թրք. میانچی miyançı.

Միյան քէօփ «մաքուտակ. réglisse». = թրք. میان کوی miyan köki = պրս. بیان biyan.

Միյաւ Ն., մա՛ն Վ., միա՛վն Ղ. «կատուի միաւիւն. miaulement de chat». = թրք. میاوی miyav = խաւ. mian.

*Միճասիպէք «վերաբերութիւն. rapport. 2. յարաբերութիւն. relation. 3. պատշաճութիւն. convenance». օր. ինձի ի՞նչ միճասիպէք «ինձ ի՞նչ վերաբերութիւն ունի, իմ դործս չէ. cela ne me regarde pas». գալղ միճասիպէք եղաւ. = արաբ. مناسبت münasebet.

*Միճասիպէթսիզ «անպատշաճ, անպատեհ, դէշ. in-

convenant, inopportun, mauvais». = Թրք. مناسبتر münasebetsiz.

Մինարէ Պ., մինարա Վ. «մզկէթի աշտարակ» minaret». = արաբ. منارة minare.

Մինէ Պ., մինո Վ. «կիտուածանկար. émail». = Թրք. مينا mine = պրս. مينا mina.

Մինէլի Պ., մինուլի Վ. «կիտուածներով նկարուն, զարդարուած. émaillé». = Թրք. مينلي mineli.

Մինէնի Պ., մինուջի Վ. «կիտուածներով նկարող արհեստաւոր. émailleur». = Թրք. مينجي mineji.

†Մինէնիսպ «աստղաբաշխ. astrologue, astronome». = արաբ. منجم münecjim.

Մինքան Պ., մինքանա Վ. «տեսակ մը երկար զգեստ. mantean long». = Թրք. مانتان mintan = պրս. نيمتن nimten.

Մինի մինի «փոքր, մանտրտիկ, սիրուն. mignon, petit». = Թրք. ميني ميني mini mini.

Միննէթ Ն., միննոթ Ղ., մունոթ Վ. «երախտիք. bienfait». = արաբ. منة minnet.

Մինսէր Պ., մինսար Ն., մինդմր Վ. «տապաստակ, աղումք մաշկեայ. լաթէ կարուած տափակ և բարակ բարձ մրան նստելու համար. matelas». = Թրք. مندر minder.

*Միջօ գինեպանի եջն. բով ծառայող մանչ. mousse». = Թրք. ميجو miço = իտալ. mozzo.

Միսաճիր Ն., մսաճըր Վ. «հիւր. hôte». = արաբ. مسافر müsafir.

Միսիր «եգիպտացորեն. maïs, blé de Turquie». = արաբ. مصر meser «եգիպտոս. Egypte», որ Թրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը.

Միսիր պուշայ Պ., միսիր պուշա Ն. «խորված եգիպտացորեն. maïs rôti». = Թրք. مصر بوداي meser bugdaye՝ բառացի «եգիպտոսի ցորեն. blé d'Egypte».

Միսկ «մոսչկ. musc». = արաբ. مسك misk = պրս. مشک mûşk.

Միսկէթ «մշկահոտ. խաղող. muscat». = Թրք. مسكت misket.

Միսկին *անպիտան, կեղտոտ*. sal, malpropre, dégoûtant. = *արաբ.* مسكين miskin.

Միսէ Գ., միդոմ Վ. *ստամոքս*. estomac. = *արաբ.* معدة mide.

Միսիրի *տեսակ մը փոքրակազմ ձի*. bidet. = *թրք.* midilli.

*Միւզէվիր *զրուարտիչ, բառ, խօսք խառնող*. calomniateur. = *արաբ.* مزور müzevvir.

*Միւքալիս *կախեալ, վերաբերեալ, յարմար*. dépendant, relatif, couvenant, concernant. Քեզի միւքալիս բան չէ. = *արաբ.* متعلق müteallik.

*Միւքէվլիի *հոգաբարձու*. administrateur. *ամիրայական ժամանակի բառ է, որ Ազգային Սահմանադրութեան հաստատութեամբ փոխանակուած է նոգաբարձու ձևով.* = *արաբ.* متولى mütevelli.

Միւժսէ Գ., միւժոմ Վ. *աւետիս*. bonne nouvelle. = *պրս.* مزده müžde.

Միւժսէլիս Գ., միւժոյլը Վ. *աւետիս մը առաջին անգամ բերողին տրուած վարձք*. récompense donnée au porteur d'une bonne nouvelle. = *թրք.* مزده لك müždelik.

*Միւխսան Գ., միւխքաջ Վ., միւնսոյ Ղ. *կարօտ*. nécessaire. = *արաբ.* محتاج muhtağ.

Միւնէնսիս Գ., մոնոնդիզ, մոռոնդիզ Վ. *երկրաչափ*. ingénieur. = *արաբ.* مهندس mühendis.

*Միւնիւզ Գ., միւնիւզ Վ. *անանկ*. banqueroutier. = *արաբ.* مفلس müflis.

*Միւնէճէր *դոհար, ակնեղէն*. bijouterie. = *արաբ.* مجوهر müjevher.

*Միւմփին Գ., միւմփին Վ. *կարելիութիւն*. possibilité. = *արաբ.* ممكن мүмкін *կարելի*.

*Միւէվլէ *երկմիտ, խառնակ, շփոթ*. embrouillé, confus, incertain, irrésolu. = *արաբ.* مشوش müševēš.

*Միւսէրի Գ., միւսթմրի Վ., միւսսմրի Ղ., միւսէրի Ն. *յաճախորդ*. clients. = *արաբ.* مشتری müšteri.

Միսասայէք «քաղցր և մտերմական խօսակցութիւն, ընկերակցութիւն. compagnie, conversation amicales». = արաբ. مصاحبة müsahabet.

Միսիւպէք Պ., միսիւբոք Վ. «անպիտան, չար. méchant, mauvais». = արաբ. مصيبة musibet «փորձանք, malheur, adversité», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը.

Միւսիւր Վ. «տեսուչ. directeur». = արաբ. مدير müdir.

Միւրէկկէպ Պ., մուրֆֆյոք Վ. Ղ., միւրէկէպ, միւրէֆէպ Ն. «թանաք. encre». = արաբ. مركب mürekkeb.

Միւրլէր «թանթրաւենի. bureau». = թրք. مورو müriver.

Միւրսիւմ «տեսակ մը սև և մանր սալոր. espèce de petite prune noire». = թրք. مردود mürdüm.

Մուզիֆա Ն., մուզիկա Վ. «նուադածութիւն. musique». = արաբ. موسيقى musika = արաբացեալ. խալ. musica ձևէն.

Մո'ւթլախ Վ., մո'ւթլախա Պ., մըթլախ Ն. «անպատճառ. en tous cas». = արաբ. مطلق mutlak «բացարձակ. absolu. 2. (թրքական գործածութեամբ) անպատճառ. en tous cas», مطلقا mutlakա «անպատճառ. en tous cas».

Մութվախ Պ., մութթուխ Վ. «խոհանոց. cuisine». = արաբ. مطبخ matbax.

Մուխալլիս «խեղկատակ, հտպիտ. bouffon». = արաբ. مقلد mukallid.

Մուխայէք Պ., մուխայթ Ն., մույոք Վ. «հոգածու, ուշադիր. soigneux, attentif. մուխայէք կեմալ. «զգուշանալ. se méfier». = արաբ. مقيم mukayyed.

Մուխայէթլի Պ., մուխայթլը Ն. «հոգածու, ուշադիր. soigneux, attentif». = թրք. مقيدلى mukayyedli.

Մուխայէթսիզ Պ., մուխայթսըզ Ն. «անհոգ, անուշադիր. inattentif». = թրք. مقيدسز mukayyedsiz.

Մուխսսվա Պ., մուխսվա Վ. «խաւաքարտ. carton». = թրք. مقوا mukava = արաբ. مقوى mukavva.

Մուխուճնի «հետամուտ, հետաքնին, հետախոյզ. curiosus».—[թրք. وقوچی vukufçi.

Մուհակկեմե «դատարան. tribunal. 2. հարցաքննու-
թիւն դատարանի մէջ. interrogatoire».—արաբ. مَحْكَمَة mu-
hakeme «դատ, դատաստան. jugement», مَحْكَمَة mabkeme
«դատարան. tribunal».

*Մուհապէք ն. «սէր, բարեկամութիւն. bonne amitié».
—արաբ. محبة mehabbet.

*Մուհապէթլի ն. «իրարու հետ սիրով, բարեկամ. ami,
intime».—[թրք. مَحَبَّتِلِي mshabbetli.

*Մուհապէթսիզ «իրարու հետ ոչ սիրով. ennemi».—
[թրք. مَحَبَّتْسِز mshabbetsiz.

Մուհսառ Պ., մուհլառ Վ., մուհլառ Ղ., մուհսառ
ն. «կեղտոտ, աղտոտ. sales, malpropre».—պրս. مردار mürdar.

Մուեամպա Վ. «մովաթ, մամշոր. toile cirée».—ա-
րաբ. مشع mūšemma.

Մուեմուլա Պ., մեմուլա ն. «զղեար. nêfle».—[թրք.
موشموله mušmula=յուն. μέσπιλον.

Մուեսա Պ., մուեսի Ղ. «կռուի, բռնուցք. poing, coup
de poing».—[թրք. موشته müšta=պրս. مشت müšt.

Մուլինա «բարեկէնդանի դիմակաւոր. masqué. 2. դի-
մակ. masque».—[թրք. mučina=իտալ.?

Մուսանսարա Պ., մուստնդուրա Վ. «սենեակի մէջ
դուրս ելած անշարժ պահաբաններու վերեւ բաց մասը.
պահուած է միայն մուսանսարան հանել ոճին մէջ՝ որ
հոմանիշ է ծանօթ եզր դանակին քով ցանկ առածին,
պսիւնքն «դիւրին բան մը խիտ դժուարացներ».—[թրք.
موسنداره musandara «մեծ պահարան. grands armoire».

Մուսաֆֆա Պ. «կերակուր մէջն է. ծեծած միտով պա-
տինճան. espèces de mets».

Մուսուլա Պ., մուսուլ Վ. «ծորակ. robinet».—արաբ.
موسلوك musluk.

Մուսահալ «արժանաւոր, արժանի. digne». մուս-
սահալ էր աս պատիժին.—արաբ. مستحق müstehakk.

*Մուսարաւ «կեղծաւոր, նենգաւոր. fourbe, rusé». = արաբ. مدارا mūdara «կեղծաւորութիւն. dissimulation».

Մուրաւս ն., մուրազ, մուրազ վ. Ն. «մտադրութիւն, իղձ, նպատակ. but, intention, vœu, désir». = արաբ. مراد mūrād.

†Մուրքաւս «գաժան, բռնաբարոյ. farouche, cruel». = արաբ. مرتد mūrtedd «կրօնափոխ. renégat, apostat».

Մօլա «մէքիշ հանգիստ առնել՝ յետոյ դործը շարունակելու համար (մանաւանդ բեռնակիրներու լեզուով). se reposer un peu». = թրք. موله mola = իտալ. mollare «հանգչիլ, դադարել. se reposer, cesser».

Մօլա քաւի «այն մեծ քարը՝ որուն վրայ բեռնակիրն իր բեռը դնելով յոգնութիւն կ'առնէ. հանգստաքար. reposer». = թրք. موله طاشی mola taş.

Մօլլա Ն., մէլլոմ վ. «մահմետական սպիտակ վախճանի կրօնաւոր. prêtre turc, curé». = թրք. ملا monla = արաբ. ملا مولى mevla, müvella.

Մօլօզ վ. «վառակի մնացորդ քարի կտորներ. décombres». = թրք. مولوز moloz.

Մօմյա Պ., մօմյա վ. «զմուսեալ դի. momie». = արաբ. موميا mumiya.

†Մօմսան Պ., մօմլոմն վ. «աշտանակ. chandelle». = արաբ. مومدان mumdan.

Մօն վ. «մութ կապոյտ, մանիշակագոյն. livide, bleu foncé». = թրք. مور mor.

Մօնարթը «մթննալ, բալ, մշուշ. assombrissement, bronzard, pâleté». = թրք. مورارتي morartə.

*Մօնարմիւք ըլլալ «կապուտնալ. devenir blen. 2. մթննալ, նսեմանալ. s'assombrir». = թրք. مورارمق morarmak.

Մօնուրիս Պ., մօնուրքա վ. «բմբանակ, ջուր խմելու թիթեղեայ աճան. gobelet». = արաբ. مشرب mešrebe.

Մօսուրա, մօսուս Պ., մօսուսուս վ. «նմոյշ (փորձի համար իցոյց դրուած կամ տրուած նիւթ). échantillon». = թրք. موستر mostra = իտալ. mostra.

Մօսու Պ., մօդա Վ. (Ղ., մօս ին.) *անորաձևութիւն. mode.*==*թրք. moda*==*իտալ. moda.*

Մօսիսընա *կանանց զգեստներու դերձակուհի. modiste.*==*թրք. modistra*==*իտալ. modista.*

Յ.

Յա Ն. Վ. Ղ. *«կամ. ou. 2. թէ որ. si, quand. Յա ասանկ է, յա անանկ «կամ այսպէս է, կամ այնպէս.»*==*թրք. և ya.*

*Յա, յամ Վ. *«հասկմ. certes.»*==*թրք. և ya.*

†Յագընի *«մեղք, ախտոս. hélas!»*==*թրք. یازق کամ yazək.*

*Յագընի Պ., յաժջի Վ. *«գրագիր, քարտուղար. secrétaire.»*==*թրք. یازجی yazəjə.*

Յագընի *«ամառնային. d'été. 2. ամառանոց. habitation d'été.»*==*թրք. یازلک yazlək.*

Յագմա Վ. *«ծաղկանկար վարչամակ. toile peinte.»*==*թրք. یازما yazma.*

†Յաքախ Ն., յաքաղ Ղ. Վ. *«անկողին. lit. այժմ դորժածական է միայն հոմանիշ թրք. stəctək ձևը.»*==*թրք. یاتاق kամ yatak.*

†Յալախ Ն. *«գուռ. անասուններու համար ջուր խմելու առաղան. abreuvoir, bassin.»*==*թրք. یالاق yalak.*

*Յալալ յալալ *«փայլ ի փայլ, շողշողուն. brillant.»*==*թրք. یالاب یالاب yalab yalab.*

Յալը *«ծովեզր. bord de mer. 2. ծովեզրեայ տուն. maison au bord de mer.»*==*թրք. یالی yalə.*

Յալընիսաք *«սարգ, մէկ տակ ունեցող (կօշիկ, ծաղիկ ևն). simple.»*==*թրք. یالینکات yalənkət.*

Յալվար ըլլալ Վ. Ղ., յալվարմիշ ըլլալ Վ. Պ., յալվար յախար ըլլալ Պ., յալվար յէխա ինի Ղ. *«աղաչել, պա-*

դասիլ. supplier». = թրք. يالوارمق yalvarmak, ياقارمق yakarmak «սղաշել, սղաղատիր»:

Յալսրզ ն., յալդուզ վ. «սսկի կամ արծաթ դրուադ. dorure». = թրք. يالدين yaldəz.

Յալսրզըր ն., յալդուզլի վ. «սսկի կամ արծաթ դրուադներով զարդարուած. doré». = թրք. يالدينلى yaldəzle.

Յալսրզնի ն., յալդուզլի վ. «սսկի կամ արծաթ դրուադներով զարդարող. doreur». = թրք. يالدينجي yaldəzjə.

Յախա ն. վ., յէխա Ղ. «օձ/ք. collet». = թրք. ياق yaka.

Յախալամիւ քնի ն. վ., յէխալամիւ անի ն. «օձիքէն բռնել. saisir, attraper». = թրք. ياكلماق yakalamak.

Յախը ն., յախու վ. Ղ., յախի ն. «խարան. cantère». = թրք. ياقى yakə.

*Յախըրխա «վայել, վայելչութիւն. convenance, convenable». = թրք. ياقيشق yakeşək.

*Յախըրխըր «վայելուչ, բարեձև, գեղեցիկ. gracieux, beau». = թրք. ياقيشقلى yakeşəklə.

*Յախըրխըրզ «անվայել, տգեղ, դէշ հագուած. inconvenient, mal mise». = թրք. ياقيشقسز yakeşəksəz.

Յախուս ն., յաղուս վ. Ղ. «յակլինթ քարը. rubis». = պրս. ياقوت yakut.

Յախոս ն., յախոդ վ. «կամ թէ. ou bien». = պրս. ياخود yaxod.

Յածծըր ն., յաօի վ. «արեւմայրէն 2 ժամ յետոյ մըղկիթի վրայ կարգացուած աղօթքը. appel à la prière de nuit». = թրք. ياتسو yatsu, ياتسى yatse.

Յահնի ն., յախնի Ղ. վ. «խարկած սոխով և ձէթով եփած լուբիա. haricot à l'oignon et à l'huile». = պրս. ياختنى yaxni «մսախառն կերակուր. ragoût».

*Յաղ «իւղ (ձէթ, ճարսլ ևն.). huile, graisse». = թրք. ياغ yag. Թուրքերէն բառը փոխառեալ է հայերէն եղ ձևէն և յետոյ իր փոխուած ձևով վերադարձած է հայերէնի:

Յաղըն ն. «կեղ. կաշին քերթուած վէրք. ulcère, plaie». = թրք. ياعر ياعر yager.

*Յաղըն Պ., յաղլի Վ. «խղալից, իւզով եփած. plein d'huile ou de beurre. 2. իւզոտ, իւզոտած, կեղտոտ. sal, malpropre», յաղըն Ն. «բլիթ. gâteau».—[Թրք. yağlı yağlə.

†Յաղըլիս Ն., յալըլիս, աղլուլիս Ղ., ալնախ Վ. «թաշ-կինակ. monchoir». Նոր-Նախիջևանի բարբառով կը նշանակէ «հարսանեաց թաշկինակ. mouchoir de nocces». իսկ Պոլիս այժմ ունի միայն մանցիլ. = [Թրք. yağlek.

*Յաղըն Պ., յալըն Ն., յալնիս Վ. «խալ (գոյ. և ած.). faux, erreur».—[Թրք. yanlış yanlış.

Յաղնի «խղ կամ ձէթ ծախող. marchand d'huile».—[Թրք. yağcı.

Յաղմա Վ. «աւար. pillage, butin».—պրս. yağma.

Յաղմուրլուիս Պ., յամուրլու Վ. «անձրեւնոց (ղգեստը). manteau pour la pluie».—[Թրք. yağmurluk.

Յաղ-սէլ կրկնականն է վերի յաղ բառին և կուգայ [Թրք. yağ «խղ» և արաբ. سيل sel «հեղեղ» բառերէն. օր. աս կերակուրին յաղը-սէլը վուր է:

*Յամա «կարկատան. raccommodage».—[Թրք. yama.

†Յամախ «օգնական. aide».—[Թրք. yamak.

*Յամփուրի «ծուռ, խոտարնակ. de côté».—[Թրք. yanpuri.

Յայ Ն. Վ. «աղեղ. arc».—[Թրք. yay.

*Յայան Ն. Վ. «հետիտան. à pied».—[Թրք. yayan.

*Յայըլմիս ըլլալ «տարածուիլ. se propager, être étendu».—[Թրք. yayılmak.

Յայըն «ծածան ձուկը. espèce de poisson».—[Թրք. yayan.

Յայլա Պ., յէլլաղ Ղ. «աբոտավայր, աղարակ. pâturage, ferme». փոխաբերաբար «մեծ, լայն, ընդարձակ. large, vaste». օր. յայլա սուճա մը ունի.—[Թրք. yayla.

Յայլը «զսպանակաւոր. à ressort».—[Թրք. yayla.

Յայղառա Պ., հայկառա Վ. «աղաղակ, գոչիւն. criail-lerie, cri».—[Թրք. yaygara.

Յայղառանի Պ., հայկառացի Վ. «միշտ աղաղակող, ճշող. criard».—[Թրք. yaygara.

Յայմանի «մանրավաճառ. brocanteur».—[Թրք. يايماچى yaymaçı.

*Յայմիւ ընել «տարածել. étendre».—[Թրք. يايماق yaymak.

*Յանախ «այտ. joue».—[Թրք. ياناک yanak.

†Յանաւում Պ. «մանչ, սլարաիդականի ծառայ. domestique d'un jardinier», Ն. «քովը. à côté de».—[Թրք. ياناشما yanaşma.

*Յանաւմիւ ըլլալ Վ. Ն. «մօտենալ (մանաւանդ շոգեշաւին՝ նաւամատոյցին մօտենալը). aborder».—[Թրք. ياناشماق yanaşmak.

Յանըխ «սրտակէշ, սիրտն այրած, վշտագին. qui a le cœur brisé, navré. 2. սրտակէշ, սիրտ այրող, մելամաղձ (ձայնի և եղանակի համար կ'ըսուի). (voix) qui navre, mé-lancolique».—[Թրք. ياناک yanak.

*Յանի Պ., յոնի Վ. 2. «այսինքն. c'est-à-dire».—արաբ. يانى yani.

†Յանկում յանկում «ծուռ ծուռ. (քալելու համար). qui marche à travers».—[Թրք. يانابوج yangabuğ.

Յանկսէնի Պ., յանկտոյցի Վ. «քսակահատ. coupe-bourse».—[Թրք. يان كسيجي yan kesiji, որ կտուղաբանուի «կողը (կողի դրականը) կտրող. qui coupe le côté», բայց ժողովրդական ստուգաբանութեամբ համարուած է ֆէսէ «քսակ. bourse» բառէն և ըստ այնմ վերածուած է յանկսէնի ձևին.

†Յաւա «կեցցէ. bravo! vive!».—[Թրք. ياشا կամ ياشا yaşa.

Յաւմախ Պ., յաւմաղ Վ. «տաճիկ կանանց երեսի քողը. voile de femmes turques».—[Թրք. ياشماق yaşmak.

Յապան «ամայի, անմարդաբնակ տեղ. désert, lieu inhabité. 2. վայրի (գոյականներու հետ). sauvage». որ. յապանը չեմք «լեռը չենք». յապան արմուսի «վայրի տանձ». յապան էւէյի «ցիւռ, վայրի էջ».—պրս. يابان yaban.

Յապանի Ն. Վ. «վայրենի. sauvage».—պրս. يابانى yabani.

*Յապանցի «տար. étranger».—[Թրք. yabancı yabanjə.

*Յառամազ Վ. «անառակ, անհանդարտ (ողայ)». méchant, malin».—[Թրք. yaramaz یرامز.

*Յառըվիւ ըլլալ «հեղքուիլ. se fendre, être coupé en deux».—[Թրք. yarəlmək يارلماق.

*Յառըլի «հեղքուած, պատուած. fendu, coupé en deux».—[Թրք. yarək ياريق.

Յառմա «մէջտեղէն հեղքուող (դեղձ). pêche qui se fend facilement en deux».—[Թրք. yarma يارما.

*Յառմիւ ընել «հեղքել. fendre, conper en deux».—[Թրք. yarmak يارماق.

Յառախ Պ., յասաղ Վ. «արգիլեալ. défendu». յասախ է «արգիլեալ է. il est défendu».—[Թրք. yasağ ياساغ կամ یاساق և یاساك yasak.

Յասախնի «բարապան. jhnissier».—[Թրք. yasakji ياساچي ya-sakjə.

Յասմին «յասմինկ. jasmin».—պրս. yasemin ياسمين.

Յասը «տափակ. plat».—[Թրք. yase ياسي.

*Յասլանմիւ ըլլալ Պ., յասսամիւ ըլլալ Ն. «կռթնիլ, յենուլ. s'appnyer».—[Թրք. yasdanimak ياسدانماق.

*Յավան «անիւղ. հարպ չունեցած. maigre. 2. անհամ. fade». յավան միս, կերակուր.—[Թրք. yavan ياوان.

*Յավաւ «նորահնար տեսակ մը թեթե ծխախոտ. es-pèce de tabac». բառս աւելի գործածական է Ղարաբաղի, Վանի բարբառներուն մէջ և այլուր, ուր պահած է նաեւ իր իսկական «մեղմ, կամաց, հանդարտ. doux, doucement» նշանակութիւնը.—[Թրք. yavaş ىواش կամ ىواش ىواش «մեղմ, կամաց, հանդարտ. doux, doucement, lentement».

Յավուսի Պ., յահուդի Վ. «հրեայ. juif».—արաբ. yehudi يهودي.

*Յավրի, յավրու Վ. «ձաղ. petit d'un animal». յավրիս, յավրուս, յավրում, յավրիմ «զաւակս, սիրելիս, ընքոյս. mon petit, mon cher, mon enfant».—[Թրք. yavru ىاورو «ձաղ. petit d'un animal».

Յասէս Պ., յասէզ Ն. «հաւքաշ, ջնաղ. fourchette (os).
2. ասով բռնուած գրաւը. pari fait avec la fourchette d'une
poule». = Թրք. yades = սլրս. yadest.

Յար Վ. Ղ. «սիրուհի. amante». Պօլսոյ բարբառին մէջ
գարծածական չէ. = սլրս. یار yar.

Յարս Ն. Վ. Ղ. «վէրք. blessure, plaie». = Թրք. یاره yara.

Յարալամիւ ընել Վ. «վիրաւորել, վէրք բանալ. bles-
ser». = Թրք. yaralamak.

Յարալը Պ., յարալու Ղ. Վ. «վիրաւորեալ. blessé». =
Թրք. yaraln կամ یارالی yarale.

Յարամիւ ըլլալ Վ. «օգտակար ըլլալ, բանի պէտք
գալ. être utile, servir à». = Թրք. yaramak.

†Յարան «ընկեր, մտերիմ. ami, camarade, compagnon». =
Թրք. یاران yaran.

Յարար Վ. «օգտակար, պիտանացու. utile». բանի յա-
րար բան է. = Թրք. یارار yarar.

Յարափէրէ Պ., յարափորմ Վ., յարալը-փէրէի Պ. «բո-
լորովին լի վէրքերով. tout blessé». = Թրք. یاره یاره yara pere.

Յարք «մրցում. rivalité, concours». = Թրք. یاریش yaresh.

†Յարսախ Պ., յարսաղ Վ. «օգնական. assistant, aide». =
Թրք. یارداق yardak.

Յարսըմ Ն., յարդում Վ. «օգնութիւն. aide, secours». =
Թրք. یاردم yardem.

Յարսըմնի Ն., յարդումջի Վ. «օգնական. aide, assis-
tant». = Թրք. یاردمچی yardemjə.

†Յափաղի Ն. «բուրդ, գեղմ. laine». = Թրք. یاپاغی kամ
yapağə.

Յափըխան Ն. «կպչուն խոտ մը. ապակեխոտ. parié-
taire», Ղ. «ստինձ. colle forte». = Թրք. یاپاشقان yapeşkan.

*Յափըսմիւ ըլլալ «կպչել. se coller». = Թրք. یاپشمق
yapeşmak.

*Յափըսըմիւ ընել «կպցնել. coller». = Թրք. یاپشدرمق
yapeşdermak.

*Յափմա Վ. «շինծու, կեղծ. artificiel, faux. 2. առա. faux». = [թրք. yapma. ڤامپما]

Յափու Վ. «շէնքի շինութիւն, construction. 2. նորոգութիւն. réparation. 3. կիսաշէն շէնք. bâtiment en train de construire». = [թրք. yapı. ڤاو]

*Յափունհա Վ., յափունցի Վ. «երբճաղ. այծի մագով շինուած տեսակ մը վերարկու. eaban». = [թրք. yapənja. ڤاپنچا]

Յափրախ Ն., ափրաղ Վ. «տերև. feuille. 2. խաղողի տերև. feuille de vigne». = [թրք. yaprak. ڤاپراق]

Յափրախլանմիւ ըլլալ «տերև արձակել. pousser des feuilles». = [թրք. yapraklanmak. ڤاپراقلامق]

*Յէթիկ «հասուկ, հասուն (տարիքի համար). majeur». = [թրք. yetik. ڤيتيك]

†Յէթիմ Վ. Ն. «որք. orphelin». = [թրք. yetim. ڤيتيم]

†Յէթիժիւր «բաւական է. assez, c'est assez». = [թրք. yetisur. ڤيتيسور]

Յէքսիւ Վ. Ն. «եօթանասուն. soixante-dix». = [թրք. yetmiş. ڤيتمش]

Յէլ «յօղացաւ. rhumatisme». = [թրք. yel. ڤيل]

Յէլէկ Պ., յէլմզ Վ. «տակի բաճկոնակ. gilet». = [թրք. yelek. ڤيلك]

Յէլ խօվան Պ., յէկալան Վ. «ժամացոյցի սլաք. aiguille d'horloge». = [թրք. yel kovan. ڤيل قواني]

Յէլ սէլիւմէնի «հողմաղաց. moulin à vent». = [թրք. yel deyirmeni. ڤيل دكرمني]

Յէլէն Պ., յէլյմն Վ. «առադաստ. voile de vaisseaux». = [թրք. yelken. ڤيلكن]

Յէլէնլի Պ., յէլյմնլի Վ. «առադաստաւոր. à voiles». = [թրք. yelkenli. ڤيلكنلى]

*Յէկէն Պ., յէկյմն Վ. «եղբորորդի, քեռորդի. neveu». = [թրք. yegen. ڤيكن]

*Յէմ Ն. Վ. Ն. «թռչունի, անասունի կեր, ուտելիք. nourriture d'un animal. 2. ձկան խայծ. abats. = [թրք. yem. ڤيم]

*Յէմէնի Պ., յոմմնի Վ. «հողաթափ. soulier». = Թրք. yemeni.

Յէմիւն Ն. Վ. «պտուղ. fruit», Ղ. «սեխ. melon», յէմէ-
ղէն Ղ. «մրդեղէն. fruits». = Թրք. yemiş «պտուղ.
fruit».

Յէմիւնի պտղավաճառ. fruitier. = Թրք. yemişçi.

Յէմիլիս «մսուր. mangeoir». = Թրք. yemlik.

Յէմ յէրի «մէշտ օգուտ քաղելու մարդ. personne à
profiter». = Թրք. yem yeri.

Յէնկէ Պ., յանկա Ն. «եղբոր կին, հօրեղբոր կին. femme
de l'oncle». = Թրք. yenge.

Յէնմիւն ըլլալ «յաղթուել, խաղի մէջ տարուել. per-
dre le jeu». = Թրք. yenmek.

*Յէնդէմիւն ըլլալ «տեղաւորուել. s'installer». = Թրք.
yerleşmek.

*Յէնդէսիւմիւն ընել «տեղաւորել. installer. 2. զար-
նել. frapper, donner un coup». = Թրք. yerleşdirmek.

Յէնի «հաստատուն. fixe. 2. բնիկ. indigène». = Թրք.
yerli կամ yerli.

Յէսիր Վ. Ղ., յէսր Ն. «գերի. captif, esclave». = արաբ.
esir.

Յէսէկ Ն., յէոմֆ Վ. «պահետի բան, chose gardée
comme en réserve». = Թրք. yedek.

Յէսէկ փաշա «նաւակը ցամաքին վրայէն չուանով քա-
շելով ուժեղ հոսանքէն անցընել. remorque». = Թրք. yedek.

Յէսէֆի «նաւաքարշ, ետէկ քաշող արհեստաւոր. re-
morqueur». = Թրք. yedekçi.

Յէր էրմասի Պ., յէրմասի Ն. «գետնախնձոր. pomme
de terre». = Թրք. yer elması.

Յէր սըլանի «խուրդ. taupe». = Թրք. yer sıcağı.

Յըլանխամի «օձապտոյտ, մանուածապատ. serpenté,
tortueux». = Թրք. yelankavi.

Յըլաննըլսնի ն. «օձաղաւ. érésipèle», յըլաննըլսնի «օձաղաւը դարմանող կախարդ-բժիշկ».—[Թրք. يلانچق yelanjək, يلانچقى yelanjəkjə.

†Յըլլըլսնի «տարեկան. annuel».—[Թրք. يللق yëllək.

*Յըլլըլսնի «սպասաւոր, սպասուհի. serviteur, servante».—[Թրք. يللجى yëlləkjə.

*Յըլսըզ Պ. «աստղ. étoile, astre», Պ. Վ. «զարդի մէջ աստղ. étoile en ornements».—[Թրք. يلدز yëldəz.

Յըլսըրըմ Պ. «կայծակ. foudre», ըլսըրըմ Ղ. «կայծակ. foudre. 2. ճարպիկ. habile».—[Թրք. يلديرم yëldərem «կայծակ. foudre».

Յըղըն ն. «դէղ. tas».—[Թրք. يغن yəğən.

Յըղընթըր «դէղ. tas».—[Թրք. يغنتى yəğəntə.

Յըղընէլ «դիզել. entasser».—[Թրք. يغمق yəğmak բառէն՝ հայաձև ածանցումը:

Յըպըրըս Պ., իբրեղ Վ. «շունիճ. aiguillère».—[արաբ. ابريق əbrək.

Յըռթման Պ. «զդեհտի վրայ յատկապէս շինուած ճեղք. օր. վզին ետևը, տափառին առջևը եւն. fente d'une chemise etc.», յէրթմազ Վ. «նոյն նշ. même sign.», յորման ն. «վարտիքին առջևի ճեղքը. fente de caleçon».—[Թրք. يرتماچ yərtmaç].

*Յիւզի իռյի «բերանսիվայր, երեսի վրայ. renversé».—[Թրք. يوزىكوي yūzi koyu.

Յիւզմիւ ըլլալ «դողալ. nager».—[Թրք. يوزمك yüzmek.

*Յիւզպաւի Վ. «հարիւրապետ. capitaine».—[Թրք. يوزباشى yūz baş.

Յիւնիփէլի Պ., յիւնիփիմզլի Վ. «բրդէ գունաւոր հաստ [Թիւ. fil de laine coloré».—[Թրք. يۇن اىپى yün ipyi.

*Յիւրէկ «ոչխարի սիրտ. cœur du mouton». օր. քաւըմ մը ճիյէր առի, յիւրէկը վրան.—[Թրք. يۇرەك yürek «սիրտ».

Յիւֆ Պ., յիւֆ ն. «բռն. fardeau. 2. անկողիններու սլաֆարան. armoire de lits».—[Թրք. يۇك yūk.

Յիսկէքմիւս ընել *«բեռնաւորել. charger».* = [թրք. *yükletmek.* *يوكلتمك* yökletmek.

Յիսկէնմիւս ըլլալ *«բեռնաւորուիլ. se charger».* = [թրք. *yüklenmek.* *يوكلنمك* yüklenmek.

*Յութսուրմիւս ընել *«կլլեցնել. faire avaler. 2. սուտ մը կըր ճշմարիտ ընդունիլ տալ, հաւատացնել. faire croire, accroire».* = [թրք. *yntdurmak.* *يوتدرمق* yntdurmak.

Յուլար Վ. *«սանձ. bride».* = [թրք. *yular.* *يولار* yular.

Յուլամ Պ., ուլամ Ն. *«վարակ. avoine».* = [թրք. *yulaf.* *يولاف* yulaf.

Յունա *«վայքի, չէս ամչնար. hnée!»* = [թրք. *yuha.* *يوها* yuha.

*Յումախ *«կծիկ. peleton».* = [թրք. *yumak.* *يومان* yumak.

Յումուռնախ *«անէծքի մէջ կը գործածուի, առանց խմաստը հասկնալու. terme de malédiction, dont on ne connaît pas le sens.»* = [թրք. *yumrujak «ժանտախտ. peste».* *يومروج* yumrujak

Յումուռն Պ., յումուռն Ն., յումրոռն Ղ., գյում-
լու Վ. *«կռուի, բռնեցք. poing».* = [թրք. *ynmrak.* *يومروق* ynmruk.

Յուլա *«բոյն. nid».* = [թրք. *yuva.* *يوا* yuva.

*Յուլառախ *«կլոր, բոլորակ. rond, circulaire».* = [թրք. *ynvarlak.* *يوارلاق* ynvarlak.

*Յուլառախիւս ընել *«գլորել. rouler».* = [թրք. *yavarlamak.* *يوارلماق* yavarlamak.

*Յուլառախմիւս ըլլալ *«գլորուիլ. se rouler».* = [թրք. *yavarlanmak.* *يوارلنماق* yavarlanmak.

Յութսու *«տամիլ. gorgée».* = [թրք. *yutum.* *يوتوم* yutum.

†Յում *«զուր, փուճ. en vain, pour rien».* յում ըլլալ *«զուր տեղը փճանալ. être réduit en rien».* = [թրք. *yuf.* *يوف* yuf.

Յումիսա *«թերթ թերթ խմորեղէն մը. pâte feuilletée».* = [թրք. *yuka.* *يوقا* yuka.

*Յոլ *«ձև, կերպ, միջոց, եղանակ. manière, forme, moyen».* = [թրք. *yol* *«ճանապարհ. chemin, route. 2. կերպ, միջոց. moyen, manière».* *يول* yol

Յօլսուղ Պ., յօլսըզ Վ. Ն. «անկարգ, անկանոն. irrégulier, déréglé». = [Թրք. یولسز yolsəz.

Յօլսաւ Ն. «ընկեր, ընկերակից. compagnon, camarade». = [Թրք. یولداش yoldaş.

Յօխ ընել Ն. Ղ. «չարաչար վատնել, վնասցնել. dépenser en vain». = [Թրք. يوق yok «ոչ, ոչնչութիւն. non, néant».

Յօխլամիւ ընել Վ. «խուզարկել, ձեռքով ղննել, հետադռնել. tâter, rechercher, foniller». = [Թրք. يوقلامق yoklamak.

Յօխոււ Վ. Ղ. «զաւիւկայք. pente». = [Թրք. يوقوش yokuş.

*Յօխսամ [Թէ ոչ. si non, dans le cas contraire». = [Թրք. يوقسا yoksa.

Յօղւրթի «մածան շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de lait caillé». = [Թրք. يوغورتچى yogurtçî.

Յօղւրս «մածան. lait caillé». = [Թրք. يوغورت yogurt.

Յօնիա Պ., յիօնչա, գիօնչա Ղ. «առուայտ. trèfle». = [Թրք. يونجه yonja.

Յօնօզ կամ յօնօզ պալըիսի «դելին. delphine». = արաբ. يونس yonus կամ [Թրք. يونس بالى yonus balığa.

Յօղան Ն. Վ. Ղ. «վերմակ. couverture de lit». = [Թրք. يوغان yorgan.

Յօղանցի «վերմակ շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de couvertures de lit». = [Թրք. يوغانچى yorgançî.

†Յօմիա «շնորհալի, սիրուն, վայելչագեղ. gracieux, charmant, joli». = [Թրք. يوسمه yosma.

Յօւն «մամուռ. mousse». = [Թրք. يوسون yosun.

Ն.

Նա «հաւաստիկ. voilà, voici». = Թրք. ն na.

Նազար Ն., նոզոմր Վ. «չար աչք. mauvaise oeil». =

արաբ. نظر nazar.

Նազիկ Ն., նոզիւմ Ղ., նազիւմ Վ. «փափուկ. tendre, mou, délicat. 2. ազնիւ, շնորհալի. gracieux, gentil». = պրս. نازک nazik.

Նազլանմիւս քլլալ Պ., նազլեմիւս քլլալ Ն. «չուզել ձեւ-
ւայցնել, նազ ընել. faire des façons». = Թրք. نازلنم naz-
lanmak.

Նազլը Ն. «նազելի, նազող. mignard». = Թրք. نازلی nazle.

Նազսիզ Պ., նազդուզ Վ., նազքուզ Ն. «չուզել ձեւ-
ցնել. faire des façons». = Թրք. nazdiz.

† Նաթուուս «մարդկային բնութիւն, մարմնի կազմ. na-
ture». = Թրք. ناطور natura = փառլ. natura.

Նալ Ն. Վ. Ղ. «սույտ. fer à cheval». = արաբ. نال nal.

Նալլամիւս ընել Պ., նալել Ղ. Վ. Ն. «սույտ դամել.
ferrer». = Թրք. ناللامق nallamak.

Նալլէք Պ., նալէք Ն., նոլք Վ., նոնլք Ղ. «անիծ-
եալ, նզովեալ. mandit». = արաբ. ناليت lanet.

Նալլա Ն. «լուսնաձև երկաթ կօշիկն ներբանին դա-
մելու. fer des bottes». = պրս. نالچه nalče.

Նալլանս Պ., նոլքոնը Վ. Ղ. «սույտար. maréchal
ferrant». = պրս. نالبند nalbend.

Նախաւ «նկարիչ, զարդանկարիչ. décorateur». = արաբ. ناکش nakkaš.

Նախը Ղ., նաւի Ն., նախկաւ Վ. «զարդանկար. dé-
corations. նախել կամ նաւել «զարդանկարել. décorer». = արաբ. ناکش nakš.

Նախըս Պ., նոխս Վ. «անհամբոյր, դժնէքարոյ. dif-
ficile, de mauvaise humeur». = արաբ. ناکس nakəs.

*Նախի Գ., նաղլ Ղ. Վ. «պատմել. raconter». = արաբ. نكل nakl.

Նախսընա Գ., նոխսընո Վ. «ի հեճուկս, հակառակութեամբ. en dépit de». = պրս. ناكسانه nakəsane.

†Նանախ Գ., նընախ Ղ., նընող Վ. «անիրաւարար, ի դուր. injustement, en vain». = պրս. نابحق nabakk.

Նաղարա Վ. «երկարատե դոչին, աղաղակ. cri», Ղ. «թմբուկ. tambour». = արաբ. نارة naare.

Նամազ Վ. Ղ. «տաճկի աղօթք. prière (des mahométans)». = արաբ. نماز nemaz.

Նամխրամ Գ. «մահմետական կանանց ծածկուիլը այրերէն. action de se cacher des femmes turques, pour ne pas être vues par des hommes», նոմխրամ Վ. «խանդարուած նամազ. prière dérangée (selon les mahométans)». = պրս. ناماخرم namahrem.

Նամուս Ն. Վ. Ղ. «անձնական պատիւ, պատուոյ ըզգացում. amour propre». = արաբ. ناموس namus.

Նամֆյօր Վ. «ապերախտ. ingrat». = պրս. ناکور nankür.

Նանէ Ն., նոնո Ղ., նանա Վ. «աննուխ. menthe». = [թրք. نان nane = արաբ. պրս. ننع nana.

*Նաչարի Գ., նաչար Վ. «յակամայս. à contre-cœur», նաչար Ն. «չորցած, նիհար. maigre». = պրս. ناچار načar «հիւանդ, ակար. malade, faible», ناچارى načari «յակամայս. forcément, à contre-cœur».

Նոռկիլ Ն., նարգիլո Վ. «կկկակ. narguilé». = [թրք. نازک nargile.

†Նառսէնկ Գ., նորդոնկ Վ. «նուան օշարակ. sirop de grenade». = [թրք. ناردنگ nardeng.

*Նաւրլ «ինչպէս. comments». = [թրք. نصل nasel.

Նասր Գ., նաւր Վ. «տոքի, ձեռքի կոշտ. cor, durillon». = արաբ. ناسور կամ ناسور nasur.

Նասրլը «բրտացած, կոշտերով լի. plein de cors». = [թրք. ناسورلى nasurlo.

Նալզ Պ., Գումզ Վ. «բազկերակ» pouls. = արաբ. نبض nebz.
 †Նալլուն Պ., Գալլու Վ. «նաւի վարձք» nolis. = թրք.
 ناولون navlun = արաբ. لول nevl կամ իտալ. nolo.

†Նասիմ «ղղջացած և ամօթահար» repenti et honteux.
 = արաբ. نادم nadim.

*Նասիսէ «չքնադադիւտ, չտեւնուած, անգտանելի» in-
 tronvable, magnifique. = պրս. ناديد nadide.

*Նարին «նուրբ, բարակ» fin, mince. = պրս. نارين narin.

Նաճիլ Ն., Գումիլմ Վ. «ի դուր» en vain. = արաբ.
 نافله nafile «շնորհ» grâce, որ թուրքական գործածութեան
 մէջ առած է նաեւ այս նշանակութիւնը

Նեմ Պ., Գամ Ղ., Գում Վ. «խոնաւ» hnmid. 2. խո-
 նաւութիւն» hnmidité. = պրս. نم nem.

Նեմլախ «խոնաւ» humide. = պրս. نمناك nemnak.

Նեմլեմիշ քլլալ «խոնաւանալ» devenir humide. =
 թրք. نمنلنمک nemlenmek.

Նէյ «տէրվիչի սրինգ» flûte. = պրս. ناي nay.

*Նէցնի Պ., Գանի, Գինի Ղ. «օրօր» berceuse. = թրք.
 ننى nenni = պրս. نانو nann.

Նէշաթ, Գէշ «ուրախ տրամադրութիւն, ակործակ
 հոգւոյ» joie, bonne humeur. = արաբ. نشاط nešat, نشة neše.

Նէշէլեմիշ քլլալ «ուրախ տրամադրութիւն ստա-
 նալ» devenir gai. 2. «վնիւզ քիչ մը զուարթանալ» s'eni-
 vrer légèrement. = թրք. نشةلنمک nešelenmek.

Նէշէր Պ., Գէշմր Ղ., Գուշմրմ Վ., լէշէր Ն. «նշ-
 տրակ» bistonis. = պրս. نشتر nešter.

*Նէչէ «քանի» combien. Գէչէ՞ «ե՞՞քան քանի անգամ».
 = թրք. نچه nice.

*Նէչէյիւր «քանի քանի անգամ» combien de fois. =
 թրք. نچهبر nice bir.

Նէվազիլ Պ., Գովմզիլ Վ. «հարբուխ» rhume. = ար-
 րաբ. نوازل nevazil.

*Նէֆէս Պ., Գմֆյմս Վ. «ժլատ, ազահ, կծծի» avare,
 chiche. = պրս. ناکس nakes.

Նէճէս Ն., ցոճոս Վ., ցոփոս Ղ. «շունչ. souffle, haleine». = արաբ. نفى nefes.

Նէճսանիյէթ «առեղութիւն, հակառակութիւն. contrariété, inimitié». = արաբ. نفايت nefsaniyyet.

Նէճս Պ. «նաւթ. naphte», ցօր Ղ. «քարիւղ. pétrole». = սլաւ. нефт нефт.

*Նիյէթ Ն. «դիտաւորութիւն, նպատակ. but, intention». = արաբ. نيت niyyet.

*Նիցէ Պ., ցէցէ Ն. «մեծ մայր, մամ. grand' mère». = Թրք. nine.

Նիշան «շան. signe. 2. հետք. piste. 3. պատուանշան. décoration. 4. նշանադրութիւն. fiançailles. 5. խօսք-կապ. cadeau de fiançailles. 6. հրադանով նշանաւորութիւն. tir à la cible». = սլաւ. نشان nišan.

*Նիշանլամիշ ընել «նշանել (աղջիկ մը). fiancer». = Թրք. nişanlamak.

Նիշասս Պ., ցշասս Ն., ցշսս Վ. «նշայ. ami-
don». = սլաւ. нишасте nišaste.

Նիշասիր Պ., ցշասիր Ն., ցշասր Վ., ցոճոսիր, ցր-
ցոսիր Ղ. «անուշադր. ammoniac». = Թրք. neşader.

Նիսսլէթ «հակառակութիւն, ի հեճուկս. contrariété, dépit, en dépit de». = արաբ. نسبت nisbet.

Նիսսլէթիցէ «հակառակութեամբ, ի հեճուկս. en dé-
pit de, pour contrarier». = Թրք. nisbetine.

Նիսսլէթի «հակառակասէր. prompte à dépit». = Թրք. nisbetçi.

Նուրխ «խօսելու կարողութիւն. faculté de parler». = արաբ. نطق nutk.

Նուսխա Պ., մուսխա Վ. «հմայեակ, հմայական պահ-
պանակ. amulette». = արաբ. نسيخة nusxe.

Նօխսս Պ., ցօխսս Վ. «միջակէտ. un point. 2. պահակ զինուոր. sentinelle», ցօխսս Ն. «ձիու գլխանոց. tête-
tière». = արաբ. نقطة nokta, nukta՝ արաջին երկու նշանա-
կութիւններով:

Նօխստլամիւիւք ընկի «կէտադրեւի. ponctuer». = Թրք. نقطه لقمق noktalamak.

Նօհուս Պ., նօխուդ Վ. Դ. «սխեռ. pois». = Թրք. نخود noxud.

Նօմէնա Պ., (նումէն Ն.), նէումմրմ Վ. «թիւ, թուանք շան. numéro». = Թրք. نومرو numero = Խալ. numero.

Նօմլ.նալը «թուադրեալ, թուանշան կրող. numéroté». = Թրք. نومرولى numerolâ.

Շ.

Շալ Վ. Դ. Ն. «ցփսի, շալ. châte». = Թրք. شال šal = ֆրանս. châte.

Շաղամ «շողգամ. navet». = Թրք. شلغم šalgam.

Շալվար Ն., Ելվար Վ. «անդրաժարախիք. culotte, bouffant», Դ. «տախտ. pantalon». = Թրք. شالوار = պրս. شلوار šalvar.

Շախա Ն., Եախկա Վ. «կատակ. plaisanterie». = Թրք. شاكه šaka.

Շախանի Ն., Եախկաջի Վ. «կատակասէր. plaisant, qui aime à plaisanter». = Թրք. شاكه جى šakaǰe.

Շախաւելնիկ Ն., Եախկաւելլինգլ Վ. «զուարթ, կատակասէր. joyeux, gai, plaisant». = Թրք. شاكه شاكه šaka šenlik.

Շախըն Եախըն Ն. կամ Եախըն Եախըն Պ. «որոտընդոտտ; շառաչելով (անձրեւ, աղբիւր, ծեծ ևլն.). en grand bruit». = Թրք. شاكه شاكه šakər šakər կամ شاكه شاكه šakər šukur.

Շախոնի Եախոնի «բոլորովին ճաթնաած. tout gercé». = Թրք. شاكه شاكه šaxrem.

Շախսամար «շնչերակ. artère». = Թրք. شاكه طمر šah damar.

Շահաս, Եահիս Գ., Եահայդ Վ. Դ., Երհմդ Վ. «զկայ.
témoin».—արաբ. شاهد šahid.

Շամա Գ., Եամ Դ. «տեհակ մը մամ. espèce de bougie».
—արաբ. شمع šema.

Շամաթա Ն. Վ. Եաղմուկ, Ժխոր. bruit, alarme».—ա-
րաբ. شmate šemata.

Շամաթալը Ն. Եաղմկալից. tumultueux».—թրք. شmateلی
šematalə.

Շամանսուռա «խարսխանշան. bouée».—թրք. شماندوره
šamandura—խալ.

Շամառ Ն. Վ. Եապտակ. sifflet».—թրք. شمار šamar.

Շամհան Գ., Եամհան Վ. Դ. Եաշտանակ. chandelle».
—պըս. شمدان šemdan.

Շամեքսըխի կամ Եամեքսըխի Ետեհակ մը պիս-
տակ. espèce de pistache».—թրք. شام فستقي šam festəğə «Դա-
մասկոսեան պիստակ. pistache de Damas».

Շայախ Գ., Եայաղ Վ. Ետեսակ մը անուղէն. espèce
d'étoffe en laine».—թրք. شايak šayak.

Շանիչիր Ելատշկամ. balcon».—պըս. شانهشين šahnišin.

Շաերքսըրմիւ ընել Գ., Եաերքսըրմիւ անել Ն. Եշի-
թեցնել. étourdir, dérouter».—թրք. شاستردرمق šašertdermak.

Շաերքսա Եշիթեցուցիչ ձեռք, մանուածապատ. dé-
tourné, en zigzag».—թրք. شاسترتنه šašertma.

Շաերքսիւ ընել Վ. Եշիթեցնել. étourdir, dérouter».
—թրք. شاسترتمق šašertmak.

Շաերքիւ ընել Ն., չաւիւ ինիլ Դ. Եշիթիւ, սխա-
լիլ. se confondre, se tromper».—թրք. شاسترمق šašermak.

Շաւի Գ., Եմ Կ. Եշիլ. louche».—թրք. شاشي šašə.

Շաւիլըն Ն. Եապուշ, տխմար. idiot, sot».—թրք. شاشين
šaškən.

Շաւիւ ըլլալ Վ. Եարմանալ, սպշած մնալ. être sur-
pris, s'étonner».—թրք. شاشمق šašmak.

†Շաւուս Երոմա. mouchard».—արաբ. جاسوس jasus.

Շապ Գ., շիպ Ե., շրբ Զ., շիբլիդ Դ. «պաղլիդ. aluna».
 = [Թրք. شاپ šab.

Շառլըթ Գ., շառլթի Ե. «առատահոս ջրի ձայն».
 bruit d'eau» = [Թրք. شارلدى šarəldə.

Շառլի-շառլի Ե. «խոխոջալով (առատորեն հոսող ջրի համար). avec bruit (en parlant d'eau)» = [Թրք. شارل شارل šarel šarel.

Շափուլ Գ., շուղուլ Դ. «ուղղալար. fil à plomb» =
 արաբ. شاقول šakul.

*Շարֆի «արևելեան եղանակով երգ. chanson orientale».
 = արաբ. شرفى šarkə «արևելեան. oriental», որ [Թուրքե-
 րէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը.

Շափալախ Գ., չրմալաղ Դ., չուփուլու Զ. «ապտակ,
 հարուած. sifflet, coup» = [Թրք. شپلاق šapalak.

Շափիսա Դ., շափկա Զ. «եւրոպական գլխարկ. cha-
 peau européen» = [Թրք. شاپكا šapka.

*Շափեալ «թափթիած զգեստներով. nonchalant» =
 [Թրք. شاپشال šapšal.

Շաֆախ Գ. «արշալոյս. aube» = արաբ. شفق šafak.

*Շաֆիս Գ., շափաղ Դ. «նշող, լոյսի ցոլացում. reflet,
 éclat» = արաբ. شوق ševk «խանդ, եռանդ. ardeur, zèle»,
 որ [Թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս իմաստը.

Շէլալէք Գ., շէրալէք Ե., շուրբուք Զ. Դ. «շաքարկ. si-
 rop» = արաբ. شربت šerbet.

Շէխ Գ., շէխ Զ. «մահմետական շէյխ, վանահայր.
 cheïk» = արաբ. شيخ šeyx.

Շէխալ Գ., շիքո Զ. «շահաբրամ. œillets» = պրս. شيبوى šebbny.

†Շէֆէրէլի «զարմանալի. surprenant, étonnant» = [Թրք. شجرهلى šefereli.

Շէմեիլէ Գ., շումեի Զ. «հովանոց. parapluie, parasol».
 = արաբ. شمسية šemsiyye.

Շէրիլէ Գ., շէհրի Ե. «թելահայս. vermicelle» = [Թրք. شهریه šehriye = արաբ. شعريه šaariyye.

Շէնլիֆ ն., շէյլինգյ վ. *աւրախութիւն, հանդէս*. festin, fête. 2. *ուրախ, զուարթ (մարդ, տեղ)*. joyeux, gai. — *թրք.* شەنلىك šenlik. *Թուրք լառը կը ծագի հայ. շէնլառէն, իսկ ևիկ տաճկական մասնիկ է.*

Շէշիս վ., չէշիս 9. ն., չէշիզ վ., ֆէշիզ վ. *տեսակ*. espèce, sorte. — *թրք.* çeşid.

Շէալէ վ., շուքէ վ. *ճուռ-մուռ (աչքի, տեսողութեան համար)*. à travers, oblique. — *թրք.* şesbeş, *բուն նշանակութիւնն է սլրո. Վեց-հինգ. six-cinq.*

Շէպէկ *եօրկայնասպոյ կապիկ մը. cercopitheque.* — *թրք.* şebek.

*Շէրահաթ 9., շույրաթ վ. *տօնէք, արդարութիւն*. justice, loi. — *արաբ.* šeriat.

Շէրիս 9., շրիզ վ. *ենեղ ժապաւէն, երիզ. sontache.* — *թրք.* şerit *կամ* şerid — *արաբ.* šerit.

Շէֆէր 9., շուֆյուր վ. 9. *շաքար. sucre.* — *սլրս.* şeker.

Շէֆէրլէմէ 9., շուֆյուրլէմէ վ. *քաղցրաւենի. sucrierie, confitures.* — *թրք.* şekerleme.

Շէֆէրլէմիշ ըլլալ *շաքարակալել. se saccharifier.* — *թրք.* şekerlenmek.

Շէֆէրլի 9., շուֆյուրլի վ. *քաղցր, մէջը շաքար դրուած. sucré, doux.* — *թրք.* şekerli.

Շէֆէր խամիշի *շաքարեղէն. canne à sucre.* — *թրք.* şeker kameşe.

Շէֆէրնի 9., շուֆյուրնի վ. *շաքարավաճառ. confiseur.* — *թրք.* şekerçi.

†Շէֆէրսան 9. *շաքարաման. sucrier.* — *սլրս.* şekerdan.

Շէօհրէթ 9., շուրէթ ն. *կը գործածուին միայն շէօհրէթ սիյի, շէօհրէթի համար 9., շուրէթի, շուրէթի համար ն. ձեւերուն մէջ՝ «պարաս տեղը, լոկ ցոյցի համար, ի դուր. en vain» նշանակութեամբ.* — *արաբ.* şöret *«հռչակ, անուն. renommée».*

ՇէճՏալի՜ն, բոճթոյի, բոճթոյուգ, բոճթոյուգ, բոճ-
թիւնի Ն., բոճթոյուի Վ. «գեղձ. pêche». = պրս. شفتالو
šeftalu.

Շըմէնսիճէր կամ շիմէնսիճէր Պ., բըմնդըճէն Վ.,
†բըմնսուրա Պ., «շողկաւք. chemin de fer, train de che-
min de fer». = Թրք. شملدهر šemendefer = ֆրանս. chemin-
de-fer.

*Շըդաղան «շիրկի ձէթ. huile de sésame». = Թրք.
شیرلغان կամ شيرلان šerlagan.

Շըսէն Պ., շոսան Ն., շըդմն Վ. «աղիքի մի մասը.
gros intestin. 2. աստղ պատրաստուած կերակուր. intestin
gros farci». = պրս. شیردان širdan, شردان šerdan, شردن šer-
den «ստամոքս. estomac».

*Շիլթ Պ., շլթմ Վ. Ն. «անկողնի բարձ. oreiller, cous-
sin». = Թրք. شلته šilte.

Շիլինկա Պ., շիրինգա Վ. «գրեխ. clystère». = Թրք.
شیرینگه širinga կամ شيرينکه širinka = Իտալ. sciringa.

Շիւճիւր Պ., շւճիւր Վ., շիւճաւ's Ն. «սոսախ. buis». =
Թրք. şimsir = պրս. شمشاد šimšad.

†Շիւսիլիխ կամ շինսիլիխ Պ., շինսըխ Ն. «այժմ, առ
այժմ. maintenant, pour le moment». = Թրք. şimdi, شمدى
şimdik, شمدىك şimdilik.

Շիւ Վ. Ն. «շամիւղ. broche. 2. ուռոյցք. tumeur».
= Թրք. شيش şiş.

Շիւճ Պ., շիւա Ն. «շիշ. bonteille», շոււա Ն. Վ. «ա-
պակի. vitre. 2. շիշ. bonteille». = Թրք. شیشه şişe.

Շիւճիւր «շիշ շիւնոգ կամ ծախոգ. verrière». = Թրք.
شیشهجی şişejî.

Շիւկո «գէր, յոյր. gros, gras». = Թրք. شيشكو şişko.

Շիւման Պ., շուման Վ. «գէր. gras». = Թրք. شيشمان
şişman.

*Շիւմիւր ըլլալ Վ. «ուռիլ, տկուիլ. s'enfler, se gonfler».
= Թրք. شيشمك şişmek.

Շիսայողազ «շատակեր, որկրամոլ. gourmand».—[Թրք. شيشبوغاز šisboğaz.

Շիրա Վ., շիրմ Ն. «խաղմուղ, խաղողի ջուր. moût», շիրա Ն. «ձմերուկի ջուրը. jus de melon d'eau».—[Թրք. شيرہ šera=սրս. شيرہ šire.

Շիրին Վ. «սիրուն, քաղցր. joli, aimable».—սրս. شيرين širin.

Շիրինփեկեզ «կայծակ հիւանդութիւնը. anthrax».—սրս. شيرينچه širpençe.

Շիւփէ Պ., Շժոմ Վ. «կասկած, տարակոյս. doute».—արաբ. شبه šübhe.

Շիւփէլի Պ., Շժոլի Վ. «տարակուսելի, կասկածելի. douteux».—[Թրք. شيهلى šübheli.

Շիփ «մաքուր և գեղեցիկ հագուած, նրբաճաշակ. chic, coquette».—[Թրք. شيق šik=ֆրանս. chic.

*Շիփյայէթ Պ., շիփյոմթ Ն., շիփյաթ Ն. «գանգատ. plainte».—արաբ. شكيت šikyayet.

†Շիփյար Վ. «հազուադէպ. rare». աղ ալ շիփյար բա՛ն մըն է.—սրս. شكار šikyar «սրս. chasse».

†Շուպառա «տիեսակ մը գդակ. bonnet».—[Թրք. شوباره šubara.

Շուռուպ Պ., Շուռուք Վ. «շարակ. sirop».—[Թրք. شروب šurub=արաբ. شرب šerb «խմել. boire» ձևէն.

Ու

Ուղուր Վ., ողուր Ն. «բարի ոտք. bon augure. 2. ի սէր, ի յարգանս. pour l'amour de».—[Թրք. لغور կամ اوغور uğur.

Ուղուրլու Պ., ուղուրլի Վ., ողուրլու Ն. «բարի ոտք ունեցող. de bon augure».—[Թրք. لغورلى uğurlu.

Ուղուրսուզ Վ., ողուրսուզ Ն. «անբարեբեկ ոտք ունեցող. de mauvais augure».—[Թրք. لغورسuz uğursuz.

†ումէ՛ս տես ումու՛ս։

Ումմի՛ւք ընել ն. «յուսալ, կարծել. espérer, croire».—
թրք. اومق ummak.

*Ումուռ ընել ն. «սործ մը դժկամակել կատարելու
սուտ աղտոճառներով. lambiner».—արաբ. امور nmur «գործ-
ներ, խնդիրներ. œuvres, questions».

Ումու՛ս վ., †ումէ՛ս Պ. Ղ., ումմէ՛ս ն. «յոյս. espoir, es-
pérences».—պրս. امید ümid.

*Ույղուն ն. «յարմար. convenable».—թրք. اويون nyğün.
Ույղունսուկ «անյարմար, անճաճ. inconvenable».—
թրք. اويغونسز nyğunsöz.

Ույմի՛ւք ըլլալ ն. վ. «յարմարել. convenir. 2. համա-
ձայնել, համոզուել. être de même avis».— թրք. اومق
nyymak.

Ույուկ ն. «քոստ, բորոտ. lépreux. 2. բոր, բորոտու-
թիւն. lèpre».—թրք. اويوز uyuz.

*Ույսուսումի՛ւք ընել «թմբեցնել. engourdir».— թրք.
اويوشدurmak.

*Ույսումա ն. «կեկցուած, յարմարցուած, սուտ. con-
trouvé, artificiel».—թրք. اويدرما uydurma.

Ույսումասիօն՝ նախորդ բառն է ծաղրական ձևով
և դպրոցականներու լեզուով. սիօն՝ ֆրանս. -tion մաս-
նիկն է։

Ույսումի՛ւք ընել ն. վ. «յարմարցնել. accommoder, con-
trouver».—թրք. اويدرمق uydurmak.

*Ուշախ «ծառայ, սպասաւոր. domestique, serviteur».—
թրք. اوشاق usak.

Ուշխուն Պ., ուշխուն ն. «խոնջան. aiguillette des ca-
leçons».—թրք. اوچقور nêkür.

Ուշխուլուխ «խոնջանի անցք. coulisse».— թրք.
اوچقورلук nêkurlek.

Ուշումա «թռուցիկ. cerf-volant».— թրք. اويورتما
nêurtma.

Ուշուռում պահապէժ. précipice. = թրք. اورچور
uöürüm.

Ուռ ալյտոյց, ուռեցք. tumeur. = թրք. اور ur, հայե-
րէն ուռիլ բառէն փոխ առնուած է և յետոյ այս ձևով
վերադարձած մեղի.

†Ուռուխաթ արտօնութիւն, հրաման. permission. =
արաբ. رخصت ruxsat.

Ուռուլ ¼ արշըն. le quart d'une archine. = արաբ.
ربع rnb.

Ուռուճ ն. ագի, հիւթ, հոյդ. essence, extrait. = ա-
րաբ. روح ruh.

Ուսկուճա գիշերային դգակ. bonnet de nuit. = թրք.
اىسكوفيا eskufya = յուն.

*Ուսուլ Վ. կամաց. doucement. 2. եղանակ, կերպ.
manière, façon. ուսուլիկ, ուսուլիկ մը Պ. կամացուկ,
կամացուկ մը. lentement, ուսուլով Պ., սուլով ն., ուսու-
լքով Վ. կամացուկ մը, մեղմօրէն. lentement, doucement,
ուսուլլայըն Պ. մեղմ կերպով, կամաց մը. lentement, dou-
cement. = արաբ. اصول usul եղանակ, դրութիւն, օրէնք.
manière, système, loi, որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև
այս նշանակութիւնը. թրք. اصوللین usúllayən մեղմօրէն.
lentement.

*Ուսա Ղ., ուսքա Վ. վարպետ (դոյ.). maître, chef.
2. ճարտար, վարպետ (ած.). habile, industriel. 3. կա-
նանց բազնիքի մէջ լողցնող կին. baigneuse. = թրք. اوستا
usta = պրս. استاد ūstad.

*Ուսալըխ Պ., ուսալըղ Ղ. վարպետութիւն, ճար-
տարութիւն, նրբութիւն. art, habilité, finesse. = թրք.
اوستالک ustalæk.

Ուսնուա Պ., ուսքնուա Վ., սսնուա ն. ածելի. ra-
soir. = թրք. اوستوره ustura = պրս. استره ūstüre.

*Ուճախ քէճէխ մանր մուներ. menu. = թրք. اوافق تفك
ufak tefek.

9.

Չաք ն. զարնելու, կոտրելու, ճաթելու և ին. ձայնը.
craquement». = [թրք. چات cat.

Չաքալ վ. Ղ. ն. «երկճեղ. bifurqué. 2. պատառաքաղ.
fonrchette». = [թրք. چاتال կամ چاتال catat.

Չաքալանիւ ըլլալ «ճիւղաւորուիլ. se ramifier, se fonr-
cher. 2. կնճռտուիլ. se compliquer». = [թրք. چاتاللىق catat-
lanmak.

Չաքը տանիքի ծածք. toit, toiture». = [թրք. چاتي catat.

Չաքըխ «յար, կից. joint, contigu». օր. չաքըխ իմի
«ունքախառն, կցայօն. aux sourcils joints». = [թրք. چاتق
catok.

Չաքըռ չաքըռ ն «կոտրելու, վառելու, կարծր բան մը
ծամելու ձայն. avec fracas». = [թրք. چاتر چاتر catat catat.

Չաքըռսը ն. «ճարճատիւն. craquement». = [թրք. چاتردى
catatde.

*Չաքլաքիւ ընել «ճաթեցնել. faire crever». = [թրք.
چاتلاتق catlatmak.

*Չաքլախ «ճաթած. fendu, crevé. 2. ճեղք. fente, cre-
vasse». = [թրք. چاتلاق catlak.

*Չաքլամիւ ըլլալ վ. ն. «ճեղքուիլ, ճաթիլ. se fendre,
se crevasser», չաքլամիւ անել ն. «ճաթեցնել. fendre, cre-
ver». = [թրք. چاتلامق catlamak.

Չաքիւ ընել վ. ն. «ընդհարել. երկու բաներ ծայր
ծայրի վրայ դնելով կանգնեցնել. dresser bont à bout». (օր.
հրացանները, ածուխի կտորներ, երկու փայտի կտորներ,
գերան և ին.) = [թրք. چاتماق catmak.

*Չաքիւսք վ. «երբեմն միայն. fort rarement». = [թրք.
چاتپات catpat.

*Չալուր սաւաք «ժամերը զարնող ժամացոյց. pendule,
horloge (qui sonne les heures)». = [թրք. چالار ساعت calar saat.

*Չալիլ վ. ն. «նուագել. jouer d'un instrument de mu-

si que. 2. այս ինչ գոյնին մօտ գոյն մը ունենալ. tirer sur telle couleur. օր. կարմիրի կը չալէ. = Թրք. چالمق čalmak.

2այր ամացառ, խռիւ. buisson, broussailles. = Թրք. چالە čalə.

2այրըրիս ամացառուտ տեղ. lieu buissonneux. = Թրք. چالەك čaləlek.

*2այրիս Գ. «օգահար, օգէն ղարնուած և կիսովին խակ մնացած (սլուռ)», ն. «ձեռքը դռապսած. manchot», չալը Կ. «կէս հարբած. soûl, ivre, gris». = Թրք. چالەك čaləlek.

2այրմ Կ. ն. «ցոյց, ինքդինքը ծախել, սիդալ. faire parade, se pavaner». = Թրք. چالم čaləm.

2այր չըռփը ամացառ, խռիւ. buisson, broussailles. = Թրք. چالە چرى čalə čərpə.

*2ալխալամիւ ընել «ցողուել, ողողել (չիշը և ն.)». rincer. 2. շարժել (ամանի մը մէջի հեղուկը). agiter, remuer. = Թրք. چالکلام čalkalamak.

2ալխալանմիւ ըլլալ «շարժուիլ (ամանի մը մէջի հեղուկին համար). être agité, remué». = Թրք. چالکالانmak čalkalanmak.

2ալխանքը «ժփումն, շարժումն (ջուրի). agitation, action d'être remué». = Թրք. چالکانتی čalkante.

2այրը Գ., չալկի Կ. «նուադարան, instrument de musique. 2. նուադածուծիւն. musique». = Թրք. چالغە čalgə.

2այրընի Գ., չալկըջի Կ. «նուադածու. musicien». = Թրք. چالغچى čalgəç.

*2ալմա Կ. Լ. «գլխու տեսակ մը փաթթոց. turban». = Թրք. چالما čalma.

†2ալփաւրս «Ժափած-Ժափթփած, անմաքուր (մալու). nonchalant, bohème». = պրս. چارپاره čarpə «բամբիւ. castagnette», որ Թուրքերէնի մէջ առած է چالپاره čalpara ձեւը. իսկ նշանակութեան փոփոխութիւնը հայոց մէջ է միայն.

2ալսալ Գ., չաղալ Լ. «չնադալ. chacal». = Թրք. چقال čakal.

Զախալ Պ., չալաղա Վ. «տղեղ-կապոյտ աչքերով. aux yeux glauques». = Թրք. چال čakal.

Զախըլ կամ չախըլ քաւի Պ., չախկըլ Վ. «կոպիճ. caillou», չախիլ Ն. «փխրուն քար. pierre friable». = Թրք. چال čakel.

Զախըռ Պ. «խաժակն. aux yeux glauques», չախառ Ն. «շիւ, ծուռաչուի. louche». = Թրք. چاکر čaker.

Զախմախ Վ. Ղ. Ն. «հրահան, կայծքար. briquet, cail-lou, pierre à feu». = Թրք. چاق čakmak.

*Զախմիւ ընել Պ. «կոնծել, մի քանի բաժակ օղի կամ դինի խմել (կատակի լեղուով). trinquer», Վ. «հրացանը քաշել. tirer un coup de fusil», Ն. «շարժել, ցնցել. secouer». = Թրք. چاق čakmak.

Զախու Վ. Ն. «զմելի, դրչահատ. canif». = Թրք. چاق čakə.

Զախուճի Ն. «զմելի շինող կամ ծախող. marchand ou fabricant de canifs». = Թրք. چاقچي čakəje.

Զախչախ Պ. «դրան ուռ, թակ. marteau de porte», Վ. «ջրաղացի ջրջխկացող փայտը», = Թրք. چاقچاق čakčak առաջին նշանակութեամբ։

*Զաղ Պ. «տարիք, հասակ. âge». կը դորժածուի միայն իմ չաղս, fou չաղդ Լին. ձեւերուն մէջ՝ «ինձ տարեկից, քեզ տարեկից» Լին. նշանակութեամբ. իսկ Ղարաբաղի բարբառով չաղ «դէր, վերք. gros, gras». = Թրք. چاغ čağ «տարիք. âge».

Զաղանոզ «խեչափառ. crabe». = Թրք. چاغوس čağanos.

Զաղըլ չաղըլ «լուացուելու, ջուրի խոխոջելու ձայն. murmure, bruit d'eau». = Թրք. چاغل چاغل čağel čağel.

Զաղլա պաւեմ Պ., չալաղա, չաղալա Վ. «կանաչ կեղևով նուշ. amande verte dans son brou». = Թրք. چاغلا čağla.

Զամ Վ. Ն. «շոճի ծառ. pin». = Թրք. چام čam.

Զամաւըր Պ., չամաւըր Վ. «լուացք. blanchissage. 2. ճերմակեղէն, փոխնորդ. linge». = պրս. جامه شوی Jamešuy

«լուացարար. blanchisseur», որ [Թուրքերէնի մէջ առած է
چاماشير čamaşır ձևը վերի իմաստներով.

Զամաւըրնի «լուացարար. blanchisseur».—[Թրք. چاماشيرجي čamaşırjı.

Զամուռ Վ. Ն. «տիղմ, ցեխ. bone, crotte. 2. շաղախ.
mortier».—[Թրք. چامور čamur.

Զամուռլուխ Պ., չամուռլուղ Վ. «տղմուտ տեղ. bour-
bier. 2. հետի, սոճապան. guêtre».—[Թրք. چامورلق čamurlək.

Զամ սախլըզի Պ., չամ սախլըզ Վ. «ռետին. résine».
—[Թրք. جام ساقزی čam sakəzı.

Զայ Վ. Ն. Ն. «թէյ. thé».—[Թրք. چای çay.

Զայիր Պ., չոյիր Վ. «մարգագետին, արօտ. prairie,
herbage».—[Թրք. چایر çayır.

Զայիրիխ Պ., չոյիրլըզ Վ. «արօտավայր, մարգագե-
տին. prairie, pâturage».—[Թրք. چایرلى çayırlək.

Զայիր խուժի «արտոյտ. alonette».—[Թրք. چایر قوشى çayır kuşı.

Զայիր չիմէն Պ., չոյիր չիման Վ., չոյիր չիմոն Վ.
«մարգագետին, արօտավայր, կանաչութիւն. prairies».—
[Թրք. چایر çayır և چمن çemen «մարգ. prairie» հո-
մանիչ բառերէն բարդուած.

Զայլախ «ուրուր. milan».—[Թրք. چایلاق կամ چایلاک çaylak.

Զանախ Պ., չանաղ Վ. Ն. «հասարակ, կոշտ և խոր
սլնակ. coupe, bol», չանախ Ն. «նստոյ տեղիի ոսկրք. l'os des
fesses».—[Թրք. چنق čanak.

Զանթա Վ. Ն., ջանթիկ Վ. «պայուսակ. valise, hayre-
sac».—[Թրք. چانتا čanta.

Զանչան «չատախօս. bavard».—[Թրք. čančan.

Զապալանմիւ ըլլալ Ն., չապալամիւ ըլլալ Պ. Վ.
«Թափալակիլ, ճգնիլ, մաքառիլ. faire des efforts, lutter, se
débattre».—[Թրք. چالانماق čabalanmak.

Զապուխ, չափուխ «չուտ. vite, vivement».—[Թրք.
چابق čabuk=սլրս. چابك čabuk.

Ձապունախ, չափունախ «խիստ շուտ. bien vite, vivement».—[Թրք. جابوجاق čabuĵak.

Ձառփըմփե ըլլալ Գ., չառփըմփե ըլլալ Ն. «ծռմբողիկ, աստուածային սրտուհասով մը հարուածուելով խեղանդամ դառնալ. se contourner, être estropié par un fléau céleste».—[Թրք. چارپالمق čarpalmak.

*Ձառփըխ Ն. «ծուռ, շեղ, խոտորնակ. contourné, courbé, travers, oblique».—[Թրք. چاربق čarpək.

Ձառփընը արտի թրթուում (հիւանդութիւնը). palpitation de cœur».—[Թրք. چارپنتی čarpenta.

Ձառփմփե ընել Ն. «ուժով մը դարձել (կայծակի համար, աստուածային սրտուհասի համար). frapper (en parlant de la foudre, d'un fléau céleste)».—[Թրք. چارپمق čarpmak.

Ձալ ընել Դ. «ուր մը ամէն կողմ տարածել, տարածայնել. répandre un bruit».—[Թրք. چاو čav.

Ձալէլա «տեսակ մը տափակ կողով. espèce de corbeille».—[Թրք. čavela=խտալ.?

Ձալուե Կ. «տասնապետ. sergent», չովուե Դ. «մուսնետիկ. crier public».—[Թրք. چاوش čavuş.

Ձալսար «հաճար. seigle».—[Թրք. چودار کھمد چاودار čavdar.

Ձաւք Ն., չոդք Կ. «վրան. tente», չէդիր Դ. «թուխթափելու սփռոց. nappe dans laquelle on recueillit les mûres, այս վերջին նշանակութիւնն ունի նաև Պօլսոյ ձեւը».—[Թրք. چادر čader.

Ձաւքնի «վրան շինող կամ ծախող. qui fait ou qui vend des tentes».—[Թրք. چادرچی čaderĵe.

*Ձարէ Գ., չարաւ Կ. «միջոց, ճար. moyen».— պրս. چاره čare.

Ձարըխ Գ. Դ., չարուխ Կ., չարօխ Ն. «տրեխ. sandale, espèce de soulier de paysans».—[Թրք. چارک čarek.

Ձարխ Ն. Դ. Կ., չարխ Կ. «ճախարակ. tour, poulie, bobine. 2. անիւ. roue. 3. բախտ. chance, fortune».—պրս.

جرح ċarx, որ թուրքերէնի մէջ ստացած է աղաւաղեալ
ċark &c. և.

Զարխիճէլէկ Պ., չախիճոյուզ Վ. «Հրթիռներով
պատրաստուած հրային ծաղիկներ. grenadile».—պրս. چرخ
فلك ċarxi felek.

*Զարնաչար «ուզէ չուզէ, ակամայ. bon gré mal gré».
—պրս. چارناچار ċarnačar.

Զարեաճ Պ., չարեալ Ղ., չարսաճ, չարսալի, ցար-
սալի Վ. «սաւան. drap de lit».—թրք. چارشای ċarsaf—պրս.
چارشب Jaršeb «խերմակ. converture de lit».

Զարչի Վ. «շուկայ. marché».—թրք. چارشو ċarsu—
պրս. چارسو ċarsn.

Զարչափուխ «խիստ շուտ. promptement, bien vite».
—թրք. چارچاق ċarčabuk.

Զարսախ Ն., չարդաղ Ղ. «փայտերով, ճիւղերով և
տերեւներով շինուած վրան. hutte».—թրք. چارداق ċardak
—պրս. چارتاق ċartak «տանիքի վրայ շինուած չորս կա-
մարով վրան. guérite».

Զափա Պ. «փոցիս, մարկեղ. houe», Ն. «խոտ մաքրե-
լու ուրաղ».—թրք. چابه زappa—խաւ. zappa.

Զափալամիւս ընել Ն. «մարկեղով փորփորել. honer».
—թրք. چابه لمق ċapalamak.

*Զափախ «աչքի բիժ, ճիւղ. chassie».—թրք. چاباق
ċapak.

*Զափաչուլա «Թափած-ԹափԹափած, անկարգ, անկա-
նոն (մարդ). homme déréglé, nonchalant».—թրք. چاباجول
ċapacul.

*Զափառըզ «խոտորնակ, ծուռ. pervers, oblique».—
թրք. چابارز ċaparez.

Զափխըն Պ., չափկըն Վ. «սրիկայ. polisson, gamin».
—թրք. چاقين ċapkən.

Զափուխ տես Զապուխ.

Զափունախ տես Զապունախ.

Զափուս «ցնցոտի. haillon, chiffon. 2. պատռւած, բո-

լորովին անսկեսք փապուն. babouche très usée». = Թրք. جابت caput.

Հափուսս Վ. Ն. «ուսընդանութ, խոտորնակ, խաշաձե. en écharpe, en sautoir». օր. հափուսս սէլամ «ձեռքերը կուրծքին վրայ խաշաձե ծալած և խոնարհութեամբ ու ծառայօրէն կանգնած» = սլո. جپراست čeprast, օր Թուրքերէն եղած է նաև جاپراز čapraz.

Ձէթէլի Պ. «հաշուեփայտ. taille», հաթալա Վ. «խաղողի թուփին տակ դնելու Y ձևով յեցակ. échalas de vignes» = Թրք. چتہ četele «հաշուեփայտ. taille».

Ձէթին Պ., հոթին Վ. «կարծր, կսկուծ, դւրաւ չը կտարող (ընկողը հին.), դւրաւ չլսծուող (խնդիր). dur, pénible, difficile» = Թրք. چتين četin.

Ձէլիկ Պ., հոլիզ Վ. «սլողպատ. acier». = Թրք. چليک čelik.

* Ձէլիկ չօմախ Պ., չէլիկ Ն. «շալուքիւ խաղը. espèce de jeu d'enfants» = Թրք. چليک چوماق čelik čomak.

Ձէլմէ «տաքի կարթումն; օրով մէկը գետին կը դըրտորուի. croc-en-jambe» = Թրք. چلمه čelme.

Ձէմէն «չաման. cumin» = Թրք. چمن čemen.

Ձէմպէր Պ., հոմբմր Վ. «շրջանակ. cercle, cerceau» = սլո. چنبر čenber.

Ձէյրէլի Պ., հարէֆ Ն. Ղ., հոյրէֆ Վ. «քառորդ (մանաւանդ ժամի և մէկ մէճիտիէի = 5 ղրուշ). un quart (surtout d'une heure, d'un médjidiyé)» = սլո. چاريک čaryek.

Ձէնկէլ Ն., հոնցյոյ Վ. Ղ. «կեռ, ճանկ. croc». իսկ Ղարաբաղի բարբառին մէջ կը նշանակէ «սպտառաքաղ. fourchette» = սլո. چنگال čengyal «ճանկ. croc», օր Թուրքերէն անած է նաև چنگل čengel ձեւը վերի նշանակուած թեամբ:

Ձէնյէ Պ., հանկա Ն., հոնմ Ղ., հանա Վ. «կղակ. menton». չէնյէիդ չիվին փրքի կ'ըսուի շատախօսներուն. = Թրք. چكه čene.

Ձէսմէ «աղբւր. source, fontaine» = սլո. چشمه česme.

Ձէւնինի պաւելի «խշիանական խոհարարապետ՝ որ միայն կերակուրներու համը կը նայի. chef-dégustateur». = Թրք. چشنيجي باشي česniji başı.

Ձէվիկ «թեթեաշարժ, ճարպիկ, ժիւր, փոյթ. agile, actif, prompt». = Թրք. چويك čevik.

Ձէվիւմէ «տեսակ մը անուշեղէն. espèce de confiture». կըսուի նաեւ չէվիւմէ անուշի. = Թրք. چویرمه čevirme.

Ձէվրէ «մեծ թաշկինակ. grand mouchoir». = պրս. چور čevre.

Ձէվրիւ յաղի «եղան ճարպ. suif». = Թրք. چرويش ياغي červiş yağa.

Ձէրէզ Պ., չարազ Վ. «աղանդեր, չոր ուտելիքներ. hors-d'œuvre», չմրմզ Ղ. «չոր միրգ. fruit sec». = պրս. چرز čerez.

Ձէրէզլէնմիւր ըլլալ «միքանի կտոր չոր բան ուտել. manger des choses sèches». = Թրք. چرز ليمك čerezlenmek.

*Ձէրկէ կամ չէրկի «վրան, հիւզակ. hutte, cabane». = Թրք. چرگه čerge.

*Ձէրչի Պ., չմրչի Ղ. Վ. «մանր մուկեր ապրանքներ վաճառող փերեղակ. bric-à-brac, colporteur. 2. խախուտ, անհաստատ (տուն). instable». = Թրք. چرچی čerçi.

Ձէրչիվէ Պ., չմրչիվմ Վ. Ղ. «պատուհանի, դրան կամ պատկերի շրջանակ. châssis de fenêtre, cadre». = Թրք. چرچيوة čerčive = պրս. چارچوبه čarčube.

Ձէրի Պ., չմրի Վ. «հայտ կշռելու ահադին կշիռ. peson, stère. 2. չափ մը (180 օխա). 180 ocques». = Թրք. چكي čeki.

Ձէրին Պ., չմրին Ղ. Վ., չափունի Ն. «մուրճ. marteau». = Թրք. چکيج čekij.

Ձէրինկէմիւր ընել Պ., չափունկէմիւր անել Ն. «մուրճով ծեծել, կռահահարել. marteler, battre avec le marteau». = Թրք. چکيج ليمك čekijlemek.

*Ձէրինմիւր ըլլալ «քաշուիլ, ամչնալ, ակնածիլ, չհա-

մարձակիլ. se retenir, se gêner, ne pas oser». — [Թրք. چکتمک çekmek.

Զեփրկէ «մարախ. sauterelle». — [Թրք. چکیرگه çekirge.

Զեփլեմպին «բեեկնի պտուղը. fruit de térébinthe». — [Թրք. چتلبك çetelenbik.

Զեփսեփե ն., չոյնմոջմ վ. «դարան, գլխոց. tiroir». — [Թրք. چکمهجه çekmeje.

Զեփսրմէ «ցոկանաւ. galère». — [Թրք. چکدیرمه çekdirme.

Զեօլ վ. վ., չօլ ն. «անապատ. désert». — [Թրք. چول çöl.

*Զեօսկէկ «պտուկ. pot de terre, marmite». — [Թրք. چوملك çömlek.

Զեօսկէֆնի «բոլւտ. potier». — [Թրք. چوملكچى çömlekçi.

Զեօյէն վ., չօղան վ. «օճառախոտ. saponaire». — [Թրք. چوين çöyen.

Զեօրէկ վ., չօրակ ն., չեօրմոյ վ. «տեսակ մը խմորեղէն. bioche». — [Թրք. چورك çörek.

Զեօրէֆնի վ., չօրաֆնի ն. «չեօրէկ շինող կամ ծախող. qui fait ou qui vend des bioches». — [Թրք. چوركجي çörekçi.

Զեօփլիսկ վ., չօփլուսկ ն. «աղբանոց. fumier. 2. անպիտան, աղբանոցի յարմար. vil, inutile, chose à jeter». — [Թրք. چوپلك çöplik.

Զեօփսիւ բլլալ վ., չօփսիւ բլլալ ն. «փլիլ, ցածնալ, իջնել, մասամբ հողին տակը անցնիլ. s'affaïsser, s'écrouler, s'enfoncer». — [Թրք. چوکمک çökmek.

Զբզբի, չբզբը, չբզդի, նբզբը վ., չիզ վ., չբզ ն. «գծ. ligne». — [Թրք. چيز چيزيق çiz çizgi.

Զբզբիւր վ., չբզկընլի վ. «գծաւոր. rayé». — [Թրք. چيزقلى çizekli.

Զբզմիւ բնիլ ն., չզմիւ անել վ. «գծել. rayer, tracer une ligne. 2. դանակով թեթե մը ճեղքել. inciser». — [Թրք. چيزمک çizmek.

Զբզսրմիւ բնիլ «գծել տալ, ճեղքել տալ. faire tracer, faire fendre». — [Թրք. چيزدرمق çizdirmek.

† Զբբախ «փողոցային, լիբբ, ստօրին, գռեհիկ, հասա-

րակ. impudent, vulgaire, bas, ordurier». = Թրք. چتاك čatak
«պալքանցի Թուրք. Turcs des Balkans». աղբին անուանը
դարձած է ածական. հմմտ. քիւրք, փիւրգի.

Չըլպախ Գ., չըպլախ Ե., չըփլախ Վ. «մերկ. nu». =
Թրք. چىلاق čəplak.

†Չըլպուր Գ., ջիբիւր Վ. «հաւկիթով շինուած տեսակ
մը կերակուր. espèce d'omelette». = Թրք. چلبور čəlbür.

*Չըլսըմիւր քննել Վ. «խեղադարելի յիմարանալ, խեղ-
թեանալ. devenir fou». = Թրք. چلدرمق čəldərmək.

Չըխարթմա Գ., չըփարթմա Գ. Վ. «Թղթի վրայ կըտու-
ցուած և սոսնձային նիւթով շինուած պատկեր՝ զոր երե-
խաները կը հանեն իրենց ուղած տեղը. հանելուկ». = Թրք.
چىكارتمه čəkartma.

Չըխըն «փաթրիկ ծրար. petit paquet». = Թրք. چقین čəkin.

*Չըխըր «սաստ, յանդիմանութիւն. réprimande». =
Թրք. چىقىش čəkeš.

Չըխմազ «անել փողոց. cul-de-sac, impasse». = Թրք.
چىقماز čəkmaz.

†Չըխըրլա «ճախարակ. tour, rouet». = Թրք. چىقراق čəkrək.

†Չըխըրխնի «ճախարակող դորժաւոր. tourneur». = Թրք.
چىقراقچى čəkrəkçə.

*Չըղըրթմա «փաթրիկ սրինդ. petite flûte», Ղ. «կերա-
կուր մը. espèce de mets». = Թրք. چىغرتمه čəğərtma «սրինդ.
flûte».

Չընար Գ., չինար Վ., չինմրի Ղ. «սոսի. platane». =
Թրք. چىنار čənar.

*Չընաֆոյ «տեսակ մը ձուկ. espèce de poisson». = Թրք.
چىناقوب čənakob.

Չընոզ «չորցած փաթր Թիւնոս. maquereau séché. 2.
վախտ, շատ նիհար. très maigre, sec». = Թրք. چىنروز čəroz
= յուն.

Չըրա «մարխ. bois résineux». = Թրք. چىرا čəra.

*Զլրախ Դ., չլրաղ Վ. աշկերտ (խանութի). apprentis.
 = [Թրք. جراح ċarāk = պրս. چراغ ċarāğ.

*Զլրիի Դ. պարով քաշուած ուղիղ գիծ. ligne droite tracée par le cordeau. 2. չափ, սահման, կարգ, կանոն. limite, mesure, ordre. = [Թրք. جرى ċərpe. ոճով կ'ըսուի չլրիիյէն դուրս ելլալ աւնկարդանալ, կարգէ, կանոնէ դուրս ելլել. se dépraver. Վանի բարբառով չլրիի մաշառ. bronssailles. սր Պօլսոյ բարբառին մէջ կայ միայն չաղը-չլրիի մաշառ. buisson, brioussailles բարդին մէջ. = [Թրք. چالی ċale ċərpe.

*Զլրիսի բնել Ե. կտրել. couper. = [Թրք. جریق ċərpmaq.

2րժբս Դ., նուհուս Ե., ջուհուս Ե. հրեայ (տնարդական լեզուով). juif (terme de mépris). չրժբի կուսուհ ալերին աստիճանի խառնակ, անկարգ, աղմկալի տեղ. place pleine de tumulte et de désordre. = [Թրք. جفوت ċəfut = արաբ. جهود Jəhud «ուրացող (կ'ըսուի յատկապէս հրեաներու համար). apostat, renégat».

*Զիթ Դ. ցանկապատ, ցանկ. haie, Դ. Ե. Ե. տեսակ մը նկարէն կերպաս. indienne. = [Թրք. چیت ċit.

Զիթի պուացքի մէջ հերմակեղէնի տրորում, շփում. frottement de linge en lavage. = [Թրք. چیتی ċiti.

Զիթիւմի բնել պուացքի մէջ հերմակեղէնը տրորել, աճրուել. frotter le linge en lavage. = [Թրք. چیتلمك ċitilemek.

Զիլ Վ. նոր կտուած, փայլուն (դրամ). (monnaie) nouvellement frappée. = [Թրք. چیل ċil.

Զիլէ Դ. թելի կարժ. écheveau. 2. քահանայի քառասունքը. quarantaine de prêtre. 3. զրկանք, տառապանք. privation, souffrance, չիլմ Վ. արջի քառասունք. quarantaine d'ours, չիլլէ Ե. ամառնային արձակուրդ. vacances d'été. 2. կարժ. écheveau. = պրս. چله կամ چله ċile, ċille առաջին երեք նշանակութեամբ.

Զիլէնկ Դ., չիլմոյ Վ. ելակ. fraise. = [Թրք. چيلك ċilek.

2իլէնկնի «եւակալաճառ. marchand de fraises».—թրք. چيلكجي čilekji.

2իլինկիր Պ., չլրնգիր Ա. «դորբին. serrurier».—թրք. چيلنگير čilingir—պարս. چالگر čilanger.

*2իւսա «շողենաւը նաւամատոյցին կապելու չուան. amarre».—թրք. چيما čima—իտալ.

*2իւսանի «շողենաւը նաւամատոյցին կապող դործաւոր. amarreur».—թրք. چيماجي čimaže.

*2իւէն Պ., չիւսն Ա., չիւսն Ա. «մարգ, մարդապետին. prairies».—պարս. چمن čemen.

2իւննո Պ., չւննո Ա. «քարերը կպցնելու նիւթ մը. ciment».—թրք. چمنو čemento—իտալ. cemento.

2իյ «շող. rosée».—թրք. چيک čiy.

*2իյ «հում. crû».—թրք. چيک čiy.

2ինի Ն. Ա. «յալահապակի. porcelaine. faïence».—պարս. چيني čini.

2ինկյանէ Պ., չինգյոնն Ա., ցինկանս Ն. «գնչու. bohémien. 2. մուրիկ, մուրացկանի բնութիւն ունեցող, կծծի, խիստ աղահ. grand avare, chiche».—թրք. چنگ چيگي čingyane.

*2իւ «մէջ, միջուկ. urine, action d'uriner».—թրք. چيش čiš.

*2իչէկ Պ. «ծաղիկ. fleur. 2. ծաղկախոտ. petite vérole. 3. նկարի մէջ շինուած ծաղիկներ. fleurs en ornements. 4. անառակ, բարիծաղիկ. gredin, méchant», չիչակ Ն. «ծաղիկ. fleur», չիչոգյ Ա. «նկարի մէջ ծաղիկ. fleurs en ornements».—թրք. چيچك čiček.

*2իչէկէնմիւս ըլլալ «ծաղկել. fleurir».—թրք. چيچكلنمك čičeklenmek.

2իչէկիս «ծաղկանոց. parterre de fleurs».—թրք. چيچكل چيچكل چيچكل čičeklik.

2իչէնի «ծաղկալաճառ. marchand de fleurs».—թրք. چيچكجي čičekji.

*2իչէկ պօգուխի «չեչոտ երեսով, ծաղկախոտի հետքե-

բով. marqué de petite vérole. = Թրք. چيچك بوزوغی čiček bozuğa.

Զիպան Վ., չուբան Ղ. «պալար. bouton, pustule». = Թրք. چيان čiban.

Զիվի Պ., չվի Վ. «գամ, բեռ. clou, cheville», չվի Ն. «փայտեայ սեւ. cheville de bois». Պզտոյ բարբառով կ'ըսուի չվիի պէս «շատ առողջ. très sain, bien portant». = Թրք. چوي čivi.

*Զվիլկմիւիւ ընել Ն., չվիւմիւիւ անել Վ. «գամեղծութեամբ ամրացնել. clouer, fixer avec des clous». = Թրք. چيولمك čivilemek.

Զիվիս Պ., չվիթ Վ. «լեզակ. indigo». = Թրք. چيوند کيول čivid.

Զիւիւ «շրէշ. asphodèle jaune, pâte d'asphodèles». = Թրք. چريش čiriš.

*Զիւիւմիւիւ ընել «շրէշ քսել. barbouiller avec la pâte d'asphodèle». = Թրք. چريشlemek čirišlemek.

Զիւիւնի «շրէշ ծախող. qui vend de l'asphodèle jaune». = Թրք. چريشجي čirišji.

Զիւիւմ «վեղատու ջուր, լուացքի ջուր. «eau sale, eau de lessive». = պրս. چركاب čirkyab, որ Թուրքերէն դարձած է چركف čirkef.

Զիւիւն Ն. «տղեղ. vilain, laid». = պրս. چركين čirkin.

Զիւնի Վ., չունի Վ. «որովհետեւ. parce que, car». = պրս. چونکه čunki.

Զիւ Պ., չու Վ. «գրաստները կեցնելու ձայն. cri d'arrêt (pour les bêtes de somme)». = Թրք. چوي čüš.

*Զիւիւմիւիւ ընել Վ. «փռեցնել, laisser pourrir, faire gâter. 2. դամբել ի ջուր վառնել, կորսնցնել. dépenser pour rien, perdre». = Թրք. چورتمك čürütmek.

*Զիւիւն Պ., չիւիւն Վ. «փռած. pourri, gâté, carié. 2. մէճիւրը 20 դրուշ հաշուելով դրամի մը արժէքը. en comptant 20 piastres le médjidié». = Թրք. چوروك čürük.

*2իւրիւմիւր քլլալ Վ. «փտիլ, բորբոսիլ. se pourrir, se gâter».—[Թրք. چورومك čürümek.

2իւծքնի «հողադործ. labourer».—[Թրք. چىتجي čiftji.

2իւլիկ «ադարակ. ferme».—[Թրք. چىتلىك čiftlik.

2իւժ Գ., չիւծք Վ., նիւժ, նուծք Ն. «զոյդ. paire».—[Թրք. چىت čift.

2իւժէ՛տ Գ., չիւծքտ Վ. «զոյդ, երկու հատ. paire, deux, double. 2. կից, աքացի (անասուններու համար). ruade». չիւժէ՛տ քաւրնել, չիւժէ՛տ նետել «աքացել, կիցս արձակել. donner des coups de pied».—[Թրք. چىتە čifte.

2իւժէլէմէ՛տ Գ., նուծթէլէմէ՛տ Ն. «զոյդ, կրկին. paire, double».—[Թրք. چىتەلىمە čifteleme.

2իւժէլէմիւրիւր քլլալ «զուգաւորուիլ (անասնոց համար). s'accoupler».—[Թրք. چىتلىشمەk čiftleşmek.

2իւժէլէսիւրիւրիւր քնել «զուգաւորել տալ (անասունները). accoupler».—[Թրք. چىتلىشدىرمەk čiftleşdirmek.

2ուլ Ն., չիւլ Ղ., ջիւլ Վ. «քուրձ, խորդ. tissu de crin».—[Թրք. چول čöl=արաբ. چل jall.

2ուլա կամ չուլիա «տառայնանկ. tisserand».—[Թրք. چولها čulha=պրս. چلا jüllah.

*2ուլթարի «թափած թափթփած զգեստներով. non-chalant».—[Թրք. چولتارى čultari «համեմատի ծածկոյդ».

*2ուլչալիուս «նոյն Ն2. même. sign.».—[Թրք. چول چاپوت čöl çaput.

2ուլխանի «չուխայ ծախող. marchand drapier, drapants».—[Թրք. چولخانى čukaxə.

2ուլխուր Վ. «փոս. foss. 2. փոսացած. creux».—[Թրք. چولخور čukur.

2ուլչուր «տեսակ մը ձուկ. espèce de poisson».—[Թրք. چولچور čučur.

2ուլպուլ Ն., չուլբուլ Ղ., չուլխ Վ. «բարակ դաւազան. baguette. 2. ծխափող. pipe».—[Թրք. چوبوق čəbük կամ čəbük.

Ձուգութիւն Պ., չքովի Վ. շերտ շերտ, գծաւոր
(կերպաս). drap à raies. = Թրք. چوبقلو čnbuklu.

*Ձուս աքաղ, ժիր, փութկոտ, ճարպիկ. adroit, habile, prompt. = պրս. چست čüst.

Ձոխի պիշերային աման. vase de unite. = Թրք. چوقال čukal.

Ձօլախ Ն. Վ. «ձախիկ. gauchers», Ղ. «ոտքը կամ ձեռքը
խառնած, ձախիկ, կաղ. manchot, boiteux, estropié». =
Թրք. چولاق čolak.

Ձօլփա Ն. կամ չօլփազ Պ. «անյաջողակ, անճարպիկ.
inhabile, maladroit». = Թրք. چولپا čolpa.

*Ձօլսովի «յաճախ, սոքայ. souvent». = Թրք. چوئق čokluk.

*Ձօնուխ «տղայ, երեխայ. enfants». = Թրք. چوئق čojuk.

Ձօմառ հովուի մեծ շուն. chien de berger, mâtin.
= Թրք. چومار čomar.

Ձօպան Ն. Վ. Ղ. «հովիւ. berger». = պրս. چوبان čoban.

Ձօնչօփ Ն. «աղբ, ժելա, աւելուք. ordures. 2. դա-
դար, կանդենեֆք (խաղի մէջ. բացադանշութիւն. և ասկէ
հասարակ գործածութեան մէջ կատակի ձեռք). halte!» =
Թրք. چورچوب čorčop.

Ձօնպա Վ., օրվա Ն. «ապուր. soupe, bouillon». =
Թրք. چوربا čorba = պրս. شوربا šorba.

Ձօնպանի Պ. «ապուր շինող, եփող, ծախող. qui vend
de la soupe, du bouillon. 2. վարպետ, պարօն. maître, mon-
sieur (այս տիտղոսը կուտային և այժմ երբեմն կուտան
Թուրքերը քրիստոնեաներուն)». Վանի բարբառով. օր-
պանի ունի միայն վերջի նշանակութիւնը. = Թրք. چورباچى
čorbače.

Ձօրապ «գուլպայ. bas, chaussette». = Թրք. چوراب čorab.

Ձօրապնի «գուլպայ շինող կամ ծախող. marchand de
bas». = Թրք. چورابچى čorabče.

Ձօփ Ն. Ղ. «աղբ, ժելա, աւելուք. ordures», չէօփ Վ.

«խայտի կտորուանք, խռիւ ելն, broussailles, broutilles». =
 Թրք. جوب čöp.

Զօւիմի Պ. «աղբ թափող, աւլող, boueur, balayeur»,
 Զօւիչի Ղ. «երեխային կոկորդը մնացած նիւթ մը հանող».
 = Թրք. جوبجي čöpjü «աղբ թափող, աւլող, boueur, ba-
 layeur».

Զօֆի Ն. Ղ., Զէօֆի Վ. «ծնրադրել, s'agenouiller», =
 Թրք. چوكنك čöknek.

Պ.

Պա՛ Վ. «ի հարկէ. certainement». = Թրք. Ե ba.

Պազ՝ առանձինն դորժածական չէ, այլ սուղայազ
 «բան մը սուղ գինով ծախող, marchand qui vend cher».
 բառին մէջ. = պրս. باز baz.

Պա՛զի Պ., բոզի Վ. Ղ. «մէկ քանի. quelques-uns, cer-
 tain. 2. երբեմն. quelquefois». = արաբ. بعض bāzə.

Պազիսին Պ., բոզիսին Վ., բոզի Ղ. «մէկ քանին.
 quelques-uns». = Թրք. بعضى bāzəsə.

Պազիրկյան Ն., բոզրգյուն Վ. «հրեայ վաճառական.
 marchand juif». Ն. — նախիջեանցոց բարբառով բառս կը
 նշանակէ միայն «զգեստի վաճառական. marchand d'ha-
 bits». = պրս. بازركان bazirgyan.

Պաթալ Պ., բոթոլ Վ. «փուճ, անպէտք, անգործա-
 ծելի. bon à rien, nul, inutile». = արաբ. بطال battal.

Պաթախ Ն., բաթալ Վ., պաթախի Ն. «ճահիճ. bour-
 bier. 2. կորսուած. perdu. 3. պարսպը չվճարող. débiteur
 fraudulent». = Թրք. بطاق کادم باتاق batac.

Պաթախնի Պ., բաթալ, բաթալչի Վ. «պարսպը չվճա-
 րող մարդ. débiteur fraudulent». = Թրք. بطاقى کادم باتاقى batacjo.

Պաթըրմիւ Էրնի Վ. «ընկզմել, մխել, plonger, enfon-

cer. 2. դրամը կորսնցնել, չհաճիլ. perdre son argent. =
թրք. batırmak. باترمق

Պարսից ըլլալ Վ. Ղ. Ն. «ընկղմիլ. être submergé, cou-
ler à fond. 2. սնանկանալ, հարստութիւնը կորսնցնել.
perdre sa richesse, faire faillite». = թրք. batmak. باتمق

Պալ մեղր. miel. = թրք. bal. بال

† Պալա, պալամ «ղաւանկս, որդեակս. mon enfant!» =
արեւել. թրք. Ել bala «սրդի. fils», Ել balam «որդեակս.
mon fils».

* Պալապան Ն. մեծ, խոշոր, շատ մեծ. gros, énorme.
= թրք. Ել balaban «մեծագլուխ կենդանի. animal à
grosse tête».

Պալեւա «կէտ մուկ. baleine. 2. կէտի ոսկորներէ շին-
ուած մողիկներ. baleine, os de baleine». = թրք. Ել balena
= իտալ. balena.

* Պալըս «մուկ. poisson». = թրք. balık. بالى

Պալըսանա «մկան մաքսանորմն, մեծ մկնավաճառա-
նոց. donane de poisson, poissonnerie». = թրք. balak-xane. بالاقخانه

Պալըսնի Պ., բալըսչի Վ. «մկնավաճառ. poissonnier.
2. մկնորս. pêcheur». = թրք. balıkçı. بالىچى

Պալըս յաղի «մկան իւղ. huile de morue». = թրք.
balık yağı. بالى ياغى

Պալըս յումուրթաւի «մկնկիթ. caviar». = թրք. balık yumurtası. بالى يumurطاسى

Պալթա Ն. Վ. «կացին. hache», դրանը պալթա կախել
«քովէն չհեռանալ, բան մը միշտ պահանջել, նեղել. gê-
ner». = թրք. balta. بالطة

Պալթալամից ընել «կացինով զարնել. frapper avec
une hache». = թրք. baltalamak. بالطلامق

Պալթալը «կացինով զինուած. armé d'une hache. 2.
բանակին առջեւէն դացող տապարաւոր զինուոր. sapeur».
= թրք. baltaalı. بالطالى

Պալթանի Վ. «խալադար. bûcheron. 2. բանակին առ-

լէէն գացող տապարաւոր զինւոր. sapeur. = Թրք. بالطهجي
baltaje.

Պալլանքըմիշ բնել «բանի մը մասին դուրեւատով խոսելով հաճելի երեցնել, շողոքորթել. flatter». = Թրք. باللائندرق
ballandermak.

Պալղամ ն., պաղղամ ն., բլղամ վ. «մաղաս, խուխ. flegme, pituite». = արաբ. بلغم belgam.

Պալմուսի ն. «մեղրամոմ. cire». = Թրք. بال مومي bal mome.

Պալլա «բռնան հակ. balle». = Թրք. باليه halya = իտալ. balla.

Պալլէմէգ-թօփի «հսկայ մեծութեամբ թնդանօթ. enorme pièce d'artillerie». = Թրք. bal yemez topə նոյն նշ. կուդայ իտալ. balla e mezzo «մէկ և կէս հակ և տնկ. top Թընդանօթ» բառերէն, իբր մէկ ու կէս հակի ծանրութեամբ թնդանօթ. բայց ժողովրդական լեզուին մէջ սխալ ըստուգաբանութեամբ փոփոխուած է, իբր տնկ. بال يمز bal yemez «մեղր չ'ուտեր».

*Պալչըխ ն. «կաւ, արղմ. argile, bone». = Թրք. بالچق balçek.

Պալքըզ «բենի. belle-sœur; sœur de l'épouse». = Թրք. بالدين baldez.

Պալքըր ն., պալքըր (աւելի յոբնակի պրլղըրնէ) Ղ. «աղդըր, սրունք. mollet». = Թրք. بالدير baldər.

Պալքըրան «մուշխինդ. cigüe». = Թրք. بالذيران baldəran.

Պալքըրընլպախ «արիկայ. vaurien». = Թրք. بالديري چلاق baldəre çəblak.

Պալֆօն վ., բալֆօն Ղ., պալխօն ն. «պատշգամ. balcon». = Թրք. بالقون balkon = ֆրանս. balcon.

Պալօ վ., պալ ն. «պարահանդէս. bal». = Թրք. بالو balo = իտալ. ballo.

Պալօն «օդապարիկ. ballon». = Թրք. بالون balon = ֆրանս. ballon.

Պախալ վ., բախիլալ վ. Ղ., փախալ ն. «նպարափա-

հառ. épicier». = արաբ. باقال bakkal. Ասկէ պախալի բէժ-
սէր «կեղտոտ տետրակ. sal cahier».

Պախամ կեղծ (ապրանք). contrefaçon, falsifié». =
= [թրք. باقام bakam «սուտ ներկ. fausse teinture».

Պախարթյոն Պ., պախարթոր Ն. «աչքը բաց կայր.
avengle aux yeux ouverts». = [թրք. باقارکور bakar kör.

Պախրնի «կախարդ. sorcier». = [թրք. باقىجي bakağjə.

Պախր Պ., փախր Վ. Ն. «պղինձ. cuivre». = [թրք.
باقر bakər.

Պախրնի Պ., փախրնի Ն. Վ. «պղնձագործ. chau-
dronnier». = [թրք. باقرجي bakərğjə.

Պախնա, պախնէ Պ., բոխն Վ., բախջա Վ. «պար-
տէզ. jardin». = պրս. باغچه bagçe.

Պախնէպան Ն., բոխնպան Վ. «պարտիզպան. jar-
dinier». = պրս. باغچهبان bagčeban.

Պախեղ Պօլոյ մէջ գործածական չէ. բաւել Վ.,
բախել Ն. «պարգևել. faire cadeau, accorder». = պրս.
بخش baxš.

Պախիւ Ն., պուխիւ Վ., պախըք Ն. «պարգև,
նուէր. cadeati, présents». = պրս. بخشش baxšiš.

Պախար կամ յատկապէս առջի պախար Պ., պաներ Ն.
«պարուն. printemps». = պրս. بهار behar.

Պախար «համեմ. épice, aromate». = արաբ. بهار bahar.

Պաղ Ն. «պղի. vigne». = պրս. باغ bag.

Պաղըլամիւ ընել Պ., բաղըլամիւ անել Վ. «պար-
գևել, շնորհել. accorder, faire cadeau». = [թրք. باعشلاق ba-
ğəslamak = պրս. بخش baxš.

Պաղըրսախ «աղիք (մարդու կամ անասունի). intes-
tins, tripaille». = [թրք. باغرساق bağərsak.

Պաղըրսախ «օրօրոցի սնդակապ. lange». = [թրք. باغرداق
bağərdak.

Պաղնի Պ., բաղվանչի Ն. «պղեպան. vigneron». =
[թրք. باغجي bagğjə. Ղարաբաղցոյ ձեւը կաղմուած է պրս.
باغوان bağvan բնուէն, [թրք. جى Ji մասնիկով.

Պաղ-պախնէ Պ., բողբոխչո Վ. *այդ-որայք, պար-
տէղներ.* vignes, jardins. = *պրս.* باغ باغ bağ bağçe.

Պաղ պօզումի *այդեկութ.* vendange. = *թրք.* باغ
بوزومی bağ bozumı.

Պաղսաւ Պ., բողղուցի Վ. *ծալապատիկ (նստած).*
accroupi. = *թրք.* باغداش bağdaş.

Պաղը՝ միայն իչս պաղրս դուրս եկաւ *սաստիկ դա-
նեցայ.* ձեին մէջ. = *թրք.* باغر bağer *լերդ, կուրծք, ըն-
դերք.* foie, poitrine, entrailles.

Պանա *եւրդիք, ծխնելոյղ.* lucarne, cheminée. = *թրք.*
باچه baja.

Պանախ Ն., բաջաղ Վ. *սրունք.* jambe. 2. *թղթա-
խաղի մէջ մանչը.* valet (en jeu de cartes). = *թրք.* باجاق
bajak.

Պանախարզ *դեռ փոքր, պզտիկ.* petit, peu âgé (նա-
խատական լեզուով). = *թրք.* باجکسز bajaksəz.

Պանանախ Ն., բաջանաղ Վ. 1. *քենեկալ.* bean-
frère, le mari de la sœur de l'épouse. = *թրք.* باجانات
bajana-
nak. = *թրք.* باجیناқ bajənak *ձեէն աղաւաղեալ.*

Պանպիպէր *մեծ կարմիր պղպեղ.* poivre long rouge.
= *թրք.* باج ببر baj biber.

Պանյա Ն. Վ. *պամիա, կուտատուկ.* gombo. = *թրք.*
باميه bamya = *յոն.*

Պայաթ Ն. Վ. *օթեկ, բարթու.* rassis, vieux. = *թրք.*
بيات bayat.

Պայաղի Վ. *հասարակ, սոսրին.* ordinaire, inférieur.
= *թրք.* بياغى bayagə.

Պայթար Վ. *անասնաբոյժ.* vétérinaire. = *արաբ.* بيطار
beytar.

Պայիւր *զառիկայր.* coteau, pente. = *թրք.* باير bayer.

Պայխուց Պ., բայդուց Ղ. *քու.* hibou. = *թրք.* بايقوش
baykuş.

Պայրախ Ն., պարչախ Պ., բայւաղ Վ., բայդաղ Ղ.
գորշակ. drapeau. = *թրք.* بايراق *կա՛մ* بايراق bayrak.

Պայրախը *«գրօշակաւոր. qui porte un drapeau».* =
 Թրք. بايراقلى hayraklê.

Պայրախսար *«գրօշակակիր. porte-enseigne»*, բայրախ-
 սար Վ. *«գրօշակակիր. porte-enseigne. 2. անառակ և լիրբ
 աղջիկ. jeune fille effrontée, impudente».* = Թրք. بايراقدار
 hayrakdar առաջին նշանակութեամբ.

Պանյօ Պ., բանյա Վ. *«լողանք. bain».* = Թրք. بانيو ban-
 yo = խաւ. bagno.

Պանթաւուղիքա *«նուագախումբ. bande de musiciens».*
 = Թրք. باندۀ موسيقا banda musika = խաւ. banda a musica.

† Պանիշէնա *«գրօշ. drapeau, bannière».* = Թրք. بانديره
 bandiera = խաւ. bandiera.

Պանֆա կամ † փանֆա Պ., (պանֆ ն.) *«գրամատուն.
 banque».* = Թրք. بانک banka = խաւ. banca.

Պանֆէն կամ † փանֆէն *«անդանաւոր. banquier».* =
 Թրք. بانکچى banker = խաւ. banchiere.

* Պաշ ն. Վ. *«գլխաւոր, պետ. chef»*, Պ. *«ալխարի գը-
 լուխ. tête de mouton».* = Թրք. باش baš.

Պաշաւաղի *«գլխիկայր. la tête en bas».* = Թրք. باش
 آشاغى baš ašağ.

Պաշլայի Վ. ն. *«սկսիլ. commencer».* = Թրք. باشلاماق
 başlamak.

* Պաշլանկըն *«սկիզբ. commencement».* = Թրք. باشلانچ
 başlang.

Պաշլըխ ն., բաշլըղ Վ. Ղ. *«գլխանոց. capuchon. 2.
 պախուրց. têtîère. 3. վարձանք, օծիւտ. don nuptial».* = Թրք.
 باشلک bašlök.

Պաշխա ն., բաշկա Վ. *«ուրիշ. autre, divers».* = Թրք.
 باشکۀ کلام baška.

Պաշնի *«ալխարի գլուխ ծախող. marchand de têtes de
 monton».* = Թրք. باشچى bašjê.

* Պաշան սալմա ընել *«վանել, ստա խօսքով մը հե-
 աացնել և ձեռքէն ազատիլ. renvoyer, se débarrasser».* =
 Թրք. باشدن صوما bašdan sayma.

*Պաւստարմաղի «բթամառ». pouce». = Թրք. باش پارسى bas parmagə, որ կաղմուած է باش bas պլխաւոր. chef և پارقى «մատ. doigt» բառերէն: Նոր-Նախիջլանցիք վերջի մասը Թարգմանելով ունին պաւստարմառ.

Պապալ «ընտիր, պատուական (մարդու համար). excellent. 2. սանդուխի լաղրիքներու առաջինը՝ որ միւսներէն մեծ և հաստ կ'ըլլայ. la première rampe d'un escalier. 3. խափշիկներուն յատուկ տեսակ մը կատաղութիւն կամ լուսնոտութիւն. épilepsie ou folie des negres. 4. հայր. papal (հին պօլսեցիք կը գործածէին իբր կոչական). Վանեցոյ բարբա ձևն ունի միայն առաջին նշանակութիւնը. իսկ Ն.-Նախիջլանցոյ մէջ կայ պապա «հայր. père». = Թրք. بابا baba «հայր. père» (բուն նշ.), լայց ունի նաև միւս վերի նշանակութիւնները.

Պապա «գնդաձև խմորեղէն մը. baba». = Թրք. بابا baba, առնուած ֆրանսերէնէ.

†Պապալըի «խորթ հայր. père adoptif, parâtre». = Թրք. باباق babalek.

*Պապլէք «անգամ. fois». = Թրք. بابت babet.

Պառխան Պ., փառխան Ն., փառխաջ Վ. «ջրի մետաղեայ դոյլ. seau en métal». = Թրք. باقراج կամ باقراج bakraj.

Պասամախ Պ. «արտաքնոցի քարերը. marche de commodités», քասամաղ Վ. «սանդուխի աստիճան. degré d'un escalier», պասամախ Ն. «քարէ սանդուխ. escalier de pierre». = Թրք. باصامق basamak.

†Պասարաք «կորովամտութիւն, արթնութիւն մտայ. perspicacité, présence d'esprit». = արաբ. بصيرت basiret.

Պասխը «մամուլ, ճնշիչ գործիք. presse». = Թրք. باصقى baske.

*Պասխըն Պ., քասխըն Վ. «գիշերային կամ յանկարծական յարձակում. attaque nocturne ou soudaine». = Թրք. باصقى baskeu.

Պասմա Վ. Ն. *ամպածոյ սեռակ մը կտաւ*. indienne, calicot». = [թրք. *باسما* basma.

Պասմանի Վ. *ամպածոյովածառ*. marchand de calicot». = [թրք. *باسماچی* basma]ժ.

*Պասուր *արիւններթուլիւն*. hémorrhoides». = *արար*. *باسور* basur.

*Պասպարապար Ն. *բոլորովին հաւասար*. tout à fait égal». = *արս*. *برابر* beraber *հաւասար*. égal», [թրք. *bas գերադասեալն նախանսնիկով*»

Պասը *ամախառն բանջարեղէն կերակուր*. ragoûts». = [թրք. *باسدی* basda.

*Պասըմիւրիւր ընել Ն. Վ. *գերադանցել*. surpasser. 2. *հրդեհը մարել*. étouffer l'incendie». = [թրք. *باسدرمق* basdermak.

Պասոցի Պ., բասոց Վ. *գտաղան*. bâton». = [թրք. *baston* = *խաւ*. bastone.

Պասանա Վ. *բռւռ, ծեփ*. badigeon». = [թրք. *بادانه* badana.

Պարէ, պարէմ Վ. *գոնէ*. du moins». = *արս*. *باري* bari.

*Պարըմիւր ըլլալ *պատասպարելի, լաւ կենակցել*. s'abriter, vivre ensemble et en bon terme». = [թրք. *بارلىق* barənmak.

*Պարըմսըմիւր ընել *պատասպարել*. abriter, mettre à l'abri». = [թրք. *بارىدرمق* barəndermak.

Պարբիւր ըլլալ Պ., բարիւրիւր Վ. *հաշտուիլ*. se réconcilier». *Ղարաբաղի բարբառով բարբիւր ինի զնի մասին հաշտութիւն գոյացնել*. tomber d'accord du prix». = [թրք. *بارشماق* barəšmak.

Պարբըմիւր ընել *հաշտեցնել*. réconcilier». = [թրք. *بارشدرمق* barəšdermak.

Պարիս *նորաձեւութենէ ինկած*. qui n'est pas en mode». = *արար*. *بارد* barid *ցուրտ, անհաճոյ*. froid, désagréable».

Պարյախ, պարյախը, պարյախսար *տես պարյախ հէն*.

Պարյամ Պ., բարյամ Վ. Ղ. *մահմեդականներու եր-*

կաւ մեծ աօնեքք. grande fête de mahométans». — Թրք. بايرام
կամ یرام bayram.

Պարուք Ն. Ղ., բմրիւք Վ. «լառօդ. poudre». — Թրք.
باروت barut.

Պարութանա Պ., բարութանա Ղ., բմրիւթանա Վ.
«լառօդարան. poudrerie». — Թրք. باروتخانه barutxane.

Պարութի Պ., բմրիւթի Վ. «լառօդ շինող կամ ծա-
խող. [marchand ou fabricant de poudre]. — Թրք. باروتچی
barutçi.

Պարսունյա «արքայաճուղ. rouget». — Թրք. باروليه
barbunya — իտալ.

Պարսա էրիյի «տեղակ մը մեծ սալոր. espèce de prune». — Թրք.
بارداغ ارکي bardag eriyi.

Պարսախ Պ., բարդաղ Վ. «շաւաթ, ջրի բաժակ. verre
d'eau». — Թրք. بارداق bardak.

Պաժօն Նիքէլ. տեսակ մը արծաթանման սպիտակ
մետաղ. nickel. 2. կեղծ. contrefaçon». — Թրք. بافون bafon.

Պաժօն Պ., փաժօն Վ. «շողեմաւ. bateau à vapeur». — Թրք.
واپور vapor — իտալ. vapore.

Պէգազ Պ., բմգոզ Վ. «մեծ կտաւաժաճառ. marchand
de toile». — արաբ. بزاز bezzaz.

Պէգարիլ Վ. Ղ. «ճանճարանալ. s'eunnuyer». Պօլսոյ մէջ
գործածական չէ. — Թրք. بزمك bezmek.

Պէգէսէն Պ. «կտաւի վաճառանոց. marché aux toiles»
(այժմ այս բառը կը գործածուի միայն իբր յատուկ ա-
նուն շուկայի թանկագին իրերու յատուկ խիստ ապահով
և ամուր մի մասին՝ որ ժամանակաւ կտաւաժաճառներու
շուկայ է եղեր). Ն. «կտորեղէն, կտաւեղէն. toiles». — պրս.
بزازستان bezzazistan.

Պէգիր կամ պէգիր յաղի «կտաւատի իւղ. huile de
lin». — արաբ. بذر bezr «կտաւատ. graine de lin», Թրք.
بذری bezr yağ «կտաւատի իւղ. huile de lin».

Պէգիրնի «կտաւատի իւղ շինող կամ ծախող. mar-

chand ou fabricant d'huile de lin».—թրք. bezirji *bezirji* կամ bezirji.

Պէզկիյն «ձանձրացած, զղուած. ennuyé».—թրք. bezgin.

Պէզմիւ ըլլալ ն. «ձանձրանալ. զղուիլ. s'ennuyer».—թրք. bezmek.

Պէզսիւմիւ ընել «ձանձրացնել, զղուել տալ. ennuyer».—թրք. bezdirmek.

Պէք վ. «տգեղ, անհաճոյ. vilain, désagréable».—պրս. bed.

Պէքէր ն., բոթոր վ. «աւելի (գէշ բաներու համար միայն). plus que . . . օր. ամր ձայնը անկէ պէքէրէ (աւելի գէշ է. pire)».—պրս. bedter «աւելի գէշ, վատ-թարագոյն. pire».

Պէլ ն. «բահ. bêche».—թրք. bel «պրս. bil.

*Պէլա ն., բոլոմ վ. 2. «սիրձանք. malheur, calamité».—պրաբ. bela.

Պէլալը ն., բոլոլի վ. «սիրձանք բերող. fatal, funeste».—թրք. belale.

*Պէլէքմիւ ընել ն. «սիրաբը պահել տալ. faire retenir, apprendre».—թրք. belletmek.

*Պէլէքիւ ընել վ., բոլլոմիւ անել վ. «սիրաբը պահել. reteur, apprendre».—թրք. bellemek.

Պէլի վ., բոլի վ., պէլնի ն. «յայտնի. evident, connu, bien visible».—թրք. belli.

Պէլիսիզ վ., բոլըսըզ վ., պէլըսըզ ն. «անյայտ, աննշմարտի. imperceptible. 2. աներևոյթ. invisible».—թրք. bellisiz.

*Պէլսոմիւլի «սերմնակաթութիւն. blennorrhagie, chande-pisse».—թրք. bel soguklage.

Պէլի, պէլիմ վ., բոլի վ. 2., պէլիմ ն. «Թերեւ, գուցէ. peut-être».—թրք. belki, belkim.

Պէլսապար ն., բէլսաբար վ., բէլիսաբար 2. «անտեղեակ. ignorant, qui n'est pas informé».—պրս. bixaber.

†Պէլխօrsur քլլաս՝ օրհնէնքի ձև. terme de bénédiction. = պրս. برخوردار berxurdar «երջանիկ, ճոխ. heureux, riche».

Պէնէրիկ «յաջողակութիւն, ձեռքէն բան գալը, ճարպիկութիւն. adresse, habilité». = թրք. بچريک bejerik.

Պէնէրիի «յաջողակ, ճարպիկ. habile, adroit». = թրք. بچريکلی bejerikli.

Պէնէրիսիզ «անյաջողակ, անպիկար. incapable, inhabile». = թրք. بچريکسيز bejeriksiz.

Պէնէրսիւ քնի Վ. Ն., պէնէրի Պ., բէջմրի Ղ. «յաջողիլ, կարենալ ի գլուխ հանել, կերպով մը յարմարցնել. pouvoir mener à fin, réussir». = թրք. بچرمک bejermek.

Պէյ Պ., բէյ Վ. «բէկ. bey. 2. թղթախաղի մէջ միաւորը. as», բմի Ղ. «բէկ. bey». = թրք. بك bey.

Պէյզա «չայն և երկար սնակ. assiette longue et ovale». = արաբ. بےز بےز beyzza «հաւկիթ. œuf», այս անունը տրուած է ձուածիր ձևին համար:

Պէյզաւէ Պ., բէյզադմ Վ., բույզադմ, բէզզադմ Ղ. «ազնուածին, պէյի որդի. noble, fils d'un bey». = պրս. بےزاد beyzade.

*Պէյիթ «տաճանաւորի տուն. verset». = արաբ. بےت beyt.

*Պէյին Վ., բէյն Ղ. «ուղեղ. cerveau». = արաբ. بےن beyn.

†Պէյլէպէյի «պէյերու պէյ. grand bey». = թրք. بےلےکي beyler beyi.

Պէյիկ Պ., բույիկ Ղ. «արքունական. royal. 2. զինւորներու յատուկ հաց. pain de soldats». = թրք. بےلک beylük.

*Պէյն «միտք, իմացականութիւն. esprit, entendement». = արաբ. بےن beyn.

†Պէնգ «երեսի գոյն. teint du visage». կրկնութեամբ կ'ըսուի պէնգ-պէթ. = թրք. بےن benz.

*Պէնգէթիւ քնի Պ., բմգմթիւ անի Վ. «մէկու մը նմանցնել. prendre quelqu'un pour un autre». = թրք. بےنمک benzetmek.

*Պէնգեմիւ ընել *քիչ մը նմանիլ*. ressembler un peu. — [Թրք. *benzemek*. بکنز benzemek.

Պէնգեմիւ, պէնգեմ *կէտ կէտ կիտուած, պիտակ*. madrure, attache. — [Թրք. *benek*. بنك benek.

Պէնգեմիւ *պիտակաւոր, կիտուածաւոր*. tacheté, mabdré. — [Թրք. *benekli*. بنكلي benekli.

Պէնիւ ն. *խաւ մարմնի վրայ*. grain de beauté. — [Թրք. *benk*. بنك benk.

Պէնիս Պ., բմնի Վ. *ջրշնչ, ջրի աւազան*. réservoir d'eau, digne. — [Թրք. *bend*. بند bend.

Պէնիւ Պ., պէնիւլը ն. *խաւ ունեցող*. qui a des grains de beauté. — [Թրք. *benkli*. بنكلي benkli.

Պէլիւ ն. *տօրօրոց*. berceau. — [Թրք. *beşik*. بشك كدام beşik.

Պէպիւ ն. *մանկիկ*. bébé. 2. *երեխայի տիկնիկ*. poupée.

3. *ալքի բեր*. prune. — [Թրք. *bebek*. بيب bebek.

Պէպիւ Պ., պէպիւր ն., բմրբմր Վ. *սափրիչ*. barbier, coiffeur. — [Թրք. *berber*. بربر berber.

*Պէռուսի, պէռուսի *սպայծառ, յստակ*. clair, limpide. — [Թրք. *berrak*. براق berrak.

*Պէսպիւմիւ ընել Պ., պէսպիւմիւ ընել Պ. ն., բէսպիւմիւ ընել Վ. *սնուցանել*. nourrir, élever. — [Թրք. *beslemek*. بسلامك beslemek.

*Պէսպիւմիւ Պ., բմսպիւմիւ Վ. *սպասուհի*. servante. — [Թրք. *besleme*. بسلامه besleme.

Պէսպիւմիւ ըլլալ *պարարտանալ*. s'engraisser. — [Թրք. *beslenmek*. بسلامك beslenmek.

Պէսպիւլի Պ., բմսպիւլի Վ. *աւն յայտնի*. évident. — [Թրք. *bes belli*. بيبلي bes belli.

*Պէսէն Պ., բմսէն Վ. *մարմին, իրան*. corps, buste. — [Թրք. *beden*. بدن beden.

Պէսիւսիւս ն., բէյիւսիւս Վ. *ճիշտ*. gratis. — [Թրք. *badiheva*. باديهوا badiheva.

*Պէսսիւսիւս Պ., բէսսիւսիւս Վ. *նեղութիւն, անէծք*. malédiction. — [Թրք. *beddua*. بددعا beddua.

Պերեկէք Ն., բմրմյոյթ Վ. Ղ. «օրհնաբերութիւն, լիութիւն, առատութիւն. bénédiction céleste, abondance». = արաբ. بركت béréket.

Պերեկէքի Պ., պերեկէքը Ն., բմրմյոյթի Վ. «օրհնեալ, առատ. béni dn Ciel, abondant». = թրք. bereketli.

Պերեկէքսիզ Պ., պերեկէքսիզ Ն., բմրմյոյթսիզ Վ. «օրհնուած, բիշ, շատ սպասող. qui n'est pas béni dn Ciel, qui s'épuise vite, peu». = թրք. bereketsiz.

Պերեկյաք վերսին կամ՝ պերեկյաք վերսին քի «բարեբախտաբար. heureusement». = թրք. bereket versin.

Պերի Վ. վեր. depuis». = թրք. bern կամ برى beri.

Պերդաթ «տեսակ մը անուշահոտ լեմոն. bergamote». = թրք. bergamot = շրմառ. bergamote.

Պերպաե Ն., բարբաղ Ղ., բմրբաղ Վ. «բոլորովին աներեալ. tout à fait détruit. 2. բոլորովին ալտեղի. très sal, souillé». = պրս. berbad.

Պէկէքսից ընել Պ., բոյիլմքսից, բոյիլմքսից անել Վ. «սպասցնել. faire attendre». = թրք. bekletmek.

Պէկէլել «սպասել. attendre». = թրք. beklemek.

Պէրի Պ., բոյիլի Վ. «պահապան. gardien». = թրք. bekji.

Պէֆյառ Պ., բէֆյառ Վ. «ամուրի, աղապ մարդ. célibataire», բէֆյառ Ղ. «անպէտք մարդ. homme bon à rien». = պրս. bikyar «անգործ. désœuvré, sans travail. 2. աղապ. célibataire».

Պէֆնի «գինեմոլ. ivrogne, buveur», պէֆնի-Մուսաճա «շատ գինեմոլ. grand buveur». = թրք. bekri.

Պէօլիկ Պ., բէօլիկ Վ. «գինեմոլական հովմարտակ. troupe», բէօլիկ Ղ. «խումբ. groupe». = թրք. bölük.

Պէօլիւ Պ., պէլիւ Ն. «միջնորդ. cloison». = թրք. bölme.

Պէօլիւք ընել Պ., պէլիւք անել Ն. «երկուքի բաժնել. դատել. diviser en deux, séparer». = թրք. bölmek.

Պէօնէկ Պ., բէօջմզլ Վ. «*ճճի, միջատ. insecte.*» =
 [Թրք. *بوچك* böjek.

*Պէօնէֆէնմիւ բլլալ «*որդնոտիլ. se vermouler.*» = [Թրք.
بوچكتمك böjeklenmek.

Պէօյիզիւր Պ., բէնուզուր Վ. «*անհանգիստ. indisposé.*»
 = սլրս. *بيحضر* bihuzur.

*Պէօպիւղէնմիւ բլլալ Պ., բաբբուլամիւ Վ., պօյ-
 պուղէնմիւ բլլալ Ն. «*գոռողանալ. s'enorgueillir.*» = [Թրք.
بوبورلنمك böbürlenmek.

Պէօրէկ «*երիկամուհը. rognon.*» = [Թրք. *بوبرك* bübrek.
 Պէօրէկ Պ., բէօյրմզլ Վ. «*կարկանդակ, խմորեղէն մը.*
gâteau.» = [Թրք. *بورك* börek.

Պէօրէնի «*կարկանդակ շինող կամ ծախող. pâtissier,*
qui fait ou qui vend des gâteaux.» = [Թրք. *بوركجي* börenji.

Պէօրիսնէ «*դուռ. faséole.*» = [Թրք. *بويرلجه* bürülje.

Պըզըիսնի Ն., բօզուղջի Վ. «*վաղադրուծ. tricheur,*
grec.» = [Թրք. *بزجي* bezəkje.

Պըլըցիի «*վարակուիլ. s'infecter. 2. բսուիլ, շաղախ-*
ուիլ. être touché, souillé, barbouillé.» = [Թրք. *بولاشمق* bu-
 laşmak.

Պըլսըրնիս Ն. «*լորամարդի. caille.*» = [Թրք. *بلدرجين*
 bəldərjən.

Պըխմիւ բլլալ Ն. Վ. «*դզուիլ, ձանձրանալ. s'ennuyer.*»
 = [Թրք. *بئمق* bəkmak.

Պըխսըրմիւ բնիլ «*զզուեցնել. ennuyer.*» = [Թրք. *بئدمق*
 bəkdərmak.

Պընըղան «*տեսակ մը պալար. espèce d'abcès.*» = [Թրք.
بجلفان bəjəlğan.

Պըլըխ Ն. «*պեխ. moustachés.*» = [Թրք. *بيق* bəyək.

Պըլըխը Ն. «*պեխաւոր. qui a des moustaches.*» = [Թրք.
بيقلى bəyəkli.

Պըլըխըզ Ն. «*անպեխ. sans moustaches.*» = [Թրք. *بيقسز*
 bəyəkşəz.

Պըշխի ն. յատոց, կտրոց (մանաւանդ կօշկակարի).
serpe, tranchet. = Թրք. بچى bəčkə.

Պըռէ՝ ալի դու, հվ (կ'ուղղուի Յունաց). hé, ohé, dis-
-done (pour s'adresser aux Grecs). = Թրք. ٥ بر bere.

Պըռօտ ն. վ. «կանանց կրծքի պռօշ. broche». = Թրք. بروش bəroš = ֆրանս. broche.

Պըրծօլա Պ., քրզօլա վ. «կասկարայի վրայ խորոված
միս. կողիկ. côtelette». = Թրք. برزوله bərzola = իտալ. bra-
ciuola.

Պիգ Ղ. ն. «խայթոց. aiguillon». = Թրք. بيز biz.

Պիթվի Պ., բիթովի վ., բիթով Ղ. «ամբողջ. entier.
2. ամբողջովին. entièrement». = Թրք. بتوى bitevi.

*Պիթիցիս «կից, յարեալ. attaché, contigu, joint». =
Թրք. بیتش bitişik.

*Պիթիւմիւ ըլլալ ն. «կցել, յարել. s'attacher, se join-
dre». = Թրք. بیتشمek bitişmek.

*Պիթիւմիւ ընել «կցել, յարել. attacher, joindre». =
Թրք. بیتدirmek bitişdirmek.

*Պիթիւմիւ ընել Պ., բիթըմիւ անել վ. «վերին աս-
տիճանի կատարելութեան հասնել. devenir érudit». = Թրք.
بیتirmek bitirmek «հատցնել, սպառել. épuiser».

Պիլաւսօ վ. «գնդախաղ. jeu de billard». = Թրք. بيلاردو bilardo = իտալ. bigliardo.

Պիլ ն., բիլմ վ. «մենչեւ անգամ. même». = Թրք. بيله bile.

Պիլեգիկ Պ., բլմգիւկ վ. «ձեռքի ապարանջան. bra-
celet. 2. ջրհորի բերանի քար, եղնակ. margelle». = Թրք.
بلازك bilazik.

*Պիլեք Պ., բլեք վ., (պլեք ն.) «տոմսակ. billet». =
Թրք. بilet billet = ֆրանս. billet կամ իտալ. biglietto.

Պիլեկ Պ., բլմկ վ. Ղ., պիլիկ ն. «զաւստակ. poignet». =
Թրք. بيلك bilek.

*Պիլեմիւ ընել «սրել. aiguiser». = Թրք. بيلمek bilemek.

Պիլեյի «յիսան. pierre à aiguiser». = Թրք. بيلهی bileyu.

Պիլէյնի «գանակ սրող արհեստաւոր. aiguiseur». =
 Թրք. بيله بيجى bileyji.

*Պիլէ պիլէ Պ., բիլտ բիլտ Վ. Ն. «գիտնալով իսկ, կա-
 մաւ. par intention». = Թրք. بيله بيله bile bile.

*Պիլէֆի Պ., բիլմֆի Վ. «թէկուզ, մինչև իսկ եթէ այդ-
 պէս ըլլայ. quand même, même si». = Թրք. بيله ك bileki.

Պիլլոն Պ., պիլոն Ն. «բիւրեղ. cristal». = արաբ. بلور
 billur = Թրք. بلور billor.

Պիլմէնէ «հանելուկ. énigme». = Թրք. بيلمجه bilmeje.

*Պիլսիկ «ծանօթ, կէս բարեկամ. connaissance». = Թրք.
 بيلدك bildik.

Պինլիս «հաղար տրամ առնող մեծ շիշ. bouteille de
 la capacité de mille dirhems». = Թրք. بينك binlik.

*Պինսաւաւի Վ. «հաղարապետ. colonel». = Թրք. بينباشى
 binbaş.

*Պինսիրմիւս ընել «հեծցնել. faire monter». = Թրք.
 بنديرمك bindirmek.

Պիչիմ Վ. Ն. «ձև, կերպ, տարազ. forme, figure». =
 Թրք. بچم biçim.

Պիչիմլի Պ., բիչըմլի Վ., պիչիմլը Ն. «ձևաւոր. bien
 fait». = Թրք. بچملى biçimli.

Պիչիմսիզ Պ., բիչըմսըզ Վ., պիչիմսըզ Ն. «աձև. dif-
 forme». = Թրք. بچمسز biçimsiz.

*Պիչմիւս ընել Ն. «կտրել, ձևել, հնձել. conper, mois-
 sonner». = Թրք. بچمك biçmek.

Պիպէն Պ., բիբուր Վ. «պղպեղ. poivre». = Թրք. بپر biber.

Պիրս «գարեջուր. bière». = Թրք. بيرا bira = խաւ.
 birra.

+Պիրէպիր «հասու, ազդեցիկ. efficace, énergique». =
 Թրք. بيرهير birebir.

Պիր բիւրլի «մի տեսակ. d'une manière quelconque.
 2. վերջապէս. (երկրորդը միայն բացասականի հետ կը
 գործածուի. օր. պիր բիւրլի հասկցար). enfin. 3. ոչ շատ
 լաւ. pas si bien». = Թրք. بير درلۇ bir dârlû.

Պիրիցնի Վ. «առաջին, առաջնակարգ. premier, excellent».—[Թրք. birinji.

Պիրիւսիւիւ ըլլալ «միասորիլ, կցել, յարել. s'unir, se joindre».—[Թրք. birleşmek.

Պիրիւսիւսիւ ընել «միացնել. unir, joindre».—[Թրք. birleştirmek.

Պիրսէնայիւ Պ., բիրդմնբիրմ Վ.; կամ պիրսէն Պ., բիրդմն Վ., բիրդմն Ղ. «յանկարծակի, մէկէն ի մէկ, մէկէն. soudain».—[Թրք. birden bire, birden.

Պիրսիւսիւ «տղայական խալ մը. գ.ա. մամլել. saut de mouton, saute-mouton, cheval fondu».—[Թրք. birdirbir.

Պիւզիւսիւ ըլլալ «կծկուիլ, ճզմուիլ. se resserrer, se contracter».—[Թրք. büzölmek.

Պիւլայիւ Ղ., բլբիւլ Վ., պիւլպիւ Ն. «սոխակ. rossignol».—պրս. bülbul.

Պիւնիւ «խորտակակ, ճիւղ (երեսաները վախցնելու համար). épouvantail, croque-mitaine».—[Թրք. bünük.

Պիւլի «հմայք, դիւթուծիւն. sorcellerie, enchantement».—[Թրք. büyü.

Պիւլիւմիւ ընել «կախարդել. echanter».—[Թրք. büyülemek.

Պիւլիւնի «կախարդ. sorcier».—[Թրք. büyüji.

Պիրիւնիւ Ն. «շղարշ, երեսի բեհեղեայ քող. voile».—[Թրք. bürünük.

Պիւնեւ «իւ. quénouille».—[Թրք. bükejek.

Պիւլիւմիւ ըլլալ Պ. «գալարիլ, ոլորուիլ. s'entortiller», Ղ. «ողէն կըն. նեղուիլ, անհանգիստ լինիլ. être gêné».—[Թրք. bükölmek.

Պիւլիւնի «մանող. fleur».—[Թրք. baküji.

Պիւլիւմ պիւլիւմ «ոլոր ոլոր, գալարուն. entortillé».—[Թրք. büküm büküm.

Պուլ Ն. «սառ. glace».—[Թրք. buz.

Պուլամա Պ. «խաղողի բանդակ. raisinés», Վ. «պղտոր.

trouble, qui n'est pas clair». = [թրք. بولاما bulama' առաջին նշանակութեամբ.

Պուլանըխ «պղտոր (ջուր, գինի ևն.) trouble, qui n'est pas clair. 2. աղօտ (աչքի համար). terne». = [թրք. بولانق bulanək.

Պուլանթը «պղտորութիւն. trouble». = [թրք. بولانت bulantə.

Պուլանմիւր ըլլալ «պղտորուել, սիրտը խառնուել. avoir des nausées». = [թրք. بولانما bulanmak.

Պուլանցըմիւր ընել «պղտորել. troubler. 2. սիրտը խառնել. donner des nausées». = [թրք. بولاندرما bulandermak.

Պուլաւըխ Պ. «վարակեալ. infecté. 2. կեղտոտ աման: assiette sale», Ն. «խառնակ. mêlé, troublé», բուլաւըղ Վ. «նոյն նշ. même sign.» = [թրք. بولاشق bulaşək.

Պուլաւմիւր ըլլալ Վ. Ն. «վարակուել. s'infecter. 2. չաղախուել, կեղտոտուել. se barboniller, se souiller». = [թրք. بولاشما bulaşmak.

Պուլաւցըմիւր ընել Վ. Ն. «վարակել. infecter. 2. չաղախել, քսել, կեղտոտել. barbouiller, soniller». = [թրք. بولاشدرما bulaşdermak.

Պուլդնւր Ն. «ձաւար. blé broyé». = [թրք. بلغور bulğur.

*Պուլուս «ամուլ. nuage». = [թրք. بلوط bulut.

Պուլնուր «համեմի ևն. կծու հոտ, խոնկի բոյր, խոնկ. odeurs aromatiques, encens». = [արաբ. بخور buxur.

†Պուլնուրսան Պ., բուլնուրդան Վ. «խնկաման. cassolette». = [պրս. بخوردان buxurdañ.

Պուդա Վ. Ն. «ցուլ. taureau». = [թրք. بوغا buğa.

Պւդու Պ., բուդ Վ. Ն., պուլ Ն. «չոգի: vapeur». = [թրք. بوغو buğu.

Պուճախ Ն., պուճախ Վ., պոճախ Ն. «անկիւն. coin, angle». = [թրք. بوجاق bujak.

Պուսպար Ն., մուսքար Վ. «նախաղի. boyau». = [թրք.

بومبار bumbar = [պրս. مونبار munbar կամ مبار mubar.

Պույնուզ Ն. «եղջիւր. corne». = [թրք. بوينوز buynuz.

*Պուլոսմիւիւք ընել Վ. «հրամայել. ordonner» (ծաղրական լեզուով). = [Թրք. *buyurmak*.

*Պունալքմիւիւք ընել «ցնդել, յիմարցնել. rendre fou». = [Թրք. *bunaltınak*.

*Պունամիւք ըլլալ Ն. «ցնդել, յիմարանալ. tomber en enfance». = [Թրք. *bunamak*.

Պուննուխ աւոււնք. grain». = [Թրք. *boljuc* կամ *boljuc* bonjuk.

*Պունլսխնի Պ., փուլսխչի Վ., բուլսխչի Վ. «դանակ շինող կամ ծախող. coutelier. 2. մարդասպան, եղեռնագործ, դանակ քաշող. assassin, sicaire». = [Թրք. *bıcağı* *bu-čakça*.

+Պունլիս Վ. «կէս. moitié». = [Թրք. *buçuk*.

Պուռդու Ն., բուռկուն Վ. «գալլիկոն, շաղափ. vrille». = [Թրք. *burgu*.

Պուռմա Ն. «տորեալ. entortillé. 2. տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie», Վ. «մէջը սլանիւր դրուած և տորուած հաց. petit rouleau de pain rempli de fromage». = [Թրք. *burma*.

*Պուռմիւք ընել Ն. «տորել. tordre. 2. մալել. châtrer». = [Թրք. *burmak*.

Պուռօթի Ն. Վ., բոնօթի Վ. «թախոտ. tabac à priser». այս բառը Պօլսոյ մէջ անդործածական է. = Ատրպա-տականի [Թուրքերէնով] *برون اوتی* *burun otâ*.

*Պուռուն «հրուանդան, գլուխ. promontoire, cap». = [Թրք. *burun*.

*Պուռունքու «խիթք. coliques». = [Թրք. *buruntâ*.

*Պուռունքուզ «անշատ, քիթը կտրած. le nez coupé». = [Թրք. *burunsez*.

*Պուռուսմիւք ըլլալ Ն. «խորշումել, կծկել, փոթոթել. être ridé, froncé». = [Թրք. *buruşmak*.

*Պուռուսուրմիւք ընել «խորշումեցնել, փոթոթել, կծկել. rider, froncer». = [Թրք. *buruşdurmak*.

Պուս Ն., բուլ Ղ., բիւլ Վ. «աղդըր, զիստ. cuisse». =
[Թրք. بود bud կամ بوت but.

Պուսալա Վ. «անմիտ, յիմար. idiot, fou», Ղ. «միպն
մի, միամեր սրգի, հօրմէն մօրմէն որք. unique, orphelin de
père et de mère». = [Թրք. بودالا budala «անմիտ. idiot».

Պուսալա Պ. «փայտի վրայի վարակները. ncends de bois»,
փուքալա Ն. «ճիւղ. rameau». = [Թրք. بوداق budak.

Պուսալալ Պ. «վարակ ունեցող (փայտ). plein de ncends»,
փուքալալ Ն. «ճիւղաւոր. qui a des rameaux». = [Թրք.
بوداقلی budakle.

Պուսամիւ ընել «յօտել. argoter, ébraucher». = [Թրք.
بودامق budamak.

Պօզ Վ. Ղ. «գորշ (չիու. համար). cheval bai». = [Թրք.
بوز boz.

Պօզա Ն. «կորեկաջուր. կորեկով շինուած ըմպելի մը.
bozan». = [Թրք. بوزا boza.

Պօզանի Ն. «կորեկաջուր շինող կամ ծախող. mar-
chand ou fabricant de bozan». = [Թրք. بوزاجی bozaği.

Պօզարմիւ ըլլալ Վ. «[Թուխ՝ դոյն մ'առնել, [Թխանալ.
se brunir», Ն. «զուսանալ սկսիլ. commencer à être jour». =
= [Թրք. بوزارمق bozarmak.

Պօլ Ն., բէօլ Վ. «առատ. abundant. 2. լայն. large»,
բօլ Ղ. «բաւական. assez». = [Թրք. بول bol առաջին երկու
նշանակութեամբ.

Պօլլուլա Պ., բօլլուղ Ղ., պօլլալ Ն., բէօլալքեն Վ., պօ-
լալքին Պ. «առատութիւն, լիութիւն. abondance». = [Թրք.
بوللук bolluk.

Պօլնալ Ն. «առատօրէն. en abondance». = [Թրք. بولجە bolja.

Պօլնալ Ղ. Ն., բէօլսլա Վ. «ծրար. paquet». = պրս.
بوغچه bogče.

Պօլնալալմիւ ընել Ն. «ծրարել, ծրարի մէջ կապել.
envelopper, mettre en paquet». = [Թրք. بوغچەلامق bogčalamak.

Պօլնանի Ն. «ծրար տանող բեռնակիր. porteur des
paquets». = [Թրք. بوغچەجی bogčəği.

Պողազ ն. վ. ղ. «կոկորդ. gorge».—[Թրք. *بوغاز* bogaz.

Պողազամիւ ընել ն. «մերթել, խողխողել. égorger»,
յըիւր. բօղազ ինիւ ղ. «կոկորդէն բռնել. tenir par la gorge».
—[Թրք. *بوغازlamak* bogazlamak.

Պողաչա «կարկանդակ. gâteau».—[Թրք. *بوغاچه* bogacı.

Պողաչանի «կարկանդակ շինող կամ ծախող. pâtis-
sier».—[Թրք. *بوغاچى* bogacı.

Պողաւսա «ճերմակեղէնները միտիլը կոխել. mettre les
linges dans de l'eau cendrée pour les blanchir».—[Թրք. *بوغادا*
bogada.

Պօնի «ամանը գլխիկայր դարձնելով ամբողջ մէջը
պարունակածը մէկ անդամէն թափել. vider entièrement
le contenu d'un vase».—[Թրք. *بوجى* boji=խաւ. poggia.

Պօյ ն. վ. ղ. «հասակ. taille. 2. բարձրութիւն. han-
teur», պօյ փաւել «ապստամբել. se révolter».—[Թրք. *بوى* boy.

Պօյա ն. վ. «ներկ. couleur, teinture».—[Թրք. *بوي* boy.

Պօյալամիւ ընել ն. վ. «ներկել. teindre».—[Թրք. *بويالماق*
boyalamak.

Պօյալը ն., բօյալի. բօյալուն վ. «ներկուած. teint,
peint».—[Թրք. *بويالى* boyale.

Պօյախանա վ. ղ. «ներկատուն. teinturerie».—[Թրք.
بوياخانه boyaxane.

Պօյանի ն. վ., բօյախչի ղ. «ներկարար. teinturier».
—[Թրք. *بوياجى* boyacı.

Պօյամա Պ., բօյմաղ վ. «ներկուած բան. chose teinte.
2. տեսակ մը լաշակ. espèce de toile pour couvrir la tête».
—[Թրք. *بويامة* boyama.

Պօյամիւ ընել վ. «ներկել. teindre».—[Թրք. *بويامق*
boyamak.

Պօյանմիւ ըլլալ «ներկուել. être teint».—[Թրք. *بويانماق*
boyanmak.

*Պօյլամիւ ընել ն. «տեղի մը երկայնքը պտտել. se pro-
mener le long d'un lieu». ղ. «գետինը երկարիւ պառկել. se

coucher étendu par terre». = [Թրք. بويلاماق boylamak առաջին նշ.]

Պոյլու 2. ն. բոյլի 1. «բարձրահասակ. de haute taille». = [Թրք. بويلى boylu.

Պոյլու պոյլու 1. բոյլի բոյլի 1. «հասակազեղ, վայելչ. d'une belle taille». = [Թրք. بويلى بويلى boylu boslu.

Պոյնիկ «հովուական տիկ. cornemuse». = [Թրք. بويىنىك boynik.

Պոյնիսուրախ «յուծ. jong». = [Թրք. بويىندروق boyunduruk.

Պոյսոյ 5. 1. «այլևայլ մեծութեամբ. de différentes grandeurs. 2. տեսակ տեսակ. de différentes espèces». = [Թրք.

بوي بوي boy boy.

Պոյսոյ 5. 1. «վայելչ հասակ. belle taille». = [Թրք. بوي بوس boy bos.

Պոյսաֆ 1., պոյսաւ 5. 1. «հասակակից. de même âge». = [Թրք. بويداښ boydaş.

Պոս 5. 1. «սպարապ. vide. 2. անզործ. sans occupation». = [Թրք. بوش boş.

Պոսաթիւր ընել «սպարաւել. vider». = [Թրք. بوشاتماق boşatmak.

Պոսաթիւր ըլլալ «սպարաւել. être vidé, se vider». = [Թրք. بوشانماق boşanmak.

Պոնա «փոթորիկ. tempête». = [Թրք. بورا bora յուն.

Պոնապան 1., բոնապան 1., պոնապան 5. «շփոր. trompette, cor». = [Թրք. بوريزى borezen «փողահար. trompette, corneur».

Պոնու 1. «խողովակ. tuyau. 2. շփոր. trompette». = [Թրք. بورى boru «կամ» بورى bore.

Պոնուֆի 1. «ջրհանի խողովակը կտրել, ջրհանիկը պոմպիւր պորտանտ լէտույաւ դէլա պոմպ». = [Թրք. بوروجى horuǵe.

Պոսաֆ 1., բոսաֆ 1., բոսաֆ 2. «քանջարանոց. jardin potager». պոսաֆ 5. «մեղրուկ. melon d'eau». = [Թրք.

بوستان bostan.

Պօսանցի Պ., pousանցի Վ., pouդանցի Ղ. «բանջա-
րանոցապան. jardinier», պօսանցի Ն. «ձմերուկ մշակող.
jardinier qui cultive des melons d'eau». — Թրք. بستانچه bostançe.

Պօսուն Վարճահասակ. courtaud, court de taille». —
Թրք. بودور bodur.

Պօսունում Վեկուղ. cave». — Թրք. بودورم bodurum՝
որ կը ծաղի յն. ἵπποδρόμιον Վերկէս, ձիարձակարան ձե-
ւէն. ասկէ նաև նյն. ἵπποδρόμι, μπουδρόμι, խոսալ. ippo-
dromo [ւլն..

Ս.

Սաաք Պ., սահաք Պ. Վ. Ղ. Ն. «ժամ: heure. 2. ժա-
մացոյց. montre, horloge». — արաբ. ساعة saat.

Սաաքնի Պ., սահաքնի Պ. Ն., սահաչի Վ., սահաք-
սազ Ղ. «ժամապործ. horlogers». — Թրք. saatچه saatche և
պրս. ساعتساز saatsaz.

Սազ Պ. «կնիւն. jonc», Ն. «տիղմ» (պղտոր ջուրի տակ).
de la vase, boue». — Թրք. ساز کاه ساز saz «կնիւն. jonc».

Սազ Վ. Ն. «տեսակ մը նուագարան. espèce d'instru-
ment de musique à cordes». — պրս. ساز saz.

Սազէցիւր Պ., սազմցումր Վ. «նուագածու. musicien».
— պրս. سازنده sazende.

Սազլըխ «կնիւններ բուսած տեղ. jonchaie». — Թրք.
سازلق sazlek.

Սաքաւեիւ ըլլալ Ն. Վ. Ղ. «մէկու մը հետ կռուելու
սկիւր. tomber sur quelqu'un». Ղարաբաղի բարբառով նաև
«մէկը բռնաբարելու ձեռնարկելը». — Թրք. ساتاشماق satašmak.

Սաքընի Վոյոցի վաճառական. marchand ambulant».
— Թրք. ساتیجی satajje:

Սաքըն Պ., սաքըլ Վ., սաքը Ն. «լայն դանակ. cou-
peret». — արաբ. ساطور satur.

Սաթլընան Ն., սաթլըյում Վ., սաթլըյամ Ղ. «կողա-
ցաւ. pleurésie». = արաբ. ذات الجنب zat il jenb, որ թուրքե-
րէնի մէջ ساتليجان satlejan ձեռն է առած.

Սաթռանն «ճատրակ. jeu d'échecs». = արաբ. شطرنج
šatrenj, որ թուրքերէնի մէջ سطرانچ կամ ساطرانچ satranj
ձեռն է առած.

Սալ «լաստ. radean». = թրք. سال sal.

Սալաթա Վ., (սալաթ Ն.) «աղցան. salade». = թրք.
صلاطه salata = իտալ. salata.

Սալախանա Պ. Վ., սալախանէ Պ. «սպանդանոց. abat-
toir. 2. անկարգ, կեղտոտ տեղ. lieu sale et en désordre». =
ուրս. سلخانه selxane = թրքերէնի մէջ վերածուած سلخانه
selaxane ձեռն.

Սալամուրա «աղյուր. saumure». = թրք. سالامور կամ
صلامور կամ صلاموره salamura = իտալ. salamoia (ֆրանս.
saumure).

Սալէպ «տեսակ մը խոտ և ասոր արմատէն պատ-
րաստուած ըմպելի. salep, liqueur préparée au saleb». =
արաբ. سلب saleb, որ թուրքերէնի մէջ առած է سالب
saleb ձեռն.

Սալէպնի «սալէպ շինող կամ ծախող. qui vend la
liqueur de saleb». = թրք. سالبجي salepji կամ سالبجي salebji.

Սալըի սալ Վ. «բացատրել (փողոց, տեղ). expliquer
(une rue etc.)», Ն. «լուր տալ. informer». = թրք. سالق و يرمى
salek virmek.

Սալըննախ Պ., սաննախ Ն. «շակուղի, կախօրրան.
escarpolette». = թրք. سالنچاق salenjak.

*Սալընմիւ ըլլալ Պ., սալմիւ ըլլալ Ն. «տատանիլ, տա-
տանիլ. dandiner». = թրք. سالنماق salenmak.

*Սալթ Վ., սալթ Ն. «միայն, լիկ. seul, seulement». =
թրք. سالت salt.

Սալթանաթ Վ. «չքեղութիւն, պերճութիւն. pompe,
magnificence, luxe». = արաբ. سالتان saltanat.

Սալթանաթըն Պ.՝ սալթանաթի Վ. «շքեղ, պերճաշուք».
pompeux, fastueux».—[Թրք. سلطنتلو saltanatlu.

*Սալթանաթուրդ Վ. «պնշուք կերպով» sans luxe, simple».
—[Թրք. سلطنتسز saltanatsez.

†Սալի «երեքշաբթի» mardis».—[Թրք. صالى sale.

*Սալլաթմիշ ընել «երեքցնել, շարժել» remuer, agiter, balancer».—[Թրք. صاللتقم sallatmak.

*Սալլաթսըրմիշ ընել «երեքցնել տալ» faire remuer, balancer».—[Թրք. صاللاترمق sallatdermak.

*Սալլանա պուլլանա Վ. «երերարով-տատանելով, դան-դաղաբար» en lambinant, dandinant».—[Թրք. سالانه بولانه sallana bullana.

*Սալլանմիշ ըլլալ Պ., սալլանմիշ ըլլալ Ն. «երերալ, տատանել» se remuer, dandiner».—[Թրք. سالانماق sallanmak.

*Սալլափաթի «խախտն կերպով» brusquement».—[Թրք. سالاپاتي sallapati.

Սալխըմ «ողկոյղ» grappe».—[Թրք. سالقم salkem.

Սալխըմ սաչախ «բոլորովին կախ, թափթփած» négligé, mal mis».—[Թրք. سالقم ساجاق salkem saçak.

Սալմա Վ. «Հինականջով թանձր ապուր» soupe épaisse au riz et à la monle», Ն. «խմորեղէն մը» espèce de pâtisserie».—[Թրք. سالمة salma.

*Սալմիշ ընել «յարձակել» attaquer, assaillir».—[Թրք. سالماق salmak.

*Սալյա «շողիք, լորձուկ» salive, bave».—[Թրք. ساليا لادم salya.

*Սալսըրմիշ ընել «յարձակել տալ» laisser attaquer».—[Թրք. سالدرمق saldermak.

Սալցա «կերակուրի համեմանք՝ քաղցախով, ձուով ևն» շինուած. sauce».—[Թրք. سالسا لادم سالسا salsa, —խաալ. salsa.

Սալոն Վ. «սրահ» salle, salon».—[Թրք. سالون salon — ֆրանս. salon.

Սալխա Վ., սալխանի Ն. «ջրակր» porteur d'eau».—[Թրք. سالخا]

«*իրիշ են սախա*» Վ. «*կաւէ սնակ*». vase d'argile». Ն. «*տոնա*
«*կառ*». tonneau». = արաբ. سَكَا sakka «*ջրկիր*». porteur d'eau».

Սախա կամ սախա խուռի Պ. սախախուռ Ն. «*եկ-*
«*քանիկ թռչունք*». chardonneret». = թրք. سَا كُوشِي saka kuşu.

*Սախալ «*մորուք*». barbe». = թրք. سَاكَا sakal.

*Սախալը «*մորուսաւոր*». barbu». = թրք. سَاكَالِل sakallu.

Սախաս Ն., սախկաս Վ. «*խեղանդամ, հաշմանդամ*»,
«*estropié, infirme*», աւելը սախաս «*շնասուած աչքով կամ*
«*քաղաքովար լեզուով կոյր*». aveugle», սախսուքին «*հաշմու-*
«*թ/ւն*». clochement», սախսել «*հաշմել, խեղել*». estropier»,
սախսի «*հաշմիկ, խեղանդամ դառնալ, շնասուիլ*». être
«*estropié*». = արաբ. سَاكَا sakat.

Սախար «*անախտան, դէշ*». bon à rien, mauvais», ձիա-
«*բուծական լեզուի բառ է*». = թրք. سَاكَا sakar, որ բուն կը
«*նշանակէ ապիտակ նիշ ձիու ճակտին վրայ*». étoile au front
«*ed'un cheval*», որմէ ալ լայնարար ընդհանուր խմատ է *ա-*
«*ռած և մարդոց համար ալ կը գործածուի*».

Սախըզ «*մազտաք, ծամեն*». mastie à mâcher». = թրք. سَاكَاZ sakəz.

Սախըզանմիւ ըլլալ «*կաշուն դառնալ, կաշունի վե-*
«*րածուիլ*». être visqueux». = թրք. سَاكَاZ لَانْمَاK sakəzlanmak.

Սախըզ խապախի Պ., սախըզ կաքաղի Վ. «*դժուր*
«*(սովորական սպիտակ տեսակը)*». courge». = թրք. سَاكَاZ كَابَاغƏ sakəz kabagə.

*Սախըն Ն., սախըն Վ. «*մի դուցէ, չը լինի որ*». de
«*peur que, je te défends*», սախըն հա «*մի դուցէ*». prends
«*garde, je te défends*». = թրք. سَاكƏن كَاM sakən kām.

Սախընմիւ ըլլալ Պ., սախըն կենալ Ն. «*պահպանալ*»,
«*se méfier, se garder*». = թրք. سَاكƏنْمَاK sakənmak.

Սախընսըմիւ ընել «*պահպանել*». précautionner, pré-
«*server*». = թրք. سَاكƏنْدَرْمَاK sakəndermak.

*Սախըղան «*կաշաղակ*», pie». = թրք. سَاكƏGƏن sakəgəgan.

Սախսի Վ. «*թաղար, ծաղկաման*». pot à fleur», Ղ.

«հողէ աման. vase de terre». = Թրք. *صافی کاشی* sakse «ծաղկաման. pot à fleur».

Սախսիյան «տեսակ մը կաշի. maroquin». = Թրք. *ساختیان* saxtiyan.

Սահաք, Սահաքնի տեղ Սասաք, Սասաքնի.

Սահան Վ. «մետաղեայ սկաւառակ. assiette en métal». = Թրք. *صحن* sahn, որ եղած է Թրք. *صحن* sahan.

Սահանլըխ «տանդուխին դուխը դաւիթի նման վարդիկ մասը. palier». = Թրք. *صالحق* sahanlök.

Սաղ Ն. «ողջ. vivant. 2. աջ. droit», Վ. Ղ. «ողջ. vivant». = Թրք. *صاغ* sağ՝ կրկին նշանակութեամբ.

Սաղանախ Ն. «տեղատարափ. averse, ondée». = Թրք. *صاغناک* sağanak.

Սաղլամ Վ. «չլիասուած, ամբողջ. entier, intégral». = Թրք. *صاغلالم* sağlam.

*Սաղ սելամէք Ն., սաղ սոլումոք Վ., սաղ սալամաք Ղ. «ողջ առողջ. sain et sauf». = Թրք. *صاغ سلامت* sağ selamet.

*Սաղ սելիմ Վ. «ողջ առողջ. sain et sauf». = Թրք. *صاغ سليم* sağ selim.

Սան Ն. Վ. Ղ. «երկաթի թիթեղ. tôle, plaque de fer». = Թրք. *ساج* sağ.

Սանայախ Ն., սանայաղի Պ. Վ. «խոհարանի եռտանի, խաչերկաթ. trépied de cuisine». = Թրք. *ساج آياک* sağ ayak.

*Սան յաղի Պ., զաջ յաղի Վ. «ծծմբական թթու. acide sulfurique». = Թրք. *زاج ياغی* zağ yağ.

Սաման «յարդ. paille». = Թրք. *صان* saman.

Սամանլը «յարդախառն, յարդոտ. mêlé de paille». = Թրք. *صانلی* samanlök.

Սամանլըխ «յարդանոց. pailler, fenil». = Թրք. *صانلق* samanlök.

Սամաննի «յարդալահառ. marchand de paille». = Թրք. *صانچی* samançe.

Սամյէլի «խորշակ. simoun».—[Թրք. سام يلى samm yeli.

Սամուռ քիւրժ «սամայր մուշտակ. zibeline».—[Թրք.

سمور کورک semmur kürk.

Սամուր «կուղ անասունը. fouine».—[Թրք. سكار

sansar.

*Սայա Վ. «կոշկի երեսը՝ դեռ չկտրուած. empeigne».

—[Թրք. صايه saya.

Սայաղի Պ. «տեսակ մը ճարպ. graisse».—[Թրք. صيغى

sayağ.

Սայէ Պ., սայմ Վ. «ի շնորհս, շնորհիւ. grâce, par la

grâce», սայէկդ, սայէովդ Պ., սայովդ Վ. «քու շնորհիւդ.

grâce à toi».—սլրս. صايه saye.

Սայըխսամիւ ընել «բանդադուշել. radoter, être en

délire».—[Թրք. صايكلامق sayeklamak.

*Սայի Պ. «համբանք (թղթախաղի մէջ). compte (dans

jeu de cartes)», սայ անել Վ. «համբել. compter».—[Թրք.

صايه saye «համբանք. compte», صايقم saymak «համբել.

compter».

Սայսանկէօզ «խղունջ. limaçon».—[Թրք. صاليانوز sal-

yangoz.

Սայըդ Պ. «ակնածանք, զգուշաւորութիւն. égard, cir-

conspection», սայըդ կենալ Ղ. «զգոյշ կենալ. être circons-

pect», սայըդսամիւ ընիլ Ղ. «զգուշանալ. se méfier, être

circonspect».—[Թրք. صايغى sayğ.

*Սայմիւ ընել Ղ., սայ անել Վ. «թուել, համբել, վար-

կանել, համարել. compter, énumérer».—[Թրք. صايقم saymak.

Սայալել տես սէպել.

Սանթուր Ն. «քնար, ջնարակ. lyre, tympanon».—[Թրք.

سانطور santur.

Սաննախ «դրօշակ. drapeau. 2. դաւառակ. départe-

ment», սմնգմխ Վ. «դրօշակ. bannière. 2. դաւառակ. dé-

partement. 3. դնդասեղ. épingle».—[Թրք. سنجان کلامى sanjağ

«դրօշակ. drapeau, étendard. 2. դաւա-

ռակ. département».

*Սաննի ն., սանջիւ վ., սանջու շ. «խիթ. coliques».
 ==Թրք. ساجی کلام ساندی sanje.

*Սաննիլէմիս ընել ն., սանջիւլամիս անել վ. «խիթ. աննալ, փորը ցաւիլ. avoir des coliques» == Թրք. ساندیلامق sanjélamak.

Սանսալլ Պ. «մակոյկ. nacelle», ն. «երկաթադործի սալ. enclume» == Թրք. صندال sandal «մակոյկ. nacelle».

Սանսալնի «մակո՛ւկա՛վար» canotier» == Թրք. ساندالی sandalye.

Սանսալլա վ. «աթոռ. cbaise», սընդըլա՛ շ. «աթոռակ. tabouret» == Թրք. صنداليه sandalye.

Սանֆի Պ., սանֆիմ Պ. ն., սմֆի վ., սուֆի շ. «Ժբթ. comme si» == Թրք. سانکه sanki.

Սաշախ վ. «ծոպ, վերջաւորք. franges. 2. տան քիւ. auvent» == Թրք. صفاق کلام ساق saçak.

Սաշի «հարսանեկան նուէր. présent nuptial» == Թրք. ساجی saçe.

Սաշիխըպըզ «երկաթի ծծմբառ. sulphate de fer» == Թրք. زاج قيرس zaği kəbrəz.

Սաշիքըան Պ., սաշիքըան վ. «հերթափութիւն. alopecie, pelade» == Թրք. ساج قيران saç kəran.

Սաշմա ն., սէշմա վ. «կապարեայ գնդիկներ հրացանի համար. dragée» == Թրք. ساجمه saçma.

*Սապահիլային Պ., սաքախիլայըն վ., սապախսան կանուի ն. «առաւօտ կանուխ, առաւօտանց. de bon matin» == Թրք. صباحين sabahlayen.

*Սապր ն. վ., սմքր շ. «համբերութիւն. patience» == արաբ. صبر sabr.

Սապօն ն., սապոն վ., սապուն շ. «օճառ. savon» == Թրք. صابون sabun.

*Սապօնլամիս ընել Պ., սապոնլամիս անել վ. «օճառել. sayonner» == Թրք. صابونلامق sabunlamak.

*Սապօնլանմիս ըլլալ «օճառ քսուիլ. se sayonner» == Թրք. صابونلنمق sabunlanmak.

Սապոննի ն., սապոնցի վ. «ծառ շինող կամ. ծա-
խող. savonnier».—[Թրք. صابونچی sabunçî.

Սառա «լուսնոտութիւն. épilepsie».—արաբ. صرعه sara.

Սառալը «լուսնոտ. épileptiques».—[Թրք. صرعالی saralâ.

Սառայ Պ., սարայ ն., սառա վ. «պալատ. palais».—

պրս. سرای seray.

Սառայլը «պալատական (աւելի հեգնութեամբ). cour-
tisan (se dit par plaisanterie)».—[Թրք. سرایلی seraylâ.

Սառաւ վ. «սեղանաւոր. changeur».—արաբ. صراف sarraf.

Սառաւըլիս «սեղանաւորին տրուած վարձքը. change,
agio».—[Թրք. صرافلق sarraflek.

Սառմա «ոչխարի աղիք. intestins de mouton».—[Թրք.
صارما sarma.

Սառնիս ն., սառնց վ. «ջրամբար. citerne».—արաբ.
صهرنج sehrinj, որ [Թրք. դարձած է صرنج sarnaj].

Սառսէլյա «աղկեր. sardine».—[Թրք. ساردله sardela =
խալ. sardella.

Սառսէլյա «խորդենի. ծաղիկ մը. géranium».—[Թրք.
ساردليه sardelya.

Սաւախ «ասպուշ, տխմար. sot, idiot».—[Թրք. صاواق savak.

*Սաւաւիւիւ քլլալ Պ., սաւլըւիւ վ. «մաքսով, կըռ-
ուիլ. lutter».—[Թրք. صواشمق savašmak.

*Սասէ ն., սադմ վ. «միայն, միմիայն. seul, seule-
ment. 2. անխառն, զուտ, պարզ. pur».—պրս. سادہ sade.

*Սասըխանէ Պ., սասըխանա վ. «հաւատարիմ: fidèle.
2. հաւատարմաբար. fidèlement, avec fidélité».—պրս. صادق sadəkane.

*Սարաւիւիւ քնիլ «դեղնիլ, մոգունիլ. jaunir, pâlir».
—[Թրք. سارارمق sararmak.

*Սարը «դեղին. jaune».—[Թրք. ساری sarâ.

Սարըլըիս «դաւուկ, դեղնախտ. jaunisse, ictère».—[Թրք.
ساريلق sarələk.

*Սարնի տաճկի փաթթոց. turban». = [թրք. سارق sarək.

*Սարնիլը փաթթոցաւոր. coiffé d'un turban». = [թրք. سارکلی sarəkle.

*Սարնթրախ դեղնկեկ, դեղնաւուն. jaunâtre». = [թրք. سارمتراق sarəmtəraq.

Սարնասարն հալուէ. aloés». = [թրք. ساری صبر sarə saber.

*Սարնթմիւ ընել ծայրը կախել. pendre le bout». = [թրք. سارتمق sarkətmək.

*Սարնըմիւ ըլլալ ծայրը կախուիլ. se pendre, être pendu». = [թրք. سارتمق sarkəlmək.

Սարնաւըխ Պ., սարնաւուղ Վ., շրմըն'ւղ Ղ. քաղիւղ. lierre». = [թրք. سارماشق sarımaşək.

*Սարմիւ ընել Պ., ստրմիւ անել Վ. շրջապատել. entourer, envelopper». = [թրք. سارمق sarmək.

Սարսախ Ն. Վ., սարսաղ Ղ. տխմար, ասուշ. idiot, sot». = [թրք. سارساق sarsak.

*Սարսմիւ ընել ցնցել, թօթուել. secouer». = [թրք. سارصق sarsmak.

Սարի Դ անպացեալ. ափափայ, դժուարեւանելի. escarpé, âpre». = [թրք. سارپ sarp կամ سارب sarb.

Սարժ ընել Վ. ծախսել, վատնել. dépenser». = [պարս. صرف sarf.

Սափա պարտուղի, խոտորնակ, անկանոն. écarté, irrégulier, dérouter». = [թրք. سابه sape.

Սափանք պարսատիկ. fronde». = [թրք. سبان sapan.

*Սափառքա սաստիկ յանդիմանութիւն. forte réprimande». = [թրք. سابرطه saparta = խալ. ?

Սափառնա քոշկական տունկ մըն է. salsepareille». = [թրք. سبارنه կամ سبارنه کاه saparna = խալ. salsa pariglia (ֆրանս. salsepareille).

Սափըմիւ ընել փառորեցնել. écarter, dévier. 2. խելագարիլ. être écerelé, devenir fou». = [թրք. سابتق sapətmək.

*Սափաքմիւ կամ սափամիւ ընել ն. *մխել, խրել*.
 enfoncer». = Թրք. *ساپلاماق saplamak, ساپلاتماق saplatmak.*

*Սափաւմիւ ըլլալ *մխուել, խրուել*. s'enfoncer». =
 Թրք. *ساپلانماق saplanmak.*

*Սափմիւ ըլլալ *վատորել, շեղել*. s'écarter, se dévier». *օր. սա սօխախը սափմիւ եղիր աս փողոցէն դարձիք*.
 tournez cette rue». = Թրք. *ساپماق sapmak.*

Սափսաղլամ *բարորակին առողջ, ամենեւին չմաս-*
ուած. très sain, bien portants». = Թրք. *ساپ ساغلام sap sağlam.*

*Սաճ *աւարզամիտ*. simple, bonhomme». = *արաբ.*
صاف saf.

*Սաճի վ. *միայն*. seul, seulement». *օր. սա կերա-*
կուրը սաճի ջուր է. = *արաբ.* *صافى کى safi.*

Սէզիկ *թեթեւ նշան, ազգ.* indice, signal». = Թրք.
سزیک sezik.

*Սէզինքի *թեթեւ նշան, ազգ.* indice, signal». = Թրք.
سزنتی sezinti.

*Սէզմիւ ընել Պ., սէօզմիւ անել վ. *չկռահել, իմա-*
նալ. deviner, s'apercevoir». = Թրք. *سزمتك sezmek.*

*Սէզսիրմիւ ընել *չկռահել տալ*. laisser deviner, faire
 deviner». = Թրք. *سزدرمتك sezdirmek.*

Սէթ *փոքր բարձրաւանդակ, տախտ.* banc, divan». =
արաբ. *سد sedd.*

Սէթի Պ., սմթի վ. *վերարկու.* redingote». = Թրք.
ستری setri = *արաբ.* *ستر setr* *ձածկել.* convertir բառէն.

Սէլ ն. Ղ. *հեղեղ.* torrent». = *արաբ.* *سيل seyl, որ*
թուրքերէնի մէջ առած է *سل sel* *ձեք*.

Սէլամէթ ն., սալամաթ Ղ., սուլամաթ վ. *վրկու-*
թիւն, ապահովութիւն. sûreté, assurance, délivrance». *օր.*
նէլէ նէլէ սէլամէթը իրանի վերջապէս ազատեցանք. enfin
 nous sommes délivrés, enfin nous voilà délivrés». = *արաբ.*
سلامت selamet.

Սէլամըխ *առնանոց.* appartement des hommes. 2. *ար-*
քունական հանդէս՝ որ կը կատարուի ուրբաթ օրերը Սուլ-

թանին աղօթելու համար մղկիթ գացած ժամանակ. procession qui s'accomplit tous les vendredis à l'heure où le Sultan se rend à la mosquée pour y faire sa prière. = [Թրք. سلامك selamlæk.

Սէլէ ն., սլա վ. «կողով. corbeille». = արաբ. سلة selle.
 Սէֆմաշէ. «օթոյ, գորգ. tapis». = արաբ. سجادة sejjade.

Սէմէր Պ., սումմը վ. «համեռ. selle». = [Թրք. سمر semer.

Սէմէրլէմէ ընել «թամբել, ձիուն յլայ համեռ դը- նել. seller». = [Թրք. سمرlemek semerlemek.

Սէմէրնի Պ., սումմըյի վ. «համեռադործ. bâtier, sel- lier». = [Թրք. سمرجي sèmerji.

Սէմթ ն. «թաղ, կողմ. quartier, côté», սումթ Ղ. «կողմ. côté», սումթ վ. «եղանակ, ձև. forme, modèle». = արաբ. سمت semt «թաղ, կողմ. quartier, côté».

Սէմիզ «պարարտ. gras». կըսուի միայն անասուններ- րու և մսի համար. = [Թրք. semiz سمين.

Սէմիզօթ «փրփրեմ. pourpier». = [Թրք. semiz ot. سمين اوت.

Սէյիս վ. «ձիապան. palfrenier». = արաբ. سائس sais = [Թրք. դարձած سيس seyis.

Սէյրէկ Պ., սէյրմկ Ղ., սէյրմգլ վ. «ցանցառ, նօսր. clair, peu serré, rare, peu dense». օր. սէյրէկ սամսը. = [Թրք. سيرك կամ سكرك seyrek.

Սէնէս Պ., սմմնդ վ. Ղ. «մուրհակ. cédule». = արաբ. سند sened.

Սէչմէ «ընտրուած. choisi». = [Թրք. seçme. سچمه.

Սէպել կամ սալպել «համարել, կարծել, ենթադրել. croire, supposer, prendre pour». = Ժողովրդ. [Թրք. saib etmek.

Սէպէպ ն., սմքմք վ. Ղ. «պատճառ. cause». = արաբ. سبب sebeb.

†Սէպէպլի «յղի. enceinte». = [Թրք. sebebli. سببلى.

Սէսմէգի գալ «յանկարծակիի դալ. être surpris». = եկած պիտի լինի *sesmez «անձայն, առանց ձայն տալու, յանկարծ. surpris, en surprenant, tout à coup» ձեռք մը,

բայց այսպիսի ձև մը գոնէ օսմաներէնի մէջ գոյութիւն
ունի:

*Սէվապ պարձք, աստուածահաճոյ գործ. envie ré-
munérante». = արաբ. ثواب sevab:

*Սէվիցն ուրախութիւն, հրճուանք. joie». = [թրք.
سویج sevin].

Սէվի Գ., սուվի Վ., սուլի Ղ. փոճի. cypres». = արա.
سرو serv.

*Սէվսա Ե., սուլդմ Վ. սէք, ցանկութիւն, տենչ. dé-
sir, passion». = արաբ. سودا sevdā.

*Սէվսալք Ե., սուլդուլի Վ. սիրահար, տենչ ունե-
ցող. amoureux, désireux, passionné». = [թրք. سودالی sevdalē.

Սէսէճ Ե., սուդմճ Վ., սուդմի Ղ. սատափ. nacre». = [թրք. سدی sedef = արաբ. صدى sadef.

Սէսիր Գ., սուդր Վ. զազմոց, տիվան. divan». = [թրք. سدير sedit = արաբ. صدر sadr.

Սէրասկէր Գ., սուրմսլյուր Վ. սպարապետ. général
en chef». = արա. سرعسكر serasker.

Սէրք Ե., սուրք Վ. Ղ. զարծր, խիստ, բուռն (իր.
ծով, մարդ, ձի). dur, sévère, violent, âpre, revêche etc.». = [թրք. سرت sert.

Սէրքլէնմիշ Բլլալ Գ., սուրքլմաիշ Վ. զարծրանալ,
խստանալ. s'endurcir». = [թրք. سرتلنمك sertlenmek.

Սէրիմ Գ., սուրիմ Վ. Ղ. զով. frais, fraîche». = [թրք.
سرين serin.

Սէրիլի պահառահանդէս, ցուցահանդէս. étalage, ex-
position. 2. բացօթեայ տախտակակերտ առժամանակեայ
խանութ, ուր մրգեղէն, ձուկ և այլ նման բաներ ի վա-
ճառ կը հանուին. échoppe». = [թրք. سرگی sergi.

Սէրմիյէ Գ., սուրմիյո Վ., մոյո Ղ. սերամագլուխ.
capital, fonds». = արա. مایه maye կամ سرمايه sermaye.

*Սէրմիշ Բնիլ փոռել, տարածել. étendre». = [թրք.
سرمك sermek.

Սէրշէ փնճղուկ. moineau». = [թրք. سرچه serçe.

*Սէրպէտս Պ., umrpus Վ. «համարձակ, աղաւտ. libre, franc». = սրբ. سر بست serbest.

Սէրսէմ Ն., umrum Վ. «ապուշ, տխմար, ընդարմացեալ. sot, idiot, bonhomme». = Թրք. سرسم sersem.

*Սէրսէրի «Թափառական, դատարկացիքիկ. errant». = Թրք. سرسری serseri.

Սէրփիլմիւ ըլլալ «սրսկուիլ. être aspergé». = Թրք. سرپلمك serpilmek.

Սէրփինքի «Թեթե անձրեկ. pluie fine». = Թրք. سرپندی serpindi.

Սէրփմիւ ընել «սրսկել, Թեթե անձրեկ տեղալ. asperger, tomber en pluie fine». = Թրք. سرپمك serpmek.

Սէփէս Ն. «կոշով. corbeille». = Թրք. سبت sepet կամ سپد seped.

Սէփէսնի Ն. «կողով շինող կամ ծախող. qui fait ou qui vend des corbeilles». = Թրք. سبتچی sepetçi.

Սէփէն Ն., umyhumն Վ. «ութսուն. quatre-vingt». = Թրք. سکان seksen.

Սէօզիւմ յապանա «խօսքս ամօթ, իբր Թէ. soi-disant». = Թրք. سوزم ياله sōzüm yabana.

Սէօզէ Ն., սէօզմ Վ., սէօզէմ Պ. «իբր Թէ. comme si». = Թրք. سوزده sözde.

Սէօյիւ «խաշած չոր միս. bouilli sec». = Թրք. سوکش sōyüş.

Սէօյիւս «ուռի. saules». = Թրք. سوئد sōyüd կամ سوکود sōyüt.

*Սէճա Պ., umճմ Վ. «զուարճութիւն. agrément, plaisir». = արաբ. صفا safa, sefa.

*Սէճէր Ն., umճմր Վ. «անգամ, հեղ. fois». = արաբ. سفر sefer.

†Սէճիլ Վ. «խեղճ, թշուառ. pauvre, misérable». = արաբ. سفل sefil.

†Սըզը «ցաւ, յօդացաւ. douleur, rhumatisme». = Թրք. صر سزه seze.

*Սըզընքը «թեթև ցաւ. douleur. 2. ջրի թորում, կաթ-
կըթելը. saintement d'eau». = [թրք. سزندی səzəndə.

*Սըզլամիւ ընել «կսկծալ, մորմոքիլ. éprouver une don-
leur aigüe, faire mal». = [թրք. سزلامق səzlamak.

Սըզմիւ ընել Պ., սէօզմիւ անել Վ. «ծորել, թորել.
suinter». = [թրք. سزماق səzmağ.

Սըթխ «ջերմեանդուծիւն. dévotion». = արաբ. صدق
sədk.

Սըթմա «ջերմ, տենդ. fièvre». = [թրք. سینه کهدمه
sətma.

Սըթմալը «ջերմոտ. fiévreux». = [թրք. سینه کهدمه
sətmağ.

†Սըթսին սէնէ «խիստ երկար ժամանակ. bien long-
temps». = արաբ. ستين سنة səttin sene «վաթսուն տարի.
soixante ans».

Սըխ Ն. Վ. Ղ. «խիտ. dense, compact». = [թրք. سيق sek.

Սըխը Պ., սըխի Վ. «սեղմ, սխնդ, ամուր. fort, serré».
= [թրք. سيقی səkə.

*Սըխըմիւ ըլլալ Ն. Վ. «նեղուիլ, ձանձրանալ. être
gêné, s'ennuyer». = [թրք. سیکلمک səkəlmak.

*Սըխընքը Պ., սըխընքի Վ. «ձանձրոյթ, սրտի նեղու-
թիւն. ennui, gêne, souffrances». = [թրք. سیکندی səkəndə.

*Սըխըսմիւ ըլլալ Ն. «խռնիլ, սեղմուիլ. se serrer, s'en-
combrer». = [թրք. سیکشمک səkəşmak.

*Սըխըսըմիւ ընել «սեղմել, ստիպել, բռնի մուծա-
նել. serrer, presser, gêner, forcer, introduire forcément». =
[թրք. سیکشدirmek səkəşdərmağ.

Սըխլէթ Ն. «քիչ ժամանակի մէջ շուտ հասցնելու գործ.
ստիպողական. œuvre obligatoire». = արաբ. سکتل səklet
«ձանրութիւն, նեղութիւն. gêne, poids».

*Սըխմա «ստէպ. sonvent». = [թրք. سیکجا səkja.

Սըխմել Ն. «սեղմել. serrer». = [թրք. سیکمک səkmak.

*Սըղ «ծանծաղ. bas-fond, endroit guéable». = [թրք.

سغ səğ.

*Սըղըր «եղ. bœuf». = [թրք. سغیر səğər.

Սըղըրճիի «եղնալեզու խոտը. buglosse» = Թրք. صغر ديلي səğər dili.

Սըղմիլ «պարունակուիլ. se contenir» = Թրք. صمق səğmak.

Սըմառյամա Պ. իսմառյամա Վ. «ապապրած. recommandé» = Թրք. اصارلما əsmarlama.

*Սըմառյամիւ ընել «ապապրել. recommander» = Թրք. اصارلما əsmarlamak.

*Սըմսար «միջնորդ. courtier» = արաբ. سمسار səmsar.

*Սըյըրմիւ ընել «սկրթել, կեղևել. écorcher» = Թրք. صيرمق səyərmaq.

*Սըյըրմիւ ըլլալ «սկրթուիլ, կեղևուիլ. être écorché» = Թրք. صيرلما səyərəlmak.

†Սըյըրիս «սրիկայ. polisson» = Թրք. صيريق səyərək.

Սըյոյի «ջրմուղ. conduit d'eau, aqueduc» = Թրք. صوولى su yole.

Սընըր «ջիղ, նեարդ. nerf, fibre. 2. ջղացաւութիւն. névralgie» = Թրք. سينر کادم سينر sinir. Ժողովրդ. Թրք. sənər.

Սընըրը «ջղուտ. nerveux. 2. ջղացաւ ունեցող. névralgique. 3. ցասկուտ. irascible» = Թրք. سينرلو sinirlu.

Սըննապ «սկիւռ. écoureil» = արաբ. سنجاب sanjab.

Սըջան օթի ն. «մկնդեղ. arsénic» = Թրք. صيجان اوتى səcən ota.

Սըռ Վ., սիւր Ղ. «գաղտնիք. secret», սըռ ըլլալ Պ. «անյայտանալ, աներևոյթ ըլլալ. être invisible» = արաբ. سر sərr.

Սըռ Վ. «ապիկի, ջնարակ. vernis». Այնսայի սըռ «հայելիին ետեւը բռուած ապիկին. tain de miroir» = Թրք. سر کادم सर.

Սըռանա «խոյլ (հիւանդութիւնը). scrofules» = Թրք. سر اجه saraja.

Սըռանալը «խոյլ ունեցող. scrofuleux» = Թրք. سر اجهلى sarajale.

Սրռըխ «ձող» perche». փոխաբերաբար կ'ըսողի սր-
րըխի սլիս «երկար, երկարահասակ (անարգական ձևով)»
== [Թրք. صریق sərək.

Սրռըխ համալի «բեռնակիր» porte-faix». == [Թրք. صریق
سەرک sərək hammalə.

Սրռլամի՞ն ընել Վ. «ջնարակել» vernisser». == [Թրք.
سرلامق sərլamak.

Սրռչա «խնակն» cristal de roche». == [Թրք. سرحه sərça.

Սրռսաւ Վ. «մոերիմ, գաղտնեկից» confident, intime».
== [Թրք. سرداش sərdaş.

Սրռխա «խիտ, հիւանդ» maigre, maladif». == [Թրք.
صيسقه səska.

Սրվա Պ., սվաղ Ղ. Վ. «ձեփ» enduit, crépi. 2. ձե-
փումն» crépissage». == [Թրք. صبا səva.

Սրվալամի՞ն ընել «ձեփել» crépire, enduire». == [Թրք.
صوالماق səvalamak.

Սրվալը «ձեփած» crépi». == [Թրք. صوالی səvalə.

Սրվանի Պ., սվախչի Ղ. «ձեփող արհեստաւոր» cré-
pisseur». == [Թրք. صواچی səvaǰə.

*Սրվարի Պ., սուվարի Վ. «հեծեալ (ստեփան, ղիւն-
ւոր)» cavalier». == պրս. سوارى sūvari.

Սրրա Ն. Վ. «կարգ, շարք» rang, ordre». == [Թրք.
صره sərə.

*Սրրա՛վարի Ն. Վ. «կարգով» en ordre, par rang». ==
[Թրք. صره واردی sərə vardə.

*Սրրըմ Պ., սիբիմ Վ. «կաշեայ թել» lanière». == [Թրք.
صریم sərəm.

Սրրմա Վ. «սսկեթել (գոյ)» fil d'or». == [Թրք. صرمه sərma.

Սրրմալը Պ., սրրմալի, սրրմալուն Վ. «սսկեթել (ած)»
en fil d'or». == [Թրք. صرمله sərmałə.

Սրրմալէ «սսկեթել շինող» tireur de fil d'or». == պրս.
صرمهکش sərmakeš.

*Սրրըթխամ «բարբոթկն թրջած, խխում» bien mou-
illé». == [Թրք. صير صيلا sər səklam.

Սըփա «մտրուկ, քուռակ. anon» = սրս. سڤا sipa «եռտանի. trépié», որ թրք. եղած է سڤا sapa՝ «մտրուկ, քուռակ. anon» չնշանակութեամբ:

*Սըփարբ «յանձնարարութիւն. commission, com-mande» = սրս. سڤارڤ siparəš.

*Սըճաք Պ., սուճաք Ն., սիւճոք Վ., սիւոք Ղ. «դէմք, կերպարանք. figure, visage» = արաբ. صفآت səfat յոքնակի ձեւէն.

Սիթիլ Պ., սաթըլ Վ. «կերակուր կրելու համար թասի ձեւով մետաղեայ ամաններ՝ որոնք այնպէս յարմարցուած են որ կարելի է իրարու վրայ անցընել» = արաբ. سٓتيل sitil.

Սիլան Պ., սիլաի Վ. «դէնք. arme» = արաբ. سلآح silah.

Սիլահըլ Պ., սիլաիլի Վ. «զինեալ. armé» = թրք. سلآحلى silahle.

Սիլթսէ կամ սիլմէ «տեսակ մը կերակուր. espèce de mets» = թրք. سٓلكمه silkme.

*Սիլիկ Պ., սիլիւզ Վ. «տառերը ջնջուած, մաշուած, սրբուած (դրամ). monnaie dont le coin va être effacé» = թրք. سٓليك silik.

Սիլիցիսիւր «դլան. cylindre» = թրք. سٓلندر silindir = ֆրանս. cylindre.

Սիլլէ Պ., սիլլո Ղ. Վ., սիլլո քիլլո Ղ. «սպտակ. sif-flet» = թրք. سٓلله sille.

*Սիլմէ «բոլորովին լի. tout plein» = թրք. سٓلمه silme.

Սիլմէ տես Սիլթսէ:

Սիկուրթա «ապահովագրութիւն. assurances» = թրք. سٓگورته sigurta = իտալ. securità.

Սիճիմ Վ. «առասան, լար. ficelle». փոխաբերութեամբ կ'ըսուի սիճիմի պէս անձրեւ «առատ անձրեւ» = թրք. سٓجيم sijim.

Սիմ Վ. «կեղծ ոսկի թել. imitation de fil d'or», Ղ. «կիթառի մետաղեայ թել. corde en métal d'un instru-ment de musique» = սրս. سٓم sim «արծաթ. argent», որ

Թուրքերէնի մէջ առած է «կեղծ սակի թել» imitation de fil d'or» իմաստը.

*Սիմա կամ սիմաք «երես, կերպարանք» figure, visage».—արաբ. سيما sima «դէմք» visage», سمان simat «նշաններ» signes».

Սիմիթ «բոկեղ, օղակաձև հացիկ» gimblette».—թրք. سيميد simid կամ سيمت simit.

*Սիմսիյան ն. «բոլորովին սև» tout noir».—թրք. سيم سياه sim siyah.

*Սիյիլ «կոծիժ» verrue».—թրք. سكيل siyil.

Սիյիր ջիղ, նեարդ» nerf, fibre».—թրք. سكير siyir.

Սիյիր Պ., սէյիր ն. Պ., սէյր Ղ. Վ. «տեսարան» vue, spectacle» սէյիր ընել «դիտել (տեսարան մը)» contempler».—արաբ. سير seyr.

Սիյիրնի Պ., սէյիրնի ն., սէյրզի Վ. «հանդիսատես» spectateur».—թրք. سيرجي seyrji.

Սինամէֆի Պ., սինամոֆի Վ. Ղ., սինամլէֆի ն. «աճալ» բժշկական խոտ մըն է» séné».—թրք. سينامكي sinameki «խտալ» senna.

†Սինէ սինէ «կամայց կամայց» doucement, peu à peu».—թրք. سينه سينه sine sine.

Սինէֆիկ «ճանճկան, քշոց» chasse-monches».—թրք. سينكليك sineklik.

*Սինի Վ. Ղ. «տեղան» table», ն. «ափսէ» assiette».—պարս. سيني sini.

Սինիպէզի «տեղանի սփռոց» nappe de table».—թրք. سيني بزي sini bezi.

Սինիր. տես Սընըր:

*Սինմիւ ըլլալ «ցածնալ, իջնել, սմբիլ, մարսուիլ» descendre, se digérer».—թրք. سينمك کيام سينمك sinmek.

Սինսիլ Պ., սըլսըլմ Վ. «ազգատուհմ, սերունդ, գերդաստան» famille, race».—արաբ. سلسله selsele, silsile.

*Սինսիւրֆիւ ընել «մարսել» digérer».—թրք. سيندirmek سندر مک sindirmek.

Սիմոն Պ., սիմօր Վ. «սահման. limite, frontière». =
Թրք. սնոր sinor.

Սիվիլիեի «խաղաղարտ, բշտիկ. pustule». = Թրք. սիւրլجه
sivrilje.

*Սիվիւմիւիս ըլլալ «խուսափել. s'enfuir». = Թրք. սիւսشمك
sivišmek.

*Սիվրի «սրածայր. aigu, pointu». = Թրք. սիֆرى
կամ սիւرى sivri.

Սիվրիսընյան «խուլիւղ. taupe». = Թրք. սիւرى صيجان
sivri secan.

Սիվրիսինէի Պ., սիվրիսինոց Վ. «մեծեղ. cousin,
moustique». = Թրք. սիւرى سگك
sivri sinek.

Սիսիֆ զօռի «միղարդեղութիւն. strangurie». = Թրք.
սիډيك زورى sidik zore.

*Սիրէ «քացախ. vinaigre». = պրս. սիրکه sirke.

Սիրէնի «քացախ ծախող. marchand de vinaigre». =
Թրք. սիրکه جي sirkeji.

Սիւզէնի Ն. «նուրբ ասեղնագործութիւն. broderie
fine». = պրս. سوزلى süzeni.

*Սիւզիւմիս ըլլալ Պ., սիւզլումիս Վ. «քամուել, մի-
ղիլ. se filtrer. 2. նիւհարնալ. maigrir, s'amaigrir». = Թրք.
սիւزلمك süzlmeek.

Սիւզիէն «պարզուտ, քամեց. filtre, passéoir». = Թրք.
սիւزجى süzgej.

*Սիւզիս ընել Վ. «պարզել, քամել. filtrer». = Թրք.
սիւزمت süzmek.

*Սիւթան Պ., սիւթի Վ. «կաթնապուր. riz au lait». =
Թրք. سوتلاج sütlağ, سوتلى sütlü.

Սիւթնի «կաթնալուծառ. laitier». = Թրք. سوتجى sütji.

Սիւլիւ Ն. Վ., սիւլիւնը Ղ. «սոգրուկ. sangsue». փո-
խաբերաբար սիւլիւֆ կ'ընթանի «պտիտ և նիւհար է. =
Թրք. سولوك sülük = պրս. زلو zelü, زلوك zeluk կամ زره
züre, زروك zürük.

Միւմիւնիւ զորտնուկ. տեսակ մը անխեցի խզունջ.
limace».—թրք. سومكلو sümüklü.

Միւնկէր Պ., սունգյուր Վ. «սպունգ». éponge».—թրք.
سونگر süngr»=նրն. سقورق‌دری.

Միւնկի Վ., սունկու Ն. «սուխն. haïnonnette».—թրք.
سونغن گام سونگی süngü gam sünğı.

Միւնկէր Պ., սիւննոթ Վ., սիւնկոթ Ղ. «թլիստու.
թիւն. circoncision».—արաբ. سنت sünnet.

Միւնկէրի «թլիստուալ. circoncis».—թրք. سنتی sün-
netli.

Միւլէք «օրօրոցի մէջ շինուած միզաման. urinal des
enfants au berceau».—թրք. سوبك sübek.

Միւս Վ. «զարդարանք. ornements, parures».—թրք.
سوس süs.

Միւլէմիւիւ ըլլալ Վ. «զարդարուիլ. se parer, faire sa
toilette».—թրք. سوسلنمك süslenmek.

*Միւս «կաթ. lait».—թրք. سوت süt.

Միւսանա «ստնտու. nourrice».—թրք. سوتانا sütana.

Միւրանի Վ. «արուակ. carafe», սիւրանի Ղ. «գինիի
շիշ. bouteille».—պրս. صراحی surahi.

Միւրթիւկ «զատարկաշրջիկ. vagabond, rôdeur».—թրք.
سورتوك sürtük.

Միւրի Ն. Վ., սիւրիու Ղ. «հօտ. troupeau».—թրք.
سۈرۈ sürü կամ süri.

Միւրիւնիւ «հիւսկար. écuyer».—թրք. سۈرۈجۈ sürüjü
կամ süriji..

*Միւրիւնմիւ ըլլալ Վ. «թշուառ կեանք վարել. mener
une vie misérable».—թրք. سۈرۈنمك sürünmek.

*Միւրիւնսիւրմիւ ընել «թշուառացնել. réduire à la mi-
sère».—թրք. سۈرۈندirmek süründirmek.

*Միւրիւնիւսիւ ընել «քաշելով և գետին քարակով տա-
նիլ. traîner par terre».—թրք. سۈرۈكلەمك sürükle-
mek.

Միւրկիւ «նիզ. verrou».—թրք. سۈرگۈ sürgü.

Սիրկիլէսիւ ընել *անգով փակել, գոցել*. verronil-
ler». = [թրք. *սուրկումեկ* sürgülemek.

Սիրկիլուն Վ. *աքսոր*. exil». = [թրք. *սուրկուն* sürgün.

Սիրւմ Պ., սիրւմ Վ. *ժարիր*. collyre, noire d'anti-
moine». = պրս. *սիւմ* sürme.

Սիրւմ Պ., սիրւմ Վ. *ժղխնի, նիգ*. gond, verrou». = [թրք. *սիւմ* sürme.

*Սիրւմիւ ընել Վ. *քշել, տեւել*. pousser, durer». = [թրք. *սուրմեկ* sürmek.

Սիրւսալ *արշաւակի, անկանոն կերպով վազելով, յա-
խուռն*. sans ordre, brusque, avec précipitation, à corps per-
du». = [թրք. *սուրսալ* sürsal.

*Սիւփիրկէ *աւել*. balaie». = [թրք. *սիւփուրկէ* süpürge.

*Սիւփիրիւնի *աւելածք*. balayures. 2. *անպէտք բան*.
chose inutile, bon à rien». = [թրք. *սիւփուրլու* süpürindi.

Սիփէր *պատասպարեալ, ապահով (տեղ)*. bien abrité,
sûr, assuré». = պրս. *սիփ* siper.

Սիփիլէնիւ ըլլալ *պատասպարուիլ, պահուիլ*. s'abri-
ter, se cacher». = [թրք. *սիփլենմեկ* siperlenmek.

Սիփիւր *կորսուէ*. va-t-en». = [թրք. *սիկدير* sikdir, ո-
րուն բուն նշանակութիւնը տարբեր է.

Սիփիւր Պ., սիկկո Ղ., սիփո Վ. *դրամին վրայի փո-
րագրեալ տաւերը և նշանները*. coin de la monnaie». =
արաբ. *սիկկէ* sikke.

*Սիժաք տես Սրժաք.

Սիժահ Պ., սրժաք, սրժաքի Վ., սիժիւր Ն., սիժիւր
Ղ. *առաջին վաստակ, առաջին անգամ կերուած պտուղ
ևն. երախայրիք, նախան*. étrenne, ce qu'on a gagné on
mangé le premier». = արաբ. *սիժիտահ* istiftah բառէն աղա-
ւադեալ *սիժիտահ* siftah ձեւէն.

Սուլախ *ջրոտ, ջրաշատ, ջրարբի*. arrosé d'eau. 2.
ջուր սրսկելու ցնցուղ. arrosoir». = [թրք. *սուլակ* sulak.

*Սուլամիւիւ ընել *սուողել, ջրել. arroser.*==*թրք. سولاق* sulamak.

*Սուլանմիւ ըլլալ *ջրոտիլ. se mouiller. 2. սուողուիլ. être arrosé.*==*թրք. سولانماق* sulanmak.

Սուլանճըրմիւ ընել *ջրոտել (վէրքը). mouiller.*==*թրք. سولاندirmek* sulandermak.

Սուլու *ջրոտ. mouillé. 2. թեթևասլիկ. galant.*==*թրք. سولو* sulu.

Սուլժ Գ., սիւլժ Վ. *հաշտութիւն, առնելիք տալիք շունհնալ. conciliation, transaction.*==*արաբ. صلح* sulh.

Սունի Գ., սուլի Վ. *ջրավաճառ. vendeur d'eau.*==*թրք. سوجی* sujə.

Սունուխ Գ., սուլուղ Վ. Ղ. *սերշիկ. saucissee.*==*թրք. سوجوق* sujuk.

Սունուխնի *սերշիկ շինող կամ ծախող. vendeur de saucisseries.*==*թրք. سوجுகچى* sujukjə.

*Սուռաք Ն. Վ. Ղ. *դէմք, կերպարանք, երես. figure, visage.*==*արաբ. صورت* suret որ *թուրքերէնի մէջ առած է سورات* surat *հէք.*

*Սուռաքսըզ Վ. *աներես, լիքք. effronté, impudent.*==*թրք. سوراتسىز* suratsəz.

Սուս Վ. Ղ. Ն. *չհետ, լռէ. st, tais-toi. 2. լուս, լրսիկ. silencieux.* սուսիկ, սուսիկ փուսիկ, սուս փուս *չուիկ ձկնիկ. silencieux.*==*թրք. صوص* sus.

Սուսամ *կիսնիթ, շուշմայ. sésame.*==*թրք. سومام* կամ *صوصام* susam.

Սուրուր Գ., սիւրիւր Վ. *անդիկի սուղածոյ. précipité de mercure.*==*թրք. سرور* surur.

Սուճա Ն. *սրահ. salle.*==*արաբ. صفا* suffa == *թրք. صفا* sufa *դարձած.*

*Սուճրա Վ., սուլիւր Ղ. *հացի սեղան. table à manger.*==*արաբ. سفره* süfire==*թրք. դարձած صوفرة* sufra.

Սոլ Ն. *ձախ. gauche.*==*թրք. سول* sol.

Սօլախ Պ., սօլախի Ն., սօլաղայ Ն. «ձախիկ. gauche».—[Թրք. صلاق solak.

*Սօլմիւ ըլլալ «գոյնը նետել, թառամիլ, տգոյնիլ. pâlier, se faner, se décolorer».—[Թրք. صولمق solmak.

Սօլուխ «շուռն. soufflé, haleine».—[Թրք. صولوق soluk.

†Սօլուխլուխ «օդ բանելու անցք. soupirail».—[Թրք. صولولتق solukluk.

*Սօլունան «որդ, բոսոտ (մանաւանդ որսլայնի). helminthe».—[Թրք. صوغلجان sogeljan.

Սօլճաթօ Պ., սուլճաթօ Վ. «ծծմբատ քինքինայի. sulfat de quinine».—[Թրք. صولفاتو کيام سولفاتو solfato=խաալ. solfato.

Սօխախ Ն. «փողոց. rue».—[Թրք. صواق کيام سواق sokak=արաբ. زقاق zokak.

*Սօխալմիւ ըլլալ «բոլորովին մօտենալ, մէջը մտնել. s'approcher, introduire».—[Թրք. صولمق sokulmak.

*Սօղոա, սօղոաւ Պ., սօղա Վ. «յետոյ. puis».—[Թրք. صگرا sonra.

Սօմին Պ., սօմուն Վ. «բոլորակ մեծ հաց. miche».—[Թրք. صومون somun.

Սօյ Վ. Ն. «տեսակ, ցեղ. genre, espèce», Ն. «բարեկամ, աղգական. ami, parent».—[Թրք. صوی soy.

Սօյթարի Պ., սօթթարի, սօղթարի Վ. «արիկայ, անառակաբարոյ. polisson, effronté».—արաբ. ساتري satiri «խեղկատակ, միմիս. comique, mime», որ [Թրքերէնի մէջ առած է صوتاري soytari ձեւը՝ նոյն նշանակութեամբ, միայն ժողովրդականին մէջ արիկայ. polisson իմաստով.

*Սօյմիւ ընել Վ. «կողոպտել. dépouiller, piller».—[Թրք. صويمق soymak.

*Սօյսուղ Վ. «արիկայ, անպիտան. polisson, ignoble».—[Թրք. صويسز soysöz.

*Սօյսօի Ն. Վ. «ամբողջ գերդաստան. toute la famille».—[Թրք. صوی صوب soy sop.

*Սօն Վ. «վերջ. fin. 2. վերջին. dernier».—[Թրք. صوك son.

*Սօճեկվիսա *սփերջին անգամը ըլլալով*. pour la dernière fois. = [թրք. *صوک الوداع* son elveda *սփերջին մնաք բարով*. կազմուած [թրք. *son* և *արաբ.* elveda *ձեերէն*].

Սօնպահար *աշուն*. automne. = [թրք. *صوک بهار* son bahar.

*Սօփա Ն. *բիր*. gourdin. = [թրք. *صوپه کوفه* sopa.

Սօփալը Ն. *բրազէն*. armé de gourdin. = [թրք. *صوپه لی* sopale.

Սօժ *աասուերէն սլաստառ*. camelot. = *արաբ.* *صوفی* sof.

Սօժու Պ., սօժի Վ. *մոլեռանդ, ջերմեռանդ*. fanatique, dévot. = *արաբ.* *صوفی* sof.

Սօժսա *առաճիկ կրօնաւոր*. moine mahométan. = *պրս.* *سختا* soxta, որ [թրք. *هفتا* softa.

վ.

*Վազ զալ, վազ անցնիլ Ն. Վ. *զործէ յը հրաժարիլ, թողուլ*. renoncer à. = [թրք. *واز گعتمک* vaz geémek, *واز گلمک* vaz gelmek.

*Վախիք, վախս Պ., վախս Ղ. Վ. Ն. *ժամանակ, պատահութիւն*. temps, opportunité. = *արաբ.* *وقت* vakt, vaket.

Վախիքսիզ Պ., վախըսըզ Վ., վախսըզ Ղ. *անժամանակ, կանխահաս, անպատեհ ժամանակ*. inopportun, prématuré. = [թրք. *وقتسز* vaketsöz.

*Վախս տես վախիք.

Վախօն Ն. *երկաթուղիի կառք*. wagon. = [թրք. *واگون* wagon = *ջրանս*. = *անդլ.* wagon.

Վա՛յնաչար *կամայ ակամայ*. bon gré mal gré, à contre cœur. = *կազմուած* *وای* vay *վայ*. oh! *բացազանչութեանէն և պրս.* *ناچار* načar *«ակամայ»*. forcément, à contre cœur *բառէն*.

Վաւախս *հասկ*. épi. = [թրք. *باشاق* bašak.

*վանսա «ճանապարհ», մէկդէ կեցիր, ի բաց. garei»
 = թրք. و اردا varda = խալ. guarda. իսկ վանեցոյ խմ-
 բորդոմ, խմբորդոմը կամ Ղարաբաղցոյ խաբարդա, խա-
 բարդար. էլն. = պրս. خبردار xaber dar «գէտ ունեցիր, լսէ.
 entends!»

*վասիյէթ Պ., վըսիյոթ Ղ. «կտակ. testament». = ա-
 րաբ. وصيت vasəyyet.

*վասէ Պ., վոդոմ Ղ. «սպայմանաժամ. délai, terme». =
 արաբ. وعد vade.

վարախ Պ., վարադ Վ., վարախ Ն. «դոյնդդոյն զար-
 դերով նկարուած տեսակ մը թուղթ՝ դրքերու կամ տետ-
 րակներու կողին կպցնելու համար. կճակերպ թուղթ. pa-
 pier marbré». իսկ վարադ Ղ. «հայելիին ետեւը քսուած
 նիւթը. tain de miroir». = արաբ. ورق varak «թերթ, թուղթ.
 papier, feuille de papier», իսկ թրքերէնի մէջ առած է յատ-
 կապէս առաջին նշանակութիւնը:

*վարիյէթ Պ., վարիյաթ Վ. «հարստութիւն. richesses».
 = թրք. و اريت variyet.

վեզիր Ն., վոզիր Ղ. Վ. «եպարքոս. grand vizir». =
 արաբ. وزير vezir.

*վելվելէ Պ., վոլվոլոմ Վ. «աղմուկ, ժխոր. bruit, tu-
 multe». = արաբ. ولول velvele.

վելվելեհի Պ., վոլվոլոմցի Վ. «աղմուկ հանող, ժխոր
 հարող. alarmiste». = թրք. ولوله جی velveleji.

վետելամ Պ., վոմոյոմ Վ. «վերջապէս. enfin. 2. և
 ահա վերջացաւ. et c'est fini». = արաբ. والسلام vesselam.

*վէրան Վ. «աւերակ (ած.). ruiné». = պրս. ويران viran.

վէրանէ Պ., վէրանա Վ. «աւերակ (գոյ.). desert». =
 պրս. ويرانه virane.

վէրեմ Պ., վորեմ Վ. «թոքախտ. phtisie. 2. թոքախ-
 տաւոր. phtisique». = արաբ. ورم verem.

վէրեմի «թոքախտաւոր. phtisique». = թրք. ورملى
 veremli.

վերեսիյէ Պ., վերսյոյմ Վ. «ապառիկ. à crédit». =

թրք. ویرسیه viresiye, veresiye.

վերկի Վ. «հարկ. impôt, tribut». = թրք. ویرگو virgü,

vergü.

վերսիվէն Պ., մտնողւմն, մտնողւմն Ղ., մերսիվէն,
մերսիվէն Ն. «սանդուխ. escalier. 2. շարժական սանդուխ.
échelle, rancher». = պրս. نردبان nerdüban.

վեֆիլ Պ., վմֆիլ Վ. Ղ. «փոխանորդ. remplaçant, vi-
caire». = արաբ. وکیل vekil.

վեֆիլիսարն Պ., վմֆիլիսարչ Վ. «մատակարար. inten-
dant». = պրս. وکیلخارچ vekilxarj.

վրզ գալ Ղ. «անտոյ բան թուիլ. sembler sans impor-
tance». = թրք. وزگلمك vəz gelmek.

վրզըլթը «անտոյ բան. sans importance». = թրք. وزلتی
vəzəltə.

վիզիթա Պ., վիզիթ Ն. «այցելութիւն. visite». = թրք.
ويزيته vizita = իտալ. visita.

*վիժսան «խղճմունք, խիղճ. conscience». = արաբ.
وجدان vijdan.

վիլայէթ Պ., վիլայթ Վ. «գաւառ, կուսակալութիւն.
province». = արաբ. ولاية vilayet.

վիսա Պ., վիզմ Վ., (վիցթ Ն.) «պատուական. vis». =
թրք. ویده vida = իտալ. vite.

*վի'րա Ն. Վ. «միշտ, անընդհատ. toujours, sans cesse». =
թրք. ويرا vira.

*վուճուճ «մարմին. corps, buste». = արաբ. وجود vüjud.

վուճուճլու «գէլ, մարմնով լի. gros, corpulent». =
թրք. وجودلو vüjudlu «մարմնեղ».

S.

Տազ Պ., տազ Վ. «ճաղատ. chauve». = Թրք. طاز կամ داز daz.

Տալ Պ., տալ Վ. «ճիւղ. branche». = Թրք. دال dal.

Տալախ Ն., տալախ Վ. «փայծաղ. rate. 2. ջրդողւթիւն. hydropsie». = Թրք. طلاق dalak.

*Տալաւմիւ ըլլալ Պ., քալաւմիւ ըլլալ Ն. «խրաբուհեմ կռուել. faire querelle, lutter». = Թրք. طالاشماк dalaşmak.

Տալը «ճիւղալից. branchu, ramé». = Թրք. داللى dalle.

Տալխաւուխ «հացկատակ. parasite». = Թրք. طالقو dalkavuk.

Տալիս Պ., դալիս Վ., տալուն Ն. «ալիք. vague, flot, onde». = Թրք. طالع dalgā.

Տալդալաթմիւ ընել «ալիք հանել. agiter, faire flotter, ondoyer». = Թրք. طالعلى dalgatmak.

Տալդալանմիւ ըլլալ Պ., դալկալանմիւ Վ. «ալեկոծուել. s'agiter, flotter». = Թրք. طالعلى dalgalanmak.

Տալդալը Պ.; դալդունլու Ն. «ալեկոծ. agité, houleux». = Թրք. طالعلى dalgale.

Տալդըն «լուդորդ. plongeur». = Թրք. طالعچ dalgəj.

Տալդըն «մտախոհ, մտազբաղ. pensif. 2. ապուշ. bon-homme, idiot». = Թրք. طالعى dalgən.

Տալմիւ ըլլալ Պ., դալմիւ Վ. «ջրի տակ սուղիլ. se plonger. 2. մտախոհ լինել, զբաղիլ. être pensif, préoccupé». = Թրք. طالع dalmak.

Տալլան «ձկնատեան. pêcherie». = Թրք. طاليان կամ داليان dalyan.

Տալ պուսախ «բազմաթիւ ճիւղեր. branchage». = Թրք. دال بوداق dal budak.

*Տալսըմիւ ընել «մխել, ջրին տակը խոթել. plonger»,

Ն. «կաւթը դատարկել. vider la cruche». = Թրք. طالدرمق
daldermak «մխել. enfoncez».

Տահա Ն., դրհա Վ. «դեռ, տակաւին, այլ ևս, աւելի.
encore, plus, pas plus». = Թրք. daha.

†Տաղիլ Ն., դաղիլ Ղ., դողիլ Վ. «խաբանել. cautéri-
ser». = Թրք. داغلامق daglamak.

Տաղըքմիւի ընել Ն., դաղըքմիւի անել Վ. «ցրուել.
dissiper». = Թրք. داغتمق dagetmak.

Տաղըլմիւի ըլլալ Ն., դաղըլմիւի Վ. «ցրուել. se dissi-
per, être dissipé». = Թրք. داغالمق dagalmak.

Տաղընըլի Ն. Ղ. «ցրուած. dissipé». = Թրք. داغنهك da-
genek.

*Տաղթաղա «հոգ, նեղութիւն. embarras, occupation».
= Թրք. داغدا dagdağa.

Տամա Ն., սամա Վ. «խաղ մը. jeu de dames. 2. տի-
կին. dame, madame». = Թրք. داما dama = Խալ. dama.

*Տամաղ Պ., սամախ Ն., դամաղ Վ. Ղ. Ն. «քիմք. pa-
lais de la bouche». = պրս. دماغ dimağ = Թրքերէնի մէջ ա-
ռած داماق damak ձևը. Կը դործածուի անասուններու հա-
մար. մարդոց համար աւելի դործածական է բերնի
թաւան.

Տամար Ն., սամար Վ., դամար Ղ. «երակ. veine». =
= Թրք. طمر damar.

Տամըզըլի Պ., Եամազըլը Վ., դամըզըլը Վ. «յովա-
տակ. étalon». = Թրք. دامزلق damezlek.

Տամլա Ն., Եամըլա Վ. «կաթիլ. goutte. 2. կաթուած,
կաթուածահարութիւն. apoplexie», սամլա իջնալ «կաթ-
ուածահար լինիլ. tomber en apoplexie». = Թրք. طامه կամ
طامه կամ طامه damla.

*Տամլայել «կաթկթել. dégoutter, tomber goutte à
goutte». = Թրք. طاملامق damlamak.

Տամդա Պ., դամկա Վ., քամդա Ն. «դրոշմ. empreinte».
= Թրք. طامه کما tamga.

Տամդալամիւի ընել Պ., դամկալամիւի անել Վ., քամ-

դա անել ն. «գործմել. empreindre». = Թրք. طامغلمق dam-galamak.

Տամդալանմիւ ըլլալ Պ., դամկալամիւ Վ., քամդալ ըլլալ ն. «գործմելի. s'empreindre». = Թրք. طامغلمق dam-galanmak.

Տամդալը Պ., դամկալի Վ., քամդալը ն. «գործմալ. empreint, marqué». = Թրք. طامغلى damgalə.

Տամդանի «գործմ դարնող. qui marque avec nne empreinte». = Թրք. طامغجى damgağə.

Տամդասըզ Պ., դամկասըզ Վ. «անդործմ. sans empreinte, sans marque». = Թրք. طامغسز damgasəz.

Տամնանա «հաղաղակ. dame-jeanne». = Թրք. دامه جانه damejane = Խալ. damigiana.

*Տայաթմիւ ընել Պ., դայաթմիւ անել Վ., սայամիւ անել ն. «կրթնցնել. appuyer». = Թրք. طيائىمق کيام dayatmak.

*Տայաթսըմիւ ընել «կրթնցնել տալ. laisser appuyer». = Թրք. طيائتدرمق کيام dayatdərmaq.

*Տայախ ն., սայալ, սայել Վ. «ծեծ. bastonnade. 2. նեցուկ, յենարան. appui, étau», դայալ Ղ. «յենարան. appui». = Թրք. طيائىمق کيام dayak.

*Տայանըխը «դիմացկուն. durable, solide». = Թրք. طيائىمق کيام dayanəklə.

*Տայանմիւ ըլլալ «կրթնել. s'appuyer. 2. դիմանալ. résister, durer». = Թրք. طيائىمق کيام dayanmak.

Տայի ն. Ղ. «մորեղբայր. oncle maternel». = Թրք. دايى کيام dayə.

*Տայմա ն. «միշտ. toujours». = արաբ. دائما daima.

*Տայրէ ն., դուրյմ Վ. «Թաղապետական շրջանակ. cercle municipal. 2. դահ. tambour de basque». = արաբ. دائره daire.

*Տանըսմիւ ըլլալ Պ., դանըսմիւ Վ. «խորհրդակցել. consulter». = Թրք. طائىمق danəşmak.

Տանկալախ Գ., տանգալաղ Վ., տանդալախ Ն. «բը-
թամիս». nigand». = [Թրք. دالاق dangalak.

Տանիֆն «ծաղր. raillerie. 2. քնքշանք. mignardise». =
[Թրք. دالدين dandin.

Տապան Ն., դաբան Վ. «ներբան, կրունկ. plante du
pied». = [Թրք. طابان կամ طابان daban.

Տապան իննիրի պաղատիտ, չոր [Թուզ. figue sèche].
= [Թրք. طابان انجیری daban inşiri.

Տապաննա Գ., տաբանջա Վ., քրփրնջա Ղ. «ատրճա-
նակ. pistolet». = [Թրք. طابانجه tabanja.

† Sun «հաղիւ հաղ. à peine». = [Թրք. طار dar.

Տառա Գ., դառա Վ. «ապրայ. tare». «ճով կըտուի
տառան առնել «ինչ լինելը լաւ մը իմանալ. connaître par-
faitement». = [Թրք. طار tara = խտալ. tara.

Տառը «կորեկ. millet». = [Թրք. طاری կամ داری dare.

Տառու Ն. մէկու մը պատահած բանը ուրիշին մաղ-
թերու ժամանակ կըտուի տառօսը քեզի, տառօսը քու վը-
րադ կամ տառօսը ինծի, տառօսը անոր ևն. Բառին
ծաղման համար հետեւեալ մեկնութիւնը կը տրուի. Հին
ժամանակ սովորութիւն էր եղած հարսին և փեսային գըլ-
խուն կտրել ցանել. եթէ պատահէր որ ցանուած կորեկ-
ներէն ուրիշներու վրայ ալ ընկնէր, կը հաւատային [Թէ
անոնք ալ շուտով պիտի ափսոսանային. Ըստ այսմ տառօս
= կը դուրի [Թրք. طاریسی կամ داریسی darese «անոր կո-
րեկը» և [Թրք. طاریسی باشه darese başena «նոյնը քեզի կը
մաղթեմ. je vous souhaite le même».

Տալա Գ., դալա Վ. «դատ. jugement, procès», դալա
Ղ. «կռիւ. querelle, dispute». = արաբ. دوا կամ دعا dava
«դատ. procès».

Տալանի Գ., դալանցի Վ. «դատախազ. plaidant»,
դալալի Ղ. «կռուարար. querelleur». = [Թրք. دواچی davajə.

Տալէթ Գ., դալտթ Վ. «հրաւէր. invitation». = արաբ.
دعوت davet.

Տավէթնի հրաւիրող. qui invite». = Թրք. دعوتچی davetçi.

*Տավլումպազ «շողենաւի անուի վրայի յարկը. tambour de roue». = Թրք. طاولمباز davulumbaz.

Տավուլ «թմբուլ. tambour». = Թրք. طاول davul.

Տավուլնի «թմբկահար. tambour, qui bat le tambour». = Թրք. طاولچی {davul}çi.

*Տավոանմիւ ըլլալ Պ., դավոանմիւ Վ. «շարժիլ, երբրալ, վարուիլ. agir, se comporter». = Թրք. طاورانمق dayranmak.

Տաւսա «ստնտու, մանկիկներու սպասուհի. nourrice». = պրս. دادا dada.

Տաւսանմիւ ըլլալ Պ., տաւսամիւ Ն. «միշտ յաճախել. hanter». = Թրք. دادانمق dadanmak «հրապուրիլ. être alléché».

*Տաւսանսըմիւ ընել «յաճախել տալ. faire banter». = Թրք. داداندرمق dadandermak.

*Տա՛սը ժիրյաւս Աստուած ազատէ, վորձանք բան է, վտանգաւոր բան է. c'est bien dangereux». = պրս. داد و فرياد dad u feryad կազմուած dad «գատ, ինդիր, իրաւունք. procès, jugement, justice» և feryad «ողբ, կոծ. pleurs, lamentation» բառերէն.

*Տա՛րմասաղին Պ., դարմասաղըն Վ. «ցիրուցան. tout dispersé». = Թրք. طارماطاغين darmadagən.

Տաւրսըղնի «ցիրուցան ընել. disperser», տաւրսըղնի «ցրուիլ. se dissiper, se disperser». = Թրք. طار طعان dardagan «ցիրուցան. dispersé, dissipé».

Տէ՛, տէ՛րնիս, տէ՛րնիսի «է, ծն, ծն ուրեմն. eh bien!» = Թրք. ده de, ده امدى de imdi.

*Տէլիխանլը Ն., դուլիկանլի Վ. «երիտասարդ. jeune». = Թրք. دلی قانی deli kanlı.

*Տէլի soլու Պ., դուլիդոլու Վ. «էւել-պակաս, քիչ մը խենթուկ. toqué». = Թրք. دلی طولو deli doln.

Տէմէթ Պ., դմմտթ Վ. «արցակ. bouquet, botte». =
 Թրք. demet.

*Տէմին «քիչ առաջ. tout à l'heure». = Թրք. demin.

Տէմիր Պ. «երկաթ. fer. 2. նաւի խարխախ. ancre»,
 դմմիր Վ. «նաւի խարխախ. ancre». = Թրք. timur
 կամ demir.

Տէմիրէմիւ ընել «խարխախել. ancrer, mouiller». = Թրք.
 demirlemek.

Տէմիրնի ն., դմմիրչի Վ., դմմիրչի Վ. «երկաթա-
 դործ. forgeron». = Թրք. timurjə կամ demirji.

*Տէյէր «յարդ, արժէք. estime, valeur». = Թրք. deyer.

Տէյի Պ., դէյի Վ. «եբբ, ասելով. comme si, en disant».
 = Թրք. deyu.

Տէյիւ sohnuc «փոփոխակի. tour à tour». = Թրք. deyiş
 dokuş.

Տէյիրսէն «ջաղացք. moulin». = Թրք. deyirmen,
 deyrman.

Տէյիրսէնի «ջաղացական կամ ջաղացք շինող. meu-
 nier». = Թրք. deyirmenji.

*Տէյիրսի «բոլորչի. rond, circulaire». = Թրք. deyirmi.

*Տէյմա Պ., դմյմա Վ., տէյմէ ն. «ամէն, որ և իցէ.
 tout, qui que ce soit». = Թրք. deyme.

Տէյմահալով «հաղիւ հաղ (դժականի հետ). à peine,
 avec difficulté. 2. դիւրաւ (բացասականի հետ). facilement».
 որ. տէյմահալով մարդու բան չիսաւ. Տէյմահալով առի
 ձեռքէն. = Թրք. deyme halle (hal պիճակ. état)
 բառին դործիականով և նախորդ բառով կազմուած).

*Տէյմէտ Պ., դմյմտ Վ. «չեմ կարծեք, հաւանա-
 կան չէ. je ne crois pas, ce n'est pas probable». = Թրք. deymede.

*Տէյնէկ Պ., դմգմնմկ Վ., դրգմնմկ Վ. «ցուպ. bâ-
 ton». = Թրք. deynek.

*Տէյսիւրմիւ ընել ն. «հասցնել, կրթնցնել, արժէքը կտրել տալ. faire parvenir, appuyer, apprécier». = Թրք. *deydirmek*.

*Տէնէմիւ ընել «փորձել. épronver, essayer». = Թրք. *denemek*.

Տէնկ Գ., դմնգյ Վ. «հակ. balle, ballot. 2. հաւասարակշիւ. en équilibre». = Թրք. *denk*.

Տէնկսիւ Ն. «համարձակ և առանց քաղաքական կանձեւորուն սւշադրութիւն դարձնելու երեսին ըսող. franc». = Թրք. *densiz* «անխորհուրդ. inconsideré».

†Տէպէշիր Գ., քրքրեշիր Վ. «խաւճ. craie». = Թրք. *tebaşir*.

Տէսսան «տանկական բանաստեղծութեան տեսակ մը. espèce de poésie turque». = պրս. *داستان* dastan կամ *داستان* destan.

Տէսէկ «նեցով, յենարան. appui, support». = պրս. *دستک* destek.

*Տէվամ «չարունակութիւն. suite». = արաբ. *دوام* devam.

Տէվէ ն., դմվմ Ղ. «ուզտ. cbamean». = Թրք. *دو* deve.

Տէվէ քիֆէնի «ուզտափուշ. chardon». = Թրք. *دو دیکنی* deve dikenî

Տէվէ խուշի ն. «ջայլամ. autruche». = Թրք. *دو قوشی* deve kuşu.

Տէվէնի «ուզտապան. chamelier». = Թրք. *دو جی* deveji.

*Տէվիւրմիւ ընել Գ., դմվիւրմիւ անել Վ., սէպէրմիւ անել ն. «ըջել, տապալել. renverser». = Թրք. *دویرمک* devirmek.

*Տէվիւրմիւ ըլլալ «ըջուել, տապալել. se renverser, chavirer». = Թրք. *دویرلمک* devrilmek.

Տէվրիւ ն., սէրմիւ Գ., դմվիւ, դմրվէ Վ., դմրվիւ, դէրմիւ, դէօվրիւ Ղ. «մահմետական վանական. derviche, moine musulman». = պրս. *درویش* dervîş.

*Տէսէ «մեծ հայր, պապ. grand père». = Թրք. *داد* dede.

†Տէսիւրիւն «խտարանդի, աստանդական. errant, banni». = Թրք. *دیرگین* dedirgin.

*Տէ՛րախապ *անմիջապէս. aussitôt.* = *սրս. درعقب*
 der akab.

Տէ՛րէ *գետ. ruisseau, դմրմ վ. Ղ., սէրէ ն. ձոր.*
vallée. = *թրք. دره* dere.

Տէ՛րէկ *հայերէն դարակ «tiroir» բառն է. պօլսահայք*
կը համարեն թէ սէրէկ՝ դարակ-ին տաճկականն ձենն է,
բայց այսօրիս բառ մը չգիտէ թուրք լեզուն, այլ միայն
հայոց յարմարցուցածն է.

Տէ՛րէնէ *Պ., դմրմոյմ վ. աստիճան. degré.* = *արաբ.*
درجه dereje.

Տէ՛րէ՛պէյի *բռնաւոր, բռնակալ. tyran.* = *թրք.*
دربى derebeyi.

*Տէ՛րի *Պ., դմրի վ. «կաշի, մորթ. cuir, peau.»* = *թրք.*
درى deri.

Տէ՛րման *Պ., դմրմն վ. «դարման. remède.»* = *սրս.*
درمان derman.

†Տէ՛րմանսըզ *«հիւանդ. malade.»* = *թրք. درمالمس* der-
 mansez.

*Տէ՛րպէսէր *Պ., դմրբէդմր վ. «թափթփած. noncha-*
lant.» = *սրս. دربدر* derbeder *«թափառուական, մոլորացկան.*
errant, meudiant.»

Տէ՛րվիւ տես Տէ՛րիւ

Տէ՛րվիւանէ *Պ., դմրիւեմնի վ. «տէրվիչի նման, աղ-*
քատ, թափած թափթփած. pauvre, eu bonhomme.» = *սրս.*
درويشانه dervişane.

*Տէ՛րս *ն., դմրդ վ. Ղ. «ցաւ, վիշտ. mal, souffrance,*
affliction.» = *սրս. درد* derd.

Տէ՛րսլէսիւ ըլլալ *Պ., դմրդլւսիւ վ. «երարու վրչ-*
տերուն վրայ խօսակցիլ. converser sur des chagrins mu-
tuels, se compatir.» = *թրք. دردleşmek* derdlešmek.

*Տէ՛րսի *Պ., դմրդի, դմրդիւ վ., սէրսը ն. «ցաւոտ,*
վտահար. souffrant, accablé de chagrins.» = *թրք. دردلى* derdli.

*Տէ՛րսիզ *Պ., սէրսըզ ն., դմրդսըզ վ. «անվիշտ, ան-*
հոգ. sans souci.» = *թրք. دردسز* derdsiz.

Տէփօ *մթերանոց. dépôt.* = Թրք. *depo* = ֆրանս. *dépôt.*

Տէփօզիքօ Պ., դիփօզիքօ Վ. *մթերանոց. dépôt.* = Թրք. *depozito* = իտալ. *deposito.*

Տէօնիւմ Պ. *արտադար (1600 քառ. արշին).* arpent, 1600 archins carrés. 2. *ջուրի չափ (մօտ 40 դոյլ).* une charge d'eau, 40 seaux. Ղ. *անգամ, հեղ. fois.* = Թրք. *dönüm առաջին երկու նշ.*

Տէօժ Պ., դէօժ Վ. *աշխարհին կամ եղան կուրծքի, կողերու, ուսի մասը. poitrail, carré, դէօժ Ղ. «կուրծք (առ հասարակ). poitrine.* = Թրք. *döş առաջին նշանկուեամբ, որ կուղայ պրս. دوش duş «ուս. épaule» բառէն.*

Տէօժքսիւիւ ընիւ *կահաւորել. ameubler.* = Թրք. *döşetmek.*

Տէօժէկ Պ., դէօժէկ Վ. Ղ. *անկողին. lit.* = Թրք. *döşek.*

Տէօժէմէ Պ., դէօժէմէ Վ. *տախտակամած. plaucher.* = Թրք. *döşemé.*

Տէօժէմիւիւ ըլլալ *կահաւորուիլ. être meublé.* = Թրք. *döşümek.*

*Տէօլլէք Պ., սէլլէք Ն., դէօլլէք Վ. Ղ. *ճոխութիւն, երջանկութիւն, փարթամութիւն. luxe, bonheur, richesses.* = արաբ. *دولت dövlet.*

Տէօրք յօլ աղզի *քառուղի. carrefour.* = Թրք. *dört yol ağzı.*

Տէօրքնալ Պ., դէօրքնալ Վ. *արաքշաւ, քառասորովի ընթացք (ձիու). à toute bride, à bride abattue.* = Թրք. *dört nal.*

*Տէօրքնիւնի Պ., դէօրքնիւնի Վ. *չորրորդ. quatrième.* = Թրք. *dördüncü.*

Տէօքիւմ *պտուղներու և բանջարեղէններու ամենաառատ ժամանակը.* = Թրք. *döküm.*

Տէօֆսէ Պ., քէօյիմս Վ. «*թափծու. en fonte.*» = *թրք.* *dökme.*

Տէօֆսէնի Պ., քէօյիմսցի Վ. «*ձուլարար. fondeur.*» = *թրք.* *دوكمه جی dökmeji.*

*Տէժ ընել Պ., դոժ անել Վ. «*վանել. chasser, renvoyer.*», Տէժ ըլլալ «*դուրս կորսուել. s'en aller, disparaître.*» = *արաբ.* *دفع def.*

Տըլլա «*ապուշ, տխմար. idiot, sot.*» = *թրք.* *della.*

Տըռըթը Պ., տըռըթի Ն., դըռըթի Վ. «*անօտի, դատարկ. inutile, bon à rien.*» = *թրք.* *دیرلتی derelte.*

Տըռլիկ «*հանգիստ, միաբանութիւն. repos, conciliation, accord.*» = *թրք.* *دیرлік dirlik.*

Տըրաւ Պ., դըրաւ Վ. «*տրամ (կշիռ). dirhem.*» = *պրս.* *درهم dirhem.*

Տիզի «*շարք. rang, enfilade.*» = *թրք.* *دیزی dizi.*

Տիզլիկ «*տեսակ մը ասիական տաբատ. espèce de culotte asiatique.*» = *թրք.* *دیزلیک dizlik.*

*Տիզխափախի «*ծնկան ոսկր. rotule.*» = *թրք.* *دیز قباغی diz kapaga.*

*Տիզկին Ն., դիզգին Վ. «*սանձ. bride.*» = *թրք.* *دیزگین dizgin.*

*Տիզմիւ ընել «*շարել. ranger.*» = *թրք.* *دیزمک dizmek.*

*Տիւէննի Պ., դիւմնցի Վ. «*մոլապցկան. mendiant.*» = *թրք.* *دیلنجی dilenji.*

Տիւիւ Պ., դիւիւ Վ. «*շերտ. tranches.*» = *թրք.* *دیلیم dilim.*

Տիւսիզ «*համր. muet.*» = *թրք.* *دیلسز dilsiz.*

Տիւաթ «*ուշադրութիւն. attention.*» = *արաբ.* *دقت dakkat.*

*Տիհա Պ. «*հաւաասիկ. voilà.*» = *թրք.* *دیها diha.*

*Տիյէթ «*արժէք, գին. prix, valeur.*» = *արաբ.* *دیت diyet* «*արեան գին.*»

Տիյի Պ., դիյի Վ. «*եբբ, թէ, ասելով. comme si, en disant que.*» = *թրք.* *دېو deyn.*

Տիւնկիլ «*առանցք. axe.*» = *թրք.* *دینگیل dingil.*

Տիւնն Պ., դինջ Վ. «առողջ, առողջ. bien portant, sain»,
 Ղ. «հանդարտ. tranquille».—[Թրք. دنج کمال dinj].

*Տիւնն Ե. «խոտորի պճեղ. gousse d'ail».—[Թրք. دیش diş].

*Տիւնն Վ., քիւնն Ն. «էգ, մատակ. femelle».—[Թրք. دیسی dişi].

*Տիւնն Ե. «տառաւոր թաւած. brèche-dent, édenté».—
 [Թրք. دیشک dişlek].

Տիւնն Պ., դիւնն Վ. «տառաւոր. dentiste».—[Թրք. دیشچی dişçi].

*Տիւնն Ե. «հալի ծառ. frêne».—[Թրք. دیش بوداق diş budak].

*Տիւնն Պ., դիւնն Վ. «տակ, յատակ. sous, fond».—[Թրք. دیب dib].

*Տիւնն Ե. «տանգի տուն. pilon».—[Թրք. دیبک dibek «մեծ
 տանգ. mortier large»].

Տիւնն Վ., դիւնն Վ. «վկայագիր. certificat, di-
 plôme».—[Թրք. دیپلوما diploma]—[հայկ. diploma].

*Տիւնն Ե. «հրացանի կոթ. crosse de fusil».—[Թրք. دیبجک dibjik].

Տիւնն Վ., դիւնն Վ. «հին ձեռք դրաման, կաղամար.
 encrier».—[Թրք. دیویت divit]—[հայկ. devat].

Տիւնն Պ., դիւնն Վ. «գերան, սիւն. pontre, colonne».—
 [Թրք. دیرک direk].

Տիւնն Ն. «ողջ, առողջ, կարծր. sain, bien portant, dur».—
 [Թրք. دیری diri].

*Տիւնն Ե. ըլլալ «կենդանանալ. s'animer, ressusciter».
 2. կաղաւթակ. se fortifier, prendre de la vigueur».—[Թրք. دیرلmek dirilmek].

Տիւնն Վ., քիւնն Ն. «արմուկ. coude».—[Թրք. دیرسک dirsek].

Տիւնն Պ., սուր Վ., դիւնն Վ. Ղ. «հարթ. plat. 2. ուղիղ.
 droit».—[Թրք. دوز düz].

*Տիւնն Ե. ընել Պ., դիւնն Ե. անել Վ. «յարդա-
 րել. mettre en ordre».—[Թրք. دوزتمک düzetmek].

Տիւզէն ն., դիւզմն վ. «արդարաւոր. toilette. 2. սըն-
դայր (թուրք կփնեբու յատուկ). fard, rouge».—**Թրք.** دوزن
düzen.

Տիւզէնմիւ ըլլալ ն. «զարդարուիլ. se parer».—**Թրք.**
دوزlemek düzenmek.

Տիւզիւմիւ ըլլալ «յարդարուիլ, հարթուիլ. s'arran-
ger, être arrangé, aplani».—**Թրք.** دوزlemek düzilmek.

Տիւզիւմն վ., դիւզիւմն վ. և. «հարթ, յարդարեալ.
arrangé, aplani».—**Թրք.** دوزگون düzgün.

Տիւզմիւ ընել ն., դիւզմիւ անել վ. «զարդարել, յար-
դարել. orner, parer, arranger».—**Թրք.** دوزmek düzmek.

Տիւլալիւմ վ., դիւրքիւմ և., դիւլի ն., դէօրքիւմ վ.
«հեռագիտակ. télescope, lunette».—**պրս.** durbin.

†Տիւման վ., դուման վ., քուման ն. «մշուշ (աչքի,
օդի). brouillard, opacité».—**Թրք.** düman.

Տիւմէն վ., դուման վ. «շեկ. gouvernail».—**Թրք.**
dümen—**իտալ.** timone կամ յուն. τιμον.

Տիւմէնի «շեկավար. timonier».—**Թրք.** dümenji.

Տիւմպէլէկ «փոքր թմբուկ. tambourin».—**Թրք.** dümbek.
dümbek.

Տիւմսիւզ վ., դիւմիւզ վ. «բոլորակն հարթ կամ
ուղիղ. bien aplani, bien droit».—**Թրք.** düm-düz.

†Տիւլիւմ «հանգոյց. nœud».—**Թրք.** düyüm.

*Տիւնյա վ., դիւնյա վ. «ամէն մարդ. tout le monde»,
և. «աշխարհ. monde».—**արաբ.** dünya «աշխարհ».

*Տիւլէ վ., դիւլմե վ., դուլէ և. «նարտախաղի մէջ
զոյդ վեց. double six (en tric-trac). 2. յաջող բախտ. bonne
chance».—**պրս.** düş.

*Տիւլիւմիւ ըլլալ վ., դիւլիւմիւ վ. «սխառնելու
մտածել. penser, réfléchir».—**Թրք.** düşölmek.
düşünmek.

Տիււման վ., սոււման ն., դիււման վ., դիււման և.
«Թշնամի. ennemi».—**պրս.** düşmen.

*Տիւլաւա վ., դուլաւա վ. և. «նարտախաղի մէջ զոյդ

երկու. double deux (en tric-trac). 2. նենդ, խաբեբայու-
թիւն. mauvais tour, fraude. = արա. دوباره dübara.

Տխսիւկ Պ., դիւդիւզ Ղ., դուլուի Վ. սուլիշ. sifflet. = թրք. دودوك düdük.

*Տիւրզի Պ., դիւռզի Վ. «կաւատ. maquereau». = արա. درزی dürzi «Տրուզ, Լիբանանի աղդի անունը. Druze de Liban», որ թուրքերէնի մէջ առած է այս նշանակու-
թիւնն ալ. հմմտ. չրժըս, թիւրք, չրթախ:

*Տիւրքսիւի ընել Ղ., բուքսիւի անել Ն. «խթել, մշտել. pousser, coudoyer». = թրք. دürtmek.

Տիւրկէր Պ., դիւլգյուր Ղ. «հիւան. charpentier». = թրք. دولگر dülger.

Տիֆ Պ., քիֆ Վ. «ուղղահայեաց զցուած, կանգնած. perpendiculaire, droit, dressé». = թրք. ديك dik.

Տուզինս Պ., դիւզին Վ., (սուժին Ղ.) «երկոտասնեակ. douzaine». = թրք. دوزينه (duzina = իտալ. dozzina.

Տույ «բնազդ. instinct». = թրք. دوى duy.

Տույղու «զգացում. sens, sentiment». = թրք. طوسو duygu, duyğun.

Տուլլա «լաստի նման տափարակ նաւակ. ponton». = թրք. دوه duba.

Տուռղուն «հանդարտ, խաղաղ, անշարժ. stagnant, calme, paisible, tranquille». = թրք. طورغون durgun.

Տուռուլիւի ըլլալ «մրուրը տակը իջնել. se clarifier, devenir limpide». = թրք. طورولمق durulmak.

*Տուլա Պ., դուլա Վ. «աղօթք. prière». Ոճով կ'ըսուի
սուլա քի ֆի «բարեբախտաբան, ի շնորհ. heureusement, grâce à». = արա. دعا dua.

Տուլարնի «պատ հիւսող, որմնադիր. maçon». = թրք. دیوارچی divarçe.

Տուսախ «չրթուիք. lèvres». = թրք. دوداق dudak.

Տուսնիւնի «թուխակ. perroquets». = թրք. طوطى کوشى tutti kuşe.

Տուրալի «ապուշ, տխմար. bonhomme». բուն կը նը-

շահակէ՝ «կանգնէ նայէ» և ըստ այսմ կուգայ թրք. *دورباق* dur-bak ձեւէն. կ'ըսուի յատկապէս երեխաներու և թուրք զինուորներու համար:

Տօլամա մատնաշուրթն. *panaris*. = թրք. *دولامه* dolama.

Տօլանսքնի կամ տօլանսրքնի Պ., դօլանդրքի Վ. «խաբեբայութեամբ ուրիշներուն դրամն ուտող. *escroquer*» = թրք. *دولاندیرجی* dolanderəjə.

Տօլանսքմիւս ընել Պ., դօլանդքմիւս անել Վ. «խաբեբայութեամբ ուրիշներուն դրամն ուտել. *escroquer*» = թրք. *دولاندیرمق* dolandermak.

Տօլաւքիս Պ., դօլաւքի Վ. «մանուածապատ, խառնակ. *compliqué, zigzag*» = թրք. *دولاشق* dolaşək.

*Տօլաւմիւս ըլլալ Պ., դօլաւմիւս Վ. «մանուածապատ ճամբաներով պտտել, շրջաշրջել. *circular, faire des tours*» = թրք. *دولاشمق* dolaşmak.

Տօլապ ն., տօլապ Վ. «պահարան. *armoire*. 2. ջուր քաշելու անիւ. *appareil pour puiser de l'eau*. 3. խարդախութիւն, հնարք. *ruse, intrigue, fraude*» = պրս. *دولاب* dolab.

*Տօլդուն ն. «լի, ատորք. *rempli, plein*» = թրք. *دولغون* dolgun.

Տօլմա ն., դօլմա Վ. Ն. «լիցք (պատինճանի, դդումի, ձկնականջի, ձկան, հաւու, տերեւի ևլն.). *farcir*» = թրք. *دولما* dolma.

*Տօլմ պի. *plein*» = թրք. *دولو* dolu.

Տօլսուրմա Պ., դօնդուրմա Վ. «պաղպաղակ. *glace*» = թրք. *دوندورمه* dondurma.

Տօլսուրմանի Պ., դօնդուրմացի Վ. «պաղպաղակ չիւնող կամ ծախող. *glacier*» = թրք. *دوندورمه جی* dondurmaje.

Տօխումա տեսակ մը հիւսուած լաթեղէն. *tissu*» = թրք. *دوکومه* dokuma.

Տօխումանի «տօխումա չիւնող կամ ծախող. *tisserand*» = թրք. *دوکومه جی* dokumaje.

Տօխուէմիւ ըլլալ «հաւկիթ կռուացնելը» = Թրք. طوقشمق dokuşmak.

Տօխսան Ն., դօխսան Վ. «քննառն. quatre-vingt-dix».
= Թրք. طقسان doksan.

†Տօղու «ծնունդ. naissance. 2. բնութիւն. nature» =
Թրք. طوغش կամ طوغوش doğuş.

*Տօղամ տօղամ «խիստ մանր ջարդած. coupé en menus morceaux» = Թրք. طوغرام طوغرام doğram doğram.

Տօղամա Պ., դօղամա Վ. «դռան վերել. volets» =
Թրք. طوغرامه doğrama.

Տօղամանի «ստաղձագործ. menuisier» = Թրք. طوغرامچه doğramaje.

†Տօն Պօլսոյ մէջ դործածական չէ առանձինն, այլ
իւսօնի «վարակը (բուն՝ ներքին վարակը). caleçon» ձևին
մէջ. = Թրք. ایچ طولى iç donə. Վանի բարբառով դօն «վար-
ակը. caleçon» = Թրք. طون don.

Տօն «սառած. gelée. son կապել «սառիլ. geler» Առ-
լանքէդի բարբառով՝ սանդը «սառ. gelée, սանդիլ «սա-
ռիլ. geler» = Թրք. طوك don.

Տօնաքմիւ ընել «զարդաբել. orner, parer. 2. սաս-
տիկ յանդիմանել. réprimander» = Թրք. طولاتق կամ
دوناتمق donatmak.

Տօնանմա Պ., դօնամա Վ. «լուսավառութիւն. illu-
mination» = Թրք. طوانمه کամ دونما donanma.

*Տօնուխ «տեղոյն. terne, pâle» = Թրք. طونوك donuk.

Տօպան «հոլ. tonpie» = Թրք. طوپاج topaj.

Տօլախ Պ., քօլախ Վ. «ճոյլ. paresseux» = Թրք. طورلاق doriak «անվարժ, տրմուդ».

Տօլախ՝ սամարը «ճոյլ. paresseux» = Թրք. طورلاق doriak damarle.

*Տօս Պ., դօս Վ. Ղ. «բարեկամ. ami» = պրս. دوست dost.

*Տօսօդրու «չի՞վ շիտակ. bien droit, tout droit» = Թրք. طوس طوغرى dos doğre.

*Տօ՛ւի soıni «բալորակին լի. tout plein», բօ՛ւիքալը ն.
 «հաւաքուած. recueilli, rassemblé».—[Թրք. *طوبطولو* dop dolu.
 Sofpon Պ., դօֆօն Վ. «բժիշկ. médecin».—[Թրք. *دوقتر*
 Hektor—Ֆրանս. docteur.

Փ.

Փազար Պ., բազար Ղ., բոզմոռ Վ. «վաճառատուն.
 bazar».—[Թրք. *بازار* pazar—պրս. *بازار* bazar.

Փազարլըխ Պ., բազարլըղ Ղ., բոզմոռլըղ Վ. «սակար-
 Վուժիւն. marché, discussion de prix».—[Թրք. *پازارلق* pazar-
 lək—պրս. *بازارلق* bazarlək.

Փազի բազուկ (խոր). *bette*».—[Թրք. *پازی* pazı.

Փաթա Վ. «հաւասար, հէջահ հէջիսա. quitte à quitte».
 —[Թրք. *پاتا* pata.

Փաթաթիզ *դեռնախնձոր. pomme de terre*».—[Թրք.
پاتاس patates—հնդ. *पटाटेस*.

*Փաթալախ ձեծծ. *bastonnade*».—[Թրք. *پاتالاق* patalak.

*Փաթախ ձեծծ. *bastonnade*».—[Թրք. *پاتاق* patak.

Փաթըոսը Պ., փաթըոթի Վ. «աղմուկ, ժխոր. bruit,
 alarme».—[Թրք. *پاترده* patərde.

Փաթըո փաթըո ն., փաթըո ֆիւթիւո Պ. ն. «աղմու-
 կով, ժխորով (վազելու համար էլն.). en tumulte, avec
 grand bruit».—[Թրք. *پاتر پاتر* patər patər, *پاتر کتور* patər kütür.

Փաթիսա Պ., փաթիսկա Վ. «տեսակ մը բարակ կը-
 տաւ. batiste».—[Թրք. *پاتسکا* patiska—իտալ. *batista*.

*Փաթաթմիւ ընել Պ., փաթաթմիւ անել ն. «պայթե-
 ցնել. faire éclater. 2. վերին ատիճանի ղայրացնել. irri-
 ter, rendre furieux».—[Թրք. *پاتلاتماق* patlatmak.

Փաթալա Վ. ն. «պատռած, պայթած. déchiré, éclaté»,
 փաթալա օալ «պակասութիւնը երևան դալ», փաթալա աչֆ

«շատ մեծ և տգեղ աչք» des yeux gros et grands. = Թրք. پاتلاق patlak.

Փաթխամիտ ըլլալ ն. վ. «այլթիլ. éclater. 2. ուտել (անարդական լեզուով). manger (en terme de mépris). 3. սատիկ բարկանալ. devenir furieux». = Թրք. پاتلاماك patlamak.

Փաթխանկուն «եղիստացորենի խորված. maïs rôti». = Թրք. پاتلانج patlangaj.

Փաթիխան ն. «պատինճան, սմբուկ. aubergine». = Թրք. پاتليجان patlajan.

Փաթիխանցի ն. «պատինճան ծախող. qui vend des aubergines». = Թրք. پاتليجانجي patlajanji.

Փաթ sիյի «յանկարծ. soudain». = արևել. Թրք. بات bat կամ پات pat, աես էջ 55.

Փալազ «առդի ձաղ. oison». = Թրք. پالاز palaz.

Փալամուս «թիւնոս ձուկը. thon». = Թրք. پالموت palmut.

Փալան վ. Ղ. «համետ. selle». = Թրք. پالان palan.

Փալապըլըխ Պ., փալաբեղ վ. «չայն և երկայն պեխ աւնեցող. aux moustaches larges et longues». = Թրք. پالابيق palabayek.

Փալասկա «փամփշտակալ. ոստիկաններու մէջքի դոտին. cartouchière, giberne». = Թրք. پالاسکا palaska = հունգ.

Փալթօ ն. վ., (պալսօն Ղ.) «վերարկու. paletot». = Թրք. پالتو palto = ֆրանս. paletot.

Փախլա Պ., բայիլոմ վ. «բակլայ. fève». = արաբ. بقله bakla. Ոճով կ'ըսուի փախլա փախլա «մեծ մեծ (ուռեցքի, մանաւանդ մլուկի, ոլիկի ևն. մեծութիւնը ցուցնելու համար). gros».

Փախլավա ն., փախլավա վ. «տեսակ մը խմորեղէն. espèce de pâtisserie en forme de losange. 2. տրամանկիւն. losange». = Թրք. بقلوا baklava.

Փախլավանի ն., փախլավաջի վ. «փախլավա շինող կամ ծախող. qui vend du baklava». = Թրք. بقلواجي baklavaji.

Փայլս Պ., բոյլս Վ. «բախտ. chance».—սլրս. بخت baxt.

Փայ Ն. Վ. «մաս, բաժին. partie, part, portion. 2.

խօսքով դիմադարձութիւն. contradiction, réplique».—թրք.

پای pay. իբր դերագրական կ'ըսուի փայ-բաժին.

*Փայանսա «նյութ, նեցուկ. appui, support».—սլրս.

پاینده payende «հաստատուն. fixe, solide», որ թուրքերէնի մէջ առած է նաև այս նշանակութիւնը.

Փայրախ «տաքերը ծուռ. cagnenx, rachitique».—թրք.

پایتاق paytak.

Փայթօն Վ., Փայթօն Վ. Ն. «եւրոպական կառք. pha-

éton».—թրք. فایطون fayton=ֆրանս. phaéton.

*Փայլամիւս ընել Ն. Վ. «բաժանել. diviser, distribuer».

==թրք. پايلامق paylamak.

*Փայլաւմիւս ըլլալ Ն. «մէջերնին բաժնել. se partager».

==թրք. پايلاشمق paylaşmak.

Փայսո Պ., փոյդօսք Վ. «վերջ, բանթող. cessation de

travail».—թրք. پایدوس paydos=յուն.

Փանայիր «տօնավաճառ. foire».—թրք. پناير կամ پناير

panayir=յուն. παναγορι.

Փանգէնիր Պ. «դեղթափ. contre-poison», փոնգմիր

Վ. «խշու ոսկոր՝ զոր օղիի մէջ տորբելով կը գործածեն իբր կոկորդի ցաւի դեղ. os d'âne qu'on met dans de l'eau de vie pour s'en servir contre les maux de gorge».—սլրս.

پادزهر padzehr «դեղթափ. contre-poison».

Փանթօլ կամ փանթօլօն Վ. «տափառ. pantalon».—

թրք. پانتولون pantolon=ֆրանս. pantalon.

Փաննար «ճակնդեղ. betterave».—թրք. پانجار panjar.

Փաննուր «չուսանցոյց. jalousie, persienne».—թրք.

پانجور panjur=ֆրանս. abat-jour.

Փանսիսփանյա «հացի նման տեսակ մը կակուղ և

փափուկ խմորեղէն. pain d'Espagne».—թրք. pandispanya=իտալ. pan di Spagna, որ բուն կը նշանակէ «սպանական հաց».

Փանսօմիս «միջկատակ. pantomime».—թրք. پالومينا

pandomina=իտալ. pantomima.

Փանֆէն տես Պանֆէն.

Փանօս *լուսանիտիով մեծ ճրագ*. lampe avec abat-jour. = թրք. فانوس fanos = յուն. φανός.

Փաւսա Ն. Ղ., փոքր Վ. *պաշայ*. pachas. = թրք. پاشا paşa.

Փաւսիօրք Վ., (փաւփօրք Ն., սլաւայօրդ Ղ.) *անցադիր*. passe-ports. = թրք. پاسبورط pasaport = իտալ. passaporto.

Փաչաի Վ. *աշխարի ոտք, խոշի համար*. pied de monton. 2. *առով սլաւրաստուած խաշ*. pied de monton (mets). 3. *վարտիքին ոտքը*. partie inférieure d'un caleçon, Փաչա Ղ. *ցայք, աճուկ*. aine. = պրս. پاچه pače *առտիկ*. peton, patte, որ թրք. առած է նաև առաջին երեք նշանակուած թիւները.

Փաչանի Պ., Փաչաղի Վ. *աշխարի ոտք ծախող*. vendeur de pieds de monton. = թրք. پاچه‌چی pačajə.

*Փաչաւոնա կամ Փաչաւոյա Պ., փոշուլոռ Վ. *ցընջ, սրբիչ, ցնցոտի*. chiffon. = թրք. پاجوره pačevra կամ پاجاور pačavra.

Փաչաւոնանի կամ Փաչաւոնանի *ցնցոտիներ հաւաքող*. chiffonnier. = թրք. پاجاورچی pačavrajə.

Փապուն Պ., Փափուն Վ. Ղ., պապուն Ն. *հողաթափ, չմուշկ*. babouche. *Ոճով կըտուի բուրդ ու փապուն փախչիլ մերկ և հապճեպով փախչիլ*. = թրք. پابوچ pabnč = պրս. بابوش papuš.

Փապուննի Պ., պապուննի Ն. *հողաթափ շինող կամ ծախող*. qui fait ou qui vend des babouches. = թրք. پابوچچی pabučč.

*Փառալամիւ ընել Ն. Վ. *բզկտել, պատառոտել*. déchirer, mettre en lambeaux. = թրք. پاره‌لەك parelemek.

*Փառափառա ընել, ըլլալ Վ. *պատառ պատառ ընել, ըլլալ*. mettre en lambeaux, être déchiré. = պրս. پاره پاره pare pare.

*Փառափառչա Պ., փառփառչա Վ. *պատառ պատառ, déchiré, mis en lambeaux*. = պրս. پاره پارچه pare parče.

Փառըլըր «փայլ, բոցափայլում. éclat, lueur». = [Թրք. پارلتی parəltə.

Փառըլ փառըլ Վ., ժառըլ ժառըլ Ն. «փայլ ի փայլ. avec éclat, luisant». = [Թրք. پارل پارل parəl parəl.

*Փառըլսթմիւ ընել Վ. «փայլեցնել. faire briller, donner de l'éclat». = [Թրք. پارلتمق parlatmak.

Փառլախ Վ. «փայլուն. brillant. 2. գեղեցկադէմ. beau, d'une belle figure». = [Թրք. پارلاق parlak.

*Փառլամիւ ըլլալ Վ. «փայլիլ. briller. 2. բռնկիլ. s'enflammer». = [Թրք. پارلمق parlamak.

Փառմախլըխ Պ., բարմաղըլ Վ. «վանդակապատ. grille, balustrade». = [Թրք. پارمق parmaklak.

†Փառուլա «տարածայնութիւն. bruit répandu». = [Թրք. پارولا parola = [տալ. parola.

*Փառչա Ն. Վ. «կտոր. morceau, pièce». = [Թրք. پارچه parča.

*Փառչալամիւ ընել Վ. «պատռոտել, կտրտել. mettre en lambeaux, déchirer». = [Թրք. پارچلمق parčalamak.

*Փառչալանմիւ ըլլալ Վ. «կտոր կտոր ըլլալ. être mis en lambeaux. 2. պոռալ, պոռչաալ. crier; alarmer». = [Թրք. پارچلانمق parčalanmak.

*Փառչալը «հաստ, բարձրահասակ, խոշորակազմ (մարդ). gros et de haute taille». = [Թրք. پارچله parčale.

*Փաս Պ., փախս Վ., փասը Ն. «ժանգ. rouille». = [Թրք. پاس pas.

*Փապաթմիւ ընել Ն. Վ. «ժանգոտել. rendre rouillé». = [Թրք. پاسلتمق paslatmak.

*Փապանմիւ ըլլալ Ն. Վ. «ժանգոտիլ. rouiller». = [Թրք. پاسلانمق paslanmak.

*Փասըլ Ն. կամ փասըս Պ. Ն. «ժանգոտ. rouillé». = [Թրք. پاسلو paslu.

Փասըրմա Պ., պասըսուրմա Վ., բասըրմա Ղ. «ապուխտ. viande salée et séchée». = [Թրք. پاسدومه basdərma.

Փասփառլախ «բոլորովին փայլուն, խիստ փայլուն. très brillant». = [Թրք. پاسپارلاق pas parlak.

փալլիֆա * գործարան. fabrique. = թրք. pavlika = իտալ. fabbrica.

փալուրյա «տեսակ մը խեչափառ. espèce de crabe». = թրք. پاغور يا pagurya = յուն. παγούρος կամ իտալ. paguro.

փառա Պ., փորրոս Վ. «դրամ. monnaie. 2. դրուշխն 140 մասը. para». = պարս. پارا pare.

* փափ «կոյնեղու նիւթ մը. espèce de colle-forte». = թրք. پاپ pap.

փափա Ն. «Հռոմի պապը. le pape de Rome». = թրք. پاپا para = իտալ. papa.

փափազ «ոտը սրեղու փախթ, մաղոտ քուրձ. paillasson». = թրք. پاپاز papaz.

փափաթյա «երկուցուկ խոտը. camomille». = թրք. پاپادی papadiye = յուն.

փափախ Վ. Դ. «սլարսկական գլխարկ. bonnet persan». = թրք. پاپاق papak.

փափաղան «թութակ. perroquet». = թրք. پاپاغان papagan.

† փափառա «սաստիկ կշտամբանք. forte réprimande». = թրք. پاپارا papara = իտալ. pappare.

* փաճսա «փերթ, մեծ կտոր. gros morceau». = թրք. پاستا pasta.

փաճփուճ «մեծաբանութիւն. hablerie». = թրք. پاپوش پافشuf.

փէգէվէնկ Ն. «կաւատ. maquereau». = թրք. پوزونك pezevenk.

* փէլէնկ Պ., փոլոմնզ Դ. «խնձ, վագր. tigre». = պարս. پلنگ peleng.

փէթէ «շաքարով և օսլայով պատրաստուած դոնդոշական քաղցրեղէն. gelée d'amidon». = թրք. پلت pelte = պարս. پالوده palude.

փէթէկ Պ., փոլթոմնզ Դ. «թոթով. bégue». = թրք. پلتيك peltek.

փէլին «օշինդր. absinthe». = թրք. پلين pelin.

փէն կամ փէյ Պ., պէն Ն., պէխ Վ. «կանխավճար. avance».—[Թրք. پی pay.

փէմպէ Պ., բումբո Վ. «վարդադոյն կարմիր. rose».—[Թրք. پنبه penbe.

փէյլիվան Պ., փոյլիվան Վ., փոնլրվոն Ղ., փէնլիվան Ն. «ըմբիշ. lutteur».—սլրս. پهلوان pehlevan.

*փէյսան ընել, ըլլալ Պ., փոյդալ Վ., ճայսա Ն. «յառջ բերել, դալ. procurer, se procurer».—սլրս. پيدا peyda.

փէյրիզ Պ., փոյրէզ Վ., փոհրիզ Ղ. «բժշկի պատուէրով դիւշանալ այս և այն կերակուրէն. diète».—սլրս. پرهيز perhiyz.

փէնհիւրէ Ն., փոնջոմո, փէնջոմո Վ. «պատուհան, fenêtre», փոնջոմո «ըստանջոյց. abat-jour».—[Թրք. پنجره pençere.

*փէնչէ Պ., փէնջո Վ. «մագիլ, ճանկ. griffe. 2. կօշիկ տակ դամուսած պայտ. fer à clouer sous les talons».—սլրս. پنچه pençe.

փէ Ն. Վ., փէֆ Ղ. «քղանցք. pan».—սլրս. پش peš.

փէօէֆէր Պ., փէօմֆյոմ Ղ. «արուեստագէտ. bon artisan».—սլրս. پيشه‌گر pişeger.

փէօին Վ. «կանխիկ. au comptant».—սլրս. پيشين pişin.

*փէօկէ Ն., փէօֆէ Ղ., փէօյմ Վ. «ընծայ, պարգև. cadeau, present».—սլրս. پيشکش piškeš.

փէօլիւր Ն. Վ. «անձեռոյ. serviette, tonaille».—սլրս. پيشگیر pişgir.

փէօսիմալ Պ., փէօսիմալ Վ. Ն. «բաղնիքի դէնջակ. linge de bain».—սլրս. پشتمال püştmal.

*փէրէժ «երգի նախերգանք. prélude».—սլրս. پيشرو pişrev.

*փէլէքա «սերտանի անձեռոյ. serviette».—[Թրք. پيچه peçeta]—իտալ. pezzetta.

փէռչէմ Պ., փէրչամ Ն., բոչմ Վ. «մաղերու վարձում, ցցունք. touffe de cheveux au front ou au sommet».—սլրս. پيرچم perčem.

Փէռչիւն Պ., փոռչիւն Վ. «*բեւեռին ծայրը բթացնելը*». action de river». = *պրս.* برخين percin.

Փէռչիւնկէմիւս ընել Պ., փոռչիւնկամիւս աճել Վ. «*բեւեռին ծայրը բթացնել*». river». = *թրք.* برخينlemek percinlemek.

Փէռչիւնի Պ., փոռչիւնի Վ. «*ծայրը բթացած (բեւեռ)*». rivé». = *թրք.* برخينلى percinli.

Փէշիլ Պ., փմշիլ Վ. «*պատեղ*». pâte d'abricots ou de prunes. 2. *շատ ծեծ կերած*. battu cruellement». = *թրք.* pestil կամ بسديل pesdil.

Փէրի Պ., փոմրի Վ. Ղ. «*պարկի, ուրուական*». fée». = *պրս.* پرى peri.

Փէրկէլ Պ., փրգյու Վ., փոմրգյոմր Ղ. «*կարկին*». compas». = *պրս.* پىگار pergyar.

Փէրկէլլէմիւս ընել «*կարկինով չափել*». compasser». = *թրք.* پىگارلاماك pergyarlamak, աղաւ. pergellemek.

Փէրուզէ Ն., փօրտօզմ Վ., փիւրիզմ Ղ. «*փեւրուզակ բարը*». turquoise». = *պրս.* پىروزه piruze.

Փէրուշան Պ., փոմրիւսմ Վ. «*խեղճ, թշուառ*». misérable». = *պրս.* پىشان perişan.

Փէրվազ Պ., փոմրվոմզ Վ. «*շրջանակ, եղբ (դռան ելն)*». châssis». = *թրք.* پرواز pervaz.

Փէրսահ Պ., փոմրոմխք Վ. «*փայլ, յղկում*». polissage». = *պրս.* پرداخت perdaxt, *թրք.* եղած پرداخت կամ برداх perдах.

Փէրսահլը Պ., փոմրոմխքի Վ. «*յղկեալ*». poli». = *թրք.* پرداختلى perdahlı.

Փէրսաճարզ «*խոշորացոյց*». loupe». = *պրս.* پىروسوز pertevsuz.

Փէրսէ Ն., փոմրոմ Վ. Ղ. «*վարագոյլ*». rideau. 2. *աչքի լուսն*. cataracte, taie, albugo». = *պրս.* پردہ perde.

*Փէֆ Պ., փոմֆ Վ. «*շուրժ, շատ, խիստ*». trop, très. 2. *փոքր կարծր*. constipé». = *թրք.* پىك pek.

Փէֆվէզ Պ., փոմֆվոմզ Ղ. «*ռուպ*». rob». = *թրք.* پىكماز pekmaz, پىكمز pekmez, بىكمز bekmez.

փէֆսիմէք Պ., բոֆսիմոք Վ., պէֆսիմէք Ն. «պարսիկ-
թաթ». galette». = [թրք. پکسیماد peksimad.

փէօստէֆի անթթ, կաշի, գլաթ. cuir, peau». = [թրք. پوستکی pösteki.

Փընթի Վ., փնթէ Ղ. «անպէտք, անարժէք, անօգտ»,
idiot, sot, bon à rien». = [թրք. پنتی pinti «գծուծ, զայլիւ».
mcsquin, sordide».

Փրոանկա շղթայակապ բանտարկութիւն. chaîne,
galère». = [թրք. پړانک پړانکا = իտալ. branca?

Փրոասա պրաս. poireau». = [թրք. پراسا prasa =
պոն. πράσον.

Փրոթի Վ. «կահ կարասի. effets, bagages». = [թրք. پرتی pørtə.

Փրլանթի Վ. «շողակն. brillant». = [թրք. پړلانتی pər-
santa կամ پړلانتی pərlandı = իտալ. brillante.

Փրնալ տեսակ մը կաշնի. yeuse, houx». = [թրք. پړنال
թըռնալ կամ پړنار pərnar.

Փրոթիսան Պ., փոթիսան Ն., փոթ Վ. «քաղ-
տական. protestant». = [թրք. پروتستان protestan = ֆրանս.
protestant.

Փրոսէլա «դողնոց, մանուսանդ եկրոպական ձեւով».
tablier». = [թրք. prostela = իտալ. ?

Փրոսլա «իործ. épreuve». = [թրք. pərova = իտալ.
prova.

Փիլալ Պ., փլալ Վ. Ղ. «եղինծ. pilau». = [թրք. پلاو
pilav.

Փիլալնի «ըստ երեւոյթին միայն աշխատող, խաբող».
qui fait semblant de travailler, paresseux». = [թրք. پلاو جی
pilavjə.

Փիլին Վ. «փառեակ. poulet». = [թրք. پليچ pilič.

Փին Ն. «պոռնկորդի. bâtard. 2. ծառի արմատի ըն-
ծիւղ. talle». = [թրք. پيچ pič.

Փիլալ Վ. «մանր ջարդած կանաչ սոխ՝ իբր համե-
մունք՝ կերակուրի համար. ciboule hachée», Վ. «կանաչ

սոխ. ciboule». = պրս. پیاز piyaz «սոխ. oignon», որ թրք. սուացած է նաև առաջին նշանակութիւնը.

Փիյաթա «սնակ. assiette». = թրք. piata = իտալ. piatta.

Փիյանֆո Պ., փիյանֆո Վ. «վեճակահանութիւն. loterie». = թրք. piyanko = իտալ. bianco?

Փիյանֆո Ն. Վ. «դաշնակ. piano». = թրք. piyano = իտալ. piano.

Փիյասէ Պ., փիյադմ Վ., փիյադա Ղ. «հետիտն. fantassin, à pied». = պրս. piyade.

Փիյացա Վ. «առևտրական հրապարակ. place de commerçants. 2. շրջադայութիւն. promenades». = թրք. piyasa = իտալ. piazza. Մեր բառը ուղղակի իտալերէնէ է և ոչ թրքականէն, ինչպէս կը ցուցնէ z = g ձայնը, տաճկերէնի -ին դէմ:

Փիյթարի «շատ մաքուր. très propre». = թրք. pintari.

*Փիւկին Պ., փիւկին Վ. «եփուին. bien cuit». = թրք. pişgin.

*Փիւ Վ. Ղ. «կեղտոտ, աղտոտ. sale, malpropre». = թրք. pis.

Փիւի կամ փիւի պալլիի «կատուածուկ. limande, raie». = թրք. pisi balığa.

Փիւս Ն. Ղ., փրէս Վ. «կատու վանելու ձայն. cri pour chasser un chat». = թրք. pist.

Փիսէ Պ., փիդմ Վ. «չօթ, լաւաշ. pain plat et sans croûte». = թրք. pide.

†Փիր «դիտար, բանի մը մէջ հնացած. érudit». = պրս. pir «ծեր»:

Փիրէ «բւ. pnce». = թրք. pire.

Փիրինֆուրի «բրինձի ալիւր. farine de riz». = թրք. pirin.

†Փիրիփաֆ «բոլորովին մաքուր. très propre». = պրս. pürpak.

† փիւփիւրի Վ. «գձուձ, ողորմելի. miserable, pauvre» =
 = [Թրք. پيرپيرى pirpiri.

Փիւթին Պ., բիւթուն Վ., բիւթին Ղ., փիթուն Ն. «բո-
 յոր, ամբողջ. tous les, entier» = [Թրք. bitun.

Փիւսման Պ., փոսման Վ., փոսման Ն. Ղ. «զղճում.
 le repentir. 2. զղջացած. repentir» = պրս. پشيمان pešiman.

Փիւսկիւ Ն., փիւսկիւ Վ. «ծոպ. frange» = [Թրք.
 پوسكول püskül.

Փիւսկիւլի Պ., փիւսկիւլի Վ. «ծոպաւոր. à franges».
 = [Թրք. پوسكوللى püsküllü.

* Փիւսկիւրմիւ բնել «ցրցնքել, ծայթքել. jaillir, asper-
 ger» = [Թրք. پوسكورمك püskürmek.

Փիւսփիւթին Պ., փսփիւթուն Ն., բիսփիւթուն Վ. «բո-
 յորովին. entièrement» = [Թրք. bisbitun.

Փիւրիւզ «թելի ծայրեր. effilochure» = [Թրք. پوروز pürüz.

† Փիւրսիւան Պ., փիւրսիւան, փիւրսիւախ Վ. «բոյորովին
 զինուած. armé jusqu'aux dents» = պրս. پير سلاح pür silah.

Փիւժ Վ., փին Ղ. «հոտէ մը պիտգալու ձայն. pouah!»
 = [Թրք. پوف puf.

† Փութիւրէզ «կուպաշտ. idolâtre» = պրս. بتپرست butperest.

Փուլ Վ. «նամակի թղթագրոյմ. timbre de poste. 2.
 ձկան թեփ. écaille de poisson. 3. փուլ, վահանակ, փոքրիկ
 դեղին կամ սպիտակ թիթեղեայ կլորներ իբր զարդ. pail-
 lette» = [Թրք. پول pul.

Փուլլու Վ. «փուլերով զարդարուած. orné de paillettes».
 = [Թրք. پوللو pullu.

Փուլլուխ կամ Փուլլուխ շիշե «բարակ սրուակ. fla-
 con» = [Թրք. پوللق شيشه pullek şişe.

Փուլես «իգացեալ. bardache» = [Թրք. پوست puşt.

Փուս «մշուշ. brouillard» = [Թրք. پوس کاس pus.

Փուսուխ Վ. «տոմսակ, թուղթ, ցուցակ. carte, billet,
 liste. 2. կողմնացոյց. bonssole» = [Թրք. پوسله pusula = փտալ.
 bussola.

Փօթա Պ., փխթուի Վ. «հալոց, բուրայ. creuset». =
 Թրք. پوتہ pota.

Փօթեկրամ Պ., փօթօկում Վ. Ն. «լուսանկար. photographie». = Թրք. فوطوغرافى կամ فوطوغرافى fotograf = ֆրանս. photographie.

Փօթին Վ., փօթիկ Ն. «կօշիկ. botte». = Թրք. پوتين potin
 = ֆրանս. bottine.

Փօթուր ամսակ մը լայն տափառ. pantalon large». =
 Թրք. پوتور potur.

Փօլիս Վ., (փօլիցիա Ն.) «սարիկան. sergent de police». =
 Թրք. پوليس polis = ֆրանս. police.

Փօլիցա Վ. «փոխանակագիր. lettre de change». = Թրք. پوليجا polica = իտալ. polizza.

Փօլիցանի Վ. «փոխանակագիր ծախող. qui fait le change». = Թրք. پوليجاچى policaçı.

Փօհիփօհ Պ., փանիփան Վ. «շողորդորդութիւն. flatterie, cajolerie». = Թրք. پو. پو poh poh.

Փօհն Պ., փուհն Վ. Ն. «ջերմօղի. punch». = Թրք. پونچ ponç = անգլ. punch.

Փօւս Վ. «ոչխարի կշն. մորթ. peau de mouton etc.». =
 պրս. پوست post.

Փօւսա Վ., (փօս Ն. Ն.) «թղթատարութիւն. poste. 2. նամակատուն. bureau de poste». = Թրք. پوسته posta =
 իտալ. posta.

Փօւսալ «վատաբարոյ կին. femme dépravée». = Թրք. پوستال postal.

Փօւսահանն Պ., փօսախանիս Վ. «նամակատուն. bureau de poste». = Թրք. پوستاخانه postaxane.

Փօրթուխալ Պ., փօրթուխ Ն., փօրթուխալ Վ. «նարինջ. orange». = Թրք. پورتقال portukal կամ portokal =
 իտալ. portogallo.

Փօրթուխալի «նարնջավաճառ. marchand d'oranges». =
 Թրք. پورتقالچى portukalçı.

Փօրյազ «հիւսիսային քամի. vent du Nord». = թրք.
پوزراز poyraz=յուն. βορέας.

Փօրյալըխ «կարծր գերանով յեցակ. étai». = թրք.
پوزالک poyralək.

Ք.

Քազմիր Պ., կազմիր Վ. «տեսակ մը կերպաս. casimir». = թրք. کازمیر kazmir=ֆրանս. casimir.

Քալոս Ն., կալոս Վ. Ղ. «կրկնակօշիկ. սաւմուհակ. galoche». = թրք. کالوش kalos̄=ֆրանս. galoche.

Քախախի «բարձրաձայն ծիծաղ. grand éclat de rire». = արաբ. کاهکاه kahkaha.

Քանափա Պ., քանէփի Ն., կանափա Վ. «բազմոց, տխլան, նստարան. canapé». = թրք. کاناپه kanapa = ֆրանս. canapé.

Քանկրէնա «փտախտ. cangrène, gangrène». = թրք. کانگرنه kangrena=իտալ. cangrèna.

Քանցոն Պ., կանցոն Վ. «տաւիղ. psaltérion». = արաբ. کانون kanun.

Քանցոն Պ., կանցոն Վ. «ղինւորներու համար ոստիկան. sous-officier faisant la police pour les militaires». = արաբ. کانون kanun.

Քարյօյա «մահճակալ. lit de fer ou de bois». = թրք. کاريولا karyola.

Քարանքինա Ն., կարանքինա Վ. «քառանթին. quarantaine». = թրք. کوارانتينه karantina=իտալ. quarantina. Այս բառը հին պօլսեցիք կը հնչեն խուռունքինա, միջին սեբօւնդը խարանքինա, իսկ նորերը միայն քարանքինա.

Քարճիցա Պ., կարպիցա Վ. «երկաթեայ թափծու գամ. clou en fer de fonte». = թրք. کاريچا karîça=յուն.

Բացառ Վ., (հասա Ն.) «դրամարկղ. caisse». = թրք. ~~کاسه~~ kasa = իտալ. cassa.

Բացաթուռա Պ., կասաթթուռա Վ. «լայն դաշոյն. sabre». = թրք. kasatura = իտալ. ?

Բափսօլ Պ., կափսօլ Վ., (կափսիւլ Ն.) «հրացանի զնդակի ծիծը. capsule. 2. փօքք, կլոր, ծակ կոճակ. capsule». = թրք. ~~کپسول~~ kapsol = իտալ. capsula կամ ֆրանս. capsule.

Բէզապ Պ., ֆէզաք Վ. «ժանտաջուր, բորակածնական թթու. acide jазotique». = պրս. ~~تیزاب~~ tizab = թրք. ~~بهباب~~ kezab.

Բէթէն Պ., ֆաթան Ն., ֆյոթմն Վ. «թան. lin». = արաբ. ~~کتان~~ ketan = թրք. ~~کتان~~ keten.

Բէթէն քօխսւմի «կտաւատ. graine de lin». = թրք. ~~کتان تسمی~~ ketan toxme.

Բէլ Ն., ֆյոլ Վ. «գոնջ. teigneux. 2. գոնջութիւն. teigne». = պրս. ~~کي~~ kel.

Բէլէլ Պ., ֆյոլմոյ Վ. «տկալատ. radeau à outres. 2. տհաս սեխ. melon vert, non mûr». = թրք. ~~کلك~~ kelek. Առաջին իմաստով Պօլսոյ մէջ գործածական չէ.

Բէլէ Ն. «գոնջ. teigneux», ֆյոլմե Վ. «կարիճ. brave, belliqueux». = թրք. ~~کلهش~~ keleş «գոնջ. teigneux».

Բէլէփիր «շատ աժան գնուած. occasion, acheté en meilleur marché». = թրք. ~~کلهپير~~ kelepîr.

Բէլէփնէ Պ., ֆյոլմփյն Վ. «գայլ, ձեռնակապ. me-notte». = թրք. ~~کلهپچه~~ kelebçe.

*Բէլլէ Ն., ֆյոլլմ Վ. Ն. «գանկ. crâne. 2. շաքարի գըլուխ. pain de sucre». = պրս. ~~کله~~ kelle.

Բէլփէթին Ն., ֆյոլթթին Վ., ֆյոլթթին Ն. «աք-ցան. tenailles». = թրք. ~~کلهپتين~~ kelpetin = արաբ. ~~کلبتان~~ kelbetan.

Բէխիյա, ֆէխյա Պ., ֆյոհյո Վ., ֆյօխա, ֆյօխվա Ն. «թաղապետ. préposé de quartier». Ոճով կ'ըսուի ֆէփս ֆէխիյա՞ն եւ «գործիս ինչ կը խառնուիս, քեզ ինչ. est-ce

que cela te regarde? » = *պրս.* کتخدا ketxüda որ *թրք.* առած է
 كخيا kexya կամ كخيا kehya ձեռք.

Քենրիպար Ն., բյուրբուր Վ., բունրբար Ղ. «*ամթ.*
 ambre jaune, succin» = *պրս.* كهر kehrüba.

Քեմ մուաղ, պակաս. moins, pen». որ. ան ալ քեմ
 քեմըն չէ. = *պրս.* کم kem.

Քեման Պ., բյումեմնի Վ. «*ջութակ.* violon». = *պրս.*
 کمان keman.

Քեմեմնչէ Ն., բյըմընչեմ Վ. Ղ. «*փոքր ջութակ.* violon-
 celle, petit violon» = *պրս.* کمانچه kemançe.

Քեմէր Ն., բյումուր Վ. Ղ., քամուր Ղ. «*կամար.* arc,
 vouûte. 2. մէջքի հաստ դօտի. ceinture» = *պրս.* کمر kemer.

Քեմէրլի Պ., բյումուրլի Վ. «*կամարակապ.* en arc» =
թրք. کمرلی kemerli.

Քեմար Ն., բյումուր Վ. «*եզերք.* bord, rive» = *պրս.*
 کنار kenar.

Քեմեմլի Պ., բյումեմլի Վ. «*կանեփահատ.* graine de
 chanvre» = *թրք.* کندیر kendir կամ کنویر kenevir..

*Քեմեմե աբուաքնոց. commodités. 2. դառնաբարոյ, դա-
 ժան. rude, de mauvaise humeur» = *արաբ.* کفف kenef.

Քեմեմեմեմնի ըլլալ «*դառն ու դաժան բնութիւն
 մ'առնել.* être de mauvaise humeur» = *թրք.* کهنهک ke-
 neflenmek.

Քեմեմայի «*հակառակութեամբ, դեզ կերպով.* en dé-
 pit de» = *թրք.* kennayi.

*Քեթիւլամա «*հարաւ-արեւելեան քամի.* vent de sud-
 est» = *թրք.* کیشلame keşişlame.

Քեղի Ն., քեղիմ Պ., բյուղի Վ. «*երանի թէ, իցիւ.
 plût à Dieu! puisse que*» = *պրս.* کچک کچکي kyaşki.

Քեղիկ Պ., բյուղի Վ. «*հերթապ.* froment bouilli avec
 de la viande effilée» = *թրք.* کچک keşgek.

Քէչ Պ., քէչա Ն., բյէչմ Վ. Ղ. «*կաճ, թաղիք.* feutre»
 = *թրք.* کچه keçe.

*Քէշէկէնմիշ ըլլալ «ընդամանալ. s'engourdir». = [թրք. *keçelenmek* ڪچيلنمك.

Քէշէկի «թաղիքաւոր. en fentre, de fentre». = [թրք. *keçeli* ڪچيلي.

Քէշէնի ն. «թաղիք ծախող. marchand de fentre». = [թրք. *keçeşi* ڪچيجي.

Քէշի Գ. «այծ. chèvre». = [թրք. *keçi* ڪچي.

Քէշիպուլցնուզի Գ., ֆէշէպոյնու՛զ ն. «այծեղջիւկ սընուղը. caronbe». = [թրք. *keçi buynuze* ڪچي بونوزي.

Քէպապ ն., ֆյոբաբ Վ. Ղ. «խորոված. rôti». = *պրս. kebab* ڪباب.

Քէոաբա «կաւառ. coen, maqueréau». = [թրք. *kerata* ڪراته = յուն. *κεράτιας* «եղջերաւոր. cornu».

*Քէոթէ «առիթ, ժամանակ. occasion, temps propos. 2. աստիճան. degré». = [թրք. *kerte* ڪرته.

Քէոթէնֆէլէ «մողէս. lézard». = [թրք. *kerten-keler* ڪرتنڪلر.

Քէոթիկ «վէա վէա փորուածք, կորուածք. coche, entaille». = [թրք. *kertik* ڪرتيڪ.

*Քէոխանէ կամ ֆեոանէ «բողանոց. bordel, maison de prostitution». = *պրս. kyarxane* ڪيارخانه.

Քէոխանէնի կամ ֆեոանէնի «բողարած. maître d'une maison de prostitution. 2. անարդական ածական մէ. terme de mépris». = [թրք. *kyarxaneşi* ڪيارخانهجي.

Քէսաւ Գ., ֆյոմոդ Վ. Ղ. «առուտուրի դադարում. stagnation». = *արաբ. kesad* ڪساد.

Քէսէ ն., ֆեսա ն., ֆիսմ Ղ., ֆյիսա Վ. «քսակ. bourse. 2. 500 դրուշի դումար մը. une somme de 500 piastres». = *պրս. kise* ڪيسه.

Քէսէր «ուրադ. doloire». = [թրք. *keser* ڪسر.

*Քէսկին Գ., ֆյոսկին Վ. «խիստ, կծու. fort, âcre». = [թրք. *kesgin* ڪسجين.

Քէսանէ Գ., ֆուսանա ն., ֆյոսմնմկ Վ. «շաղաւնակ. châtaigne». = [թրք. *kestane* ڪستانه = յուն. *κάστανος*.

Քեստանէ ժիւղնկի տեսակ մը հրթիռ. espèce de fusée». = Թրք. کستانه فیشکی kestane fişengi.

Քելկիր Պ., ֆէպկիր Ն., ֆյովզիր Վ., ֆափկիր Ղ. «սպարդուտ. écumoir». = սլրս. کفگیر kefgiyr, որ Թրք. աղաւաղեալ է. کویگر kevgir.

Քելրան Պ., ֆյորվան Վ. Ղ. «կարաւան. caravan». = սլրս. کاروان kyarvan.

*Քէսէր Պ., ֆյուդմր Վ. «ցաւ, վիշտ. mal, douleur». = «արաբ. کدر keder.

Քէրէստ Պ., ֆյոռուսմ Վ. «տաաղձ. charpente». = Թրք. کراسته keraste կամ کرسنه kereste.

Քէրէստնի Պ., ֆյոռուսմցի Վ. «տաաղձագործ. charpentier». = Թրք. کرسنه جی keresteji.

*Քէրէվէթ Պ., (կարավաթ Ղ.) «տախտ. divan». = Թրք. کوروت kerevet = յուն. κράββατος.

Քէրէվիզ Պ., ֆյորմվիզ Վ., ֆյորմվիզ Ղ. «կարուս, լախուր. céleri». = Թրք. کروز kereviz.

Քէրիէժ Պ., ֆյըրգյուխ Վ., ֆյորգյում Ղ., ֆէրկյան Ն. «ասեղնադործելու կարկահ, սեղան. appareil sur lequel on fait de la broderie». = սլրս. کرج kyargyah = Թրք. եղած կերգef.

Քէրվան տես Քէվրան.

*Քէրփին Ն., ֆյորփիւջ Ղ. «անեփ աղիւս. brique non cuite». = Թրք. کچی kerpiç.

Քէփազէ Պ., ֆյուփուզմ Վ. «խայտառակ. infâme, ignoble». = սլրս. کباد kebade «թոյլ աղեղ որով նետաձուլեան կը վարժուին. arc léger dont on se sert pour s'exercer à tirer», որ Թրք. ստացած է. کپاز kepaze ձեռառջին նշանակութեամբ (ըստ Աբիկեանի).

Քէփէկ «ցորենի թեփ. son». = Թրք. کپک kepek.

Քէփէնէկ Պ., «թիթեռնիկ. papillon», Ղ. «փոքի բոտոտ. ténia», կյուպրոնկ Վ. «շխարի որդ. ver de mou-ton. 2. հովուական եափունճա. caban». = Թրք. کپنک kepenek.

- Քէփէնկ *«փեղկ. trappe»*. = թրք. *کپنک kepenk.*
 Փէփնէ *«շերեփ. grande cuillère»*. = պրս. *کفچه kefçe.*
 Քէֆէ *«կակազ, թոթով. bégue»*. = թրք. *کک keke.*
 Քէփիկ Պ., *փյմփյիփյ Ղ. «կաքաւ. perdrix»*. = թրք. *ککلیک keklik.*
 *Քէօզ Վ. Ղ. *«խարոյկ. braise»*. = թրք. *کوز köz.*
 *Քէօթէկ Պ., *փյօթէկ Ն., փյէօթմզ Վ. Ղ. «ծեծ. baston-nade»*. = թրք. *کوتک kötek.*
 Քէօթրիւմ Պ., *փյէօթրիւմ Վ. «անդամաւոյժ. paralytique»*. = թրք. *کوتریم kötrüm.*
 *Քէօլէ Պ., *փյէօլմ Վ. «ստրուկ. esclave»*. = թրք. *کوله köle.*
 Քէօհլան Պ., *փյէօհլմն Ղ., փյմհլան Վ. «արագավազ տաճիկ ձի. chevale arabe»*. = պրս. *کيھلان küheyłan.*
 Քէօւիւր Վ. Ղ., *ֆօւիւր Ն. «ածուխ. charbon»*. = թրք. *کومور kömür.*
 Քէօւիւրնի Վ., *փյէօւիւրնի Ղ. «ածխավաճառ, ածխագործ. charbonnier»*. = թրք. *کومورچی kömürçî.*
 Քէօւէ Պ., *փէօւմ Վ., ֆօւա Ն. «անկիւն. angle, coin»*.
իր սաստկական կըրուի փէօւէ-պոնիսի. = պրս. *کوشه küşe.*
 Քէօւէլի Պ., *փէօւմլի Վ. «անկիւնաւոր. angulaire»*. = թրք. *کوشه‌لی küşeli.*
 Քէօւէ պոնիսի Պ., *ֆօւա պոնիսի Ն., փէօւմ բուշաի Վ. «այլեւայլ անկիւնները, ամէն տեղ. dans tons les coins»*. = թրք. *کوشه بوجاق köşe bujak.*
 Քէօւէլ Վ. *«պրօսանոց, հոյվանոց. pavillon, kiosque»*. = պրս. *کوشک köşk.*
 Քէօւէ Պ., *փյօւմ Վ., ֆօւէ Ն., ֆօւալի Ղ. «քարոյ, անմօրու. qui a la barbe claire»*. = պրս. *کوسه köse.*
 Քէօւէլէ Պ., *փյէօւմլմ Վ. «սեկ, կաշի. semelle, cuir»*. = պրս. *گواصه گواصه gyavsale* = թրք. *کوسه kösele.*
 Քէօւէլէնի Պ., *փյէօւմլմզի Վ. «սեկ ծախող. marchand de cuir»*. = թրք. *کوسه‌چی köseleçî.*

*Քեօստէկ Պ., ֆյեօսսմկ Վ. «ժամացոյցի շղթայ. chaîne de montre».—[Թրք. کۆستک kōstek.

*Քեօստէպէկ «խոււրդ. taupe».—[Թրք. کۆستبک kōstebek.

*Քեօրիւկ Պ., ֆօրմկ Ն. «փքոց. soufflet».—[Թրք. کوروك kōrūk.

*Քեօրիկ Պ., ֆյեօլգմ Վ. «ստուերոտ. ombrageux».—[Թրք. گۆلگه gölge.

*Քեօրիկի Պ., ֆյեօլգմլի Վ. «ստուերոտ. ombrageux».—[Թրք. گۆلگهلى gölgeli.

*Քեօրփէ Պ., ֆյեօրփմ Ղ., ֆյօռփա Վ. «մատղաշ. tendre».—[Թրք. کورپه kōrpe.

†Քեօփէկ Պ., ֆյեօփմզ Վ. Ղ. «անարդական ածական է. terme de mépris».—[Թրք. کۆپک kōpek «չուն. chien».

*Քեօփէֆ պալըի «չնաճուկ. requin».—[Թրք. کۆپک بالی kōpek balēgə.

*Քեօփիւկ Պ., ֆյեօփիւզ Ղ., ֆօպուկ Ն. «փրփուր. écume».—[Թրք. کۆپوک kōpūk.

*Քեօփիւրմիւ ըլլալ Պ., ֆօպուրմիւ ըլլալ Ն. «փրփրել. s'écumer».—[Թրք. کۆپۆرمک kōpürmek.

*Քեօփո՛ղլու՝ «անարդական ածական մըն է. շանորդի. fils de chien, terme de mépris».—[Թրք. کۆپک اوغلی kōpek oğlə.

*Քեօփրիւ Պ., ֆօփուր Ն., ֆյեօփիւ Ղ. «կամուրջ. pont».—[Թրք. کۆپری kōprü, köpri.

*Քեօֆ Պ., ֆօֆ Ն., ֆյեօֆ Վ. Ղ. «արմատ. racine».—[Թրք. کۆک kök.

*Քեօֆլէմիւ ըլլալ Պ., ֆօֆլէմիւ ըլլալ Ն. «արմատ բռնել. s'enraciner».—[Թրք. کۆکلهمک kōkleumek.

*Քեօֆ պօյասի «տօրոն. garance».—[Թրք. کۆک بویاسی kōk boyasə.

*Քեօժսէ Պ., ֆյիւժթմ Վ. Ղ. «ծեծած միս. hachis».—[Թրք. کۆفته küfte.

*Քեօժսէր «խաղմուկի խիւս. pâte de moult».—[Թրք. کۆفتەر küfter

*Բէժ Պ., քաժ Ն., քափ Ղ., քյոժէյ Վ. «փրփուք (կերակուրին երեսը)». écume des mets. = պրս. كَفْ kef.

*Բէժ Ն., քէփ Ղ., քյէոժ Վ. «հաճոյք. plaisir. 2. կենաց որդիութիւն. état de santé. 3. քիչ մը գինով. un peu ivre, soûlé». = արաք. كَيْف keyf.

*Բէժալ կամ քէժալ պալըխի «գլխան ձուկը. muge, mulet». = Թրք. كَفَال kefal = յուն. ζέφαλος.

*Բէժէ քիլի «տեսակ մը կաւ. espèce d'argile». = Թրք. كَه كَه kefe kili.

*Բէժիլ Պ., քյոժիլ Վ. «շերաշխաւոր. caution, garant». = արաք. كَيْفيل kefil.

*Բէժլի Պ., քէժլը Ն., քյէոժլի Վ. «ուրախ, զուարթ. gai, joyeux». = Թրք. كَيْفِي keyfli.

*Բէժսիզ Պ., քէժսըզ Ն., քյէոժսըզ Վ. «տկար, քիչ մը հիւանդ. faible, indisposé». = Թրք. كَيْفْسِز keyfsiz.

*Քը՛զըմ «նոջիկս. ma fille». = Թրք. كَزَم kəzəm.

*Քըժնիլ Պ., քնիլ Պ. Ն. «հայհոյել. faire des injures». = արաք. كُفِر küfr «հայհոյանք. injures».

*Քի Ն. «թէ, որ. que, pour que». = պրս. Թրք. كِ ki.

*Քիթապնի «գրափաճառ. libraire». = Թրք. كِتَابْجِي kitabjî.

*Քիլ Պ., քյիլմ Վ. «քոռ, գրիւ. boisseau». = Թրք. كِيل kile.

*Քիլէր «շտեմարան. cave, cellier». = պրս. كِيلَار kilar.

*Քիլէրնի «մառանապետ. cellerier». = Թրք. كِيلَارْجِي kilarjî.

*Քիլէրմէնի «հայկաւ. bole d'Arménie». = Թրք. كِلْ اَرْمَنِ kil ermeni.

*Քիլլիմ Ն. «կարպետ. tapis, ras». = պրս. كِيلِيم kilim.

*Քիլլոն «չամանի ծեծած. poudre de cumin». = Թրք. كِيمْيُون kimyon = արաք. كِمُون kemmun.

*Քինէթլէմէք ընել «յողել, զոգել (կտորած ամանները)». sonder. = Թրք. كِيْنْتَلِمَك kinetlemek.

Քինէթլի «յօդեալ, կցուած (աման)» soudé. = Թրք. کینتلی kinetli.

Քինէթնի «կոտրած ամանները զօդոշ արհեստաւոր» soudeur. = Թրք. کینتجی kinetji.

Քինէս «ամաններու յօդ, զօդ» soudure. = Թրք. کینت kinet.

Քիւնիւ «զինձ», փւմիւ Վ. Ե. «չամիշ» raisin sec. = Թրք. کیشنیš kişniş.

Քիպար Պ., փյքար Վ. «ազնուական բնութեամբ» d'une noble caractère. = արաբ. کبار kibar.

*Քիպիր «հպարտ» fier. = արաբ. کبیر kibir.

Քիպրիթ Պ., փյքրիթ Վ. «լուցկի» allumette. Ոճով կըսուի փպրիթի պէս չոր «չատ չոր» très sec. = արաբ. کبریت kibrit.

*Քիսվէթ «դէմք, կերպարանք» figure, forme extérieure. = արաբ. کسوت kisvet.

Քիրա Ն., փյրա Վ., ֆէհ Ղ. «վարձք» loyer. = արաբ. کرا kira.

Քիրազ Պ., զիլազ Վ., զիլմս, գիլմս Ղ. «կեռաս» cerise. = Թրք. کراز kiraz.

Քիրալամիւք քնել Վ. «վարձել» louer. = Թրք. کراالمق kiralamak.

Քիրանի Ն., փյրմջի Վ. «վարձակալ» locataire. = Թրք. کیراجی kirajî.

Քիրէն Պ., փրան Ն., փյրմջ Վ. «կիր» chaud. = Թրք. کیر کیره kirej.

Քիրէմիս Պ., փյրմիթ Վ., փյրէմիս Ղ., փրամիս Ն. «կղմիւնոր» tuile. = Թրք. کیرمید kiremid = յն. κεραμίδες, -idos.

*Քիրիւ «ազի, լար» corde d'un instrument de musique. = Թրք. کیش kiris.

Քիրիւլումս «գերանի շարք որու վրայ տախտակաւ մածը կը շինուի» solive. = Թրք. کیرشلمه kirisleme.

Քիրիւնի Պ., ֆէւցի Վ. «աշեգործ» cordier, qui fait des cords d'instruments de musique. = Թրք. کیریشجی kirisji.

Քիւթ «բռւթ, գուլ. émoussé». = թրք. küt.

Քիւթիւկ Պ., ֆիլթիւց Վ., ֆլէթօնիկ Պ., ֆութուկ Ն.
«կոճղ. trouc. 2. արձանագրութեանց մայր-տունար. ré-
gistre». = թրք. کۆتۈک kütük. երկրորդ նշանակութիւնը
միայն պօլսեցոց յատուկ է.

Քիւթիւրսիւ «աղմուկ, ժխոր. tumulte, bruit». = թրք.
kütürdi, kütürdü.

Քիւթիւր ֆիլթիւր «աղմուկով, ժխորով (երեւու, ծե-
ծելու համար հլին.». en grand bruit». = թրք. کۆتر کۆتر
kütür kütür.

Քիւլախ Պ., ֆիլլիլիս Վ. «գլխանոց. froc, capuchon. 2.
խաբեբայութիւն. ruse, fraude». = պրս. کلاه külah.

Քիւլախնի «գլխանոց շինող կամ ծախող. qui vend
des capuchous. 2. խաբեբայ. fourbe, fraudeur». = թրք. کلاهچی
külahçe.

Քիւլան կամ ֆիլնան «հնոց. four, fournaise (pour
chauffer les bains)». = պրս. کولخان külxan = եղած թրք.
کولخان külhan.

Քիւլանայէի կամ ֆիլնանայէի Պ., ֆիլլիսանբոյի Վ.
«սրիկայ. polisson, vaurien». = թրք. کولخان بکى külxan beyi.

Քիւլիւլէ Պ., ֆիլլիլիմ Վ. «գուլձ, մեծ կտոր. lingot». =
պրս. کليچه küliche.

Քիւլլասը Պ., ֆիլլըասի Վ. «կասկարայի վրայ
խորված միս. viande grillée». = թրք. کى باسدی küll basde.
Կատակով իբր հայերէն թարգմանաբար պօլսեցիք շի-
նած են «ժողբակսխեաց».

*Քիւլէ «խումբ. troupe, groupe». = թրք. کومه küme.

*Քիւլէս Պ., ֆուլէս Ն. «հաւնոց. poulailler». Քիւլէս
կըլմանի «շատ փոքր է (կ'ըսուի շինութեանց, սենեակի
համար հլին.». c'est trop petit (se dit pour les bâtiments,
chambres etc.)». = թրք. کومس kümes.

Քիւմպէր Պ., ֆյումպէր Վ. «գմբէթ. coupole». = պրս.
کند کندbed.

Քիւնկ Պ., ֆունկ Ղ. «փողրակ. conduit, tuyau».—[Թրք. کونک künk.

Քիւրեկ Պ., ֆիւրմզ Վ. «թի (հողի). pelle. 2. [Թի (նաւու). rame».—[Թրք. کورک kürek.

Քիւրֆ Պ., ֆիւրֆ Վ., ֆիւլֆ Ղ. «մուշտակ. fourrure».—[Թրք. کورک kürk.

Քիւրֆիւ Պ., ֆիւրֆի Վ. «մուշտակաւոր. eu fourrure».—[Թրք. کورکلی kürkli.

Քիւրֆի Պ., ֆիւրֆի Վ. «մուշտակագործ, մուշտակաւոր. fourreur».—[Թրք. کورکچی kürkji.

Քիւի «կարաս, թակոյկ. jarre».—[Թրք. کوب küp.

Քիւֆիւրս Պ., ֆուֆուրս Ն., ֆիւֆիւրս Ղ., ֆյըրգիւթ Վ. «ծծումք. souffre».—[Թրք. کورکد kürkd.

*Քիւմ Ն. «միլոտութիւն. moisissure».—[Թրք. کوف küf.

Քիւմէ «կողով. corbeille».—[Թրք. کوفه küfe = յուն. κούφος.

Քիւմիւր Վ., ֆիմիւր Ն. «հայհոյութիւն. injure, jurement».—արաբ. کفر küfr.

Քիւմիւրպազ «հայհոյող. jureur».—արաբ. کفر باز küfürbaz.

*Քիւմլէնմիւր ըլլալ Պ., ֆիւմլէնմիւր ըլլալ Ն. «միլոտիւ. se moisir».—[Թրք. کوفلنمک küflenmek.

*Քիւմլի «միլած. moisir».—[Թրք. کوفلی küfli.

Քիւրի Պ., ֆիւրի Ն. «ողնի. hérisson».—[Թրք. کړی kirpi.

*Քիւրիկ Ն. «թարթիչ. cils».—[Թրք. کړپک kirpik.

*Քյաթիւ Պ., ֆյաթըր Վ. «քարտուղար. secrétaire».—արաբ. کاتب kyatib.

*Քյամիլ Ն., ֆյամիլ Վ. «չափահաս, կատարեալ մարդ. homme d'un âge mûr. 2. խելացի, քաղաքավար, կրթեալ. intelligent, poli, instruit».—արաբ. کامل kyamil.

Քյասէ Պ., ֆյասս Վ. «խոր հողէ աման. écuelle».—արաբ. کاسه kyase.

Քյասիւպ (Պօլսոյ մէջ գործածական չէ), ֆյասիւր Վ. Ղ.

«աղքատ». pauvre. — արաբ. کسب kyasib «շահող, վաստկող».
qui gagne.

*Քյակկիր «քարուկիր. construit en pierre». — հայերէն
քարուկիր բառէն իբր պարսկացած کزگیر kyargir ձևէն,
որուն աղաւ. Թրք. ձևն է kyavgir (ըստ Մ. Աբիկեանի).

*Քյար Վ. «շահ. gain, profit». — պրս. کړ kyar.

Քյաֆիլ Պ., ֆյոմֆիլ Ղ., ֆյանգիլ Վ. «խոպոպիք. boucles
de cheveux». — արաբ. کچک kyakül.

Քյաֆիրի Ն., ֆյոմֆուրի Վ. «քափուր. camphre». — պրս.
کافور kyafur.

Քյոն Վ., ֆոն Ն. Ղ., ֆյէոն Ղ. «կոյր. aveugle». — պրս.
کور kör.

Քյո՛նֆյոնընա Պ., ֆյոնֆյոնընիմ Վ., ֆոնֆոնընա Ն.
«կուրորէն. aveuglement». — Թրք. کورکورینه körkörine.

Քո՛ւզում, ա՛ւ ֆուզում՝ իսսակցութեան մէջ կ'ուզողուի
մեծէն փոքրին. — Թրք. کوزوم kuzum «գոռնուկ». mon
agneau.

Քոնֆյա Պ. «պահուճապատանք, խամաճիկ. ponpée. 2.
ծիծաղաշարժ, դուարճալի. plaisant, comique», կուկյա Վ.
«խայտառակ. ignominien». — Թրք. کوله kukla.

Քոնֆուլէթա «կնդուղ, գլխանոց. capuchon». — Թրք.
کوکوله kukuleta — իտալ. ?

Քօլէնա Պ., (խօլէնա Ն., խօլէն Ղ.), կօնէյա Պ., կօ-
նէյմ, կօլէնոմ Վ. «ժանտախտ. choléra». — Թրք. کولر ko-
lera — ֆրանս. choléra կամ իտալ. colera.

Քօմէսյա «ճաղրաշարժ գործ. chose comique». — Թրք.
کومديا komedya — իտալ. comedia.

Քօնյակ Պ., ֆօնյաֆ Ն., կօնյակ Վ., (կանյակ Ղ.)
«բարկօղի. cognac». — Թրք. کویاق kouyak — ֆրանս. cognac.

Քօնսուլ Պ., ֆօնցօլ Ն., (կօնսուլ Ղ.), կօմսօլ Վ. «հիւ-
պատոս. consul». — Թրք. کونسول konsol — ֆրանս. consul.

Քօնսօլ կամ ֆօնցօլ «հեշտադարան. commode». — ֆը-
րանս. console.

Քօնցօլթօ «բժշկական խորհրդակցութիւն. consultation

de médecins». = Թրք. konsolto = իտալ. consulto «խորհրդակցութիւն. consultation».

*օնթէզան «կնամուլ. passionné pour les femmes». = Թրք. کورتزان kortezan = ֆրանս. courtesan.

*օնսէլա Պ., կօնսէլա Պ. Վ. «լայն ժապատէն. ruban». = Թրք. کوردله kordela = իտալ. cordella. Պօլսոյ մէջ կը նշանակէ նաև «բոտոտ, փոքր երէզ. téuia».

*օնսօն Պ., կօնսօն Պ., կօնդօն Վ. «լար, ժամացոյցի շղթայ. chaîne de montre». = Թրք. کوردون kordon = ֆրանս. cordon.

*օսիյա «ընդօրինակութիւն. copie». = Թրք. کویا kopya = իտալ. copia.

*օֆէթ «կոկիկ, շիք. chic, coquet». = Թրք. koket = ֆրանս. coquet, -ette.

*օֆօզ «անկսւտի, դրամ չունեցող. qui n'a pas d'argent». = Թրք. کوقوز kokoz.

*օֆօնա «յոյն տիկին. dame grecque». = Թրք. کوقونه kokona = յուն.

O.

Օթախ ն., օթաղ Վ. «սենեակ. chambre». = Թրք. اتاق otak «մեծ վրան. grande tente». Պօլսոյ մէջ գոյութիւն չունի բնաւ. ասոր տեղ կը գործածուի օսա՝ զոր տես վարը.

*Օթլաքմիշ բնիլ «արածեցնել. faire paître». = Թրք. otlatmak. ۵

*Օթլախ «արօտավայր. pâturage». = Թրք. otlak.

*Օթլանմիշ բլլալ «արածել, խոտ հարակիլ. paître». = Թրք. otlanmak.

†Օթուռախ «դիշերային աման. pot de chambre, vase de nuit». = Թրք. oturak.

Օլթա «կարթ ձկան. hameçon». = Թրք. olta.

Օլթա զարնել Պ., հօթա անել Ն., բօթա բախել, սալ
 Ղ., փօռթա զարնել Վ. *վեր վար պտտել. rôder. = թրք. اولطه اورمق olta urmak (թրք. urmak պարենել. frapper) =*
խալ. volta. Պօլսոյ բարբառին մէջ կը գործածուի միայն
նաւի համար՝ որ հօլին հակառակ ուղղութեամբ երթա-
լու համար բաղմամբիւ կարճ զիկղակներ (bordée) կ'ընէ-
փոխաբերաբար կ'ըսուի նաև մարդոց համար՝ վեր վար
պտտել, փօքը տեղ մը շրջադալել, երթալ-գալ՝ նշանակու-
թեամբ. իսկ միւս բարբառներուն մէջ այս վերջի փոխա-
բերական իմաստով միայն կը գործածուի:

*Օլղուն հասուն (պտուղ). mûr. = թրք. اولگون olgun.

*Օլմիւ հասած (պտուղ). mûr. = թրք. اولمش olmeş.

Օլուխ Ն. *խողովակ. tuyau. = թրք. اولوق oluk.*

Օլուխ չօնուխ կամ չօլուխ չօնուխ Վ. *երեխաներ,*
ճիժ ու բիժ. enfants. = թրք. اولوق چوجوق oluk çöjüç.

†Օլթխնա *վարելի եղածին չափ. autant qu'il est pos-*
sible. = թրք. اولدکجه oldəkja.

Օլսու *թաքստի խաղ, պահուստութեան խաղը, թաքչե-*
լուկի. cache-cache, cligne-musette. առնուած է թրք. اولدى oldə
եղան, վերջացան և և էն, բացառանշուծին ու
այս խաղին մէջ միշտ կ'արտասանուի:

Օխ Պ., օխյա Պ. Ն. *անետ. flèche. = թրք. اول ok.*

†Օխա *թանաքաման, կաղամար. encrier. = արաբ. هوكا hokka.*

Օխա Ն., օխկա Վ. *բաշ, օխա (չափ ծանրութեան).*
oque. = թրք. اول okka = արաբ. اوله okayye. Զարմանալի է
որ այս օխա բառը նոր-նախիջևանցոց մէջ դեռ գործա-
ծական է, ռուսական երեք գրուանքա նշանակութեամբ:

†Օխախալէմ *պրիչ և կաղամար. plume et encrier. =*
արաբ. اوله قلم hokka-kalem.

Օխալու Պ., օխալ Ն. *վամբ բանալու գլան. ron-*
leau de pâtissier. = թրք. اولاغ oklagu.

*Օխսամիւ *ընել փայփայել. caresser. = թրք. اولشامق oxşamak.*

Օկկասալազ «էննածու, աճապար. escamoteur». =
 ٥١٣٥. هوكاباز hokkabaz.

*Օղլում Վ. «ոգլեակ. mon fils» = [Թրք. اوغلم oğlum.

†Օղուլ Վ. «ոգլնյ, աղմս. enfant, mon enfant» = [Թրք. اوغل oğul, oğul. Նոր-Նախիջևանի բարբառով էսինէ օղլու «հօրեղբորորդի. cousin, fils de l'oncle paternel».

*Օղուլլուխ «խորթ աղայ. fils adoptif». = [Թրք. اوغلولق oğulluk.

*Օղրամիւր քլլալ Վ. «հանդիպել, rencontrer». = [Թրք. اوگرامق oğramak, ngramak.

*Օղրաւիւր քլլալ Վ. «մարտել, աշխատել, ջանալ. lutter, s'efforcer». = [Թրք. اوغراشمق oğraşmak կամ uğraşmak.

Օնախ Ն., օջախ Վ., օջաղ Ղ. «վաճարան. foyer. 2. հայրենի յարկ. maison paternelle». = [Թրք. اوچاق oçak.

Օնախնի «ծխան մաքրող. ramoneur». = [Թրք. اوچاقچى oçakçy.

Օմուզ Ն. «ուս. épaule». = [Թրք. اوموز omuz.

†Օմուզամիւր քնել Ղ., օմուզէմիւր անել Ն. «ուսին վը-
 րայ առնել. prendre sur l'épaule». = [Թրք. اوموزلماق omuz-
 lamak.

Օյա Վ. «ծանեակ. dentelles». = [Թրք. اویا oya.

*Օյին Ն. Վ. Ղ. «խաղ. jeu». = [Թրք. اويون oyun.

*Օյիննախ Ղ., օյիննաղ Վ. «խաղալիկ. joujon, jonet». = [Թրք. اويونچق oyunçak.

Օյիննախնի «խաղալիկներ ծախող. marchand de jou-
 ets». = [Թրք. اويونچقچى oyunçakçy.

*Օյիննի Վ. «լա. թուղթ խաղացող. bon joueur de
 carte». = [Թրք. اويونچى oyunçy.

Օյնալազ Ղ., օյնրազ Վ. Ղ. «ծաղրածու. mine, bouf-
 fon». = [Թրք. اويونباز oyunbaz.

*Օյմա Վ. «փորագրութիւն. gravure». = [Թրք. اويما oyma.

*Օյմալը Ղ., օյմալի Վ. «փորագրեալ զարդերով. en
 gravure, gravé». = [Թրք. اويمالى oymale.

*Օյմանի «փորագրեալ զարդեր շինող, փորագրիչ. graveur». = [թրք. *oymacı*].

*Օյմիւ ընել ն. «փորել. graver». = [թրք. *oymak*].

Օյմախ Պ. «յող. (մարմնի). articulation», *օյմախ* ն. «մատնոց. dé à coudre». = [թրք. *oynak* «յող. articulation»].

*Օյում օյում «փորփորած. troné, creux, qui a des trous». = [թրք. *oyum oyum*].

*Օնապաի Վ. «տասնապետ. caporal». = [թրք. *on başı*].

*Օնսալիս «տասանորդ. dîme, un pour dix». = [թրք. *ondalık*].

Օռս Վ. «շուն փններու ձայն. cri pour chasser le chien». = [թրք. *oşt*].

*Օռախ Պ., *օրախ* ն. «մանկալ. faux». = [թրք. *orak*].

Օռման «անտառ. forêt». = [թրք. *orman*].

Օռմանլիս «անտառոտ տեղ. pays boisé». = [թրք. *ormanlık*].

Օռսէկ Պ., *էօրդմկ* Վ. «քաղ. canard». = [թրք. *ördek*].

Օռսն Պ., *էօրդի* Վ. «բանակ, բանակատեղի. armée, camp». = [թրք. *ordu*].

Օռսնուօզան Պ., *էօրդի բօզան* Վ. «խռովարար. turbulent, factieux». = [թրք. *ordu bozan*].

*Օռօսպու ն. «քող. patin». = [թրք. *rospi*].

Օսանսիւ ըլլալ Պ., *օսալսիւ ըլլալ* ն. «ձանձրանալ. s'ennuyer». = [թրք. *osanmak*].

Օսանսըլիւ ընել «ձանձրացնել. ennuyer». = [թրք. *osandırmaq*].

Օվա Վ. «դաշտ. plaine». = [թրք. *ova*].

*Օվալսալիւ ընել «շփել. froter». = [թրք. *ovalamak*].

Օսա ն., *էօրա* Վ. «սենեակ. chambre», *օրա* ն. «դռնի

բով ծառաներու յատուկ ննջասենեակ. chambre à coucher pour les garçons d'écurie». = Թրք. اودا oda.

† Օսալըխ «հարճ. concubine». = Թրք. اوداك odalæk.

Օսալըխ «., օղալըղ Վ. «նոյն սենեակը բնակող, սենեակակից. camarade de chambre, habitant la même chambre». = Թրք. اوداشق odaşak.

Օսալաւի Վ. «սենեկապետ. maître d'hôtel». = Թրք. اودا باشى oda başı.

Օսունի «փայտահար. bûcheron». = Թրք. اوطولجى odunçı.

* Օրթա «., օցսա Ն. «մէջտեղ. le milieu, au milieu. 2. միջակ. moyen». = Թրք. اورتا orta.

* Օրթալամիւ ընել «մէջտեղը առնել, շրջապատել. entourer. 2. ծաղրի առնել. se moquer de». = Թրք. اورتالمق ortalamak.

Օրթալըխ «., օրթալըղ Վ., օցսալըխ Ն. «մէջտեղը. au milieu. 2. հրապարակը. sur la place». = Թրք. اورتالق ortalæk.

* Օրթախ «., օրթաղ Վ., օցսախ, օրթախ Ն. «ընկեր. camarade, compagnon». = Թրք. اورتاق ortak.

Օրթաննա «., օրթանջի Վ., օցսաննա Ն. «միջին. moyen». = Թրք. اورتانجا ortanja.

Օրյա Վ., օրի Ն. «սիրտ. Թղթախաղի մէջ քառակուսի կարմիր նշան. le signe de cœur (en jeu de carte). 2. այս նշանը կրող Թուղթ. cœur (carte marquée du signe de cœur)». = Թրք. اوريا orya = յուն. ?

* Օփլամիւ ընել Ն. «հառաչել. pousser des soupirs». = Թրք. اوفلامق oflamak.

Ֆ.

*Ֆազլա «աւելորդ. superflu».—արաբ. فضله fazla.

Ֆաթուրա «կերպասեղէններու օրինակ, նմոյշ. facture».—թրք. فاتورا fatura.—իտալ. fattura.

Ֆալ ն. վ., փալ Ղ. «գուշակութիւն, հմայք. augure, divination».—արաբ. فال fal.

Ֆալախան Գ., Ֆալախա ն., Ֆալախկա վ., փալախկա Ղ. «փալախկայ և ասով ծեծ. appareil pour la bastonnade».—թրք. فاله falaka.

Ֆալնի ն. վ., փալնի Ղ. «գուշակ, հմայող. devin».—թրք. فالجی falje.

*Ֆալցո «թիւր, թերի. defectueux; defectif».—իտալ. falso. «սխալ. faux».

†Ֆախր Գ. «աղքատ. pauvre».—արաբ. فقير fakir. Բայց ուրիշ է Ղարաբաղի բարբառով փախր՝ որ կը նշանակէ անաղք վրայէն ելած (պղինձի համար) և կուգայ թրք. فخر baker «պղինձ. cuire» բառէն. կըսուի օրինակ՝ պրդինձը փախր է, այսինքն «կաթսայի անաղք թափած է».

*Ֆամիլյա Գ. «ընտանիք. famille. 2. ամուսին, կինը. femme, épouse», (Ֆամիլյա ն., փամիլյա Ղ. «ազգանուն. nom de famille».—թրք. ائلیله familya «ընտանիք».—իտալ. famiglia.

Ֆայիզ վ. «տոկոս. intérêt, taux».—արաբ. فایز fayiz.

Ֆայսա ն., Ֆոյդա վ., փէյդա Ղ. «օգուտ. utilité, avantages».—արաբ. فایده faide.

Ֆայսալը ն., Ֆոյդալի վ. «օգտակար. utile».—թրք. فایدელი faideli.

Ֆայսաւըզ ն., Ֆոյդաւըզ վ. «անօգուտ. inutile».—թրք. فایدесیز faidesiz.

Ֆանելլա վ., (Ֆնանել ն.) «ասուեակ. flanelle».—թրք. فاندل fanela.—իտալ. flanela.

Ֆապրիֆա Ն. Վ., (փափրիֆ Ղ.) «գործատուն. fabrique».

==[Թրք. *fabrica*==իտալ. *fabbrica*.

Ֆառառ Պ., փառաշխանս Վ. «ժեխնոց. pelle aux cordures»==[Թրք. *faras*.

Ֆառո «սալայատակ. pavé». Պոլիս գործածական չէ.
Գրայց շատ գործածական է Ռուսահայոց մէջ. հմմտ. փառո
[Պ.]==արաբ. *ferš*.

Ֆառէքա «ադամանդի երեսները. facettes de diamant».
==[Թրք. *faseta*==իտալ. *faccetta* կամ *ֆրանս. facette*.

*Ֆասլա փասլա «փերթ փերթ, կտոր կտոր. morcean par morcean»==արաբ. *fasəle*.

Ֆասուլյա Վ. «լուբիա. haricots»==[Թրք. *fasulya*
==յուն. *φάσολος* (հմմտ. իտալ. *faginolo*, *ֆրանս. faséole*).

*Ֆարազա Պ., փոռազմ Վ. «ենթադրելը թէ, զոր օրի-
նակ. supposons que, par exemple»==արաբ. *faraza*.

*Ֆարզ ընկ *ենթադրել. supposer»*==արաբ. *farz*.
Ֆարխ Պ., փարղ Ն., փոռղ Վ. «տարբերութիւն. dif-
férence»==արաբ. *fark*.

Ֆարխը Պ., փոռղի Վ. «տարբերութիւն ունեցող. dif-
férent, qui a une différence»==[Թրք. *farkle*.

Ֆարխսըզ Պ., փոռղսըզ Վ. «տարբերութիւն չունե-
ցող. qui n'est pas différents»==[Թրք. *farksəz*.

Ֆէք «ամէն կողմ փտտիլ. parcourir, se promener par-
tout»==արաբ. *feth*.

Ֆէնէն Ն., փոննոռ Վ., փոննոռ Ղ. «լապտեր. lanterne».
==[Թրք. *fenar*==յուն. *φανάριον*.

Ֆէնէնի Պ., փոննոռի Վ. «լապտեր ծախող կամ չի-
տող. qui fait ou qui vend des lanternes»==[Թրք. *fenarjə*.

*Ֆէնս Ն., փոնն Վ., փոնն Ղ. «հնարագիտութիւն.
ruse, artifice»==պրս. *fend*.

Ֆէռահ Պ., փոռոմի Վ. «զուարթ, ուրախացուցիչ,
ընդարձակ, բացօթեայ. gai, joyeux, vaste, spacieux»==ա-
րաբ. *ferah*.

*Ֆեռանդանմիւ ըլլալ Պ., ժողովականմիւ Վ. «զուարթանալ, սիրտը բացուիլ. se distraire». = Թրք. فرحانلق ferahlanmak.

Ֆէս Ն., ժոս Վ., փոս Ղ. «Թրքական կարմիր գլխարկ. fez». = Թրք. فس fes.

Ֆէսի Պ., ժոսի Վ. «գլխարկաւոր. coiffé d'un fez». = Թրք. فسلі fesli.

Ֆէսիյէն «եհան. basilic». = Թրք. فسلین fesliyen.

Ֆէսժէսէ Պ., վոսվոսմ Վ., վսվսալ Ղ. (բայաճէ) «կասկած, մտատանջութիւն. soupçon, inquiétude». = արաբ. وسوسه vesvese.

Ֆէսժէսէի Պ., վոսվոսմի Վ. «կասկածաւոր, կասկածոտ, մտատանջ. soupçonneux, défiant. 2. կասկածելի. suspect». = Թրք. وسوسه vesveseli.

*Ֆերանաթ Պ. «զադրիլ, ի բաց կալ, վարժութիւն մը թողուլ. se retirer, laisser une habitude», փրդաթ Ղ. «զգոյշ. qui prend ses précautions, précautionné». = արաբ. فراغت feragat առաջին նշանակութեամբ.

Ֆերանէ Պ., ժորմոյա Վ., փրդըմ Ղ. «կրկնոց, շրջապահատի նման զգեստ. manteau». = Թրք. فراجه feraje.

Ֆերման Պ., ժորմոն Վ. «հրովարտակ. édit, firman». = արաբ. فرمان ferman.

Ֆընճըս Պ., պնդուկ Վ. «կաղին. noisette». = Թրք. فندق fendek.

Ֆըշըրմիւ ընել «բողբոջել, ժայթքել. ponsser, jailir». = Թրք. فشقرق fəşkərmak.

*Ֆըշի «աղբ. fumier». = Թրք. فشي fəşke.

Ֆըշի Վ., ժիշի Ն. «տաւառ. tounean». = Թրք. فوجی fuçe.

Ֆըշինի «տաւառ շինող կամ ծախող. tonnelier». = Թրք. فوجیجي fuçeje.

Ֆընէնկի Վ. «գաղղիական ախտ. syphilis». = արաբ. فركی fərengi.

Ֆընէնկի իւզիւմի «հաղարջ. groseille». = Թրք. فرك اوزومی fəreng üzümi.

Ֆրոլսախ Գ., Ժրոլլաղ Վ. *շոնջան*. toupie». — Թրք. *فرلداق* fərɪldak.

*Ֆրոլաթմիւ բնի Ն. *շեռեղ*. jeter». — Թրք. *فرلاندق* fərɪlanmak.

*Ֆրոլամիւ Ն. *կամ* ժրոլանմիւ ըլլալ Գ. *շեռուիլ*. se jeter». — Թրք. *فرلانماق* fərɪlanmak.

Ֆրոչա Վ. *խոզանակ*, *վրձին*. brosse, pinceau». — Թրք. *فرچه* fərča *կամ* *فورچه* furča = նյն. βούρτσας.

Ֆրոչալամիւ բնի Վ. *խոզանակել*, *վրձնով ներկել*. brosser, peindre avec des pinceaux». — Թրք. *فرچه لقم* fərčalamak.

Ֆրոսան Գ., Ժոռոսանի Վ. *առիթ*, *սրտեհուծիւն*. occasion». — արաբ. *فرصة* fursat, fərsat.

*Ֆրուրք Գ., իբրուրի Ն. *փսիտոց*. chuchotement». — Թրք. *فصلدی* fəsəldə.

Ֆրուսըխ Ն., Ժրուրիս Վ. *պիստակ*. pistache». — Թրք. *فستق* fəstək.

Ֆրուսըխ *պիստակագոյն*. de couleur de pistache». — արաբ. *فستقى* fəstəki.

Ֆիք ըլլալ *հաւասար*, *հէ շահ հէ կորուստ ունենալ*. quitter à quitter». — Թրք. *فیت* fit.

Ֆիք suլ Վ. *գրդել*. instiguer». — Թրք. *فیت* fit *գրդել*, *գրդիւ*. instigation».

Ֆիքի Ն., Ժքի Վ., փրթելա Ղ. *պատրոյդ*. mèche». — արաբ. *فتيل* fitil.

Ֆիքլմիւ բնի *գրդել*. instiguer». — Թրք. *فیتلک* fitlemek.

Ֆիքնէ *սոսկեթելը վրան փաթթելու փայտ*. instrument de broderie». — Թրք. *فتنه* fitne.

Ֆիքնէի ժուճուռ Գ. *խիստ խռովարար*, *գրդուիչ*. perturbateur, turbulent». — արաբ. *فتنة فحور* fitnéi faʿur.

Ֆիքնէիիս *Ֆիթնէի տուփ*. — Թրք. *فتنلک* fitnelik.

Ֆիլ Ն. *փիղ*. éléphant». — արաբ. *فيل* fil.

Ֆիլան Գ., ֆիլան Վ., ֆելան Ն., փլան Դ. «այս ինչ».
tel on tel. = արաբ. فلان filan.

*Ֆիլան «հողաթափ» pantoufle. = թրք. فیلار filar.

Ֆիլիզ Գ., ֆիլիզ Վ. «ընձիւղ, բողբոջ» rejeton, germe.
= թրք. فلیز filiz.

Ֆիլիզլենմիշ քլլայ «բողբոջիւ» pousser des rejetons,
germer. = թրք. فلیزlenmek filizlenmek.

Ֆիլիզլի «բողբոջաւոր» bourgeonné, germé. = թրք. فلیزli filizli.

Ֆիլնան Գ., ֆինջան Վ. «բաժակ» tasse à café. =
թրք. فنجان finjan.

Ֆիլիսիւի Վ. «փղոսկր» ivoire. = թրք. فیل دیشی fil dişi.

Ֆիլյոնյա «թռչուն մը» loriots. = թրք. فلوریه filorya.

Ֆիյանկո, ֆիյոնկա, ֆիյոնկ «կոշիկն երեսը իբր զարդ-
կապուած ժապաւէն» bande de botte. = թրք. فیونگا fiyonga
= ֆաալ. fianco? «կող, քով» flanc, côté.

Ֆիմս «տան շուն» bouledogue, King-Charles, loulou.
= թրք. فینو fino = ֆրանս. finaud «խորամանկ, խորագէտ?»

Ֆիւէնկ Գ., ֆեմնի Վ., փեմնի Դ. «փամփուշտ, հըր-
թիւ» fusée. = թրք. فشك fişenk.

Ֆիւնէ Գ., ֆեմս Ն., ֆեմս Վ. «բալ» cerise anglaise.
= պրս. وشنه vişne.

Ֆիսկէ «շատրուան» jet d'eau. = թրք. فeskaye feskaye.

Ֆիսսան Գ., ֆսսան Վ. «շրջազգեստ» robe. = թրք. فستان fistan

Ֆիսան Ն. «տունկ» plante. = թրք. فدان fidan.

*Ֆուքսի «հոգ, մտահոգութիւն» souci. = արաբ. فکور futur.

*Ֆուքսուսի «անհոգ» indolent, sans-souci. = թրք. فکورسز futursuz.

Ֆուլյա «ոսկի նարկէս» jouquille. = թրք. فولیه fulya
= յուն.

*Ֆուխարէ Գ., ֆուխարս Վ. «աղքատ» pauvre. = արաբ. فقرا fukara.

Ֆուլթունա Պ., Վոթրնա Վ., Վեսրնա Ն. «փոթորիկ».
tempête».—[Թրք. فوطنه կամ فوطنه fortuna—խալ. fortuna.

Ֆուլուն Պ., փուլուն Ղ., Վոուն կամ փուն Վ.
«փուռ».
four, fournaise».—[Թրք. فون furun.

Ֆուլուննի Պ., Վոննի կամ փոննի Վ., փուլուննի Ղ.
«փուսպան».
fournier».—[Թրք. فونجي furunje.

Ֆոթոզ «հայ կանանց դիտու լաշակ».
bandeau des femmes arméniennes».—[Թրք. خوطوز xotoz.

*Ֆոլլուխ «բունկալ».
nichée».—[Թրք. فوللق folluk.

*Ֆո՛ւա «բոլորովին բաց (դրան, պատուհանի համար)».
tout ouvert (se dit des portes et des fenêtres)».—[Թրք. فورا
fora—խալ. fora, fuera դուրս. en dehors».

*Ֆոսուլ Վ. «ինքնահավան».
présomptueux, hautain».—
արաբ. فضول fuzul, որ [Թրք. առած է فودول fodul հեղ.

*Ֆոսուլա Վ. «անկան».
espèce de pain».— [Թրք. فودوله fo-
dula.

Տպիհան, 1900 յուլիս.

ᐅᐱᐱᐱᐱᐱᐱ

ᐅᐱ 68, ᐱᐱᐱ 20, consente ᐱᐱᐱᐱᐱ. consens.
